

Kl. 09.00 – 17.53
19.00 – 22.08

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 18 april.

2 § Anmälan om sammansatta konstitutions- och utrikesutskottet

Från sammansatta konstitutions- och utrikesutskottet hade följande promemoria inkommit:

Sammansatt konstitutions- och utrikesutskott

Med anledning av den av regeringen framlagda skrivelsen 2001/02:115 EU:s framtidsfrågor har konstitutions- och utrikesutskotten jämlikt 4 kap. 8 § riksdagsordningen i separata beslut av den 21 mars 2002 respektive den 9 april 2002 överenskommit att genom deputerade i sammansatt utskott gemensamt bereda vissa EU-frågor.

Till deputerade i det sammansatta utskottet har utsetts de i bifogade protokollsutdrag upptagna riksdagsledamöterna.

Det sammansatta utskottet, som benämns Sammansatta konstitutions- och utrikesutskottet (KUU), har vid konstituerande sammanträde denna dag utsett följande presidium:

Per Unckel (m), ordförande

Urban Ahlin (s), vice ordförande

Göran Magnusson (s), vice ordförande

Bertil Persson (m), vice ordförande

Stockholm den 18 april 2002

Bertil Wennberg

Thomas Hörberg

Konstitutionsutskottet

Utdrag ur protokoll utskottssammanträde 2001/02:35

Torsdagen den 4 april 2002

§ 3 Sammansättning av konstitutions- och utrikesutskottet (KUU)

Som deputerade till sammansatta konstitutions- och utrikesutskottet (KUU) valdes från konstitutionsutskottet

Ledamöter

Göran Magnusson (s)
Barbro Hietala Nordlund (s)
Pär Axel Sahlberg (s)

Per Unckel (m)
Inger René (m)

Kenneth Kvist (v)

Ingvar Svensson (kd)

Suppleanter

Anders Bengtsson (s)
Britt-Marie Lindkvist (s)
Mats Berglind (s)

Lars Hjertén (m)
Nils Fredrik Aurelius (m)

Mats Einarsson (v)

Björn von der Esch (kd)

Åsa Torstensson (c)

Helena Bargholtz (fp)

Per Lager (mp)

Vid protokollet
Kerstin Siverby

Justerat
Per Unckel

Rätt utdraget intygar
Kerstin Siverby

Utrikesutskottet

Utdrag ur protokoll 2001/02:27

Sammanträdesdag: 2002-04-09

§ 7

Som deputerade till sammansatta konstitutions- och utrikesutskottet valdes från utskottet:

Urban Ahlin (s)
Sören Lekberg (s)
Birgitta Ahlqvist (s)
Bertil Persson (m)
Göran Lennmarker (m)
Lars Ohly (v)
Holger Gustafsson (kd)
Marianne Andersson (c)
Karl-Göran Biörsmark (fp)
Marianne Samuelsson (mp)

Som suppleanter för de deputerade valdes från utskottet:

Berndt Ekholm (s)
Carina Hägg (s)
Agneta Brendt (s)
Sten Tolgfors (m)
Karin Enström (m)
Eva Zetterberg (v)
Jan Erik Ågren (kd)

Denna paragraf förklaras omedelbart justerad.

Vid protokollet:

Maria Stridsman

Justerat:

Urban Ahlin

Rätt utdraget intygar:

Maria Stridsman

Promemorian med bilagor hade delats ut till kammarens ledamöter.

Promemorian lades till handlingarna.

3 § Anmälan om uppteckningar vid EU-nämndens sammanträden

Tredje vice talmannen anmälde att uppteckningar från EU-nämndens sammanträde fredagen den 5 april inkommit.

4 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades
Förslag
2001/02:RR19 till miljö- och jordbruksutskottet

5 § Förnyad bordläggning

Föredrogs och bordlades åter
Konstitutionsutskottets betänkanden 2001/02:KU30 och KU33
Justitieutskottets betänkanden 2001/02:JuU17 och JuU23
Utrikesutskottets betänkande 2001/02:UU14
Socialutskottets betänkanden 2001/02:SoU16–SoU18

6 § Beslut om ärenden som slutdebatterats den 19 april

KU29 Lagstiftningsprocessen m.m.

Punkt 6 (Utvärdering av EU-reglers praktiska konsekvenser)

1. utskottet

2. res. (mp)

Votering:

290 för utskottet

13 för res.

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 71 m, 35 v, 38 kd, 17 c, 13 fp, 1 -

För res.: 13 mp

Frånvarande: 16 s, 10 m, 8 v, 4 kd, 1 c, 3 mp, 3 fp, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

UU4 Globalisering

Punkt 2 och 4 (Skuldfrågor samt frågor i övrigt rörande globalisering)

Propositioner ställdes först beträffande utskottets förslag till beslut och därefter i fråga om motiveringen.

Förslag till beslut:

1. utskottet
2. utskottets förslag till beslut med den ändring som föranleddes av bifall till res. 2 (v, mp)

Votering:

212 för utskottet

48 för res. 2

44 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag till beslut.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 67 m, 7 kd, 12 c, 10 fp, 1 -

För res. 2: 35 v, 13 mp

Avstod: 5 m, 31 kd, 5 c, 3 fp

Frånvarande: 16 s, 9 m, 8 v, 4 kd, 1 c, 3 mp, 3 fp, 1 -

Harald Nordlund (fp) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Motiveringen:

Godkännande av

1. utskottets motivering
2. motiveringen i res. 4 (m)
3. utskottets motivering med den ändring som föranleddes av bifall till res. 5 (v)
4. motiveringen i res. 6 (kd)
5. utskottets motivering med den ändring som föranleddes av bifall till res. 7 (c)
6. motiveringen i res. 8 (fp)

Förberedande votering 1:

18 för res. 7

13 för res. 8

273 avstod

45 frånvarande

Kammaren biträdde res. 7.

Förberedande votering 2:

37 för res. 6

17 för res. 7

250 avstod

45 frånvarande

Kammaren biträdde res. 6.

Förberedande votering 3:

36 för res. 5

39 för res. 6

229 avstod

45 frånvarande

Kammaren biträdde res. 6.

Prot. 2001/02:101

24 april

Förberedande votering 4:

72 för res. 4

38 för res. 6

194 avstod

45 frånvarande

Kammaren biträdde res. 4.

Huvudvotering:

115 för utskottet

73 för res. 4

116 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets motivering.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s

För res. 5: 72 m, 1 -

Avstod: 35 v, 38 kd, 17 c, 13 mp, 13 fp

Frånvarande: 16 s, 9 m, 8 v, 4 kd, 1 c, 3 mp, 3 fp, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

SfU10 Vissa arbetsskadefrågor

Punkt 1 (Privatisering av arbetsskadeförsäkringen)

1. utskottet

2. res. 1 (fp, m)

3. res. 2 (kd, c)

Förberedande votering:

85 för res. 1

56 för res. 2

162 avstod

46 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

163 för utskottet

84 för res. 1

55 avstod

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 35 v, 13 mp

För res. 1: 72 m, 11 fp, 1 -

Avstod: 38 kd, 16 c, 1 fp

Frånvarande: 16 s, 9 m, 8 v, 4 kd, 2 c, 3 mp, 4 fp, 1 -

Karl-Göran Biörsmark (fp) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha avstått från att rösta.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

SfU11 Riksdagens revisorers förslag angående efterkontroll av förtidspensioner

Punkt 1 (Riktlinjer för efterkontroll av förtidspensioner och åtgärder mot misstänkt fusk)

1. utskottet

2. res. 1 (m, kd)

Votering:

173 för utskottet

127 för res. 1

2 avstod

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 33 v, 13 mp, 12 fp

För res. 1: 70 m, 38 kd, 17 c, 1 fp, 1 -

Avstod: 2 v

Frånvarande: 16 s, 11 m, 8 v, 4 kd, 1 c, 3 mp, 3 fp, 1 -

Punkt 2 (Åtgärder för förtidspensionärer vid återgång i arbete)

1. utskottet

2. res. 2 (m, kd)

Votering:

175 för utskottet

127 för res. 2

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 35 v, 13 mp, 12 fp

För res. 2: 70 m, 38 kd, 17 c, 1 fp, 1 -

Frånvarande: 16 s, 11 m, 8 v, 4 kd, 1 c, 3 mp, 3 fp, 1 -

Punkt 3

Kammaren biföll utskottets förslag.

SfU12 Anpassningar med anledning av övergången till reformerade regler för ålderspension

Punkt 7 (Delad pensionsrätt)

1. utskottet
2. res. 2 (mp)

Kammaren biföll utskottets förslag med acklamation.

Punkt 8 (Etiska fonder)

1. utskottet
2. res. 3 (v)
3. res. 4 (mp)

Kammaren fastställde med acklamation res. 3 som kontraposition i huvudvoteringen.

Huvudvotering:

217 för utskottet

48 för res. 3

37 avstod

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 113 s, 42 m, 35 kd, 17 c, 10 fp

För res. 3: 35 v, 13 mp

Avstod: 1 s, 29 m, 3 kd, 3 fp, 1 -

Frånvarande: 17 s, 10 m, 8 v, 4 kd, 1 c, 3 mp, 3 fp, 1 -

Hans Hoff (s), Henrik S Järrel, Anna Kinberg, Anna Lilliehöök, Göran Lindblad och Anita Sidén (alla m) samt Karl-Göran Biörsmark (fp) anmälde att de avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Punkt 9 (Ideella fonder)

1. utskottet
2. res. 5 (v, mp)

Votering:

254 för utskottet

48 för res. 5

1 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 72 m, 37 kd, 17 c, 12 fp, 1 -

För res. 5: 35 v, 13 mp

Avstod: 1 fp

Frånvarande: 16 s, 9 m, 8 v, 5 kd, 1 c, 3 mp, 3 fp, 1 -

Inger Davidson (kd) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Punkt 11 (Återplacering i Premiesparfonden)

1. utskottet

2. res. 7 (v, mp)

Votering:

255 för utskottet

48 för res. 7

1 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 72 m, 38 kd, 17 c, 12 fp, 1 -

För res. 7: 35 v, 13 mp

Avstod: 1 fp

Frånvarande: 16 s, 9 m, 8 v, 4 kd, 1 c, 3 mp, 3 fp, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

AU5 Arbetsmarknadspolitiska frågor

Punkt 1 (Arbetshandikappades integritet)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

Votering:

233 för utskottet

72 för res. 1

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 1 m, 36 v, 38 kd, 17 c, 13 mp, 13 fp

För res. 1: 71 m, 1 -

Frånvarande: 16 s, 9 m, 7 v, 4 kd, 1 c, 3 mp, 3 fp, 1 -

Punkt 14 (Introduktion av invandrare)

1. utskottet

2. res. 13 (c)

Votering:

285 för utskottet

17 för res. 13

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 71 m, 36 v, 38 kd, 12 mp, 13 fp, 1 -

För res. 13: 17 c

Frånvarande: 17 s, 10 m, 7 v, 4 kd, 1 c, 4 mp, 3 fp, 1 -

Punkt 15 (Riksdagens revisorers förslag om svenskundervisning för invandrare m.m.)

1. utskottet

2. res. 14 (c, m, fp)

Kammaren biföll utskottets förslag med acklamation.

Prot. 2001/02:101

24 april

Punkt 24 (Läringsutbildning)

1. utskottet

2. res. 24 (m, kd)

Votering:

194 för utskottet

111 för res. 24

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 36 v, 17 c, 13 mp, 13 fp

För res. 24: 72 m, 38 kd, 1 -

Frånvarande: 16 s, 9 m, 7 v, 4 kd, 1 c, 3 mp, 3 fp, 1 -

Punkt 43 (Deltidsarbetslöshet m.m.)

1. utskottet

2. res. 40 (v)

Votering:

228 för utskottet

38 för res. 40

38 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 72 m, 17 c, 11 mp, 13 fp, 1 -

För res. 40: 36 v, 2 mp

Avstod: 38 kd

Frånvarande: 17 s, 9 m, 7 v, 4 kd, 1 c, 3 mp, 3 fp, 1 -

Punkt 50 (Företagarnas ersättningsrätt)

1. utskottet

2. res. 43 (c, m, kd, fp)

Votering:

164 för utskottet

141 för res. 43

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 36 v, 13 mp

För res. 43: 72 m, 38 kd, 17 c, 13 fp, 1 -

Frånvarande: 16 s, 9 m, 7 v, 4 kd, 1 c, 3 mp, 3 fp, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

Föredrogs
miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2001/02: MJU19
Fulufjällets nationalpark (prop. 2001/02:116).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 15 §.)

8 § Arbetsrätt

Arbetsrätt

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande 2001/02: AU6
Arbetsrätt (prop. 2001/02:97).

Anf. 1 ANNA KINBERG (m):

Fru talman, åhörare och kolleger! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation nr 3 så att jag inte glömmer det. Den syftar på den del i betänkandet som handlar om förslaget om diskriminering av deltidsarbetande. Vårt motiv till att ställa upp på att göra lag av direktivet, till skillnad från några av de borgerliga bröderna, är att vi är skyldiga att införa det, antingen lagvägen eller avtalsvägen. Land ska med lag byggas – inte med avtal mellan centrala parter. Därmed är vi osökt inne på arbetsrättsfrågorna i allmänhet.

Den här debatten ligger på sätt och vis väldigt rätt i tiden. I förrgår chockade Ericsson de flesta genom ännu ett sparpaket som innebär att ytterligare ungefär 17 000 personer måste försöka hitta ett annat jobb. Ungefär lika många har redan blivit f.d. Ericssonanställda sedan bara något år tillbaka. Nästa vecka tågar vänsterkamraterna i förstamajtåg och protesterar mot allt detta så att de blir både röda och blå i ansiktet. Jag har en känsla av att både Ericsson och arbetsrättsfrågorna kommer att komma upp i de sammanhangen.

Ämnet är aktuellt. Exemplet Ericsson visar att de gamla industriföretagen förändras, och måste förändras, för att överleva i ett samhälle som ser annorlunda ut än det gjorde så sent som när jag var liten.

Ingen efterfrågar längre bakelittefoner och knappt ens AXE-växlar – eller någonting annat som Ericsson tillverkade när det startade 1876. Desto fler efterfrågar mobila tjänster som vi knappt kunde föreställa oss fanns, och dessa tjänster finns över hela världen. Det är positivt. Ingen i hela världen efterfrågar längre gummistövlar från Nokia trots att de gjorde jättefina sådana för bara tioåret sedan. Men de görs inte längre.

Den som hade fast anställning för att tillverka bakelittefoner eller gummistövlar har varit tvungen att försöka byta jobb – säkert flera gånger. Det gamla jobbet finns nämligen inte kvar oavsett vilken typ av anställningskontrakt hon hade eller vilken plats på en turordningslista hon stod på. Hur otrygg hennes tillvaro är nu beror på hur bra politikerna har varit på att skapa förutsättningar för nya jobb. Om hon är svensk ligger hon antagligen dåligt till, eftersom de nya jobben är för få.

I en så turbulent tid borde arbetsrättsdebatten vara aktuell, och det är den också. Men den borde handla mer om hur trygghet kan skapas på den

nya arbetsmarknaden i en verklighet där de flesta inte längre har fast livstidsanställning i tillverkningsindustrin.

Den arbetsrätt vi har nu, i vilken de flesta partier föreslår små förändringar eller inga förändringar alls, var skapad för ett samhälle där arbetsgivaren alltid var oerhört mycket starkare än arbetstagaren. Där utfördes det mesta av arbetet i farliga fabriker med bristfällig arbetsmiljö. I det samhället började man jobba tidigt – kanske i tonåren – och man stannade länge – kanske hela livet – hos samma arbetsgivare.

Den arbetsmarknaden var centralstyrd, centralt avtalad och för de allra flesta nationell eller lokal. Den gick också att reglera med centrala politiska beslut och centrala avtal, vilket båda parter var ganska tillfreds med.

I dag håller vi på att överge industrisamhället – eller det oss om man så vill. Vare sig vi gillar det eller inte förändras därmed förutsättningarna för arbetsrätten. I tjänste- och kunskapssamhället har arbetstagaren större makt, eftersom hon bär kapitalet i huvudet. Arbetsmarknaden blir mer och mer internationell och stora företag ersätts, om än i för liten utsträckning, av små och medelstora. Branscher försvinner och kommer till of-tare än förut, och det är få tonåringar som planerar att börja jobba och stanna på samma arbetsplats till pensionen. De kanske inte kan det ens om de skulle vilja.

Tiden som anställd eller uppdragstagare på samma ställe blir kortare. En person kan vara anställd ett tag, arbetslös en period, sedan starta eget och därefter vara anställd igen. Vad är man då? Är man kapitalist? Vilken av parterna företräds man av i en tvist?

När alla förutsättningar förändras är det självklart att man måste anpassa spelreglerna till det så att alla människor kan vara med. Det gäller inte bara dem som har fast anställning och är med i facket, utan alla oavsett vilken typ av kontrakt de har och varför.

Så egentligen ligger den här debatten inte alls rätt i tiden, utan den kommer i alla fall åtta år för sent. Omvandlingen har ju hållit på ett tag, och regeringen har haft ansvar för lagstiftningen sedan 1994. Vad har den gjort? Jo, ordnat konferenser och bjudit på mazariner på superdepartementet och försökt vrida arbetsrätten tillbaka till LO-modellen, med blandat resultat. De enda konkreta åtgärder som regeringen har genomfört på arbetsmarknadsområdet är sådana som LO har beställt. De har hindrat nya jobb från att skapas, och resultatet har blivit ett rekordlåg nyföretagande.

De nya jobben skapas inte med regeringens nuvarande politik, och verkligen inte om man bifaller vänstermotionerna i betänkandet. De skapas inte av att politiker försöker bestämma att den gamla industristrukturen kommer tillbaka utan av att politiker inser att det är i tjänsteföretagen de nya jobben skulle kunna skapas. I dessa dagar hade vi verkligen behövt en majoritet som inte försöker tvinga gårdagens Ericsson att bli som för ännu längre sedan utan som i stället skapar förutsättningar för nya Ericsson att växa fram. Men det har vi tyvärr inte.

När det gamla privilegiesamhället försvinner är det förståeligt att de som tjänar på det gamla tar strid för att behålla sin makt. Så har det alltid varit. Så är det när diktaturer faller runtom i världen eller när gamla klassamhällen avskaffas. LO tappade över 50 000 medlemmar bara förra året och slåss för sitt politiska liv.

En klassisk metod, som eliterna alltid har använt runtom i världen, är då att misstänkliggöra massorna utanför, dvs. de som vill ha mer egen makt, de som vill ta makt ifrån de styrande. "Folket förstår inte sitt eget bästa", brukar det heta, och nu talar LO om att om de andra får bestämma blir det "långtgående försämringar för de anställda" – om de inte får igenom sina återställarkrav, alltså. Under parollen "Tillsammans mot egoismen" är det ju just egoistisk politik man bedriver. Den nedlåtande tonen mot de stackars undersåtarna känns igen.

Jag har förståelse för den desperation som man kanske kan känna när det går utför. Det är aldrig roligt för någon att befinna sig i nedförsbacke. Men det får finnas gränser, fru talman. LO har beställt en rapport som heter *Arbetsrätten med en borgerlig regering*. Den är full av lögnaktig propaganda, medvetna missuppfattningar och annat. Man skriver t.ex. att vi skulle vilja ta bort anställningsskyddet helt, med det lilla tilläget: "men det vågar inte Moderaterna skriva rakt ut".

När vi vill skydda människor mot oskäliga villkor skriver LO:s s.k. experter att det påståendet är vilseledande. Och så hänvisar de till sin egen illvilliga tolkning i stället. Demonstrationen utanför italienska ambassaden vill jag inte använda min begränsade och dyrbara talartid till att kommentera över huvud taget. Jag kan bara konstatera att LO verkar främmande både för fakta och för verkligheten.

Fru talman, låt oss tala om verkligheten! I verkligheten står 700 000 människor utanför arbetsmarknaden. I den verklighet som Socialdemokraterna försöker beskriva är nyföretagandet rekordlågt och sjukskrivningstalen rekordhöga. Det är fakta. Turordningsreglerna, som s och v vill ha dem, gör ju inte bara att företag får svårt med nödvändig omvandling. Människor får det också.

Den som mår jättedåligt på jobbet och riskerar utslagning på grund av stress vågar ju inte säga upp sig. På det nya jobbet, om man lyckas få något, skulle man ju hamna längst ned på listan även om man har mångårig erfarenhet inom sitt område. Man skulle åka ut först oavsett kompetens om det företaget skulle förändras. Vem vågar göra det bytet om man har lån på lägenheten och mår lite dåligt? Ekonomiskt blir det ju tryggare då att vara kvar på det gamla, dåliga jobbet, fortsätta in i väggen och sedan bli långtidssjukskriven. För den som berörs av det är det naturligtvis en tragedi.

I verkligheten är inte alla med i facket, och med moderat syn på rättvisa ska alla, inte bara några, kunna känna sig trygga och kunna organisera sig som det passar dem utan att kränkas.

Förra gången vi debatterade det här fick jag kritik för att använda ett gammalt exempel, så jag kan ta ett nytt. Arbetsdomstolens dom 37 från den 20 mars i år fastställde att Ingrid, 56, och Sonja, 54, inte hade grund att anse sig kränkta av en avtalsturordningslista som de inte fick vara med på eftersom de inte var med i facket. Båda två sades upp 1997 efter lång och trogen tjänst, men AD finner att organisationstillhörigheten inte tillmättes någon avgörande betydelse. Den här avtalsturordningslistan kan enligt AD inte ha kränkt deras negativa föreningsfrihet.

Det är ett exempel, tycker jag, av många, ständigt återkommande, på hur arbetsrätten ibland tar organisationens parti före människans. Det finns många sådana exempel. Ju fler som inte har fast anställning och är med i facket, ju mer maktförhållandena på arbetsmarknaden förändras,

desto viktigare blir det att arbetsrätten också förändras. Annars blir den mer och mer orättvis och omfattar allt färre.

Svenskt Näringsliv har frågat vilka hinder företagen ser för ökad tillväxt. Arbetsrätten är ett av de största. Med en modernare arbetsrätt skulle vi få fler jobb. Företagen skulle våga anställa mer och investera i stället för att tveka. Först då skulle vi få verklig trygghet på arbetsmarknaden, för då får vi fler jobb. Det är sådant som de f.d. Ericssonanställda, Ingrid, Sonja och den dryga halvmiljonen utanför arbetsmarknaden, behöver. Ju fler jobb som skapas, desto mindre farligt är det att vara sist in, yngst, ha brytning eller vänta barn.

Dagens arbetsrätt gynnar dem som har lyckats ta sig in men håller de andra utanför. Om vi inte moderniserar arbetsrätten utan bara krigar om hur mycket vi vill behålla den gamla skapas det inga nya jobb – och ingen trygghet heller.

Anf. 2 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v):

Fru talman! Det är ett omfattande betänkande som vi ska debattera. Det handlar om ett område som är ett av de angelägnaste för en vänsterpartist, alltså arbetsrätten. Trots att det finns de, t.ex. föregående talare, som försöker hävda motsatsen är det så att det finns en inbyggd konflikt på arbetsmarknaden. Det finns en konflikt mellan den som så att säga köper arbete och den som så att säga säljer sin arbetskraft.

Det är en relation där arbetsgivarparten alltid är den starkare. Det är i det perspektivet vi måste se arbetsrätten. Det handlar inte om två jäm-bördiga parter utan det handlar om lagstiftning som syftar till att stärka och skydda arbetstagaren. De företagsnedläggelser vi ser bekräftar just detta; vikten av att stärka löntagarnas makt och inflytande.

Nu är det inte endast direkt lagstiftning som skyddar löntagarna. Lika centralt är att värna kollektivavtalen och de fackliga organisationernas möjlighet att på ett bra sätt föra löntagarnas talan. Om arbetstagarna inte kan gå samman och få styrka genom kollektivet vore det endast de som för tillfället är attraktiva på arbetsmarknaden som skulle få förmåner, trygghet i anställning osv.

Det här vet uppenbarligen borgerligheten. Ett genomgående tema i deras politik och deras reservationer går ut på att försvaga löntagarnas position. Det låtsas man inte om, utan i stället ger man sken av att tvingande lagar, kollektivavtal och facklig aktivitet skulle stå i motsatsställning till individernas rättigheter. Man försöker med andra ord slå in kilar, splittra löntagarkollektivet och försvaga solidariteten mellan olika grupper.

Det är ju så att enskilda löntagare under en begränsad del av sitt yrkesliv kan tjäna på en individualisering, men merparten gör inte det, och det finns knappast någon som under ett helt yrkesliv på arbetsmarknaden har en stark förhandlingsposition på egen hand.

Inte heller finns det någon trovärdighet i resonemangen om att kollektivavtal skulle inskränka individens inflytande. Moderaterna, kd och Folkpartiet säger att möjligheterna bör vidgas för de enskilda parterna att träffa avtal oberoende av kollektivavtalet. Däremot säger man ingenting om vilket innehåll den här utvidgningen skulle förväntas få, kanske beroende på att det *finns* möjligheter till enskilda avtal som går längre än vad kollektivavtalen föreskriver. Den rätten finns redan. Så i klartext innebär

borgarnas förslag att man öppnar för sämre villkor än dem som anges i kollektivavtalen, sämre då sett ur ett arbetstagarperspektiv.

Säga vad man vill, men borgerligheten är konsekvent. Och det är tydligt att man skjuter in sig på strategiska frågor där effekterna, om politiken genomförs, innebär en maktförskjutning där löntagarna och deras organisationer är förlorarna. Angreppen på kollektivavtalen är en punkt, strejkrätten en annan.

Här finns en samstämmighet från Centerpartiet till Moderaterna i synen på stridsåtgärder. Fyrklövern vill att man ska förbjuda sympatiåtgärder och införa en s.k. proportionalitetsprincip för att man vill begränsa möjligheten till fackliga stridsåtgärder. En sådan princip innebär i praktiken att alla stridsåtgärder kan stoppas, åtminstone temporärt. Det logiska är ju att stridsåtgärden kommer att stoppas i samma stund som en arbetsgivare för upp frågan till prövning i domstol fram till dess att domstolen har gett klartecken. Det innebär dessutom att man flyttar över ansvaret för arbetsstriden, som i dag ligger hos parterna, till statsapparaten, till en domstol.

Strejkvapnet är i praktiken det enda vapen som arbetstagarna har att ta till gentemot arbetsgivaren, alltså vägran att arbeta. Det är inte för inte som det ses som en medborgerlig fri- och rättighet. Därför är förslagen om proportionalitetskrav och det faktum att parterna inte längre ska ansvara för den här frågan ett mycket allvarligt ingrepp.

Fru talman! Listan på borgarnas angrepp på arbetsrätten kan göras lång, och det gäller alla partier även om Moderaternas lista blir extra lång. Där hittar vi förslag om att kollektivavtalen ska bort. Man vill ta bort arbetstidslagen, förbjuda sympatistrejker, införa en proportionalitetsprincip, ta bort det fackliga tolkningsföretädet, ta bort vetorätten mot oseriösa entreprenörer, förkorta återanställningsrätten, förlänga otrygga provanställningar, öka möjligheten till visstidsanställningar osv.

Även om de här frågorna berör arbetsmarknaden handlar det i förlängningen om livet i övrigt och om samhällsklimatet i stort. Är man otrygg i sin anställning är man också otrygg i sin försörjning och i sin livssituation. Det påverkar framtidsrön. Det påverkar möjligheter att ta banklån. Det påverkar möjligheter att sätta barn till världen. Med andra ord är det kortsiktigt, och det skulle innebära ett samhällsklimat där alla bara kan vara förlorare.

Anställningstrygghet är grundbulten. Och man kan säga att anställningsskyddslagen bygger på tre ben, och alla de tre benen är hotade från lite olika håll.

Ett ben i anställningstryggheten handlar just om återanställningsrätten, alltså rätten att bli återanställd när man har sagts upp på grund av arbetsbrist. Det är en regel som syftar till att motverka att arbetsgivaren missbrukar sin rätt att säga upp personal på grund av arbetsbrist för att en kort tid senare plocka in andra personer, kanske till lägre löner. Moderaterna, kd och Folkpartiet vill förkorta den tid som företrädesrätten gäller. Man vill försvaga löntagarnas skydd. I Vänsterpartiet säger vi: Förläng den tiden!

Ett annat ben i anställningstryggheten handlar om turordningsreglerna. Det har vi debatterat åtskilliga gånger här i kammaren, och som bekant försämrades reglerna under mandatperioden, och allt tyder på att vi som var emot tyvärr fick rätt. Undantagen leder till otrygghet, och det

leder främst till att kvinnor missgynnas, ofta i samband med graviditet och föräldraledighet. Nuvarande ordning betyder i praktiken att ingen anställd på ett mindre företag kan känna sig trygg. Vad vill Moderaterna göra? Vad vill Kristdemokraterna göra? Vad vill Centern göra? Centern vill inte göra någonting; man tycker att det är en bra ordning. Moderaterna och Kristdemokraterna vill ytterligare försvaga skyddet. Och vad säger Vänsterpartiet och i det här fallet även Socialdemokraterna? Man säger: Återställ turordningsreglerna och förstärk tryggheten!

Det tredje benet för att vi ska ha en fungerande anställningstrygghet är att grunden måste vara tillsvidareanställningar. Moderaterna, Kristdemokraterna och Folkpartiet vill utöka möjligheterna till provanställningar och andra otrygga anställningar. Vänsterpartiet tar strid för att fasta arbeten ska vara huvudregel, och vi säger: Avskaffa ÖVA, överenskommen visstidsanställning! Har man haft visstidsanställningar i tre år och inom den perioden varit anställd 18 månader bör man faktiskt ha rätt att få en tillsvidareanställning. Det är ett fullt rimligt krav.

I dag vet man att 50 % av LO:s unga kvinnor har tidsbegränsade anställningar. Hälften av LO:s unga kvinnor saknar alltså trygghet i anställningen. De behöver inte ens sägas upp om de t.ex. väntar barn, utan arbetsgivaren kan bara säga: *Sorry*, anställningstiden har gått ut, du får inte förlängt.

Trots att många redan hade en otrygg anställningssituation införde s-regeringen 1996/97 ytterligare en osäker anställningsform, ÖVA. Skillnaden mellan ÖVA och andra former av visstidsanställningar är att man när det gäller ÖVA inte behöver ha några skäl. Detta tillgodoser inte någon särskild person. Detta tillgodoser inte något särskilt behov, utan det ger bara en rätt för arbetsgivaren att anställa människor i ett otryggt anställningsförhållande.

Tyvärr är vi ensamma i riksdagen om att driva frågan om att fasta heltidsjobb ska vara regel, trots att den är så central för så många människor och trots att detta i förlängningen riskerar att föra med sig att LAS, alltså lagen om anställningsskydd, faktiskt inte fungerar i praktiken, eftersom det bygger på att det är fasta arbeten som är grundregeln.

Avslutningsvis vill jag säga att vi har en mängd reservationer i betänkandet, 13 stycken tror jag, och vi har tre särskilda yttranden som alla rör viktiga principfrågor. Jag har lyft fram några. Carlinge Wisberg kommer att lyfta fram några andra för Vänsterpartiets del. Till votering har vi valt att lyfta fram reservation 8, som just handlar om fasta heltidstjänster, och Vänsterpartiets och Socialdemokraternas gemensamma reservation om turordningsreglerna, nr 24.

Anf. 3 STEFAN ATTEFALL (kd):

Fru talman! Först vill jag kommentera propositionen *Lag om förbud mot diskriminering av deltidsarbetande arbetstagare och arbetstagare med tidsbegränsad anställning*, som behandlas i det här betänkandet.

Vi kristdemokrater är i grunden positiva till ett stärkt lagskydd för de här grupperna men har i vår reservation beklagat den bristande samordning som finns med de andra lagarna om diskriminering och särbehandling. Det blir fler och fler lagar utan att det är riktigt samlat på ett ställe. Det skapar krångel och otydlighet och därmed problem, inte minst för småföretagarna. Vi delar också Lagrådets kritik om att man ska reservera

begreppet diskriminering för mänskliga fri- och rättigheter när det gäller särbehandling eller diskriminering på grund av kön, ras, sexuell läggning och handikapp. Därmed skulle man kanske använda begreppet särbehandling i det här sammanhanget. Vi saknar också i lagen en konsekvensanalys, inte minst för kommun och landsting.

Vi beklagar att regeringen inte har förmått att se de här lagarna också i småföretagens perspektiv, inte bara i den anställdes perspektiv. Då hade man kunnat hänskjuta detta till den utredning som finns om de olika diskrimineringslagstiftningarna och därmed få en samlad lag. Det gäller både en samlad lagtext och ett gemensamt innehåll, så att man som företagare lätt kan förstå och agera när man ska följa lagarna. Därför vill jag yrka bifall till reservation 4 i det här betänkandet, där den här kritiken från vår sida tas upp.

Fru talman! Övriga delar av betänkandet handlar om en rad olika större och mindre arbetsrättsfrågor.

Jag skulle vilja uppehålla mig mycket kring en rapport om Kristdemokraterna och arbetsrätten, där flera av dagens sakfrågor behandlas. Det är en rapport som Socialdemokraterna släppte i går.

Det är andra gången på kort tid som Socialdemokraterna i rapporter och artikelkampanjer runtom i landet angriper oss kristdemokrater när det gäller arbetsmarknadspolitiken. Jag ser det som en ära, ett gott betyg till oss kristdemokrater. Det tyder på att Socialdemokraterna är rädda för oss och ser oss som ett hot bland vanliga löntagare.

Det vore alltså trevligt med en sakdebatt om arbetsmarknadspolitik och arbetsrätt. Men vad gör Socialdemokraterna? Jo, de sprider en rapport och artiklar med halva sanningar och hela lögn. Det är starka ord, men jag står för dem, därför att det vi kan läsa i den här mycket torftiga rapporten är det mest makabra jag har sett i form av förvridna sanningar.

Låt mig ta tre punkter som exempel.

Socialdemokraterna påstår att vi vill slå sönder kollektivavtalen. Det är en lögn. Vi vill att kollektivavtalen ska vara ett grundläggande sätt att lösa problemen på arbetsmarknaden. Men vi har sagt att man bör se över lagen så att den enskilde som så önskar ska få större möjlighet att sluta avtal med arbetsgivaren utan hänsyn till kollektivavtalen. Vi har också sagt att en sådan här översyn måste beakta risken för att enskilda löntagare kan utnyttjas otillbörligt av arbetsgivaren vid exempelvis hög arbetslöshet. Det är bara att läsa – sammanhanget finns presenterat i vår arbetsmarknadsmotion, men Socialdemokraterna väljer att rycka ut en mening och glömmer resten av stycket.

Nästa mycket remarkabla punkt är att Socialdemokraterna påstår att vi höjer a-kasseavgiften med 250–300 kr per månad och löntagare. Det är en lögn. I vårt budgetförslag höjs a-kasseavgiften med 130 kr enligt beräkningar från riksdagens utredningstjänst och kompenseras mer än väl av sänkt inkomstskatt. Forskningen är tämligen ense om behovet av en starkare koppling mellan arbetslösheten och a-kasseavgiften för en bättre fungerande lönebildning. Det är den forskningen som vi har tagit till oss. Löntagarna får alltså sänkt inkomstskatt.

Den tredje punkten gäller att Socialdemokraterna påstår att vi kräver att arbetsgivaren ensidigt ska bestämma vem som ska få vara kvar och vem som ska lämna arbetsplatsen vid arbetsbrist. Det är också en ren lögn. Vi tycker att det är rimligt att arbetsgivaren ska kunna undanta två

nyckelpersoner från turordningslistan när permitteringar måste vidtas. Genom detta skulle man kunna rädda ett litet företag från att tappa nyckelkompetens när man måste dra ned på arbetsstyrkan. Men resten bestäms ju via förhandlingar och enligt de LAS-regler som finns.

Detta är tre tydliga fall av rena lögner som Socialdemokraterna nu sprider runtom i landet. Ett par av dessa har vi redan sett i artiklar och bemött. Eftersom fakta finns redovisade i våra motioner och ni socialdemokrater förhoppningsvis är läskunniga, måste jag konstatera att ni medvetet far med osanning.

För en tid sedan vädjade Socialdemokraternas partisekreterare Lars Stjernkvist om en ärlig valrörelse. Är det detta han menar, Sven-Erik Österberg, Anders Karlsson och Björn Kaaling? Är det så här ni tänker driva er valrörelse? Visst kan förflugna ord komma över våra läppar i en valrörelse. Visst kan överdrifter förekomma, men jag tycker att vi ska vara mycket måna om att inte medvetet sprida lögner. Det handlar helt enkelt om politikens anseende.

Eftersom jag har lärt känna arbetsmarknadsutskottets ordförande Sven-Erik Österberg som en rejäl och hederlig person blev jag faktiskt grymt besviken när han på en presskonferens i går eftermiddag spred de här felaktiga uppgifterna. Hela riksdagsgruppen står bakom det här dokumentet som har getts ut.

Fru talman! Jag måste ta tillfället i akt att avkräva Socialdemokraterna en offentlig ursäkt. Det bör framgå av riksdagsprotokollet i dag, från Björn Kaalings och Anders Karlssons sida, och gärna också Sven-Erik Österbergs sida, att detta är en plump i protokollet, detta är felaktigheter. Det pågår ju en försoningskonferens just nu i Stockholm. Jag är beredd att stryka ett streck över detta, men jag vill gärna få till protokollet att de här uppgifterna är ett olycksfall i arbetet, en felaktighet.

Frågan är ju, Björn Kaaling, hur ni kan påstå att vi ska höja akasseavgiften med 300 kr när det bara är att läsa i vår budgetmotion och vår arbetsmarknadsmotion att det handlar om upp till 130 kr, t.o.m. något under detta enligt nya uppgifter från riksdagens utredningstjänst. Varför bedriver ni politisk verksamhet på det här sättet?

Enligt den socialdemokratiska rapporten anklagas vi kristdemokrater för att vara löntagarfientliga när vi i motioner för fram några förslag som Socialdemokraternas egen utredare, den förra socialdemokratiska statssekreteraren Svante Öberg, förde fram för två år sedan. Dessa förslag prövades seriöst av den socialdemokratiska regeringen. Men LO sade nej, och då åkte förslagen i papperskorgen. Förslagen handlar om bättre spelregler för lönebildningen och hur konflikter på arbetsmarknaden ska hanteras på ett bättre sätt. Så dramatiska var de förslagen från vår sida.

En riksdagsmajoritet bestående av miljöpartister, moderater, kristdemokrater, centerpartister och folkpartister röstade för att undantag från turordningsreglerna ska beviljas för företag med färre än tio anställda. Vi tycker inte att det är så lyckligt med sådana gränsdragningar vid ett visst antal anställda, men det blev en kompromiss.

Socialdemokraterna ger sken av att de är oerhört upprörda över det här beslutet och vill snarast återgå till de gamla reglerna. Men varför skrev då inte Socialdemokraterna en parti- eller kommittémotion och krävde detta? Det finns ingen sådan i riksdagstrycket. Vi behandlar inte någon sådan här. Det finns två enskilda motioner av socialdemokratiska

riksdagsledamöter och en partimotion från Vänsterpartiet. Er uppbragdhets är tydligen inte så stor att ni orkade med eller kom ihåg att skriva en parti- eller kommittémotion i frågan. Vi som kan riksdagsspråket vet ju att det är parti- och kommittémotioner som uttrycker partiernas officiella hållning.

Fru talman! Ett av våra förslag som retat Socialdemokraterna är att förlänga möjligheten till provanställning till tolv månader från nuvarande sex månader. Det skulle öka företagens benägenhet att nyanställa i stället för att utnyttja övertid vid exempelvis en konjunkturuppgång.

Jag måste få berätta att häromdagen träffade jag en småföretagare med sex anställda här i Stockholmstrakten. Han hade en kille provanställd. Han hade satt en av sina anställda på att lära upp den här killen. Det verkade vara en kille som han gärna ville anställa, men provanställningstiden höll nu på att gå ut. Han visste fortfarande inte om den här killen skulle orka bära sina kostnader i företaget, om han skulle dra in de intäkter som krävs för att de skulle kunna behålla honom.

Den här småföretagaren var ingen girigbuk, det var ingen cigarrökande, fet direktör som såg sina anställda som slit-och-släng-varor, som företagsledare ofta framställs i vänsterretoriken. Han stod i valet mellan att våga anställa den här personen på en fast anställning och att säga upp honom. För honom var insatsen familjeföretaget som hans mamma och pappa hade byggt upp.

Det här är ett exempel på vad en förlängd provanställningstid kan medverka till. Det kan skapa lite mer utrymme och låta den här småföretagaren få testa lite längre och se om det bär för att därmed kunna fastanställa en person. Frågan är varför socialdemokrater och vänsterpartister säger nej till den typen av förslag.

Fru talman! Dagens arbetsrätt är anpassad efter 70-talets samhälle med stora varuproducerande företag som förebild. Tron att människor är utbytbara i en produktionskedja präglar tänkandet som ligger bakom dagens arbetsrätt. Men sedan dess har förändringstakten i näringslivet accelererat och människor är alltmer välutbildade och svåra att byta ut. I allt högre grad går företagets balansräkning ut genom dörren när personalen går hem på eftermiddagen.

Det är i de små företagen som nya idéer föds och de nya jobben skapas. Vi måste ha en arbetsrätt och en arbetsrättslagstiftning som är modern och anpassad till den nya tidens företag och den nya tidens arbetsmarknad. Vi behöver också en arbetsrätt som skyddar de anställda från godtycklig behandling. Men vi måste ha spelregler som passar dagens arbetsmarknad och fungerar i det moderna samhället. Mycket talar för att dagens arbetsrätt motverkar sitt syfte. Det visar undersökningar och samtal man har med företagare. Det visar det allvarliga läget på arbetsmarknaden där 700 000 människor är öppet arbetslösa, i åtgärder eller skulle vilja arbeta mer men får inte.

Fru talman! För tids vinnande nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation 4.

Anf. 4 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Kd säger sig i många olika sammanhang värna familjen. När det gäller arbetsrätten pratar man i vackra ordalag om möjligheten att kombinera arbete och familj. Men kd:s konkreta politik är ju precis tvär-

tom, menar jag. Man lägger en rad förslag som skapar otrygghet. Man vill förlänga provanställningen, man vill gå vidare med turordningsreglerna, man vill öka möjligheten till visstidsanställning osv. Min fråga till Stefan Attefall blir då rätt logisk: Tror inte kd att otrygghet i anställningen, t.ex. ett föräldrapar som får gå på provanställning eller upprepade vikariat, på något sätt påverkar samhället i övrigt och möjligheten att kombinera arbete och familj?

Anf. 5 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Fru talman! Problemet med Camilla Sköld Janssons och Vänsterpartiets världsbild är att man tror att trygghet skapas enbart med lagar. Trygghet skapas ju genom att företagen växer och fungerar. Nu sägs tusentals upp på Ericsson. Det viktiga där är ju att företaget mår bra och att företaget utvecklas. Sedan kan man ha hur många lagar som helst. Men om företaget inte går bra i grunden, om det inte växer fram nya företag och om inte den familjeföretagare som jag pratade om vågar nyanställa, vad hjälper då lagstiftningen? Vi måste självfallet ha en rimlig balans mellan arbetstagare och arbetsgivare på arbetsmarknaden. Vi ska ha skydd mot godtycklighet och mot att man utnyttjar människor, men vi måste också inse att vi måste ha lagar som passar dagens arbetsmarknad, dagens näringsliv och som gör att vi kan få fler växande företag.

Tittar man på Vänsterpartiets förslag ser man ökad lagreglering och införande av samhällsfonder, som får löntagarfonderna att framstå som rena rama småsakerna. Hur tror Camilla Sköld Jansson och Vänsterpartiet att sådant skulle öka tryggheten och skapa fler jobb? Tror Camilla Sköld Jansson att familjerna skulle få mer pengar i plånboken och ökad trygghet med samhällsfonder?

Anf. 6 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Stefan Attefall inleder med att positionera var kd står. Han medger att undertonen i förslagen medför ökad otrygghet. Men han säger samtidigt att det viktiga är att företagen mår bra. Kd har kortsiktigt tänkt att företagen skulle må bra av att människor kastas ut och in och saknar anställningstrygghet. Det är dessutom visat att otrygghet i anställningen t.ex. påverkar unga flickors val att föda barn eller inte. Anställningstrygghet är en mycket central fråga.

Jag har inte läst den rapport som Attefall för fram. Men jag delar det som sades i talarstolen. Säger man att man ska öppna möjligheter till individuella avtal vid sidan av kollektivavtal slår man sönder kollektivavtalsrätten, som det sades i rapporten.

Vill man ha branschvis a-kassa och att människor ska ta en större risk om de tillhör en bransch där risken är större för ökad arbetslöshet innebär det med automatik att de får betala en högre premie. Vill man som kd utöka turordningsreglerna innebär det att ingen anställd har trygghet, eftersom de inte vet vilka två det är som ska undantas.

Den analys som redovisades, med reservation för att jag inte har läst rapporten, var att kd sammantaget för en politik som försvagar löntagarerna och vill slå sönder kollektivavtalsrätten. Den slutsatsen kan jag ställa mig bakom. Det kan jag göra utan att behöva be om ursäkt.

Anf. 7 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Fru talman! Jag tycker att Camilla Sköld Jansson ska läsa rapporten. Nu talar hon mot bättre vetande. Dessutom kan hon läsa våra motioner.

Vi vill inte alls ha branschvisa a-kassor. Det är varken praktiskt möjligt eller rimligt. Däremot tycker vi att det är rimligt att ungefär en tredjedel av a-kassans kostnad betalas av de anställda, en tredjedel av staten och en tredjedel av arbetsgivarna. Den ökade kostnaden, som blir ungefär en dryg hundralapp i månaden, kompenseras mer än väl av sänkt inkomstskatt i våra förslag. Det är sanningen.

Om Camilla Sköld Jansson ställer sig här och upprepar samma lögner som Socialdemokraterna sprider måste jag kräva en offentlig ursäkt även av Camilla Sköld Jansson.

Det handlar om att skapa trygghet genom att skapa förutsättningar för fasta jobb och växande företag. Ta den småföretagare jag tog som exempel. En kille som får provanställning på sex månader och sedan blir uppsagd därför att arbetsgivaren inte vågar anställa. I stället skulle han få provanställning ytterligare några månader och kanske också få fast jobb.

I vilket fall är det tryggare för den kille som blev provanställd? Är det tryggare att få en chans att fortsätta och därmed få fast jobb, eller att tvingas gå i förtid? Jag begriper inte hur världen ser ut i Camilla Sköld Janssons ögon. Jag tror att det är tryggare för den provanställda att ha provanställning någon månad till och sedan få ett fast jobb i stället för att åka ut efter en kort tid.

Anf. 8 MARGARETA ANDERSSON (c):

Fru talman! Dagens debatt handlar förvisso om arbetsrätten. Med det här betänkandet ska vi anta ett förslag som gäller diskriminering av deltidsarbetande och personer med visstidsanställningar. Det rör sig om att införa ett EG-direktiv, och man kan ifrågasätta om inte reglerna var uppfyllda avtalsvägen. Eftersom man från EU:s sida hade en annan tolkning har regeringen valt att lagfästa förbudet. Från Centerpartiets sida har vi inte motsatt oss förslaget.

Vi välkomnar dock att regeringen äntligen har initierat en översyn av hela diskrimineringslagstiftningen. Den finns i dag i flera olika lagar med nästan, men bara nästan, samma lydelse. Det behövs en samordning av lagstiftningen på arbetsmarknadsområdet. En utvidgning bör alltså ske så att lagstiftningen gäller ett större område av diskrimineringsområdet. Jag menar i det här fallet inte arbetsmarknaden. Det innefattar i så fall även jämställdhetslagen. Ett samordnat ombudsmannaämbete, underställt riksdagen, är också ett krav som Centerpartiet ställer.

Att arbetsgivarna nu får ytterligare en lag inom samma område kan verka än mer förvirrande för dem som har att hantera lagstiftningen i praktiken. Lagstiftning ska inte motverka sitt syfte eller få konsekvensen att företag av rädsla att göra fel i ett rekryteringsärende avstår från att anställa fler medarbetare. Då blir det ingen tillväxt i samhället, och de som lagstiftaren vill skydda kan få det ännu svårare att komma in på arbetsmarknaden. I och med detta beslut biträder Sverige också den ILO-konvention om deltidsarbete som finns. Det är bra.

I övrigt är det många frågor i betänkandet som återkommer från tidigare behandling i denna kammare. Lönebildningen är ett sådant problem som tyvärr är svårt att komma åt lagstiftningsvägen om man inte vill ha

en statlig lönepolitik. Samtidigt ökar gapet mellan kvinnors och mäns löner. Det är en motsatt utveckling mot den önskvärda.

Parterna har här ett jättestort ansvar för att en förändring ska komma till stånd. Om man inte klarar av att ta det här ansvaret riskerar man att samhället måste gripa in på ett sätt som jag förutsätter att parterna inte anser önskvärt. Det är ännu för tidigt att säga vilket inflytande Medlingsinstitutet kan ha på olika frågor, eftersom man ännu inte genomfört någon stor lönerörelse sedan institutet bildades år 2000.

Stridsåtgärdernas utformning vid en arbetsmarknadskonflikt har varit uppe till diskussion vid ett flertal tillfällen i både utskott och kammare. Från Centerpartiets sida har vi hävdat att en proportionalitetsregel bör införas. Ingen part bör tillåtas ta ut vissa nyckelpersoner i konflikt så att kostnaden för den egna organisationen blir ganska låg medan man tillfogar motparten och tredje man stora kostnader och andra olägenheter.

Fru talman! Den nya arbetstidsutredningen, som antagit namnet KNAS, ska inom kort avlämna ett betänkande som ska resultera i ett lagförslag till hösten. Av denna anledning har Centerpartiet avstått från att motionera i ärendet under denna punkt. En generell förkortning av arbetstiden får troligen som resultat att människor blir mer stressade på grund av att det kommer att saknas ännu fler befattningshavare och att de ska göra samma mängd jobb på kortare tid. En ökad flexibilitet och större möjlighet för arbetstagarna att vara med vid förläggningen av arbetstiden anser vi vara en fördel för alla parter. Att man ska undvika övertid är en annan fråga som Centerpartiet drivit i riksdagen och också i olika utredningar.

Centerpartiet har föreslagit att man ska lagstifta bort fackens möjlighet att förhindra att företagen tecknar tilläggsförsäkringar till föräldraförsäkringen. Vi anser att det är bra om fler pappor kan vara hemma med sina små barn. Då är det också viktigt att det inte blir för stora ingrepp i familjens ekonomi. När företagen nu vill uppmuntra sina anställda att utnyttja sin föräldraledighet så borde det inte vara någon som har något emot det. Den skrivning som majoriteten har om att följa frågan anser vi vara alltför lam. Det är inte så förfärligt mycket att vänta på.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag yrka bifall till reservation 37 under punkt 31.

Anf. 9 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Detta betänkande bygger på proposition 2001/02:97 om lag om förbud mot diskriminering av deltidsarbetande och anställda med tidsbegränsad anställning. I bakgrunden finns också ett par EU-direktiv som syftar till att hävda ramavtal i sammanhanget. Det gäller såväl deltidsarbete som visstidsarbete. Vidare behandlas ett stort antal motioner.

Det som först gör att betänkandet ser dramatiskt och laddat ut är de många reservationerna men också den tveksamhet som av och till kan iakttas i utskottsmajoritetens skrivning. Den andra orsaken är spänningsförhållandet mellan olika politiska riktningar i s.k. laddade frågor. Ofta får det en större politisk sprängkraft än vad själva sakfrågan ger anledning till.

I grunden lär det finnas en mycket bred uppslutning kring att hävda kampen mot olika former av diskriminering och att öka säkerhet och hälsa på arbetsplatsen. När det gäller förbud mot diskriminering av del-

tidsarbetande och anställda med tidsbegränsade villkor anknyter förslaget till annan lagstiftning.

Det som kan sägas om förslaget är att det är högst oklart vilka det berör. Man talar både om direkt diskriminering och om indirekt diskriminering. Därtill kommer utskottets uttryckliga besked att det inte är tillämpligt om villkoren är berättigade av sakliga skäl. Det ska heller inte gälla om tillämpningen av villkoren kan motiveras av ett berättigat mål och om medlen är lämpliga och nödvändiga för att uppnå det målet.

Fru talman! Det är en körorder som knappast kunde vara mer rund och svårtolkad.

De juridiska och avtalsmässiga föreskrifterna är självfallet oerhört centrala och viktiga. Fungerande parter på arbetsmarknaden har som helhet visat sig vara en styrka i den svenska arbetsmarknadspolitiken. Vi lever dock med mycket av 1970-talets lagstiftning, som då hade sina motiv men som inte utan vidare kan vara tillämplig på en föränderlig arbetsmarknad. Där behövs det en reformering. Det behövs en utformning som gör att vi får en smidig arbetsmarknadspolitik där det finns flexibilitet och hanterbarhet för arbetsgivarna, framför allt för småföretagarna, men där också trygghet i arbetslivet ges och upplevs som positiv och reell för de anställda.

Vi i Folkpartiet delar uppfattningen att deltidsarbetandes och visstidsanställdas situation måste uppmärksammas. Vi är av den åsikten att lagstiftningen med det framlagda förslaget skulle bli alltför komplex och svåröverskådlig. I sådana situationer förlorar lagarna ofta sin tyngd och sin spets. Vi har förordat att de borde samordnas i en samlad lag, så att de blir överskådliga och framför allt lättare att tolka och begripa. Vi har krävt en samlad lagstiftning när det gäller diskriminering.

Utskottsmajoriteten glider undan det genom att tala om att det är ett lagtekniskt begrepp, och man kan undra vad utskottet egentligen tror sig kunna vinna då man till försvar för regeringens förslag säger att begreppet diskriminering bör användas. Samtidigt påstår man att det har mindre att göra med den betydelse som ordet "diskriminering" kan ha i ett mer allmänt språkbruk.

Ja, fru talman, tydligheten ökar knappast med det utskottsbeskedet. För övrigt håller majoriteten med oss motionärer om att det borde vara en bättre samordning, men sakmotiven får sällan sin chans i ett utskottsbeskänkning under ett valår. Att hänvisa till att diskrimineringslagarna inte behandlas i Diskrimineringsutredningens uppdrag är faktiskt poänglöst. Jag tror dock, fru talman, att det vore viktigare att se till sakläget än till hur ett visst utredningsdirektiv ser ut. Detsamma gäller frågan om var diskrimineringsombudsmännen ska finnas och vem som ska råda över dem – riksdag eller regering.

Sammantaget är propositionen otydlig och oklar över vad konsekvenserna bli. Ett är säkert: Den skapar inte en större användbarhet, och enkelheten lyser med sin frånvaro.

Så vill jag göra några reflexioner av mer allmän art, fru talman. En positiv och fungerande arbetsrätt måste också leva i ett landskap där parterna fungerar väl, men framför allt där det finns en stabil arbetsmarknad med ett stort utbud. Vi har ju varit med några år i en mycket god konjunktur samtidigt som regeringen har misslyckats med att rå på den öppna arbetslösheten. Fortfarande finns ett par hundra tusen personer

i öppen arbetslöshet, och ett stort antal är i åtgärder. Målet att 80 % skulle vara sysselsatta relativt snart ses av flertalet bedömare som en omöjlighet, trots att rent statistiskt den alltför höga förtidspensioneringen av uppemot 40 000–45 000 personer varje år inte har kunnat klara hem något slags statistisk balans.

Jag tror att det är viktigt – och det har sagts av talare här förut – att det i detta arbetsmarknadens landskap kommer till nya företag. De kan vara små i början, men det måste framför allt finnas en vilja att växa. Dessa kommer som ett viktigt tillskott som säkrar arbetsplatser och sin del i ett framtida välfärdssamhälle.

I grunden är det också fel väg att alltför lättvindigt pensionera ut folk. Detta blev vi påmind om i går, då förra statsrådet Bengt K Å Johansson kom med sin äldreutredning. Han slog fast att väldigt många behövs längre i arbetslivet och att detta är ett villkor för att säkra välfärden. Han talade också om att få sänkta arbetsgivaravgifter – något som Folkpartiet med flera partier har föreslagit – om att också äldre behöver utbildning och fortbildning och om hur fel det är att pensionera bort tusentals personer som skulle kunna vara väldigt användbara och är behövliga. Han efterlyste en ny attityd då äldre, med stor arbetslivserfarenhet, skulle kunna betyda väldigt mycket för ett förbättrat arbetsmarknadsläge och en bredare välfärdsgaranti.

Jag delar hans uppfattning om att alltför många företag, ofta stora, och alltför många fackliga organ drar den kortsiktiga och felaktiga slutsatsen att pensionera bort i stället för att låta också människor i relativt mogen ålder bli en ny och positiv resurs i ett förändrat arbetsliv.

Det sades också i debatten tidigare att vi nu är i kunskapssamhället och att resurserna finns i huvudet. Till en del är detta rätt, möjligen i en högre grad än tidigare. Men vi behöver också händernas och den praktiska kunskapens kapacitet. Industriproduktion, hantverk och tjänstesektor har verkligen inte spelat ut sin roll. Även de s.k. enkla jobben behövs på den framtida, moderna arbetsmarknaden.

Ett område som regeringen har misskött är regelsystemet för nya företagare. Ofta har småföretagare, särskilt kvinnliga nyföretagare, inte kunnat tillgodogöra sig ett regelsystem som underlättar företagsetablering och därmed nya arbetsplatser. Jag tror att det är viktigt att också den dimensionen finns med då vi talar om arbetsrätt i både svenskt och europeiskt perspektiv.

Snårigheten får inte bli så dominerande som nu är fallet. Vi skulle också kunna se lite mer avspänt på det turordningsundantag som gäller sedan en tid. Det är trots allt en viktig signal för landets småföretagare att ha ett visst, om än begränsat, utrymme i bedömningen när man många gånger lever med sitt företags överlevnadsfråga. Att återgå till den modell som tidigare fanns och där arbetstagarna i regel inte hade någon positiv garanti är inte lösningen på den frågan.

Camilla Sköld Jansson sade att vi reserverar väl bara var ute efter att slå in en kil i den svenska arbetsmarknaden. Jag tycker att det påståendet är lite oblygt för att komma från en företrädare för att parti som har klivit i två delar i sin syn på näringslivet och vem som ska ha makten över produktionsmedlen.

Jag tror i stället, fru talman, att det är viktigt att inte cementera arbetslösheten på den höga nivå vi nu har. Den behöver pressas ned. Därför blir

slutsatsen att skapa en balans mellan arbetsgivare och arbetstagare på arbetsmarknaden.

Vi förordar i första hand att klara det mesta avtalsvägen, men i grunden måste det finnas ett regelsystem som underlättar för parterna att hitta goda framkomstvägar. Därför är vi angelägna om att förorda en parlamentarisk utredning som skyndsamt lägger fram förslag om en arbetsrätt som är anpassad till 2000-talets arbetsmarknad.

Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 2, 11 och 15.

Anf. 10 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Det stämmer att Vänsterpartiet ofta talar om klyftor och att vi har en politik som tar fasta på klyftor som gäller kön, klass och region. Det finns däremot ingen klyfta i partiet. Det är en massmedial grunka. Jag kan lugna Elver Jonsson med att Vänsterpartiet är stabilt.

När man läser Folkpartiets reservation får man förhoppningar om att man på något sätt är ute efter att stärka löntagarna. Ni konstaterar att den anställda har en svag position i förhållande till arbetsgivaren. Då får man intrycket att Folkpartiet har insett det och kommer att lägga förslag som kommer till rätta med det. Men förslagen går åt precis motsatt håll.

Återigen lägger Folkpartiet förslag om att försämra anställningstryggheten, förlänga provanställningstiden, förkorta återanställningsrätten, öka möjligheterna till visstidsanställning osv. Man ser inget problem i de försämrade turordningsreglerna, som innebär att ingen på små företag för närvarande har anställningstrygghet.

Folkpartiet tycker inte heller att det är bra med sympatiåtgärder, och man vill ta bort vetorätten när det gäller entreprenader – alltså åtgärder som de fackliga organisationerna kan ta till för att motverka social dumpning.

Om Folkpartiet anser att de anställda har en svag position i förhållande till arbetsgivaren, ska man då tolka Folkpartiets politik så att ni konstaterar att det är på det viset, men att ni inte alls är intresserade av göra någonting åt det?

Anf. 11 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag noterar med tillfredsställelse att Camilla Sköld Jansson ändå uppfattade att vi var beredda att stärka löntagarnas position. Det är helt rätt. Det är bara det att vi föredrar andra vägar än dem som Vänsterpartiet förordar. I många frågor finns det ju ingen artskillnad, utan det rör sig mer om en gradskillnad t.ex. när det gäller provanställningstidens längd, återanställningsrätten osv.

Vi är väldigt angelägna om att man får en flexibel arbetsmarknad som är till fördel för både löntagare och företag, framför allt för småföretagen. Generellt förordar vi det som vi var med och drev igenom 1991–1994. Väldigt mycket av detta var positivt. Det inrättades bl.a. en allmän, öppen arbetslöshetskassa som nu har försvunnit. Den var till stort gagn för många.

Återigen – för vilken gång i ordningen vet jag inte: Den största tryggheten som en löntagare kan få är trygga jobb som finns i olika företag och där det finns en vilja hos företagen att företagen ska växa och utvecklas.

Anf. 12 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Det sägs ofta från borgerligt håll att arbetsrätten skulle vara ett hinder för sysselsättningen och för tillväxten. Det finns inte en enda forskningsrapport som visar att trygghet i anställningen skulle motverka god företagsamhet.

Det är bara att konstatera att det bara är vackra ord om att de anställda har en svag position, men när det kommer till konkret politik finns det inte ett enda förslag från Folkpartiet i det här betänkandet, och det har nu inte heller kommit något förslag från Elver Jonsson i talarstolen.

Anf. 13 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Nu behandlar vi inte hela arbetsmarknadsområdet, men jag sade som ett komplement att utöver regelsystemet är det viktigt med det företagsklimat som vi har i Sverige. Där har vi riktigt många förslag. Nu senast har vi tillsammans med övriga oppositionspartier presenterat ett 50-tal förslag som skulle kunna stärka framför allt småföretagsamheten som fortfarande är – om Camilla Sköld Jansson tillåter uttrycket – kungsvägen – också för löntagarna.

Anf. 14 MATZ HAMMARSTRÖM (mp):

Fru talman! Miljöpartiet står bakom propositionen om förbud mot att diskriminera deltidsarbetande och arbetstagare med tidsbegränsad anställning. Det är bra att det görs något för alla dem som inte har en tillsvidareanställning.

I övrigt tas en mängd olika frågor upp i betänkandet. Bl.a. behandlas yttrande- och meddelarfrihet för privatanställda. Vi har tidigare väckt den här frågan i interpellationer till Mona Sahlin och i motioner. Jag vill yrka bifall till reservation 18 om yttrandefrihet för privatanställda.

I övrigt kommer jag att koncentrera mig på två frågor, arbetstidsförkortning och turordningsundantag.

Fru talman! Det är hög tid att normalarbetstiden förkortas. Det var 32 år sedan sist. År 1970 infördes 40-timmarsveckan i Sverige. Andra länder har fortsatt att minska arbetstiden, men vi har bitit oss fast vid 40-timmarsveckan som om det vore en naturlag.

En arbetstidförkortning är en central välfärdsreform som motiveras både av jämställdhetsskäl och för att värna människors hälsa och livskvalitet. En sänkning av den dagliga arbetstiden skulle ge oss mer fri tid och mer ork att utnyttja den fria tid som vi har. Det skulle göra att fler människor orkade arbeta fram till sin pensionering i stället för att förtidspensioneras som i dag.

En sänkning av den dagliga arbetstiden skulle ge oss mer tid för socialt liv, både i och utanför familjen. Det skulle också minska antalet arbetsskador och sjukskrivningar.

En sänkning av den dagliga arbetstiden skulle gagna jämställdheten genom att männen skulle ges större möjligheter att ta ett ökat ansvar för hem och barn.

Vi gröna föreslår ingen tvingande lagstiftning. Vi vill ha kvar den dispositivitet som finns i dagens lagstiftning, men till 2006 vill vi sänka normen för normalarbetstiden från 40 till 35 timmar och på sikt till 30 timmar.

En generell lagstiftad arbetstidsförkortning är rättvis. Den sänker heltidsnormen för hela arbetsmarknaden och inte bara för vissa privilegierade grupper.

Arbetstidsförkortningen bör genomföras i samspel mellan staten och arbetsmarknadens parter. Lösningen ligger inte i att välja mellan lag och avtal, utan lösningen ligger i en kombination av lag och avtal.

Den kortare normalarbetstiden ska fastställas i lagen, men lagen ska som hittills vara dispositiv, dvs. inte tvingande. Men det är lagen som ska gälla om parterna inte träffat avtal om något annat.

Vi ställer oss mycket positiva till ökat löntagarinflytande över arbetstidens förläggning och möjligheten att ta ut en del av sin ledighet på ett mer flexibelt sätt. Men det är falsk marknadsföring att – som en del gör – kalla denna ökade flexibilitet för sänkt arbetstid. Jag yrkar bifall till reservation 34.

Fru talman! Jag delar Camilla Sköld Janssons uppfattning om att det finns en konflikt mellan den som är arbetstagare och den som är arbetsgivare. Jag delar också uppfattningen att det är viktigt att värna arbetstagen, att värna en stark arbetsrätt och att värna rätten till strejk och andra stridsåtgärder. Därför avvisar vi från Miljöpartiet den borgerliga fyrklövers förslag om att urholka strejkrätten.

Vi delar också Vänsterpartiets syn att återanställningsrätten ska förstärkas, inte försvagas, som Moderaterna, Kristdemokraterna och Folkpartiet vill göra.

Men vi har en annan syn än Vänsterpartiet och Socialdemokraterna på den undantagsregel från principen om sist in, först ut i företaget med upp till tio anställda som infördes den 1 januari förra året.

Vi tycker att det är väsentligt att arbetsgivare i småföretag har en möjlighet att undanta två personer som anses vara av särskild betydelse för den fortsatta verksamheten i situationer där man måste avskeda.

I betänkandet behandlas två enskilda motioner om att man ska upplösa beslutet om undantaget i turordningsreglerna, men jag tycker att argumentationen för detta vilar på en mycket bräcklig grund.

De undantag som nu har gjorts i småföretag har alla haft en ekonomisk grund. Miljöpartiet har kontaktat samtliga fackförbund i Sverige och fått statistik över vilka som har undantagits. Hittills – såvitt vi har kunnat få fram – har ingen gravid kvinna sagts upp som en konsekvens av förändringen i turordningsreglerna, trots Mona Sahlins och fackliga företrädares påståenden i pressen, trots Camilla Sköld Janssons påståenden här.

En egendomlighet i Socialdemokraternas och Vänsterpartiets reservation är att man skriver att det nu finns tecken som tyder på att reglerna särskilt drabbar kvinnor och föräldralediga. Jag lägger märke till att man är lite mer försiktig i skrivningen i reservationen än vad man är i sin retorik i medierna. I reservationen skriver man att det finns tecken som tyder på att reglerna särskilt drabbar kvinnor och föräldralediga.

Men dessa tecken har sin bakgrund i att utskottet förra våren förelog ett tillkännagivande om behovet av att förstärka skyddet för föräldralediga. Det är egendomligt att tecken som man säger finns nu kan utgöra bakgrunden till att man lämnade ett förslag under förra våren.

Bakgrunden till förslaget om att förstärka föräldraledigheten var en motion från Miljöpartiet. Men trots att motionen vann majoritet i utskot-

tet och i riksdagen och trots att den socialdemokratiska regeringen har haft mer än ett år på sig att komma med ett förslag om en skärpning av föräldraledighetslagen som skulle innebära att gravida och föräldralediga skyddas från uppsägning vid arbetsbrist har man alltså ännu inte presterat någonting.

Det behövs. Föräldraledighetslagen behöver stärkas. Vi ser detta i många fall, men inte i fall som har med förändringen av turordningsreglerna att göra. I stället gäller det fall som rör betydligt större företag. Ericsson i Göteborg t.ex., där det återigen är aktuellt med varsel, avskedade förra året 33 personer, av vilka 30 var unga kvinnor. Där kan det knappast bero på förändringar i turordningsreglerna, för kan man avskeda 33 personer lär man ha fler än 10 anställda.

Sanningen är att kvinnor, ofta föräldralediga kvinnor, diskrimineras på arbetsmarknaden. Men det är inte sant att detta beror på ändringen i turordningsreglerna för småföretagen.

Anf. 15 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Turordningsreglerna har vi, som sagts här, i flera omgångar diskuterat i denna kammare. Det verkar vara svårt att få Miljöpartiet att inse vilket allvarligt ingrepp det här är – att det inte alls handlar om endast två personer. I och med att den här möjligheten till undantag görs till regel har inte en enda person på de här små företagen anställningstrygghet. Man vet ju inte vem det är som får gå i nästa fall av arbetsbrist. Det här är alltså ett mycket allvarligt ingrepp.

Detta har man provat tidigare, och det var det som det hänvisades till i diskussionen när beslutet fattades. TCO gjorde uppföljningar som mycket tydligt visar vilka grupper det är som drabbas av turordningsreglerna.

Jag måste medge att jag inte riktigt vet hur det är när det gäller det som Matz Hammarström säger om att det är svårt att hitta statistik. Men jag vet efter diskussioner med olika fackliga organisationer, inte minst med Handels, att de menar att deras kvinnor förlorar på turordningsreglerna. Den saken får vi återkomma till. Jag är övertygad om att vi som ett brev på posten statistiskt kommer att kunna bevisa detta – allt tyder ju på detta. Dessutom finns det, som sagt, en samstämmighet i de rapporter som vi får in.

Jag vill skicka med en påminnelse om den debatt som vi hade när det här beslutet fattades. Då sade man i Miljöpartiet, via Barbro Feltzing, att man i samma stund som det bevisas att turordningsreglerna innebär att kvinnor diskrimineras är beredd ompröva sitt ställningstagande och återställa reglerna. Det är för övrigt en beredskap som, menar jag, Miljöpartiet ska ha.

Anf. 16 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Camilla Sköld Janssons svar visar just att man faktiskt inte har någon tillförlitlig statistik som stöd för sitt påstående om att förändringen av turordningsreglerna har lett till diskriminerande uppsägningar av kvinnor, också gravida.

Det är väl bättre att vänta tills man har sådan statistik och att först därefter kräva en förändring vad gäller denna regeländring i lagen om anställningsskydd.

Att en del fackförbund säger att de är övertygade om att detta drabbar eller kommer att drabba kvinnor är något som sades redan då det stod klart att det skulle kunna bli en majoritet för den här förändringen i Sveriges riksdag. Det är klart att man fortsätter att hävda det. Men återigen: Camilla Sköld Jansson, var finns statistiken? Är det inte egentligen så att det enda ni har att komma med är det som ni skriver i reservationen – att det finns tecken som tyder på att osv.? Jag tycker att ni borde vänta med er massiva, i vissa stycken hemska kritik, tills ni har mer på fötterna.

Anf. 17 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Jag menar att de tecken och de signaler som kommer redan nu är tillräckligt för att hävda att ni borde göra den här omprövningen.

Återigen: Turordningsreglerna i sig innebär en så försvagad anställningstrygghet att redan detta faktum borde – i andra frågor, t.ex. när det gäller företrädesrätten, intar ju Miljöpartiet en ståndpunkt – ha betydelse. När det gäller turordningsreglerna gör ni ett så totalt avbrott i er linje att ni faktiskt placerar er i högerburen när det handlar om arbetsrätten. Så central är frågan om turordningsreglerna.

Anf. 18 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Jag tycker inte att Miljöpartiet i arbetsrättsfrågor kan placeras i högerburen. Som jag tidigare har tydliggjort tar vi avstånd från den borgerliga fyrklövers försök att urholka strejkrätten t.ex. Dessutom stöder vi Vänsterpartiets synpunkt om en förstärkning av återanställningsrätten. Det är i en fråga som vi har olika uppfattning. Att vi har den uppfattning vi har beror på att vi tycker att det finns skäl att i vissa fall ha olika lagstiftning för små respektive stora företag.

Det stora problemet när det gäller att komma till rätta med diskriminering av kvinnor på arbetsmarknaden är inte att ändra tillbaka turordningsreglerna till hur det var före den 1 januari 2001. I stället är det stora problemet att förstärka föräldraledighetslagen och att genom ett bättre jämställdhetsarbete komma åt den generella diskrimineringen av kvinnor i samhället.

Ericsson i Göteborg är ett intressant fall. 33 personer avskedades alltså. 30 av dessa var unga kvinnor. I förhandlingarna om vilka som skulle sägas upp deltog tre personer från SIF och tre personer från Civilingenjörskörbundet. Med fackets goda minne – det hade inte någonting med ändringar i turordningsreglerna att göra – var alltså 90 % av dem som sades upp unga kvinnor. Vi har således ett stort jobb att tillsammans minska diskrimineringen av kvinnor på arbetsmarknaden. Men låt oss fokusera det på annat än på detta med att ändra en konstruktiv förändring av turordningsreglerna, något som säkert har bidragit till en del av de 80 000 nya jobb som småföretagarna skapade förra året!

Anf. 19 BJÖRN KAALING (s):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet, utom i den del som handlar om turordningsundantaget. Där yrkar jag bifall till reservation 24.

I betänkandet behandlas regeringens förslag om förbud mot diskriminering av deltidsarbetande och visstidsanställda arbetstagare. Här be-

handlas också, som framgått av debatten i dag, en rad övriga motioner. Den fråga som dagens arbetsmarknadsdebatt möjligen kan komma att mest handla om är just den om turordningsundantaget.

Jag kommer att koncentrera mig på frågan om förbud mot diskriminering och på de motioner som väckts med anledning av den propositionen. Anders Karlsson, Socialdemokraterna, kommer senare i debatten att beröra övriga av arbetsmarknadsutskottet behandlade motioner.

Syftet med den lag som regeringen föreslår är att tillhandahålla ett skydd mot diskriminering och att uppfylla EG-rättens krav på skydd mot diskriminering. Lagen innebär att det blir förbjudet att diskriminera deltidsanställda arbetstagare och arbetstagare med tidsbegränsade anställningar. Detta gäller lön, förmåner och andra anställningsförhållanden. Diskrimineringsförbudet gäller såväl direkt som indirekt diskriminering. När det gäller indirekt diskriminering handlar det om ett förhållande där löne- och anställningsvillkor på papperet kan se helt okej ut. Men i praktiken blir man faktiskt diskriminerad.

Om riksdagen beslutar enligt utskottets förslag innebär det att vi i svensk lagstiftning inför EU:s deltidsdirektiv från år 1997 och visstidsdirektivet från år 1999. Den nya lagen ska börja gälla den 1 juli i år. Från utskottets sida gör vi några mindre justeringar av lagförslaget och föreslår en justering i lagen om utstationering av arbetstagare.

Utskottet föreslår också att riksdagen ska anta förslag från regeringen om att Sverige ansluts till ILO:s konvention nr 175.

Vi har hört här att Kristdemokraterna vill att regeringens förslag avslås. Anledningen är att man, i likhet med Lagrådet, inte anser att begreppet diskriminering ska användas i det här sammanhanget. Därtill anser man att frågan om diskriminering av deltids- och visstidsanställda ska lämnas till Diskrimineringsutredningen och att detta bör sammanföras i en gemensam lagstiftning. Ett tredje argument som förs fram är att det i regeringens förslag inte finns några beräkningar av vilka ökade kostnader som den nya lagen för med sig för kommuner och landsting.

Folkpartiet vill att man avslår propositionen därför att förslaget innebär en ny princip som är av ett annat slag än tidigare diskrimineringslagstiftning. Det är alltså inte fråga om person eller personliga egenskaper utan mer om rättigheter för gruppen deltids- och visstidsanställda. All diskriminering, menar Folkpartiet, kan inte lösas genom enbart lagstiftningen. Regeringen borde satsa på informationskampanjer.

Moderaterna å sin sida har insett, i likhet med övriga i utskottet, att Sverige är skyldigt att genomföra de båda direktiven, liksom de försök som har gjorts mellan arbetsmarknadens parter. Man har också sett att detta inte har lett till avtal på området. Därför återstår så att säga bara lagstiftning. Så anser de i likhet med kd och Folkpartiet att lagförslaget försvårar för arbetsgivare, i synnerhet småföretagare, och att all diskrimineringslagstiftning borde sammanföras i en gemensam lagstiftning.

Fru talman! Ord och ordens innebörd är naturligtvis viktiga, även om man kan förstå att en och annan medborgare undrar över varför vi i riksdagen träter om vi ska använda det ena eller det andra ordet – i det här fallet diskriminering eller särbehandling. Från utskottets sida anser vi att ordet diskriminering i det här fallet är det mest riktiga att använda. Både arbetsmarknadens parter på Europeanivå och EG har syftat till förbud mot diskriminering. Ordet särbehandling, som föreslås som alternativ, är inte

heltäckande. Jag har förstått – precis som också Elver Jonsson var inne på – att detta begrepp i lagteknisk mening inte täcker indirekt diskriminering. Att använda ordet diskriminering också i det här sammanhanget knyter an till övrig lagstiftning om diskriminering på ett bra sätt. Det är helt enkelt lättare för den som sedan ska hantera det i praktiken att förstå vad det här lagförslaget handlar om. Sedan kan man ge reservanternas rätt i att det i det nu aktuella fallet inte är fråga om diskriminering av person eller personliga egenskaper utan gruppen deltids- och visstidsanställda. Det är också skälet till att utskottet anser att den nya lagstiftningen inte bör ingå i den översyn av diskrimineringslagarna som redan pågår, där just MR-perspektivet mera finns med. Detta, fru talman, med det förbehållet att Diskrimineringsutredningen kan komma fram till resultatet i sitt arbete som gör att vi i framtiden behöver anpassa den nu föreslagna lagstiftningen.

Ett argument från moderater, folkpartister och kristdemokrater är att detta blir ytterligare en lag som försvårar för arbetsgivarna. Så kan man naturligtvis se det hela. Men det myntet har också en framsida. Deltidsarbete är vanligare bland kvinnor än bland män. Det är också vanligare att kvinnor har tidsbegränsade anställningar. Den nya lagen syftar till att stärka deras ställning. Det tar vi socialdemokrater ställning för i avvägningen mellan enkelhet och trygghet. Men där man har diskriminering av deltids- eller visstidsanställda blir det självfallet merarbete för att rätta till de felen. Att rätta till sådana brister är faktiskt lagens syfte.

Den nya lagen kan naturligtvis också föra med sig ökade kostnader för den som i dag diskrimineras, liksom lagen kan föra med sig förändringar av avtal som strider mot lagen. Om detta leder till att vi får mindre diskriminering är det faktiskt någonting positivt. Alla åtgärder som minskar diskrimineringen skapar bättre förutsättningar för tillväxt på sikt.

Det finns väl upparbetade kanaler redan i dag för information om diskrimineringsförbudet genom t.ex. arbetsrättsliga branschtidningar. Arbetsmarknadens parter kan också den här frågan utan och innan eftersom de jobbat med den i flera år. Jag är övertygad om att de naturligtvis kommer att informera sina medlemmar. Vi menar alltså att informationen inte är en fråga för riksdagen att ta ställning till.

Slutligen tas i en rad motioner upp frågor om hel- och deltidsarbete och tidsbegränsade anställningar. Genomgående vill man stärka tryggheten för de anställda eller underlätta så att den som vill ha heltid också ska få möjlighet till det.

Från utskottets sida ställer vi oss bakom de här utgångspunkterna, men vi vill avvakta Arbetslivsinstitutets utredningsarbete kring merparten av dessa frågor.

Därutöver vill jag framhålla att regeringen bereder frågan om vilka möjligheter det finns att stärka rätten till heltid. Det är naturligtvis inte svårt för mig att hålla med om att heltid bör vara en rättighet och deltid en möjlighet.

Stefan Attefall riktade sig direkt till bl.a. mig och tyckte att vi socialdemokrater har misshandlat Kristdemokraterna å det grövsta, om jag förstod det rätt. Men Kristdemokraternas motioner är inte alldeles tydliga. När det gäller egendelen i a-kasseavgiften nämner vi väl, om jag minns rätt, att den enskilda ska stå för en tredjedel vid ett tillfälle, det är inte bara 130 kr det handlar om.

Jag kan lova Stefan Attefall att jag ska gå igenom de kristdemokratiska motionerna noggrant och se på vilka punkter vi har gjort övertramp, som Stefan Attefall påstår. Men innan jag har gjort det är jag inte tillräckligt generös för att be Stefan Attefall om ursäkt.

Anf. 20 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Fru talman! Först om propositionen och skyddet för deltidsarbetande som behandlas i betänkandet. Där har vi en gemensam grundsyn, att vi behöver stärka lagskyddet. Problemet med Socialdemokraterna är att när man gör en sådan sak sätter man sig inte i småföretagarens situation och funderar på hur vi kan forma lagen som gör att vi får en vederbörlig balans mellan lagstiftning och det krångel som ändå en lag innebär och småföretagarens situation. Det beklagar vi. Vi tycker att man borde ha samkört detta med utredningen om de andra diskrimineringslagarna.

Sedan är vi rädda för att det kommer att gå inflation i begreppet diskriminering, och det tycker vi vore tråkigt. Diskriminering är när man kränks i sina grundläggande mänskliga fri- och rättigheter.

Tillbaka till rapporten, den rapport som socialdemokraterna i riksdagen står bakom och som Björn Kaaling som företrädare för partiet måste stå till svars för. Jag tog upp tre exempel på rena lögnar i rapporten. Björn Kaaling kommenterar a-kasseavgiften. På s. 109 i vår budgetmotion kan man läsa: Ökade finansieringskrav inom a-kassan 5,2 miljarder, som kompenseras mer än väl med sänkt skatt. När man gör en enkel matematisk beräkning av Socialdemokraternas siffror – jag misstänker att det finns räknemaskiner även i Socialdemokraternas riksdagskansli – ser man att 3,8 miljarder per löntagare gånger 300 kr i månaden gånger tolv månader ger någonstans uppemot 14 miljarder i intäkter, alltså två till tre gånger mer än vad vi anslår i vårt budgetalternativ som finns klart redovisat i våra papper. Man måste ändå kunna utgå från att ett parti som sätter samman en rapport kan läsa innantill. Det här är ett konkret exempel på en uppgift som sprids i artiklar runtom i landet. Det räcker knappt med att Björn Kaaling ska kolla siffrorna. Han ska stoppa alla artiklar och återgå till hederlig valrörelse. Det kräver jag av Björn Kaaling, ingenting annat.

Anf. 21 BJÖRN KAALING (s) replik:

Fru talman! Jag är övertygad om att de beräkningar som är gjorda i de motioner som Kristdemokraterna har lagt fram har sin grund. Men jag säger att jag för egen del ska kolla, vilket jag inte har gjort, och göra beräkningar så noggrant som andra uppenbarligen har gjort innan jag över huvud taget kan finna någon anledning att be Stefan Attefall eller Kristdemokraterna om ursäkt. Ni ska naturligtvis stå till svars för den politik ni lägger fram. Ni ska inte heller mörka er politik, som faktiskt, som jag uppfattar det, slår mot löntagarna.

Det är märkligt att Kristdemokraterna ofta gör sig till tolk för småföretagarna och tycks ha någon sorts inställning att alla småföretagare har svårigheter att klara av en ny lagstiftning på arbetsmarknadsområdet. Det är inte min erfarenhet. Jag är övertygad om att de flesta småföretagare är kapabla och duktiga på att klara av den nya lagstiftning som kommer. I det här fallet kommer det naturligtvis att innebära att man behöver sätta

Anf. 22 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Fru talman! Jag tror att det går att kombinera enkelheten med skydd för de anställda. Jag tror att det går att hitta en rimlig balans om man har viljan. Men vi vet ju hur det har gått med de 71 regelförenklingsförslagen från Småföretagsdelegationen. Det blev inte mycket av dem. Jag tror att det från Socialdemokraternas sida finns en uppriktig oförmåga och ovilja att sätta sig in i småföretagarnas situation.

Jag ska återgå till a-kasseexemplet. Det är intressant att Björn Kaaling först sprider lögnerna via rapporter från Socialdemokraterna och riksdagen. Sedan ska han kolla uppgifterna. Det är en mycket intressant princip som slås fast här. Först sprider han uppgifter som är falska och som man genom enkel innantilläsning kan upptäcka är helt orimliga. Sedan kollar han om uppgifterna är korrekta.

Jag väntar mig en offentlig ursäkt när Björn Kaaling har gått in på sin kammare och tagit fram sin miniräknare och slagit fram några små siffror. Det krävs en enkel multiplikationsövning i tre steg. S. 109 i vår budgetmotion kan rekommenderas för läsning, Björn Kaaling.

Anf. 23 BJÖRN KAALING (s) replik:

Fru talman! Jag kan bara lova att jag ska gå igenom det här. Och om de uppgifter som vi har lagt fram från vårt partis sida stämmer ska jag anfälla Stefan Attefall och Kristdemokraterna desto hårdare i stället.

Anf. 24 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Även om Björn Kaalings inlägg till dels berör mig ska jag inte ge mig in i den knivkastning som ingick i det förra replikskiftet. Därmed har jag lämnat agitationens höjder som präglade gårdagens socialdemokratiska utspel.

Jag vill återgå till det som Björn Kaaling kommenterade, och det gäller vad utskottet skriver på s. 15 om att använda just begreppet diskriminering och att man då lättare kan anknyta till den befintliga lagstiftningens systematik och terminologi. Utskottet och Björn Kaaling säger att överskådligheten och lättillgängligheten därmed skulle öka.

Jag skulle vilja fråga Björn Kaaling: På vilket sätt ökar lättillgängligheten och överskådligheten? Längre fram i texten revar ju utskottsmajoriteten ändå sina segel här och ger reservanternas rätt i fråga om en hel del, vilket Björn Kaaling också bestyrkte från talarstolen.

Jag tror alltså att vi som lagstiftare ska vara ganska försiktiga när det gäller terminologi och syftningar, eftersom det ofta leder tanken fel. Visserligen säger Björn Kaaling att småföretagarna nog är ganska duktiga på att hantera detta. Ja, i princip är de säkerligen det, eftersom man inte är småföretagare om man inte är ganska duktig. Men det handlar ändå om att kunna hantera dessa juridiska finesser. Och jag tror också att enskilda arbetstagare kippar lite efter andan när de läser sådan text och undrar vad som egentligen stod där. Jag tror alltså att det finns skäl att se över detta. I grunden finns det ju mycket som vi är överens om. Men sättet att hantera detta på finner vi inte vara den bästa vägen.

Anf. 25 BJÖRN KAALING (s) replik:

Fru talman! Jag ska vara mycket kortfattad. För egen del är jag alldeles övertygad om att man ute på arbetsmarknaden, där man under ganska lång tid har behandlat jämställdhetslagen och de andra diskrimineringslagarna, kan hantera begreppet diskriminering. Att då gå in i detta sammanhang med begreppet särbehandling är jag ganska övertygad om snarare krånglar till än underlättar. Det är min bevekelsegrund till att diskriminering kan användas i detta sammanhang som begrepp. Jag tror att det av detta skäl blir mer förståeligt och lätthanterligt för t.ex. en arbetsgivare och naturligtvis för parterna. Här gäller det självfallet också de fackliga organisationerna. Det kan ju finnas avtal som strider mot detta och som naturligtvis måste ändras efter det att riksdagen har fattat beslutet och det träder i kraft den 1 juli.

Anf. 26 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag fick ju inget besked från Björn Kaaling om vad som skulle göra det mer lättöverskådligt och lätthanterligt. Han förklarade att det fanns skäl för att det stod som det gjorde. Men det är också intressant vad utskottet skriver i vissa delar, nämligen att det finns anledning att se över en del och, som han själv sade, ge reservanterna rätt i fråga om vissa avsnitt.

När det gäller de olika diskrimineringslagarna tolkar jag det som att det finns ett intresse för vad vi från oppositionens sida talar om, nämligen att de borde sammanföras i en lagstiftning, eftersom den i dag sannerligen inte är enkel.

Anf. 27 BJÖRN KAALING (s) replik:

Fru talman! Jag försökte säga att jag ger reservanterna rätt i fråga om att denna diskrimineringslagstiftning inte på samma sätt som de andra berör frågorna om de mänskliga rättigheterna på det sättet, utan här handlar det mer om arbetsrättslig lagstiftning. Och det var skälet till att detta inte bör ingå i den diskrimineringsutredning som nu pågår. Det var i fråga om denna tolkning som jag gav reservanterna rätt.

Anf. 28 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Vänsterpartiet och Socialdemokraterna har samma syn på propositionen och införandet av EG-direktiv och att vi ska ansluta oss till ILO. Det handlar om att motverka diskriminering av deltidsanställda och av dem som har tidsbegränsade anställningar.

Även i övrigt har vi rätt lika syn när det gäller uppfattningen att heltid ska vara en rättighet. Däremot har vi inte samma syn när det gäller tillsvidareanställningar. Där skiljer vi oss åt i fråga om ÖVA som socialdemokratin införde och vill ha kvar. Men vi säger att man ska ta bort det, eftersom det ger en möjlighet till visstidsanställning utan någon saklig grund för det.

I regeringens direktiv till den arbetstidskommitté som nu arbetar står det att man ska se över hur man kan öka tryggheten i visstidsanställningar. Det finns inte ett ord om att uppdraget handlar om att begränsa antalet visstidsanställningar. Det är beklagligt eftersom det i förlängningen faktiskt hotar hela anställningsskyddslagen, LAS, eftersom den bygger på att tillsvidareanställningar är norm. Jag skulle vilja att Björn Kaaling talar

om hur han förhåller sig till detta och bekräftar hur Socialdemokraterna ser på otrygghet i anställningen. Har ni någon ambition att minska antalet visstidsanställningar, och hur tar det sig i så fall uttryck?

Prot. 2001/02:101
24 april

Arbetsrätt

Anf. 29 BJÖRN KAALING (s) replik:

Fru talman! Jag har uppfattat Arbetslivsinstitutets uppdrag på det sättet, precis som Camilla Sköld Jansson säger, att man inte kommer med förslag när det gäller begränsningar av visstidsanställningar. Men man ska ju undersöka det hela. Man ska ju kartlägga det och göra det tydligt för regeringen vilka konsekvenser detta har. Med det som grund får regeringen därefter naturligtvis ta ställning till vilka åtgärder som behövs.

Jag utgår ifrån att Camilla Sköld Jansson också har hört socialdemokrater och företrädare för Näringsdepartementet säga att det finns problem med visstidsanställningar.

När det gäller överenskommen visstidsanställning tycker jag möjligen att Vänsterpartiet framställer den som helt regellös, och det är den ju inte. Det finns vissa regler förknippade med den. Men om jag minns rätt har utskottet behandlat frågan om överenskommen visstidsanställning i form av en skrivelse eller möjligen en rapport för bara något år sedan där vi sade att detta förvisso är något som vi faktiskt kan vara utan. Men eftersom det inte har lett till anställningar i den formen i någon större utsträckning – i rapporten pekades det på ca 900 anställningar – tyckte vi att den kunde vara kvar. Det var den bedömning som utskottets majoritet gjorde i den frågan om jag minns rätt.

Anf. 30 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Björn Kaaling säger att även Socialdemokraterna och Näringsdepartementet har uttryckt att det är problem med visstidsanställningar. Men fortfarande saknas ju ställningstagandet att målsättningen finns att minska andelen visstidsanställningar. Det går ju inte att tolka på något annat sätt än att Socialdemokraterna faktiskt vacklar i denna fråga och inte tydligt ställer sig på löntagarnas sida.

Ett perspektiv som man ska ha med sig i den diskussionen tycker jag är frågan om ett EMU-medlemskap. Göran Persson skriver tillsammans med Tony Blair artiklar där man förordar en flexibel arbetsmarknad.

Gör man ingenting åt ÖVA och andra former av visstidsanställningar, så att man får ned antalet visstidsanställningar, får vi alltså en flexibel arbetsmarknad, och det är löntagarna som får bära den här flexibiliteten. Det är så det är. Därför kommer vi från Vänsterpartiet att fortsätta efterlysa det tydliga svaret från Socialdemokraterna: Ja, vi arbetar för att minimera visstidsanställningar.

Anf. 31 BJÖRN KAALING (s) replik:

Fru talman! Att Socialdemokraterna står för trygghet för löntagarna behöver inte Camilla Sköld Jansson tvivla på, det kan vi garantera.

Men jag tror att det är få mandatperioder – det är i alla fall mycket länge sedan – som man satt i gång så mycket arbete på arbetsrättens område. Arbetslivsinstitutet har uppdrag, andra utredningar, t.ex. Arbetsutredningen, tittar på olika saker, osv. Jag tror att det ligger ett värde i att faktiskt samla en hel del av detta och göra någon sorts mer övergri-

pande bedömning av hur man ska förändra arbetsrätten, därför att arbetsrätten måste förändras.

Anna Kinberg var mycket riktigt inne på att när arbetslivet förändras, måste man självklart också ändra arbetsrättslagstiftningen. Men det ska ske så att det ger trygghet för den som är anställd, naturligtvis.

Det går inte att dutta på det här området, menar jag, utan det är bra att få en helhetsbild av arbetsrätten och naturligtvis också visstidsanställningarna. Vi kommer tillbaks med förslag om detta. Men låt utredningarna jobba färdigt.

Anf. 32 CARLINGE WISBERG (v):

Fru talman! Till att börja med skulle jag vilja gå tillbaka lite i tiden och till den här kammaren, nämligen till ett meningsutbyte som var mellan Stefan Attefall och Camilla Sköld Jansson.

Stefan Attefall försökte sig på ett i mina ögon halsbrytande resonemang om begreppet trygghet. Attefall försökte hävda att en ökning av möjligheten till provanställningar skulle vara liktydigt med en ökning av tryggheten för den provanställda. Jag satt och funderade lite på det här och kunde då konstatera att i Stefan Attefalls värld måste väl i så fall begreppet ovisshet betecknas som visshet, annars hänger inte Stefan Attefalls resonemang på något sätt ihop.

I övrigt, fru talman, skulle jag vilja ta kammarens tid i anspråk för lite funderingar om rättsläget vid företagsnedläggningar.

Vi har under senare år kunnat ta del av omfattande företagsnedläggningar och även företagsflyttningar. Med begreppet omfattande menar jag då inte mängden företag utan mängden anställda som är eller varit berörda. I vissa fall kanske det också kan vara så att förändringarna varit strukturellt betingade, i andra fall är förändringarna att betrakta som mer spektakulära. Jag skulle faktiskt vilja sträcka mig så långt som att det mer har att göra med – om vi i den här kammaren ska använda oss av ett marxistiskt språkbruk – nivån på profitkvoten än industriella betingelser. Jag vill hävda att det ligger mycket sanning bakom det begrepp som i allt större omfattning har börjat användas i debatten, nämligen begreppet kvartalskapitalism.

Jag delar den synpunkt som man kunde läsa i Dala-Demokraten den 27 mars i år. Jag citerar: "Är det i längden hållbart med ett ekonomiskt system där makten över verksamhet och produktion hamnar allt längre bort från de berörda på en arbetsplats eller i en hel bygd? Det är dags att på allvar inleda en diskussion om den ekonomiska demokratin, vilket i sig bara är en utvidgning av begreppet demokrati. Varför skulle inte demokratis räckvidd utsträckas också till frågor om investeringar och företagsnedläggningar?"

Min övertygelse, liksom artikelförfattarens, är att om den debatten förs föds ett annat moraliskt klimat i vårt samhälle, som i sin förlängning också föder en och annan realiserbar idé om hur maktförändring och maktförskjutning i samhället och i ekonomin kan ske.

Jag vill i det här sammanhanget också citera vad en något uppgiven klubbordförande på Continental i Gislaved sade i samband med att nedläggningsförhandlingarna med vidhängande förhandlingar om avgångsvederlag slutförts. Och jag citerar: "Inte är jag nöjd men det gick inte att komma längre. Ersättningen beror på anställningstid och ålder. För den

som är mellan 50 och 54 år blir det en extra månadslön, för den som är mellan 55 och 58 handlar det om 2 månadslöner.”

Vi kan alltså konstatera att kostnaden för ett företag blir mycket ringa. Huvuddelen av kostnaderna får bäras av den enskilde individen och samhället.

Frågan ställdes till nämnde klubbordförande hur mycket det borde kosta företaget att lägga ned fabriken. Då svarade han: ”Så mycket att de inte flyttar jobben. Den som planerar att lägga ner borde tvingas att bjuda ut fabriken till försäljning. Idag finns ju inga regler.”

I samband med en stor demonstration mot företaget Sanmina SCI i Motala häromveckan kunde vi höra Metalls ordförande kräva skärpt lagstiftning på området. För mig som vänsterpartist är det mycket lätt att ställa mig bakom de här kraven, och jag skulle önska att hela arbetarrörelsen hade samma uppfattning.

Vi menar att majoritetens resonemang i betänkandet inte motsvarar det behov som föreligger. Vi anser att Gislaved, Degerfors och Motala, för att ta några aktuella exempel, är tydliga exempel på att det behövs förändrad och förstärkt lagstiftning inom det här området.

Med detta, fru talman, står jag naturligtvis bakom alla våra reservationer och yrkar också bifall till Camilla Sköld Janssons förslag samt till reservation nr 22.

Anf. 33 ANDERS KARLSSON (s):

Fru talman! Om en stund ska riksdagen rösta om turordningsreglerna i lagen om anställningsskydd. Vi är alltså i samma situation igen som för över ett år sedan. På ena sidan står Sveriges löntagare och kräver trygghet och rättssäkerhet på arbetsplatserna, och på andra sidan står en samlad borgerlighet, tillsammans med Miljöpartiet, och håller fast vid en maktförskjutning från de anställda till arbetsgivaren. Som så ofta när det handlar om maktfrågor står Socialdemokraterna på ena sidan och högern på den andra. Det är ett mönster som ständigt återkommer.

Hur kunde det då bli så här? Låt mig ge en liten historisk bakgrund. Våren 1999 beslutade en riksdagsmajoritet bestående av de borgerliga partierna och Miljöpartiet att regeringen skulle få i uppgift att utforma ett lagförslag där två personer skulle undantas från turordningsreglerna i LAS i företag med mindre än tio anställda i de fall uppsägning blir aktuell.

Resultatet blev en förändring i LAS med ungefär följande innehåll:

Två arbetstagare får undantas per arbetsgivare.

De arbetstagare som ska undantas ska vara av ”särskild betydelse” för verksamheten.

Kriteriet ”särskild betydelse” kan inte prövas i domstol.

Fru talman! När vi förde debatten här i kammaren vid förra tillfället varnade många av oss för att dessa förändringar i turordningsreglerna skulle leda till orättvisa på arbetsmarknaden. Det har nu visat sig att vi tyvärr fick rätt. LO har visat att minst ett sjuttiofem personer har fått gå på grund av att arbetsgivaren har kunnat frånga turordningen. Mörkertalet är okänt. Inte minst har detta drabbat gravida och föräldralediga.

Vilken är då grunden för majoritetens förslag om ändring i turordningsreglerna? Jo, man säger sig måna om de små och medelstora företagen. I stället är det ju så att en rättvis och verklighetsanpassad arbetsrätt

är den bästa grunden för en stabil och hållbar tillväxt. Löntagare som känner trygghet på sin arbetsplats är produktiva, skaffar sig hög kompetens och är intresserade av ett större ansvar. Allt detta är sådant som gynnar just de små och medelstora företagen.

LAS är en skyddslagstiftning till förmån för den svagare parten i ett anställningsförhållande. För att upprätthålla respekten för kravet på saklig grund vid uppsägning och för att objektivitet och rättssäkerhet iakttas när beslut ska fattas är det viktigt att minimera utrymmet för godtycke i beslutsprocessen.

Metoden att i förhandlingar mellan arbetsgivaren och arbetstagarnas organisationer diskutera turordningen och, när så bedöms som lämpligt, göra de avvikelser som för båda sidorna framstår som den bästa lösningen, är väl etablerad på arbetsmarknaden. Det godtycke som ensidiga arbetsgivarbeslut kan innebära undergräver rättssäkerheten för den enskilde och missgynnar påtagligt den svagare parten. Maktbalansen mellan de lokala parterna skulle förskjutas till arbetsgivarens fördel. Det gynnar inte någon och kan i stället vara ett hinder för god tillväxt.

Fru talman! Då kan vi konstatera att det egentligen inte finns några tunga argument för att hålla fast vid dagens turordningsregler, inte minst när vi ser så många kvinnor drabbas hårt av uppsägningar. Ändå håller de borgerliga partierna stenhårt fast vid sin uppfattning, och det är svårt att förstå.

Varför har Kristdemokraterna satt sig i Moderaternas knä? Kristdemokraterna talar ju så gärna om värderingar, etik och moral. Ödmjukhet, respekt och omtanke om den lilla människan är ingredienser som de gärna kryddar sin retorik med.

Det är vackra ord som vi alla vill ställa oss bakom, men som också kräver ansvar och handling. Är Kristdemokraterna beredda att ta ansvar och ställa sig på löntagarnas sida? Eller sätter man sig återigen i knäet på Moderaterna? Alf Svensson talar ofta om att de hårda kanterna måste slipas av, att samhället måste bli mjukare och dess hörn rundare. I dag har han och övriga kristdemokrater möjlighet att visa att de menar något med de fagra orden. De vassa kanter som undantagsreglerna utgör kan vi tillsammans fila bort. Vågar Kristdemokraterna ställa sig på löntagarnas sida?

Fru talman! Arbetsrätten är i grunden en ideologisk fråga. Medan vi socialdemokrater ser politikens möjligheter, där politiska beslut ska stötta och stärka dem som annars riskerar att hamna i underläge, säger Moderaterna och deras vänner på högerkanten att ensam ska vara stark. Vi vet att de borgerliga partierna med Moderaterna i spetsen vill försämra för löntagarna och minska fackföreningarnas inflytande. Arbetsrätten är för dem ett rätt skynke i den nyliberala ekonomi som de förespråkar. De vill helt slopa turordningsreglerna och göra arbetsrätten mer individualiserad, dvs. minska fackets makt till förmån för arbetsgivaren, som redan nu är den starka parten på arbetsmarknaden. Detta är hårt och cyniskt, och det leder till en arbetsmarknad som vi socialdemokrater aldrig kan ställa upp på. Att moderater driver detta är inte förvånande, men hur Miljöpartiet kan ansluta sig till denna nyliberala politik är för mig en gåta.

Jag instämmer i att arbetsmarknaden gradvis har genomgått en förändring, men jag ser en annan verklighet än vad de borgerliga gör. Anställningsformerna har delvis förändrats och andelen visstidsanställningar

har ökat på bekostnad av tillsvidareanställningar. Denna utveckling är inte önskvärd och kan på sikt innebära minskad trygghet för den enskilde.

Fru talman! Jag är inte på något sätt avvisande till förändringar av den arbetsrättsliga lagstiftningen. Givetvis måste sådana förändringar övervägas från tid till annan. En utgångspunkt måste vara att inte förändra lagstiftningens starka karaktär av skyddslagstiftning. Som tidigare har påpekats har utvecklingen gått mot kortare och lösare anställningsformer på bekostnad av fasta heltidstjänster. Detta drabbar framför allt kvinnor och ungdomar. Utvecklingen innebär också ett ökat inslag av konsulter och inhyrd arbetskraft. Som jag har nämnt tidigare blir det också vanligare att arbetstagare inte vågar framföra kritik mot och synpunkter på förhållandena på arbetsplatsen. Detta är ingen önskvärd utveckling.

Fru talman! Regeringen har därför på utskottets initiativ tillsatt en utredning som ska se över den arbetsrättsliga lagstiftningen så att den uppfyller kraven på trygghet och inflytande för de anställda inom ramen för en flexibel och effektiv arbetsmarknad. Exempel på frågor som är föremål för översyn är arbetstagarbegreppet, yttrandefriheten för anställda och korttidsanställningars inverkan på arbetslivet. Det är på detta sätt man måste närma sig frågor om arbetsrätt och löntagarnas inflytande på arbetsmarknaden.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag säga att vi socialdemokrater ser det som angeläget att utveckla kulturen i arbetslivet där den i högre utsträckning myndigförklarar människor. Det är en kultur som inte bara gynnar redan privilegierade, utan som beaktar alla vuxna människors rätt och önskan att arbeta under anständiga arbetsvillkor, och en kultur som gör att människor växer och utvecklas.

Med den socialdemokratiska politiken har vi bevisat att det är genom att lita på människor och deras vilja att vara med och ta ansvar som man bygger ett framgångsrikt Sverige. Det är genom trygghet och klara regler som människor frigörs och kan vara med och skapa ett samhälle där alla har en plats.

Fru talman! Med detta vill jag yrka bifall till reservation nr 24, i övrigt bifall till utskottets förslag i betänkandet i dess helhet och avslag på övriga reservationer.

I detta anförande instämde Christina Axelsson, Cinnika Beiming, Laila Bjurling, Lars Wegendal, Carina Adolfsson Elgestam, Hans Hoff, Claes-Göran Brandin, Sonja Fransson, Christina Nenes och Kristina Zakrisson (alla s).

Anf. 34 ANNA KINBERG (m) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att undra vad det egentligen är för verklighet som Anders Karlsson och de andra vänstertalarna i debatten lever i. Han tecknar en bild av en arbetsmarknad som domineras av den kapitalistiska Storpotäten, om ni kommer ihåg den från barnprogrammen, som innerst inne bara vill de anställda illa och allra helst skulle vilja bli av med dem allihop. Det här är naturligtvis inte sant. Det är möjligt att det har varit sant, t.ex. när Ericsson grundades en gång i tiden. Kanske var det tuffare att vara anställd på den arbetsmarknaden. Men det har inte

särskilt mycket att göra med den verklighet som vi i dag lever i. Det är en verklighet där 700 000 människor saknar jobb, där de nya jobben kommer – och måste komma i ännu högre utsträckning – i tjänste- och kunskapsföretag och där, vilket Anders Karlsson i och för sig erkänner, alla inte har en fast heltidsanställning. Den politik som jag förespråkar vill att alla ska ha trygghet på arbetsmarknaden, inte bara de som har fast heltidsanställning och är med i facket.

Jag tackar för komplimangen från Björn Kaaling, som sade att när arbetslivet förändras måste arbetsrätten också göra det. Jag vill då fråga Anders Karlsson hur den ska göra det, förutom att man inte vill att den ska förändras under perioden. Hur ska arbetsrätten förändras så att den underlättar för tjänsteföretag? Vad tycker Anders Karlsson att ni konkret har gjort för att underlätta för tjänsteföretagen att anställa människor under de åtta år som ni ändå har haft på er? De fyra borgerliga partierna har 53 förslag om detta. Vad har ni?

Den andra frågan är: Vad har Svenskt Näringsliv missuppfattat? De har frågat små tjänsteföretagare vilka hinder det finns för att anställa fler människor, och dessa har då svarat att arbetsrätten är ett av största hindren. Vad är det de inte har förstått?

Den tredje frågan är: Vilka är Anders Karlssons bevis för att det är just gravida som drabbats av att småföretagarna har fått det lite, lite bättre under perioden när det gäller att behålla kompetens?

Anf. 35 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Anna Kinberg frågar mig vilken verklighet jag lever i. Jag har nästan 30 års yrkeserfarenhet från arbetslivet. Hur länge har Anna Kinberg varit i verkligheten och arbetat? Den frågan kan hon väl besvara först.

När det sedan gäller förändringen av arbetsrätten tog jag upp det i mitt anförande. Den ska så klart utgå från löntagarna så att deras anställningstrygghet inte försämras – precis som jag sade i anförandet.

Sedan gällde det tjänsteföretagen och Svenskt Näringsliv. Ja, det skulle förvåna mig om Svenskt Näringsliv skulle säga att arbetsrätten är rent för dålig för de anställda i våra företag. Men ställ motsvarande fråga till de fackliga organisationer som har sina medlemmar i tjänsteföretagen! Vad tycker de? Och menar Anna Kinberg att tjänsteföretag skulle ha en annan anställningsrätt än industriföretag? Det är min motfråga.

Vad gäller gravida har HTF tagit fram ett material som visar att just detta har hänt, dvs. att gravida har fått gå. HTF i södra Sverige har ett antal exempel där detta har hänt. Skulle man ställa det under prövning hade det visat sig att den fackliga organisationen då hade sagt nej till den här formen av undantag.

Anf. 36 ANNA KINBERG (m) replik:

Fru talman! För det första kan jag gärna berätta för kammaren att jag har ganska lång erfarenhet av privat arbete, säkert längre än många ledamöter av denna kammare. Framför allt är jag själv småföretagare, och jag erkänner att detta säkert färgar min uppfattning i de här frågorna eftersom jag vill att småföretagen ska kunna växa.

För det andra betackar jag mig för att bli åldersdiskriminerad i debatten. Självklart kan jag inte ta ifrån Anders Karlsson det faktum att han

generellt har längre erfarenhet av att finnas osv. än vad jag har. Men jag har å andra sidan kanske fler kompisar än Anders Karlsson som är i den situationen att man är 30 någonting och kvinna och känner sig diskriminerad när man söker jobb.

Apropå det konstaterar jag att Anders Karlsson fortfarande inte har några belegg för påståendet att det är turordningsreglernas fel när kvinnor i min ålder inte får jobb. En majoritet av arbetsgivarna ser det som en tillgång när män har barn men som en belastning när kvinnor har det. Det finns massor av sådana tecken på problem med attityden till kvinnor i min ålder. Det finns otroligt mossiga attityder, men det är inte turordningsreglerna som orsakar detta. Jag konstaterar att det bara är påstådda tecken som vänsterpartierna ser.

Samtidigt sitter kompetensen inte i magen utan i huvudet. Det tycker jag att man ska komma ihåg. Det kan ju vara så att en gravid kvinna verkligen har en kompetens som ett litet företag vill behålla. Det får man inte heller göra om facket ska diktera villkoren för vilka som ska stanna när företagets verksamhet förändras. Också därför måste turordningsreglerna ändras.

Tänk t.ex. att du jobbar hos en liten underleverantör till Ericsson och är den ende som kan mobilt Internet. Antagligen är du därmed också bland de yngsta och anses kanske vara sist anställd, men din kompetens behövs för att företaget ska överleva. Jag konstaterar att Anders Karlsson tycker att företaget i så fall hellre får gå i konkurs.

Jag konstaterar också att det helt saknas belegg för påståendet att det skulle vara turordningsreglernas fel att unga kvinnor diskrimineras på arbetsmarknaden.

Anf. 37 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Anna Kinberg! Skulle det vara så att den fackliga organisationen ser att kompetensen finns hos personer som står sist på turordningen gör man så klart bedömningen att de ska finnas kvar. Men skillnaden är att med Anna Kinbergs förslag är det ensidigt arbetsgivaren som bestämmer hur det ska se ut, och man kan inte ens överpröva det.

Jag kan inte ställa någon fråga till Anna Kinberg nu, men fundera på detta: Är det förenligt med svensk rättspraxis att man inte kan överpröva ett beslut någonstans? Jag ställde frågan vid den förra debatten – ingen ville svara mig. Anna Kinberg kan fundera på den. Om vi möts här om ett år igen kan hon kanske svara då.

Anf. 38 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Anders Karlsson går på mycket bräcklig grund till storms mot undantaget från principen sist in först ut för småföretag med upp till tio anställda. Han talar om de många gravida och föräldralediga som har drabbats, trots att vi vid kontakter med samtliga fackförbund i Sverige inte har kunna finna ett enda fall där en gravid har avskedats till följd av förändringen i turordningsreglerna.

Anders Karlsson hänvisar också till en utredning gjord av HTF. Jag undrar om det är Gunilla Granbergs undersökning han syftar på. I så fall ska jag bara upplysa kammaren och andra om att hennes kartläggning gäller företag med upp till 200 anställda. De flesta fallen är hämtade från företag med 30–40 anställda och kan alltså inte utgöra någon grund för

att påstå att denna diskriminering är en följd av förändringen i turordningsreglerna.

Det är det generella problemet här: Socialdemokraterna och Vänsterpartiet drar nytta av det tråkiga faktum att många kvinnor diskrimineras i arbetslivet och använder det som ett argument för att ta tillbaka och omintetgöra en positiv förändring för småföretagen i Sverige – i stället för att göra det de ska, nämligen se till att den egna s-regeringen kommer med ett lagförslag som syftar till att förstärka de föräldraledigas och de gravida kvinnornas ställning på arbetsmarknaden.

Anf. 39 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Matz Hammarström! Det spelar ingen roll om man är gravid eller ej. Men vad finns det för skäl att undanta två stycken från turordningsreglerna bara för att man jobbar vid ett företag med tio anställda? Det finns inget skäl att göra det när det är elva anställda. Det är ju det som frågan handlar om.

Förutom det, Matz Hammarström, kan man inte pröva det. Man kan inte ens förhandla om att undanta två stycken, utan det är arbetsgivarens godtycke som bestämmer vem som ska vara kvar. Då behöver det inte handla om kompetens. Det kan vara en obekväm arbetstagare som arbetsgivaren vill göra sig av med, och man har inte möjlighet att pröva det ens i en förhandling.

Jag ställer samma fråga till Matz Hammarström som jag ställde till Anna Kinberg, som inte kunde svara: Är detta förenligt med svensk rättspraxis?

Anf. 40 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Först konstaterar jag att Anders Karlsson knappast svarar på mina frågor. Det ska man väl göra om man får en replik mot sig.

Är det Gunilla Granbergs undersökning Anders Karlsson syftar på? Är det i så fall korrekt att använda en undersökning som behandlar företag med upp till 200 anställda för att kritisera ett förslag till lagändring som gäller företag med upp till tio anställda?

Sedan gällde det den påstådda omöjligheten att överpröva. Ni skriver själva i er reservation att arbetsgivarens rätt att helt efter eget huvud förfoga över turordningsundantagen ökar risken för diskriminering, detta även om beslutet senare kan prövas enligt diskrimineringslagstiftningen. Det finns alltså alla möjligheter att pröva sådant här enligt diskrimineringslagstiftningen.

Intressant är också att jämställdhetsombudsmannen liksom HTF konstaterar att det har skett en ökning av antalet anmälningar från gravida och föräldralediga, men JämO hittar ingen anmälan som kan kopplas till ändringen av LAS.

Anf. 41 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag ska svara Matz Hammarström. Jag utgår bl.a. från Gunilla Granbergs utredning, det är alldeles riktigt.

Matz Hammarström svarar inte på min fråga heller. Finns det någon skillnad mellan att jobba i ett företag med tio eller elva anställda och hundra anställda. Vad är skillnaden? Varför ska man kunna undanta någon? Och man ska inte använda sig av det arbetsrättsliga lagsystem

som vi har i övrigt. Det är här skiljelinjen går. Varför ska man göra så? Jag vet att Matz inte kan svara, men jag ställer frågan ändå.

Jag har svarat på den fråga som Matz har ställt.

Prot. 2001/02:101

24 april

Arbetsrätt

Anf. 42 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Anders Karlsson säger att det på socialdemokratiskt initiativ har tillsatts en utredning. Det är utmärkt. Låt den utreda, genomlys, ta ett samlat grepp, styrka eventuella påståenden som kan vara oklara och komma med konstruktiva förslag.

Sedan användes uttrycket att det är fråga om en maktförskjutning. Ja, jag tror att det mycket handlar om ett slags symbolisk maktfråga som egentligen inte har den storlek som den politiska uppblåsthet har gett den.

Anders Karlsson tog faktiskt till lite brösttoner: Vi socialdemokrater tar de svagas parti. Till skillnad från de flesta andra, tydligen. Det tycker jag också är lite magstarkt, för nog har man väl missat där. Ta bara som exempel frågan om flexibel arbetstid som var uppe för bara några decennier sedan, på 70- och 80-talen. Då var Socialdemokraterna verkligen inte först ut. Eller ta kvinnors möjligheter att starta eget, där det i vissa branscher där kvinnor har särskilda fördelar genom att vara väl förberedda närmast råder yrkesförbud. Eller ta jämställdhetslagen, som ni kämpade så hårt emot, men som ni numera erkänner att det var rätt att den dåvarande borgerliga regeringen införde.

Sedan varnar Anders Karlsson, fru talman, för nyliberala tendenser. Jag tycker att det är bra, för det vi behöver är socialliberala tendenser och inslag, därför att Socialdemokraterna väldigt ofta kör på storföretagens villkor mot småföretagarnas intressen. När det gäller en fråga som skattelättnader är det ju högavlönade gästarbetare och miljardärer som har Socialdemokraternas särskilda ynnest, medan ensamstående familjeförsörjare, ofta kvinnor, har Europas högsta skatter. Detta kan inte vara att ta de svagas parti.

Anf. 43 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Elver Jonsson ställde ingen fråga, han förde fram en mängd påståenden om saker som har hänt i kammaren för en lång tid sedan. Det har jag svårt att svara på.

Men det finns väl ingen anledning att ifrågasätta att vi inte skulle ta de svagas parti. Vi gör det i den fråga vi diskuterar i dag. Det finns många andra frågor, som Elver Jonsson lyfte in i den här diskussionen, men de behandlas inte i det betänkande vi ska prata om i dag. Men i det här betänkandet är det uppenbart vem som tar de svagas parti.

Anf. 44 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag ska väl zooma in mig mer på den spetsfråga som diskuteras här, nämligen turordningsfrågan. Jag menar att den har blivit något av ett mantra. Det är i sak en liten fråga, men den har haft god psykologisk betydelse för småföretagaren som på grund av osäkerhet och ibland svårighet att följa de juridiskt svårtolkade frågorna i arbetsrättslagstiftningen har varit onödigt försiktig.

Så har vi då fått en turordningsregel som gör det möjligt att få disponera två platser i ett småföretag, ofta rentav motiverat av företagets överlevnadsmöjligheter. När Anders Karlsson talar kan det ge intrycket att det här är det undantag som finns. Men det stora undantaget kan ju stora företag och fack göra upp om, att hundra procent ska bort och ingen turordning gäller. Jag har sagt i denna kammare förut att det är massor av löntagare som faktiskt har känt sin vanmakt då de har blivit övergivna inte bara av företaget utan också av facket. Det fanns ingen möjlighet för de löntagarna att få det överprövat.

Anf. 45 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vet egentligen inte vad Elver Jonsson syftar på. Om det är företagsnedläggning är det ju en annan sak. Då är det viktigt att man har skyddslagstiftning som ger de anställda i det företaget möjlighet till utfasning, så att man inte bara slutar samma dag som företaget läggs ned utan har möjlighet att få ett nytt jobb, att man har en a-kassa att gå till som ger 80 % osv. Det vill ni också skära ned.

Vi ger alltså en trygghet när företaget lägger ned. Att sedan strukturförändringar sker i svenskt näringsliv, det har det alltid gjorts och det kommer det även fortsättningsvis att göra. Men det gäller att de människorna som drabbas av det verkligen också känner sig trygga när den situationen uppstår.

Anf. 46 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Turordningsreglerna har fått en väldigt hög och fin svansföring från socialdemokratisk sida. Det är förvisso en inte alltför stor fråga. Det är lite grann som att debattera hundskatten i jämförelse med övriga ärenden i fullmäktige. Diskussionen om den stora skatten har gått på tio minuter, men hundskatten kan man diskutera i två timmar.

Det finns många andra frågor som har liknande karaktär, bl.a. de ökande löneklyftorna. Där har man från kommuners och landstings sida verkligen inte gynnat några kvinnor. Där har fortfarande kvinnorna lägre löner, och klyftan vidgas. Då är inte Socialdemokraterna lika yviga.

Dessutom är visstidsanställningar och vikariatsanställningar för kvinnor en fråga med väldigt högt genomslag, oavsett färg på landstingsstyrelsen. Vad gör Socialdemokraterna och Anders Karlsson i de frågorna?

Anf. 47 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! De ökade löneklyftorna är ett bekymmer. Jag har inte tillräcklig statistik för att kunna ge besked om exakt hur det ser ut.

Däremot kan jag intyga att när det gäller anställda i kommuner och landsting som är timanställda, anställda på vikariat och sådant ser vi i min egen kommun, som är socialdemokratiskt styrd, till att ändra detta nu så att alla som vill ha en tillsvidareanställning ska få möjlighet till det. Det här är en process som inte går på ett halvår eller ett år, men den processen är i gång. Den förekommer i många landsting och i många s-styrda kommuner. Jag vet inte hur det är i borgerliga. Men självklart ska den som vill ha en tillsvidareanställning ha rätt till det. Det andra ska vara en möjlighet.

Anf. 48 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag vet inte heller exakt hur det ser ut i borgerligt styrda kommuner, men i min egen borgerligt styrda kommun, Vetlanda, har man samma arbete på gång med att se till att människor får tillsvidareanställningar i kommunen. Men det har också i båda fallen skett efter det att vi har stiftat lagar om att man inte ska få gå på vikariat i mer än tre år.

Vi har också från riksdagens sida från regeringen beställt en översyn av om det verkligen är så att gravida och föräldralediga har blivit utslagna av turordningsreglerna. Hittills har det inte kommit bevis för att det har blivit så, och framför allt har det inte kommit några förslag från regeringens sida. Jag hoppas att Anders Karlsson kan skynda på detta. Om det skulle vara på det sättet är det verkligen angeläget att den översynen och den lagstiftningen kommer till stånd.

Anf. 49 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag kan bara instämma. Om det verkligen är så tycker jag också att det är angeläget att det finns en lagstiftning som möter det.

Men det vi diskuterar här, och som kanske inte Margareta Anderssons parti står bakom, men som de andra borgerliga partierna säger, är att man ska förändra lagstiftningen så att den blir flexiblare. Med det menar man klart att den ska bli sämre för löntagarna. Det vore intressant att få veta, men man kan egentligen inte ställa en fråga i sista repliken, hur den borgerliga regeringen ska se ut och vem det är som vinner i dragkampen om det.

Anf. 50 CARLINGE WISBERG (v) replik:

Fru talman! Jag kan konstatera att varken Björn Kaaling eller Anders Karlsson har hunnit – förmodligen av tidsbrist – att säga någonting om rättsläget vid företagsnedläggelser. Jag kan också konstatera att det vi kan läsa ut av betänkandet gör väl heller inte någon människa direkt glad.

Jag utgår från Göran Jonssons och Lars Stjernkvists krav i samband med deras demonstration i Motala. Göran Jonsson krävde reella lagändringar. Lars Stjernkvists krav var mer av – om jag ska försöka mig på ett bildspråk – en gäspning.

Av den anledningen och med det lilla som är skrivet i betänkandet vill jag fråga Anders Karlsson om han upplever de mer spektakulära företagsnedläggelserna som ett problem. Vilka krav på förändringsarbete är socialdemokratin beredd att ta upp i dessa frågor?

Anf. 51 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Det är klart beklämmande med de mer spektakulära företagsnedläggelser Carlinge Wisberg nämner, dvs. när företag flyttar från en ort till en annan utan företagsekonomiska realiteter utan det finns andra skäl. Det är svårt att bevisa. Man bör ha en lagstiftning som i möjligaste mån kan förhindra den typen av verksamhet. Det måste i så fall utredas hur den ska se ut.

Sedan var det frågan om strukturförändringar i samhället. Det finns verksamheter som tidigare har varit stora i vårt land men som på grund av strukturförändringar försvinner. Det finns då ingen anledning att försvara att de finns kvar. Då har verksamheterna slagits ut av konkurrens-

skäl. Då ska vi konkurrera med hjälp av en högt utbildad och duktig arbetskraft, dvs. ligga steget före.

Anf. 52 CARLINGE WISBERG (v) replik:

Fru talman! Strukturella förändringar har vi alltid haft och ska vi alltid ha. Det är en nödvändig del i samhällsutvecklingen. Men vi är förmodligen överens om att händelserna i Gislaved, Degerfors eller Motala inte kan definieras som en strukturell förändring utan att det handlar om helt andra saker.

Jag efterlyser fortfarande någon form av ståndpunkt, synpunkt eller färdriktning från socialdemokratin på området. Det uppdrag regeringen har gett AMS och Arbetslivsinstitutet är att konstatera det nu rådande läget – ingenting mer. Förresten ska kartläggningen presenteras – jag förmodar att det är ett feltryck i betänkandet, våra statliga myndigheter jobbar väl knappast den 1 maj – den 1 maj 2002. Det blir väl antagligen den 2 maj. Fortfarande saknar jag en färdriktning från socialdemokratin sida på de områden som jag bedömer är livsavgörande för svensk arbetsmarknad.

Anf. 53 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag kan inte svara med mer än vad jag i stort sett redan har gjort. Strukturella förändringar kommer att ske och måste ske.

Jag har för få detaljkunskaper om de företagsnedläggelser som Carlinge Wisberg hänvisar till. Men i massmediedebatten har det framstått som att det finns andra skäl till nedläggelserna. Därför har regeringen tillsatt en arbetsgrupp för att se över detta. Vi får väl avvakta vad som framkommer till den 2 maj.

Anf. 54 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Fru talman! Debatten har belyst frågan om turordningsreglerna. Vi har tydligt visat att det inte finns någon sanningshalt i retoriken om att gravida kvinnor har sparkats till höger och vänster på grund av ändrade turordningsregler. Jag tror att vi därmed förhoppningsvis kan se att propagandakriget avstannar något. Det finns inga fakta i målet.

Jag har ett förslag till Anders Karlsson och Socialdemokraterna: Tillsätt en statlig utredning. Ni har regeringsmakten, och ni har utredningsmakten. Tillsätt en statlig utredning som får granska fakta i målet. Det har ni inte gjort än. Varför inte det? Titta i denna utredning på hur de småföretag som har utnyttjat denna undantagsmöjlighet har utvecklats efteråt. Har de blivit mer eller mindre livskraftiga när de har kunnat behålla nyckelkompetens vid en neddragning? Tillsätt en utredning och skaffa fram fakta. Sedan kan ni komma tillbaka i diskussionen.

Jag tog upp den rapport som Socialdemokraterna i riksdagen har tagit fram. Vi kristdemokrater blir angripna i denna rapport. I mitt anförande pekade jag på tre konkreta lögnar i rapporten om Kristdemokraternas politik. Jag hade en liten räkneövning med Björn Kaaling. Björn Kaaling anhöll om att få gå hem och räkna på detta.

Jag undrar om Anders Karlsson har hunnit räkna. Kan han de fyra räknesätten? Ett av dem är multiplikationstabellen. En enkel räkneövning visar att påståendet att vi ska höja a-kasseavgiften med 300 kr är full-

Anf. 55 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag kan svara på det första. Det finns ingen anledning att be om ursäkt.

Stefan Attefall finns med i ett TT-meddelande som jag har fått i dag: ”Attefall bekräftar att kd vill höja a-kasseavgiften, en tredjedel av totalkostnaden bör betalas av de arbetande och arbetslösa, en tredjedel av företagen och resterande av staten.”

I dag är a-kasseavgiften runt 100 kr för de allra flesta. Det finns de som har närmare 200 kr i månaden. Utan att jag själv har räknat på detta – jag litar på dem som har tagit fram siffrorna – bör det stämma ganska väl med att a-kasseavgiften hamnar runt 300 kr i månaden för de allra flesta. Det finns ingen anledning att be om ursäkt.

Stefan Attefall sade att vi ska tillsätta en utredning. Men varför ska vi tillsätta en utredning om företag med färre än tio anställda? Vi tycker att det är fel – och det är inte bara på grundval av de gravida kvinnorna utan på grundval av att hela lagstiftningen är felaktig. Den ska mer överensstämma med den arbetsrättsliga lagstiftningen. Det finns ingen anledning att tillsätta någon utredning.

Stefan Attefall sade i sitt tidigare inlägg att det är fråga om halva sanningar och hela lögner och att arbetsgivare ensidigt får avgöra uppsägningar. Är det inte så att arbetsgivaren ensidigt får avgöra uppsägningen i företag med färre än tio anställda?

Anf. 56 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Fru talman! När man får göra undantag från turordningsreglerna med två nyckelpersoner gäller reglerna i övrigt. Därmed har arbetsgivaren inte möjlighet att ensidigt bestämma detta.

Jag noterar också att Anders Karlsson gör en stor affär av om det ska vara tio eller elva anställda som gräns för undantaget. Det finns säkert möjlighet att göra upp med de borgerliga partierna om att ta bort tiogränsen eftersom den skapar en del tröskeleffekter. Det är en sådan grej som Miljöpartiet krävde i diskussionerna.

Nu tar vi a-kasseavgiften igen. A-kassan är ca 25 miljarder kronor. Vi tycker att det är rimligt att arbetstagarna betalar en tredjedel, staten betalar en tredjedel och arbetsgivarna betalar en tredjedel. Det är ca 8 miljarder kronor. I dag omfattar egenfinansieringsavgiften ca 2 ½ miljarder. Kvar är i runda tal 5 ½ miljarder. Det är ungefär den summan man hittar på s. 109 i Kristdemokraternas budgetmotion. Även räknat på det sättet stämmer våra beräkningar. Läs innantill. Lär er räkna. Sprid inte rena lögner ute i landet, i lokaltidningar och i pamfletter. Det är andra gången ni har tagit fram en rapport med samma falska uppgifter. Håll er till sanningen så att vi får en anständig valrörelse. Om inte Anders Karlsson kan räkna kan han få låna en miniräknare av Kristdemokraternas riksdagskansli. Jag kan garantera att den uppfyller alla krav på korrekthet man kan ställa på en miniräknare.

Arbetsrätt

Anf. 57 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag har inte räknat ut detta, Stefan Attefall. Det har våra politiska handläggare gjort. Jag ifrågasätter inte dem. Det finns ingen anledning till det.

Det är ganska enkelt att säga att a-kassan egenfinansieras till 7–8 %. Ni säger att det ska vara 33 %. Vad blir då summan?

Det är nog inte så enkelt att säga att x miljarder går till a-kassan och sedan hur mycket som betalas in. Egenavgiften i a-kassan ligger i dag på knappt 10 %, och den vill ni höja till 33 %. Då tror jag att våra siffror ligger mycket närmare. Men Björn har tidigare sagt att han ska kontrollera vem som har rätt och fel.

Däremot skulle jag kunna läsa innantill ur Kristdemokraternas motion på s. 515 i motionshäftet: "I stället för den höjning av ersättningsnivån i arbetslöshetsförsäkringen från 80 till 90 procent som genomfördes nyligen under de första 100 dagarna vill vi återgå till 80 procent."

Prata om fel! Det som hände var att man höjde taket från 580 till 680 kr, inte från 80 till 90 %. Det finns nog fler som har skäl att be om ursäkt.

Anf. 58 HANS ANDERSSON (v):

Fru talman! Camilla Sköld Jansson och Carlinge Wisberg har i samband med behandlingen av vissa frågor i betänkandet och reservationerna tagit upp viktiga frågor som Vänsterpartiet har. Jag tänkte i första hand uppehålla mig vid det särskilda yttrande som vi har vad gäller punkt 7.

Demokratin gör halt, brukar man säga, inför arbetslivet, vid fabriksportarna. Det handlar om yttrandefriheten – påsar på huvudet. Det handlar om integriteten, medicinska kontroller, övervakningskameror och mycket annat. Det handlar om brist på självbestämmande, hur man utför jobbet, arbetstider osv. Den som vill utvidga demokratin bör nog ge sig på arbetslivets regleringar.

När det gäller makt och inflytande är relationen mellan arbete och kapital helt avgörande. Det har här pratats om Degerfors, Motala och Gislaved. Det handlar om beslut inom företagen som totalt förändrar utvecklingsmöjligheterna på orter, i regioner och för enskilda människor.

Arbetsrätten är i själva verket grundbulten när det gäller relationerna mellan arbete och kapital och därmed samhällsmakten, men också för att ordna förhållanden mellan löntagare och arbetsgivare.

Det är ingen balans, Elver Jonsson. Balansen i vårt samhälle är sådan att löntagarna har en mycket stark undermakt och arbetsgivarna har en väldigt stark övermakt.

De stora förändringar som har skett och som Anna Kinberg delvis berörde har Vänsterpartiet berört i en serie motioner under många år. Vi gjorde det bl.a. när mandatperioden inleddes 1998/99, när vi sade att de förändringar som har skett i företagsstruktur, teknik, internationalisering, företagsledningspolicy, organisationsfrågor osv. gör att arbetsrätten har underminerats. Vad vi vill uppnå är trygghet för den enskilde och inflytande för den enskilde och löntagarkollektiven.

Till stor del handlar det om skyddslagstiftning för att garantera trygghet för den enskilde. Det är inte arbetsrätten i sig som sätter fart på tillväxten och utvecklar företag, men jag tror att en del av arbetsrätten som i dag är underutvecklad skulle kunna spela stor roll, nämligen verklig

delaktighet i beslut i näringslivet. Det skulle leda till större trygghet, större sammanhållning och möjlighet till tillväxt och utveckling i näringslivet, men också inom den offentliga sektorn.

Därför har vi i det särskilda yttrandet pekat på hur debatten om 32 § startade. 32 § i medbestämmandelagen, som skulle leda till utvecklingsavtal och medbestämmandeavtal, har egentligen aldrig kommit i gång. Det blev en papperstiger. Den stora demokratireformens själva portal föll ihop.

Vi har i motion efter motion efterlyst att ett helhetsgrepp skulle tas i den här frågan. Det handlar om att ge självbestämmande åt löntagarna, att utveckla vetorätten, som gör att man kan säga nej, tolkningsföreträdaren, så att man åtminstone har det fackliga perspektivet som gäller till dess frågan har avgjorts rättsligt. Det gäller en mängd frågor om inflytande där stridsrätten skulle förstärkas.

Jag måste tyvärr säga att vi har saknat en förståelse för de här frågorna från regeringens sida. Från borgerligheten har jag ingen större förväntan. Vi har saknat helhetsgrepp. Vi har fått i gång en del disparata utredningar på grundval av de motionskrav vi har haft under den här mandatperioden. Men vi har upplevt många förseningar. Många arbetsgrupper har inte tillsatts förrän ett halvår eller ett år efter det att utskottet har beställt dem och riksdagen har fattat sina beslut. Vi har upplevt vacklan i många frågor. I LAS-frågan om godtycke och undantag från turordningen var det inte så självklart vad Mona Sahlin tyckte – hon som har ansvaret för den frågan. Det har varit en vacklan, och det har varit valhant, liksom en total brist på företagsdemokratiska reforminitiativ.

Låt mig säga att för Vänsterpartiet är den här frågan helt avgörande. Vi är ganska besvikna när det gäller mandatperiodens arbete i frågan. Utredningar sitter – resultatet är okänt. Många förseningar har åstadkommits.

Vi förutsätter att nästa mandatperiod inleds med ett rejält reforminitiativ när det gäller företagsdemokratin, att man för in demokratin när det gäller både rättigheter och inflytandemöjligheter för enskilda löntagare och för fackföreningar. Det tror vi är förutsättningen för att få en marknadsutveckling i näringslivet och den svenska tillväxten att riktigt lyfta. Ta med löntagarna i arbetet! Där saknas det mycket. Jag vill anmäla den kritiken gentemot den socialdemokratiska regeringen.

Anf. 59 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag ska ge Hans Andersson en eloge, för jag tror att han, nu som oftast, är mycket uppriktig när han talar om sin besvikelse. Men jag tror också att det kan bero på en låsning som man inte har blivit förlöst från. När Hans Andersson talar om att vi nu saknar verklig tillväxt och utveckling och att det har blivit utredningar, förseningar, vacklan och vanmakt, och att ett statsråd har misskött sin uppgift, kan det inte tolkas på något annat sätt än så.

Vad är det egentligen som hade behövts för att det skulle kunna komma loss? När det gäller företag och demokrati tror jag att det finns ett mycket brett intresse långt utanför Hans Anderssons intressesfär.

Anf. 60 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Jag har tyvärr inte märkt det intresset från borgerligheten. Jag är särskilt besviken på er i Folkpartiet, som ändå har en tradition av ett slags socialliberal inställning som innebär att sammanhållning på arbetsplatser är något viktigt. Ni hade mycket goda kontakter med tjänstemannarörelsen. Ni backade upp den arbetsrättsliga lagstiftning som ni under senare år har gjort det mesta för att underminera tillsammans med högerns mest renodlade representanter här i kammaren.

Jag nämnde flera saker. Min besvikelse är bl.a. att det har tagit så lång tid att ta fram många av våra initiativ. De ligger i och för sig i en yttranderättsutredning från Reidunn Laurén, men det är helt otillräckligt, enligt vår uppfattning. Regeringen har ännu inte sagt någonting om den. Det ligger utredningsförslag om medicinska test och integritetsfrågor. Det är otillräckligt.

Jag saknar initiativ från regeringens sida. Jag saknar dem framför allt i ljuset av internationaliseringen, av teknikskiftet och av raderna med exempel på att löntagare och fackföreningar står helt maktlösa. MBL är rena skämtet, t.ex. när vi ser hur det har blivit i Motala, där arbetsgivarparten mera har en strategi för hur man ska klara sig i medierna snarare än att ha en strategi för hur man ska utveckla företag, få med sig löntagare och klara av kriser. Det kan ofta vara väldigt svårt.

Jag nämnde nu en del inslag som skulle stärka arbetsrätten, när det gäller stridsrätter, vetorätter, tolkningsföreträden och självbestämmande på många områden. Jag emotser helt andra tag under nästa mandatperiod. Jag tror att det är helt nödvändigt för Sveriges tillväxt, för att vi ska ha en rimlig sammanhållning i näringslivet och för att utveckla arbetsrätten.

Anf. 61 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Vi är ändå överens på en punkt: Det är viktigt med tillväxten, som i förlängningen är den verkliga trygghetsgrunden.

Min fråga gällde närmast – det kan spela roll för riksdagen – vad regeringens otillräcklighet har bestått i. Har det möjligen varit oviljan att pröva olika nya framkomstvägar?

Jag tror, fru talman, att vi i ett föränderligt samhälle inte kan leva med 30–40 år gammal lagstiftning. Den behöver ses över.

Jag kan till dels vara stolt över att Hans Andersson känner besvikelse över Folkpartiet. Det tyder på att han har förhoppningar när det gäller oss, även om vi för stunden inte har lyckats uppfylla hans önskningar.

Anf. 62 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Det finns en förklaring till passiviteten. Vi har ägnat mandatperioden åt att försöka bekämpa den omfattande arbetslösheten. Vi har restaurerat när det gäller en del försämringar som gjordes tidigare, och vi har satt i gång ett utredningsarbete på vissa områden. Så visst finns det ett slags färdriktning, men det är valhant. Jag påstår detta, och jag står för det.

Det är riktigt att den större delen av arbetsrätten i sig inte skapar tillväxt. Det är helt andra saker. Det är därför det är så tragiskt att borgerligheten tror att man kan skapa tillväxt genom att sänka skatterna, avreglera och plocka bort trygghetsregler och inflytande. Det är inte det som det handlar om, tror jag.

Tillväxt handlar mycket om att ha stor innovationsförmåga, förse näringslivet med hög kompetens, ha riskkapital inte för spekulering utan för riskfyllda projekt gällande framtida teknikgenombrott, osv., och regional tillväxt. Det finns väldigt mycket i det som vi har diskuterat andra gånger.

Men arbetsrätten handlar till stor del om skydd för den svaga parten. Därför försöker man minimera godtycket. Det är egentligen därför det blir ett så våldsamt oväsen. Vad är det Berlusconi angriper, t.ex.? Det är framför allt artikel 18 i deras *statuto del lavoratori*. Det är möjligheten att få pröva om uppsägningar är sakligt grundade. Det handlar om återanställningsrätten. Det är det som det gäller.

Det är väl inte mycket, säger en del. Det är bra om man tar bort det, så blir det bättre tillväxt. Jag menar att det nästan skulle orsaka revolution i samhället därför att samhällsmakten ändras i grunden.

Jag talar också om den positiva kraft som ligger i att integrera arbetare och tjänstemän i utvecklingsarbetet och ge dem verkliga beslutsbefogenheter. Det saknar vi i många fall. Exemplet Degerfors och Gislaved, som jag nämnde, talar ett mycket tydligt språk. Man gav helt enkelt humhum i löntagarna.

Anf. 63 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag har ingen direkt fråga till Hans. Jag kan bara säga att det verkar som om han känner en viss bitterhet över utredningens resultat, som man har skrivit i det särskilda yttrandet.

Vi har ändå tillsammans i utskottet resonerat om frågorna. Vi har fört fram våra synpunkter, och man utreder frågorna. Det kunde möjligtvis ha gått fortare, men det är på gång. Man tittar över det både Vänsterpartiet och vi från vårt parti tycker är angeläget.

Till sist vill jag ta tillfället i akt – det är min sista debatt i kammaren före valet med Hans Andersson – att tacka Hans Andersson för hans goda arbete i utskottet. Han är alltid påläst. Ett av mina minnen från utskottet gäller den gången en ledamot ställde en fråga och Hans Andersson svarade innan tjänstemännen hann göra det. Kommentaren från ledamoten var: Kan du det också?

Det säger en del om hur vi i utskottet – åtminstone jag – känner Hans Andersson. Han är alltid mycket väl påläst. Jag vill tacka honom för hans tid i riksdagen.

Anf. 64 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Jag får tacka för de orden, även om det inte låter bra att man så helt och hållet går upp i arbetet att man nästan blir tjänsteman. Den första plikten är ju att vara eldfängd politiker – särskilt när man är med i arbetsmarknadsutskottet och talar arbetsrätt.

Det har varit många förseningar. Det gäller bemanningsföretag och mycket annat. Vi väckte frågorna för flera år sedan. Det är inte bra.

Alla vet om att det skett en kolossal förändring i det svenska arbetslivet och i företagsstrukturen. Villkoren har förändrats både av tekniska skäl och på grund av att gränser har försvunnit. Det är lätt att lägga ned eller flytta produktionen och företagen.

Det sätter det företagsdemokratiska momentet i arbetsrätten – det som handlar om inflytande – på dagordningen. Det är därför jag efterlyser just

detta och tar upp § 32, som inte har lett till särskilt innehållsrika eller substansrika avtal. Det tycker jag är ett misslyckande. Jag ser en stor demokratibrist i Sverige på detta område. Jag tror att väldigt många löntagare känner sig marginaliserade.

Jag tror att den aspekten är jätteviktig när det gäller att utveckla företagen och skapa den tillväxt som vi är överens om ger jobb framöver. Detta gäller för övrigt också inom den offentliga sektorn, där jag ser väldigt stora brister vad beträffar det företagsdemokratiska momentet och möjligheten till inflytande.

Utredningar har tillsatts sent. En del har försenats. En del är klara men bereds inte. Jag upplever att det finns en valhänthet. Man skyller på EU-ordförandeskapet och menar att ett halvår försvann i och med det. Vi kan fundera på om andra saker har spelat in. Men jag är tveksam till om Näringsdepartementet i dess nya utformning har haft förmåga att hantera dessa frågor på ett samlat, ideologiskt klart och sakligt sätt.

Anf. 65 CHRISTINA AXELSSON (s):

Fru talman! Jämställdhet bygger på att alla vuxna är självständiga individer och kan försörja sig. Rätten till ett arbete är den första förutsättningen för jämställdhet. Då bör grunden för arbete självklart vara heltid för alla.

Att kvinnodominerade branscher som handel, lokalvård, vård och omsorg ska kräva deltid i större utsträckning än industri- och IT-branscherna är inte längre rimligt.

Fru talman! Sedan jag i september 2000 skrev den motion som behandlas i dag har glädjande nog fler fått heltidsarbete. Vi kan säga att arbete pågår för att komma längre dels genom Arbetsmiljöverkets satsning tillsammans med AMS och JämO, bl.a., dels genom parternas gemensamma strävanden inom det kommunala området, dels genom Arbetslivsinstitutets uppdrag.

Fru talman! Fastän arbete pågår är det fortfarande 85 214 personer som är ofrivilligt arbetslösa enligt AMS veckostatistik. Vi vet heller ingenting om mörkertalen.

Jag vill med detta inlägg lyfta fram frågan och även uppmärksamma att utskottet har skrivit att det under hand har erfarit att regeringen bereder frågan om vilka möjligheter som finns att stärka rätten till heltidsarbete. Det är glädjande att vi kommer att kunna se fram emot förslag i denna för jämställdheten oerhört viktiga fråga.

Anf. 66 PETER PEDERSEN (v):

Fru talman! Det har pratats om att det har krävts strukturrationaliseringar under hela framväxten av industrialismen. Jag kan ställa mig bakom att det har varit nödvändigt. Jag kan också konstatera att Sveriges löntagare – facken – har ställt sig bakom denna strukturomvandling och visat stor kunskap och stor förståelse för att det måste ske en utveckling.

Även på privatsidan har det åtminstone tidigare funnits en stor kunskap om själva produktionen. Även om man alltid har varit intresserad av att tjäna mycket pengar har man trots allt haft något slags grundläggande känsla för det som görs i produktionen.

Det som vi kallar kvartalskapitalism har ersatt det tidigare systemet. I dag verkar man inte bry sig det minsta om var man bedriver sin verk-

samhet, hur många anställda man har och hur de har det eller om man tillverkar IT-produkter eller framställer stål, som t.ex. i Degerfors.

Den s.k. globaliseringen handlar i princip om att kapitalet ska få flyta fritt över landsgränser och mellan olika världsdelar. Detta sätter press på länder, fack och enskilda löntagare.

Orter som Arvika, Katrineholm, Gislaved, Motala och Degerfors förknippas nu tyvärr med beslut om nedläggning av fungerande företag. Som boende i Degerfors kan jag konstatera att vi en gång lyckades upphäva ett sådant beslut. År 1993 togs beslutet att det dåvarande företaget Avesta Sheffield skulle lägga ned ett stålverk i Degerfors. Efter en folklig mobilisering och framför allt ett väldigt framtidsytande arbete av det lokala facket och löntagarna kom man fram med en ny affärsidé från löntagarnas sida om vad som kallas långa produkter, vilka man sedan fick styrelsen för Avesta Sheffield att nappa på.

Den affärsidén var så bra att den för något år sedan gav en avkastning på insatt kapital om 40 %. Många med mig blev därför förvånade när styrelsen för det nya företaget Avesta Polarit i augusti förra året tog beslutet att lägga ned enheten. Anledningen var inte att den var dålig utan egentligen att den var så bra och att man därför ville flytta hela verksamheten till Sheffield. Jag menar att man snodde den affärsidé som löntagare och fack själva hade tagit fram efter det tidigare nedläggningsbeslutet.

Beslutet har tagits bakom lyckta dörrar. Inkopplade konsulter, Näringsdepartementet m.fl. har varit mycket tveksamma om de argument som har funnits. Vi har aldrig fått några vettiga argument. Trots kritiken går man tydligen vidare och tänker lägga ned den här fullt fungerande och vinstgivande enheten. All uppståndelse spelar ingen roll. Det är alldeles uppenbart att man i Sverige år 2002 kan lägga ned fungerande enheter till begränsade kostnader för det berörda företaget.

I majoritetstexten konstateras att den allmänna utgångspunkten i svensk arbetsrätt är att arbetsgivarens företagsekonomiska överväganden inte kan överprövas. Det är alltså ytterst arbetsgivarens bedömning som avgör om verksamheten ska läggas ned eller flyttas helt eller delvis. Kan kapitalets överhöghet över arbetet och landets löntagare uttryckas mer tydligt?

Jag och Vänsterpartiet vill göra någonting åt det här, men i stort sett verkar den övriga politiska sfären av landets främsta företrädare vilja dra sig tillbaka och sätta sig som åskådare på sittplatsläktaren.

Det talas ofta om det värde som de anställda på olika nivåer representerar i företagen. Vad jag slås av är det stora underskott av humankapital som finns i många av landets bolagsstyrelser och företagsledningar, för att inte tala om den totala frånvaron av socialt ansvarstagande för och empati med många enskilda människor, orter och regioner som drabbas av inkompetenta beslut bakom lyckta dörrar utan möjlighet till demokratisk insyn.

Medlemskapet i EU underlättar och stöder dessutom möjligheterna att flytta runt människor, arbetskraft, kapital och varor och tjänster över landsgränserna. Här är kapitalets företrädare verkligen på hugget. Spekulative vinstmarginaler jagas när man flyttar runt företag och produktion i Europa. Ibland får man t.o.m. EU-stöd för att göra så.

När vanliga löntagare får sluta sina anställningar gäller vanliga regler. När styrelseproffs och företagsledningar får sluta utbetalas fantasibelopp enligt pensionsavtal, fallskärmar och avgångsvederlag. Man får bonusar och optioner oavsett om företaget går med vinst eller inte. Det är fullständigt horribelt. Trots detta kräver man att Sveriges löntagare alltid ska visa stor återhållsamhet i löneförhandlingar osv.

Fru talman! Degerfors kommer som ort att drabbas extremt hårt om beslutet om nedläggning och flyttning av den här fungerande enheten fullföljs. Det är därför ett fullt rimligt krav att företaget låter den berörda produktionslinjen finnas kvar åtminstone rent fysiskt för att möjliggöra fortsatt stålproduktion och tillverkning av någon icke konkurrerande stålprodukt.

En nedläggning av stora enheter kostar samhället flera hundra miljoner kronor. Varför inte ge något annat företag möjlighet att köpa enheten eller ge de anställda tillfälle att ta över verksamheten för en symbolisk summa? Den chansen är företaget skyldigt Degerfors som ort, dess löntagare nu och förr. Generationer av löntagare har under flera hundra år med stort kunnande tillverkat stål som gett produkter i världsklass.

Den kvarvarande delen varmvalsad plåt är faktiskt fortfarande världsledande, men även denna enhet hotas rimligtvis om den egna framställningen av stål på orten läggs ned. Tror inte Avesta Polarit på sina egna siffror? Varför inte ge löntagarna och andra chansen att fortsätta driften?

Jag blir också lite trött av att höra f.d. LO-ekonomers uttala att det är bra att industrin flyttar utomlands för att vi ska få kvalitativa jobb. Jag skulle vilja att berörda politiker här i kammaren och vissa f.d. LO-ekonomers gjorde studiebesök i Gislaved, Degerfors och Katrineholm. Då kommer de att inse att det har hänt en hel del t.ex. i stålproduktionen sedan de gick omkring på arbetsplatserna.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 22. Jag skulle visserligen vilja yrka bifall till min egen motion A217 yrkandena 1 och 2, som jag tycker har en något tuffare framtoning, men jag nöjer mig med bifall till reservation 22.

Jag vill avslutningsvis säga att jag är mycket stolt över att vara degerforsare. Den lilla orten Degerfors med 10 000 invånare har visat framfötterna på en rad olika sätt: världsberömt stål, duktiga fotbollsspelare och ledare som Gunnar Nordahl, Ralf Edström, "Svennis" och senare Andreas Andersson, Olof Mellberg och Sara Larsson. Jag kan också nämna bowlaren Tomas Leandersson och musikern Nisse Landgren.

En del brukar säga att den som är "lantis" är dum. Jag vill säga att det inte alls behöver vara så, snarare tvärtom. Göran Greider sade på ett symposium här i riksdagen för någon dag sedan att de som bor på bruksorter och industriorter ute på landet märker globaliseringen varje dag.

Vi behöver inte föra en teoretisk diskussion om detta. Varje dag som stålpriset går ned med någon krona eller någon procent märker man det därför att det egna jobbet är i fara. Vi behöver inga besserwissrar bl.a. från Stockholm som menar att man är lite bakåtsträvande och inskränkt därför att man bor på en liten ort som Degerfors. Det är snarare tvärtom.

För mig är det fullständigt vettlöst att vi bara ska sitta och titta på när unik kompetens avseende i detta fall stålproduktion nu ska förstöras och tillverkningen flyttas utomlands. Vi borde åtminstone försöka göra någonting. Vi i Vänsterpartiet vill det. Vad vill egentligen regeringen?

Anf. 67 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Jag tänker ju inte svara för regeringen. Det gör naturligtvis Socialdemokraterna här. Inte heller är jag just nu aktiv ombudsman, men jag delar Peter Pedersens beundran för Degerfors bolltrollare historiskt sett och möjligen i nutid. Jag delar också hans uppfattning att det finns anledning att gissla utbetalandet av de fantasisummor som har kommit till stånd i ekonomisk fartblindhet, märk väl i några storföretag.

Jag är då framme vid min poäng. Det är därför det är så viktigt att bruksorterna, som kanske har tjänat ut i sin nuvarande skepnad, avlöses inte nödvändigtvis av nya storföretag och rakt inte av lycksökare utan av gedigna småföretagare som skapar en mylla för tillväxt och utveckling. Det skulle Degerfors, Motala, Arvika och Bengtsfors må väldigt väl av.

Peter Pedersen säger att man här sitter på åskådarplats. Jag har motionerat, men Peter Pedersens partivänner och även Socialdemokraterna har avslagit min motion om att vi ska komma bort från fjärrstyrning och stimulera det lokala småföretagandet. Jag tror att det spelar en väldigt roll, fru talman, om man har också ägaren–aktören på verkstadsgolvet. Det betyder väldigt mycket då en nedläggning hotar. Man tar då inte detta med en lättvindig klackspark utan man tar sig an problemen. Plötsligt får sådana här frågor kött och blod.

Fru talman! Jag tror att frågorna behöver blir mera näraliggande än för dem som sitter på en annan kontinent och läser bokslut. Det kan alltför ofta leda till felaktiga slutsatser.

Anf. 68 ANDRE VICE TALMANNEN:

Det finns kanske anledning att påpeka beträffande både det senaste anförandet och repliken att debatten gäller arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 6 Arbetsrätt, inte regionalpolitiken.

Anf. 69 PETER PEDERSEN (v):

Fru talman! Jag läste det här betänkandet väldigt noga, och man tar där upp frågan om företagsnedläggningar. Jag hävdar att vi hållit oss inom ramen för ämnet.

Också jag delar uppfattningen att det är viktigt med ett varierat näringsliv. Det har kommit till många nya företag i Degerfors. Vi sitter inte och väntar på att stålföretaget ska anställa fler. Vi är som sagt inte dumma utan vet alla att det kommer att bli färre och färre anställda. Antalet har minskat från ungefär 2 500 på 70-talet till i dag 700–800, om jag minns rätt. Trots det tillverkar man nu mycket mer än vad man någonsin har gjort. Det finns också producenter som vidareförädlar produkter.

Men jag tycker att vi inte ska svara på den här utvecklingen med att flytta hela industrin utomlands. Varför ska vi diskutera om skattelagstiftningen på energiområdet, om vi tycker att det är helt oväsentligt om de här företagen ligger i Sverige, i Portugal eller i Tyskland? Det är självklart att det är viktigt att de finns här. Men vi ska tillföra den kunskap som behövs för att vi ska kunna vidareförädla produkten på plats.

Jag skulle önska att det fanns medel att ge t.ex. löntagarna i Gislaved, Katrineholm och Degerfors möjlighet att förverkliga detta, för de har

redan visat att de har kunnat det. Men tacken för det är att ta den affärs-
idén och flytta verksamheten till ett annat land – inte för att den är dålig
utan för att den är bra. Vilka signaler ger man då till Sveriges löntagare?
Det är frågan. Är det den typen av konflikter vi vill ha på arbetsmark-
naden? Jag tror att det är mycket olyckligt för svensk tillväxt och eko-
nomi. Och vad beträffar det här snacket om att hela Sverige ska leva: Då
måste Sveriges arbetsgivare, stora som små, visa mycket större ansvars-
tagande för sina anställda och de orter som man finns på.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 15 §.)

*Godkännande av
rambeslut om åtgärder
för att bekämpa
människohandel*

9 § Godkännande av rambeslut om åtgärder för att bekämpa män- niskohandel

Föredrogs
justitieutskottets betänkande 2001/02:JuU28
Godkännande av rambeslut om åtgärder för att bekämpa människohandel
(prop. 2001/02:99).

Anf. 70 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! Detta är en ramlag som har tagits inom EU men som
också fordrar svensk följdlagstiftning. Vi i Miljöpartiet anser, som vi har
sagt många gånger förut här i kammaren, att följdlagstiftningen ska pre-
senteras samtidigt med ramlagen. Nu tar vi bara en miniminorm, och
sedan måste vi ordna den svenska lagstiftningen utan att här och nu veta
hurdan den kommer att bli. Det är därför jag har en reservation till detta
betänkande, och det är reservation 1 som jag yrkar bifall till, fru talman.

Vi säger alltså inte nej till ramlagen i sig, men alltså till förfarandet.
Ramlagen, som då är miniminorm för att försöka förhindra handeln med
kvinnor och barn för sexuella ändamål, är bra i och för sig. När det gäller
barn är lagstiftningen i ramlagen tillfyllest, men inte när det gäller kvin-
nor, och det är där vi i Miljöpartiet vill att vi ska gå längre i den svenska
lagstiftningen.

Det finns nu ett kryphål, nämligen formuleringen om att samtycke
från kvinnans sida ska bedömas i vissa fall. Vi vill att samtycke ska
sakna betydelse, liksom vi i Sverige har gjort när det gäller prostitution-
en. Det är mannen som köper de sexuella tjänsterna som döms, oavsett
om kvinnan gett sitt samtycke. Fokus vill vi alltså, fru talman, ska läggas
på handlarna, inte på de människor som blir utnyttjade.

Stora svårigheter finns i dag med vittnesmål. Kvinnorna blir hotade,
förföljda etc. om de vittnar mot handlarna. Om de exploaterade perso-
nerna då säger att de varit med på att bli exploaterade kommer handlarna
undan. Eftersom några länder i EU tillåter bordeller kommer denna han-
del inte att stoppas med hjälp av det här lagförslaget med miniminormer
om de enskilda länderna slopar samtyckediskussionen. I ramförslaget
borde den kriminaliserade gärningen anses föreligga oavsett om rekryte-
ring, transport och efterföljande utnyttjande skett med den rekryterade,
transporterade eller utnyttjade personens samtycke.

Vi i Miljöpartiet anser att människohandel inte får tillåtas i någon form i och med att den reducerar människor till en handelsvara och innefattar exploateringssyftet. Vi anser att människohandelsbrott ska föreligga även om kvinnan är medveten om att hon i ett annat land ska prostituera sig eller på annat sätt ingå i en exploatering och tror att hon känner till villkoren.

Vidgas inte paragrafen, fru talman, till att även omfatta dessa fall så finns det en stor risk för att handeln med prostituerade över gränsen blir legal och kvinnokroppen en handelsvara. Det föreligger också en uppenbar risk för att dessa utsatta kvinnor direkt eller indirekt påverkas av sina handlare och agenter att ge uttryck för fri vilja. Olika metoder kan användas för att uppnå denna frivillighet, alltifrån våld och hot riktad mot den egna personen eller anhöriga till olika former av avtalsbildningar som t.ex. leder till skuldsättning. Kvinnor kan t.o.m. själva anamma frivillighetsperspektivet i och med att möjligheten att tjäna stora och snabba pengar kan uppfattas som det enda alternativet för den som befinner sig i ekonomisk misär. Detta val är betingat av omständigheterna. Detta val kan inte likställas med de val som en person som har sina materiella och mentala behov tillgodosedda kan göra.

Oavsett om kvinnorna är införstådda med att de ska arbeta som prostituerade i den s.k. sexbranschen eller inte är det gemensamt för de kvinnor som varit föremål för denna handel att de i slutändan blir tvingade, utnyttjade eller lurade och att de är isolerade och manipulerade. De har fått sina grundläggande mänskliga rättigheter åsidosatta. Att jämföra människohandel för sexuella ändamål med modern slavhandel är ingen överdrift.

Vi vill alltså se en strängare lagstiftning när vi gör den svenska följdlagstiftningen. Tyvärr har vi redan fått förslaget från regeringen, och det är inte i enlighet med det jag säger, utan där är det samtycke som ska vara norm i vissa fall. Det finns alltså ett kryphål i den efterföljande lagstiftningen. Det kommer vi att behandla här senare, men jag vill redan nu markera hur viktigt detta är. Även remissinstanser som kvinnojourer och andra organisationer har pekat på denna möjlighet för handlarna att undkomma.

Anf. 71 YILMAZ KERIMO (s):

Fru talman! Den gränsöverskridande handeln med människor sprids i världen. Människor, framför allt kvinnor och barn, rekryteras från utsatta miljöer, transporteras under förnedrande former och säljs sedan för att utnyttjas i prostitution och för tvångsarbete. Enligt Rikskriminalens uppskattningar kommer mellan 200 och 500 kvinnor varje år till Sverige som offer för människohandel. De flesta fall som upptäckts i Sverige har gällt kvinnor från Central- och Östeuropa som handlats hit för prostitution.

Det vi i dag debatterar är ett steg på vägen för att bekämpa den här handeln, där några tjänar pengar på att köpa och sälja sina medmänniskor. EU:s rambeslut, som vi ska fatta beslut om i dag, kräver gemensamma minimiregler för att bekämpa människohandeln. Arbetet mot människohandeln var en högt prioriterad fråga för Sverige under ordförandeskapet i EU:s ministerråd förra våren. Det rambeslut som vi nu behandlar är ett resultat av det arbetet och de förhandlingar som pågått under lång tid. Förhandlingsresultatet stämmer väl överens med Sveriges

prioriteringar, och det ligger också väl i linje med det internationella arbetet i övrigt.

Rambeslutet omfattar människohandel som gäller arbetskraftsexploatering och sexuell exploatering. Målsättningen är att skapa nya gemensamma straffrättsliga minimiregler i alla medlemsstater för den handel som sker både mellan länderna och inom länderna. I rambeslutet behandlas bl.a. definitioner av straffbar människohandel, kriminalisering, påföljdsfrågor, ansvar för juridiska personer och brottsofferfrågor. Rambeslutet kommer att vara bindande för medlemsstaterna.

Från utskottets sida anser vi att handel med människor är en helt oacceptabel företeelse som måste bekämpas. Vi vill därför inte vänta med att ta fram minimikrav för EU:s medlemsländer. Här är det också viktigt att komma ihåg att rambeslutet ställer upp minimiregler. De länder som vill gå längre kan göra det.

I motionen från Miljöpartiet behandlas främst frågan om att samtycke inte ska fria från straffrättsligt ansvar i något fall av människohandel. Ett samtyckes straffrättsliga betydelse vid människohandelsbrott regleras i artikel 1. Är brottsoffret ett barn har ett samtycke aldrig någon relevans vid den straffrättsliga bedömningen.

I rambeslutet sägs, när det gäller vuxna offer, att människohandel är ett brott som begås med användande av vissa medel. Det gäller bl.a. olika former av tvång men också missbruk av makt eller av någons sårbara situation. I rambeslutet slås det fast att ett offers samtycke till exploateringen inte spelar någon roll när något av de angivna medlen har använts. Uppräkningen av medel innebär i praktiken att det inte krävs tvång. Det räcker med att utnyttja någons sårbara situation. Användning av någon form av otillbörligt medel krävs dock. Om offret därefter underkastar sig eller "samtycker" ska det inte spela någon roll.

Straffansvaret för människohandel kommer vi att behandla senare i vår. Regeringen har lagt fram en proposition till riksdagen där det föreslås åtgärder för att stärka skyddet mot människohandel för sexuell exploatering. Jag tycker att vi ska ta debatten om samtycke när det gäller vuxna när den propositionen diskuteras här i kammaren.

I dag ska vi se till att rambeslutet om minimireglerna för att bekämpa människohandel godkänns i vårt parlament, så att vi utan ytterligare förseningar kan få en gemensam grund inom EU för att bekämpa handel med människor.

Fru talman! Utskottet vill inte i detta ärende föregripa riksdagens bedömning av regeringens proposition om straffansvaret för människohandel. Frågan om samtyckes straffrättsliga verkan kommer att beröras i det ärendet. Med anledning av detta yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på samtliga motioner och reservationer.

Anf. 72 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! Yilmaz säger här att vi ska återkomma till frågan i regeringens förslag. Men regeringens förslag överensstämmer med ramlagen när det gäller bedömning av den sårbara situationen. I bedömningen, som ska göras av en domstol, kommer fokus att läggas på kvinnan: Har hon varit i en sårbar situation? Har hon lämnat sitt samtycke? Om hon säger att hon har lämnat sitt samtycke döms inte handlarna. Det är den centrala punkten.

När man antar ramlagen borde man säga att man accepterar miniminormerna, som Yilmaz säger, men att man förväntar sig att vi i Sverige har samma syn på handeln med kvinnor som på prostitution. Varför kan vi då inte följa inriktningen i den reservation Miljöpartiet har skrivit, för att undvika den situation vi har talat om för dessa kvinnor och för att undvika en ökad handel?

Var är det i ert resonemang som säger att fokus på kvinnor och samtycke är väsentligt även för svensk lagstiftning, Yilmaz Kerimo?

Anf. 73 YILMAZ KERIMO (s):

Fru talman! Som jag sade i mitt anförande kommer debatten att föras här vid ett senare tillfälle, när propositionen läggs fram. Det sade också Kia Andreasson. Det vi antar är minimiregler. Om vi vill ha strängare straff så går det. Det är minimiregler därför att EU:s alla länder måste vara överens om ett rambeslut som ska gälla. Annars försenar vi det jobbet också. Därför vill jag att vi nu ska fatta beslut om minimireglerna.

Vi får ta den straffrättsliga debatten senare.

Anf. 74 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! Jag sade också att vi från Miljöpartiets sida självklart går med på miniminormerna, för det är bättre än ingenting. Men vi måste ta diskussionen om hur vi vill ha det i Sverige. Vi kan inte fatta beslut om lagstiftning och sedan lämna frågan under en lång tid därför att vi ska diskutera den senare. Det är självklart att vi måste diskutera inriktningen i ett sammanhang.

Anf. 75 YILMAZ KERIMO (s):

Fru talman! Jag nämnde tidigare att samtycke inte har någon relevans i fall som gäller barn. Det finns många undantag även när det gäller vuxna kvinnor. Jag talade tidigare om sårbarhet. I artikel 1 punkterna a–d finns många undantag. I princip har samtycke inte så stor betydelse.

Jag vill återigen säga att vi tar debatten när den propositionen läggs fram och vi diskuterar den här i riksdagen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 15 §.)

10 § Ersättningsrättsliga frågor

*Ersättnings-
rättsliga frågor*

Föredrogs
lagutskottets betänkande 2001/02:LU10
Ersättningsrättsliga frågor.

Anf. 76 PETRA GARDOS (m):

Fru talman! Våra småföretagare är Sveriges ryggrad. Alla håller säkert med och säger sig värna om dem. Men för mig ställer sig Socialdemokraterna kallsinniga och är direkt småföretagarfientliga.

Utskottet delar vår uppfattning om betydelsen av det allmännas skadeståndsansvar och vikten av effektiva, ändamålsenliga regler men ser inte för närvarande att några lagregler är påkallade.

Fru talman! Jag undrar vad Douglas Borg skulle säga om det. Douglas Borg arbetade för 18 år sedan som vaktmästare. Han hade ett litet företag för kändistransporter vid sidan om. Vid en skatterevision hos hans huvudsakliga kund drogs även Douglas Borg in i skatteärendet. Skattemyndigheten bedömde att Borg var anställd hos sin huvudsakliga kund och överförde alla avdrag han gjort för företaget under fyra år till lön, vilket gav honom en personlig skatteskuld på närmare en halv miljon kronor. Borg gick i personlig konkurs och hans arbetsredskap, en bil, konfiskerades.

När en person går i personlig konkurs får hon inte något förstahandskontrakt på en lägenhet, inte något telefonabonnemang eller ens något bankkonto. Den personen betraktas helt enkelt som en lägre stående människa.

Först efter 18 år och 8 advokater fick Douglas rätt mot staten. Trots vinsten blev Borg inte särskilt glad. Han säger: "Jag är i dag en människa som blivit bestulen på den bästa tiden i mitt liv. I stället för att ägna kraft och tid åt att bygga upp ett företag har jag brutits ned både fysiskt och psykiskt."

Borgs ombud har nu lämnat in ett skadeståndsanspråk till Justitiekanslern. Frågan är om han hinner få något skadestånd innan han dör.

Det värsta är att det jag nu tagit upp inte är det enda exemplet. På skatteområdet och även på miljöområdet finns ytterligare ett antal exempel som jag skulle kunna berätta om.

Vi anser att en person inte ska straffas förrän hon faller i sista instans. Det är en av 53 punkter som de borgerliga partierna har presenterat för att förbättra klimatet för företagandet och tillväxten.

Med anledning av de brister i systemet som föreligger vill vi ställa tre anständighetskrav:

1. Skydda företagare och andra människor mot rättsövergrepp som det jag nämnde ovan.
2. Skapa en situation där staten bättre än i dag tar sitt skadeståndsansvar vid rättsövergrepp.
3. Medverka till att förlikningsförhandlingar och skiljedomsförfarande snabbt inleds mellan staten och företagare.

Ett välfärdssamhälle värt namnet måste också vara ett rättssamhälle som garanterar sina medborgare skydd mot kränkningar. I vårt samhälle verkar dock myndighetsoffer ha hamnat vid sidan om rättvisans skydd. Myndigheter och myndighetspersoner är naturligtvis inte ofelbara. Det begär ingen heller. Dock borde det vara självklart att all felaktig myndighetsverksamhet ska föranleda ett rimligt skadeståndsbelopp till drabbade medborgare. Så sker inte alltid i dag. I många fall har myndigheternas felaktiga behandling av småföretagare lett till konkurser, personliga tragedier och långdragna juridiska tvister.

Människor och företag i Sverige måste uppenbarligen skyddas mot stat och myndigheter. Detta är ett skrämmande faktum. Varför kan vi då inte enas om att göra något åt saken nu, när alla ändå håller med?

Fru talman! Avslutningsvis vill jag yrka bifall till reservation nr 5.

Anf. 77 TASSO STAFILIDIS (v):

Fru talman! Inför behandlingen av de ersättningsrättsliga frågorna har vi i lagutskottet arbetat i en särskilt upprättad utvärderingsgrupp för att på så sätt få möjlighet att fördjupa oss i frågorna än mer. För oss som suttit i gruppen har detta varit av stort värde i det gemensamma utvärderingsarbete som vi genomfört med excellent bistånd från våra mycket kompetenta medarbetare vid lagutskottets kansli. Det är väldigt speciellt att man får möjlighet att jobba på olika sätt i riksdagen och i utskott. Det sätter jag stort värde på.

Vi i Vänsterpartiet står bakom två reservationer och ett särskilt yttrande. Jag vill först lyfta upp frågan i reservation nr 1 om överfallsskyddet i hemförsäkringen. Denna fråga, fru talman, är av stor betydelse. Det gäller i synnerhet det sätt som försäkringsbolagen reglerar ersättningen för skador orsakade av våld mot kvinnor på.

Försäkringsbolagens undantag från överfallsskyddet i villkoren för hemförsäkringen utgör en diskriminering mot kvinnor, eftersom det är klart vanligare att kvinnor utsätts för våld i hemmet av män än tvärtom. Härigenom legitimerar försäkringsbolagen en ordning med bristande jämställdhet som man skarpt måste reagera mot. Vi i Vänsterpartiet menar att det är av största vikt att försäkringsvillkoren tar hänsyn till och speglar mäns och kvinnors situation.

Sveriges Försäkringsförbund säger att det är en bärande princip på försäkringsområdet att hemförsäkringen skyddar den försäkrade och hans eller hennes närmaste, som är bosatta på samma adress, men inte ersätter skador man orsakat varandra inom kretsen, t.ex. genom våld.

Anledningen till denna princip, säger Försäkringsförbundet, är bl.a. att det är svårt att utreda sådana försäkringshändelser, och att försäkringsbolagets regressmöjlighet skulle leda till att den ekonomiska förlusten stannade i just den krets som försäkringen är avsedd att skydda. En särskild försäkring för skador som orsakats av våld i hemmet skulle, enligt Försäkringsförbundet, förmodligen bli dyr med hänsyn till risken för missbruk.

Fru talman! Vi tror inte att missbruket av försäkringsskyddet skulle skilja sig från missbruk av andra typer av försäkringar, och det finns inga som helst belägg för att personer frivilligt skulle utsätta sig för misshandel och våldtäkter bara för att lura till sig ersättning från sitt försäkringsbolag. Att Anna skulle be sin man Jerker att slå henne för att hon sedan skulle få ersättning från försäkringsbolaget menar vi är otänkbart.

Vänsterpartiet vill i stället att regeringen återkommer till riksdagen med förslag som inte gör det möjligt att i försäkringsvillkoren ha undantag från överfallsskyddet i fråga om våld i hemmet som utövas av närstående. Jag yrkar bifall till reservation nr 1.

En annan viktig fråga, där vi har reserverat oss tillsammans med Centerpartiet, är de trafikskadades underläge gentemot försäkringsbolagen. Centerpartiets Viviann Gerdin, som har varit med och skrivit motionen, kommer att utveckla detta. Jag vill ändå beröra frågan lite.

Prot. 2001/02:101

24 april

*Ersättnings-
rättsliga frågor*

Från Vänsterpartiets sida tycker vi att det är problematiskt att försäkringsbolagen har tillgång till flera läkare vid bedömningen och att bolagen numera sällan beviljar juridiskt ombud till de drabbade.

Den beroendeställning som finns mellan försäkringsbolagets läkare och försäkringsbolaget, och att denna läkares bedömning ofta får falla avgörandet vid oenighet i bedömningen mellan honom eller henne och den behandlande läkaren, är något problematiskt. Det är också anmärkningsvärt att försäkringsbolagets läkare i sin funktion som sakkunnig inte står under tillsyn av Socialstyrelsen.

Fru talman! Vi i Vänsterpartiet vill att det tillsätts en utredning som uppmärksammar och ser över den roll som försäkringsbolagens egna läkare har vid skaderegleringen. Detta bör ske utifrån de punkter jag har lyft fram.

Ett annat vänsterpartiyrkande som behandlas i betänkandet rör pensionsförsäkringar och att dessa är könsdiskriminerande. Kvinnor betalar lika mycket i premie som män, men får ut ett lägre belopp per månad i pension.

I denna fråga är utskottet enigt, fru talman. Jag vill bara understryka utskottets ställningstagande som innebär att vi utgår från att regeringen och försäkringsbranschen ska överväga att Sverige ska verka för könsneutrala premier i EU och internationellt. Vi anser också att en utredning bör granska om pensionsrätter för tjänstepensioner ska kunna ingå i bodelning mellan makar och registrerade partner.

Vidare, fru talman, förutsätter utskottet att försäkringsbolagen tar till sig och överväger de av Försäkringsförbundets förslag som riktar sig till försäkringsbolagen, nämligen att bolagen bör skapa könsneutrala ålderspensionsförsäkringar när det gäller försäkringar med kort utbetalningstid, och att bolagen bör förbättra informationen kring pensionsförsäkringar.

Fru talman! De åtgärder och förändringar som vi efterlyser är viktiga, och vi har också lyft upp dem i våra motioner. Från Vänsterpartiets sida kommer vi givetvis att följa utvecklingen på området för att snarast nå en icke-diskriminerande ordning.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag säga något om patientskadelagen. Vi har tillsammans med Kristdemokraterna ett särskilt yttrande om detta. Vi vill spetsa till utskottets majoritetstext där ett enigt utskott vill att Riksdagens revisorer ska granska patientskadelagen mot bakgrund av att Socialdepartementet ännu inte har påbörjat någon granskning.

Med hänsyn till det angelägna i ett fullgott patientskydd i detta och andra hänseenden vill vi understryka vikten av att Riksdagens revisorers granskning kommer i gång och leder till resultat så fort som möjligt.

Med detta, fru talman, vill jag säga att vi i Vänsterpartiet står bakom alla våra reservationer och det särskilda yttrandet, men för tids vinnande har jag yrkat bifall bara till reservation nr 1. I övrigt står vi bakom utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 78 KJELL ELDENSJÖ (kd):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till vår reservation nr 3 under punkt 5.

Reservationen handlar om utvidgat ansvar för trafikförsäkringen. I dag är skadeståndsansvaret delvis kopplat till trafikförsäkringen, men också till mycket stor del till det allmänna försäkringssystemet. En ut-

vidgning av ansvaret för trafikförsäkringen, som vi förordar i reservationen, skulle medföra rakare rör mellan trafikolyckor och skador i samband med dessa och den som står för den huvudsakliga försäkringen och därmed ersättningarna.

En sådan ordning skulle givetvis ge högre premier för försäkringstagarna. Den höjningen skulle delvis kompenseras med en sänkning av fordonsskatten.

Försäkringsförbundet presenterade 1996 en rapport som deklarerade att det skulle vara ett realistiskt alternativ att överföra det ekonomiska ansvaret för inkomstförlust vid personskada och rehabilitering under yrkesaktiv tid. Utskottet ansåg vid den tidpunkten, med anledning av rapporten, att det var positivt att frågor om försäkringars möjligheter att ge incitament till skadeförebyggande åtgärder aktualiserats på senare år.

Nu har frågan utretts på nytt inom Personskadekommitténs ram. Majoriteten i kommittén har därvid kommit fram till att inte förordat ett utvidgat ansvar för trafikförsäkringen. Kommittéledamöterna från de fyra borgerliga partierna har kommit fram till en motsatt ståndpunkt, och de har därför reserverat sig i kommittébetänkandet.

I reservationen anføres att om den obligatoriska trafikförsäkringen ges utökat ekonomiskt ansvar för personskador i trafiken bör detta leda till att medborgarna och det allmänna får en klarare bild av de samlade kostnaderna för trafikskadorna. Samtidigt hänförs de verkliga kostnaderna till det ställe där de hör hemma, och försäkringsbolagens intresse för att i olika former medverka till att stärka säkerheten i trafiken ökar, eftersom en större del av de samlade skadekostnaderna belastar just trafikförsäkringen.

Kristdemokraterna har länge förordat en reformering av det svenska systemet och därvid framhållit det finska trafikförsäkringssystemet som en möjlig modell. Det är ett system som tycks fungera bra.

En viktig effekt av detta system skulle bli att trafikanter med många skadefria år fick högre bonus och lägre försäkringskostnader, medan grupper med mycket skador fick bära en större del av sina skadekostnader. Därmed skulle det uppstå en positiv effekt som skulle leda till större försiktighet i trafiken, eftersom man skulle sträva efter att få en lägre försäkringspremie, som ju skulle bli följderna av fler skadefria år. Detta skulle därmed också bli ett stöd för den antagna nollvisionen om antalet dödade och svårt skadade i trafiken.

Fru talman! Jag vill också säga några ord om patientskadlagen med anledning av motion L238. I motionen framhålls att det förekommer att patienter drabbas av skador inom sjukvården i form av smittat blod, men att de får kännedom om skadan först sedan preskriptionstiden för ersättningskravet gått ut. I likhet med motionären anser vi kristdemokrater att preskriptionsreglerna i patientskadlagen bör ses över och ändras så att det i dessa speciella fall finns en säkerhetsventil som ger en välvillig tolkning till de drabbades fördel – också för dem som smittats lång tillbaka i tiden.

Liknande motioner behandlades förra året av lagutskottet, varvid anfördes att revisorernas förstudie angående granskning av patientskadlagen borde avvaktas. Granskningen skulle vara klar i slutet av 2001. Riksdagens revisorer beslutade dock i september att inte gå vidare med granskningen eftersom Socialdepartementet hade för avsikt att företa en

liknande granskning. En sådan granskning har alltså inte påbörjats. Lagutskottet har därför på nytt föreslagit Riksdagens revisorer att patientskadlagen nu ska bli föremål för deras granskning.

Kristdemokraterna har med anledning av lagutskottets begäran om granskning inte reserverat sig utan nöjt sig med ett särskilt yttrande, men jag vill ändå till slut poängtera att det enligt vår mening är mycket angeläget att en sådan här granskning snarast kommer till stånd.

Anf. 79 VIVIANN GERDIN (c):

Fru talman! Åhörare! Jag vill i mitt anförande ta upp det som gäller trafikskadeärenden. Jag vill börja med den mycket viktiga fråga som gäller handläggning av trafikskadeärenden. Det är en mycket märklig situation som råder i dag, att försäkringsläkare eller sakkunnigläkare inte står under Socialstyrelsens eller Ansvarsnämndens tillsyn. Det gör däremot en läkare som möter och behandlar en patient som skadas.

Jag tycker att det är anmärkningsvärt att en läkare som ska vara rådgivare i medicinska frågor till sin uppdragsgivare, försäkringsbolaget, inte kan ställas till svars för sina bedömningar. Det är otillfredsställande att någon först kan göra en bedömning av en patient man inte träffat och sedan inte behöver stå till svars för den medicinska bedömningen.

Ovanpå detta framkommer också att vissa sakkunnigläkare ägnar en oerhört kort tid åt bedömning av den skadade patienten. Många skadade och anhöriga för en mycket ojämn kamp när det råder meningsskiljaktigheter mellan dem som skadats och försäkringsbolagen. Speciellt svårt har det varit för många som har drabbats av hjärnskador av varierande grad.

Försäkringsläkarna är faktiskt i praktiken tjänstemän med nuvarande bestämmelser. Men de är också medicinska rådgivare, och deras ord väger väldigt tungt inom försäkringsbolagen. Dessutom har dessa läkare inte att förglömma en beroendeställning i förhållande till sin arbetsgivare. Sakkunnigläkarnas bedömningar påverkar helt naturligt uppdragsgivarens kostnader. Den kopplingen tycker jag är mycket besvärande.

Jag anser att det är en brist i lagstiftningen att försäkringsläkarna kan friskriva sig från ansvar för sina medicinska utlåtanden. Som det nu är kan de agera ganska fritt utan någon större insyn från någon utomstående. Det här känns inte rätt, och jag och Centerpartiet efterlyser en förändring. Ett första steg är att ge Socialstyrelsen i uppdrag att se över försäkringsläkarnas medicinska ansvar.

Övriga läkare inom sjukvården står under Socialstyrelsens tillsyn. Varför inte försäkringsläkarna?

Den behandlande läkaren utsätts för en ganska omfattande granskning. Utöver behandling är det också medicinering och intygsskrivande som synas. Jag skulle gärna vilja ha svar från majoriteten på frågan om varför dessa två läkargrupper ska tillåtas fortsätta verka under vitt skilda förhållanden. Det finns i dag ingen majoritet för det här förslaget. Det finns en reservation som Centerpartiet och Vänsterpartiet står bakom. Jag tycker att sakkunnigläkare och försäkringsläkare måste omfattas av samma medicinska krav som behandlande läkare. Som det är i dag finns det faktiskt en väldigt stor risk att det sker en del godtyckliga bedömningar.

Även rätten till ombud för de skadade har begränsats under senare år. Nu är det mer försäkringsbolagens egen välvilja som avgör om ersättning

för ett ombud ska lämnas. För de skadade som inte själva har ekonomiska möjligheter att bekosta juridisk hjälp är det mycket svårt att överklaga försäkringsbolagens beslut. Jag har i en motion påpekat de problem som råder i dag, och Centerpartiet står också bakom den motionen. När det gäller trafikskadeärendet vill jag avsluta med att yrka bifall till reservation 4.

Sedan vill jag också ta upp det som gäller småföretagarnas försäkringsskydd. Småföretagare har de senaste åren drabbats av återkommande inbrott och stölder. Det har lett till väldigt stora påfrestningar för hela deras existens, och det hotar hela verksamheten.

Företagen får extra kostnader för självriskerna på försäkringarna efter upprepade inbrott. Det finns också flera företag, främst i storstäderna, som nekas fortsatt försäkringsskydd. De omfattande ersättningarna för skador och stölder till de utsatta företagen har medfört att flera försäkringsbolag har fått kalla fötter. De anger att de helt enkelt inte är intresserade av att försäkra småföretagarna, vilket jag tycker är fruktansvärt. Alla har vi ju ett behov av att kunna försäkra oss mot eventuella händelser som vi inte kan påverka.

Det som har framkommit i samtal med representanter för försäkringsbolagen är att man tycker att bristen på utredningar av inbrott och stölder inte har hög prioritet. Utan brottsutredningar och fastställande av vad som ligger bakom de här brotten har det successivt blivit så att försäkringsbolagen inte längre är intresserade av att teckna försäkringar för de utsatta småföretagen.

Jag tycker att det leder till att brottsligheten legitimeras när inte insatser sätts in för att bekämpa brotten. Det blir lite vilda västern över det hela. Jag vill därför yrka bifall till reservation 2, som rör småföretagarnas försäkringsskydd. För övrigt nöjer jag mig med att instämma i Centerns reservationer och övriga ställningstaganden.

Anf. 80 CHRISTINA NENES (s):

Fru talman! Vi behandlar nu lagutskottets betänkande LU10, där olika försäkrings- och skadeståndsrättsliga frågor tas upp.

När det gäller en del av de försäkringsrättsliga frågorna har vi, precis som Tasso Stafilidis nämnde, jobbat i en särskilt tillsatt utvärderingsgrupp. Där har vi haft möjlighet att träffa företrädare för Konsumenternas Försäkringsbyrå, Riksförbundet för Trafik- och Polioskadade, Sveriges Försäkringsförbund och Finansinspektionen.

Jag tycker, precis som Tasso, att det har varit ett jättebra sätt att jobba för att skaffa information och kunskap i de här frågorna, som många gånger är mycket svåra att sätta sig in i. Jag vill också rikta ett tack till kanslipersonalen, som nu sitter här på podiet, för de fina anteckningar som har förts i den här gruppen.

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga reservationer med hänsyn till att det i Regeringskansliet pågår, och länge har pågått, ett omfattande arbete med att ta fram en ny försäkringsavtalslag som ska ersätta den som nu gäller, och den gäller sedan 1927, om jag har rätt datum. Den nya lagen ska också omfatta konsumentförsäkringslagen.

Den här nya lagen ska bli en samlad lag för försäkringsavtalsrätten, och den ska bl.a. innehålla

- individuell konsumentskadeförsäkring, företagsförsäkring och personförsäkring,
- gruppsskade- och gruppersonförsäkring samt
- kollektivavtalsgrundad skade- och personförsäkring.

Jag vill också inledningsvis påminna om att vi från den 1 januari i år har en del lagändringar när det gäller bl.a. ersättningen för ideell skada, som ger en utvidgad möjlighet att få skadestånd.

Fru talman! Jag kommer nu att ta upp de reservationer som finns i betänkandet, och jag börjar med den om överfallsskyddet i hemförsäkringen. Vänsterpartiet har påpekat att försäkringsbolagens undantag i villkoren för hemförsäkring just när det gäller överfallsskyddet utgör en diskriminering mot kvinnor.

Jag kan till fullo instämma i att det vore önskvärt att överfallsskyddet gällde fullt ut i hemförsäkringen. Men efter att jag har lyssnat på de olika försäkringsförbunden, som vi har träffat, kan jag lättare förstå anledningen till att det ser ut som det gör i dag.

Hemförsäkringen gäller, precis som tidigare har sagts, alla personer som är folkbokförda på samma adress, och det är bra och smidigt på många sätt. En hemförsäkring omfattar normalt en personförsäkring vid överfall, och man kan få ersättning vid personskada efter misshandel under förutsättning att försäkringstagaren och den som utövat misshandeln eller våldtäkten, om det handlar om det, inte är skrivna på samma adress.

Anledningen till att hemförsäkringen är utformad på det här sättet är, precis som vi hörde tidigare, att det är svårt att utreda sådana här försäkringshändelser som inträffar inom den s.k. familjen, och när försäkringsbolagen ska utkräva ersättning eller regressa, som det heter med ett finare ord, mot den som har utfört misshandeln blir det ju de personer som försäkringen är avsedd att skydda som ska ersätta försäkringsbolaget.

Men dörren är dock inte helt stängd för att man ska få ersättning även om man bor på samma adress som den som har utfört brottet. Om man har en olycksfallsförsäkring kan ersättning utgå från den. Jag är kollektivt försäkrad och tycker att det är en jättebra form. Om jag skulle råka ut för en sådan här händelse har jag alltså i och med min fackföreningsavgift möjlighet att få ersättning från min olycksfallsförsäkring, så dörren är inte stängd. Man kan också få ersättning från Brottsoffermyndigheten.

Jag vill ändå säga att jag har en känsla av att hela utskottet tycker att det här är en viktig fråga som vi naturligtvis måste fortsätta att jobba med, och den får tas med och bevakas i det pågående arbetet med den nya försäkringsavtalslagen, som jag nämnde.

Då går jag över till nästa reservation. Det är Centerpartiet och Folkpartiet som tar upp problematiken med att vissa småföretagare nekas att teckna försäkring. De kräver, som vi hörde nyss, att en utredning ser över försäkringsbolagens praxis i syfte att förbättra småföretagarnas försäkringsskydd.

Jag instämmer med Viviann Gerdin. Det är ett stort problem att försäkringsbolagen nekar vissa företagare att teckna försäkring eller att de sätter premien så högt att det blir ekonomiskt omöjligt att teckna försäkring. Vi har också hört talas om att vissa verksamheter är mycket mer skadedrabbade än andra. Vi kan ta uraffärerna som exempel, som generellt, enligt uppgift, nekas försäkring. Det är naturligtvis viktigt att det görs en individuell bedömning av varje försäkringsärende.

I det här sammanhanget kan jag också nämna att Sveriges Försäkringsförbund arbetar i ett projekt tillsammans med Svensk Handel där man ska ta fram information till företagarna om hur man ska kunna undvika brott genom olika skadeförebyggande åtgärder.

Det är viktigt att även småföretagarnas försäkringsmöjlighet tas med i det pågående arbetet med försäkringsavtalslagen. Som den är skriven i dag kan man nekas att teckna försäkring, och det har med kontraheringsplikten att göra. Det är sådant som kan ses över nu när vi ska jobba med en ny försäkringsavtalslag.

Nästa reservation är från Kristdemokraterna.

Personskadekommittén överlämnade i januari sitt betänkande *Samordning och regress – Ersättning vid personskada* till Justitiedepartementet. Kommitténs förslag är nu under beredning, och regeringen har för avsikt att komma med en proposition under året till riksdagen. Därför tänker jag i dag inte mer ingående ta upp reservationen om att den obligatoriska trafikförsäkringen ska ges ett utökat ansvar för personskador i trafiken. Den debatten får lagutskottet ta när propositionen kommer.

Vänsterpartiet och Centerpartiet tar i en gemensam reservation upp handläggningen av trafikskadeärenden och pekar bl.a. på den beroendeställning som finns mellan försäkringsbolagens läkare och försäkringsbolaget samt att försäkringsbolagens läkare, när de är sakkunniga, inte står under tillsyn av Socialstyrelsen.

Fru talman! Under 1998 genomförde Finansinspektionen på uppdrag av regeringen en undersökning av personskaderegleringen inom försäkringsområdet. Anledningen till att regeringen gav det här uppdraget var just att det hade framkommit att handläggningstiderna i vissa skadefall hade blivit betydligt längre och att det är ett problem för många personer som har blivit skadade i trafiken. Finansinspektionen har överlämnat en rapport till regeringen med förslag till förändringar för att förkorta handläggningstiderna, och den är nu under beredning i Regeringskansliet.

När det gäller de bedömningar som görs av försäkringsbolagens sakkunniga läkare och av den läkare som har behandlat försäkringstagaren har viktiga synpunkter också framförts av bl.a. Riksförbundet för Trafik- och Polioskadade.

I det här sammanhanget kan nämnas att Högsta domstolen förra året gjorde vissa principiella uttalanden just i fråga om värderingarna av de bedömningar som har gjorts av de sakkunniga läkarna hos försäkringsbolagen och av den läkare som har behandlat försäkringstagaren.

Domstolen pekar bl.a. på vikten av att man för noggranna journalanteckningar, så att en rättvis bedömning kan göras. Man säger också att det rent principiellt inte finns anledning att ge försteg åt den ena eller den andra läkarens bedömning. Också här har vi förståelse för den framförda kritiken när det gäller försäkringsbolagens läkares roll och ansvar. Vi anser att det finns skäl att se över och överväga rutiner för hur försäk-

ringsbolagen bedömer de medicinska utredningarna och hur de värderar de bedömningar som görs av försäkringsbolagens läkare och den behandlande läkaren. Likaså tycker vi att frågan om att försäkringsbolagens läkare inte står under tillsyn av Socialstyrelsen ska tas med här. Detta kan lämpligen tas upp i samband med att förslagen i Finansinspektionens rapport bereds vidare.

Moderaterna tar i en reservation upp det allmännas skadeståndsansvar och hänvisar bl.a. till att offer för felaktiga myndighetsåtgärder har hamnat vid sidan av rättvisans skydd och att regeringen bör vidta åtgärder i syfte att skydda företagare mot rättsövergrepp.

Skadeståndslagen innehåller inte några särskilda regler för företagare. Det är alltså samma regler som gäller för en företagare som för vilken annan person som helst som har rätt till ersättning för personskada.

Däremot innehåller skadeståndslagen särskilda regler om arbetsgivarens s.k. principalansvar, vilket innebär att en arbetsgivare är ansvarig för person- eller sakskada som vållas av en arbetstagare genom fel eller försummelse i tjänsten. Arbetsgivaren ansvarar också för ren förmögenhetsskada, dvs. ekonomisk skada som uppkommer utan samband med att någon fått person- eller sakskada, om en anställd vållat skadan genom brott. Även offentliga arbetsgivare innefattas. Är det frågan om fel eller försummelse som begåtts vid myndighetsutövning, t.ex. om en myndighet har lämnat felaktiga upplysningar eller felaktig rådgivning, ansvarar det allmänna för person- och sakskada och även för ren förmögenhetsskada.

Den här regeln finns inskriven i skadeståndslagen sedan den 1 januari 1999, och den gäller all information. Den är alltså inte begränsad till myndighetsinformation. Om det uppstår tvistigheter i sådana fall ska man bl.a. ta hänsyn till vad upplysningen eller råden som givits handlar om och om frågan ligger under den myndighetens verksamhetsområde.

Det är naturligtvis viktigt att det finns effektiva och ändamålsenliga regler. Där har vi ingen annan åsikt. Det är viktigt att regeringen följer tillämpningen av de här reglerna och återkommer till riksdagen om det skulle finnas behov av lagändringar, precis som Petra Gardos sade i sitt anförande.

Eftersom Folkpartiet inte finns här tänker jag inte säga något om deras reservation. Min talartid är ute.

Fru talman! Jag vill avsluta med att säga att jag har fått uppgifter om att Socialdepartementet kommer att besluta om direktiv till en översyn av patientskadelagen nu i maj, och det ska inte bli försenat.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 81 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Fru talman! Det var en glädjande information vi fick att Socialdepartementet äntligen har kommit till skott efter ett tillkännagivande från lagutskottet för två år sedan. Det är väldigt länge sedan.

Fru talman! Det fanns risk för att jag tidigare lät väldigt heteronormativ när jag tog upp exempel om att kvinnor oftast är utsatta för våld i hemmet. Frågan om försäkringsskyddet för personer som blir utsatta för våld i hemmet handlar ju om alla närstående, oavsett om det är våld mellan två män, två kvinnor eller en kvinna och en man.

Jag är väldigt glad över att det i grunden finns en stor enighet i det här betänkandet. Christina Nenes säger också att Socialdemokraterna ser allvaret i alla de problem som vi har lyft upp. Men jag reagerar ändå väldigt starkt när Försäkringsförbundet lyfter upp frågan om att det inte finns ett skydd för närstående i det här fallet. Man lyfter upp frågan om missbruk väldigt starkt. Jag kan inte se någon skillnad här. Vem som helst som inte är närstående kan också missbruka ersättningsrätten på samma sätt. Vem som helst kan be någon annan vem som helst ute på stan att misshandla en om man skulle vilja lura sitt försäkringsbolag. Jag tycker att det är konstigt att man använder sig av det argumentet som motivering till varför man inte vill ha ett sådant här skydd.

Jag vill höra om Christina Nenes verkligen har samma uppfattning som Försäkringsförbundet.

Anf. 82 CHRISTINA NENES (s) replik:

Fru talman! Det är Sveriges försäkringsförbund som har uttalat att försäkringen skulle kunna missbrukas, precis som Tasso Stafilidis säger. Jag kan inte se att man skulle missbruka den här försäkringen mer än någon annan. Jag har ingen anledning att tro det.

Det är inte bara överfallsskyddet som är borttaget inom den s.k. familjen. Så är det ju också inom andra försäkringar. Om jag tar min sons bil och vi bor på samma adress gäller inte försäkringen där heller. Det är inte typiskt för överfallsskyddet.

Anf. 83 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Fru talman! Det var bra att Christina Nenes förtydligade sig och sade att hon inte står bakom Försäkringsförbundets ståndpunkt i den frågan.

Christina Nenes tog tidigare upp frågan om olycksfallsförsäkringen och sade att det finns en möjlighet att få ersättning om man utsätts för det här våldet. Christina Nenes har ju en olycksfallsförsäkring inom en kollektivförsäkring, men det är många som inte har det. Det är tyvärr oftast kvinnorna som är mest utsatta. Det gäller låginkomsttagarkvinnor som utsätts för våld och som inte har några som helst möjligheter att få hjälp. Det är oftast dessa låginkomsttagarkvinnor som också har det största behovet av en sådan här ersättning. Det kan förvisso också vara så att det inte finns någon försäkring alls i dessa familjer. Det är ytterligare ett problem. Jag tycker inte att olycksfallsförsäkringen är en lösning eller ett svar på den här efterlysningen av ett skydd för närstående inom familjen.

Anf. 84 CHRISTINA NENES (s) replik:

Fru talman! Tasso Stafilidis tar upp de kvinnor som tjänar lite och säger att de inte har något försäkringsskydd. Jag tillhör en låglönegrupp, i alla fall innan jag kom till riksdagen. Jag har fördelen av att vara med i Svenska Kommunalarbetsförbundet som har en kollektiv hemförsäkring. Där ingår också en fritidsförsäkring med en olycksfallsdel. Jag vill påstå att 85–90 % Kommunalarbetsförbundets medlemmar är kvinnor och lågavlönade. De har i alla fall det här skyddet.

Men det motsäger ju inte att alla kvinnor och män som blir misshandlade ska ha det här skyddet. Det får vi jobba vidare med. Jag har ingen annan åsikt och inte utskottet i övrigt heller. Det här är en viktig fråga.

Jag redogjorde för att man kan få ersättning från olycksfallsförsäkringen, och det är så det ser ut i dag. Man har den möjligheten.

Sedan tycker jag att det är jätteviktigt att försäkringsbolagen också är tydliga i sin information om vad som ingår i en försäkring. Många gånger står undantagen i det finstiltta och kommer inte fram så tydligt. Det är också viktigt att man jobbar med att tydliggöra vad försäkringen innehåller.

Anf. 85 VIVIANN GERDIN (c) replik:

Fru talman! Jag vill säga till Christina Nenes, som representerar majoriteten i utskottet, att jag tycker att det är synd att lagutskottet inte kunde enas när det gäller hanteringen av trafikskadeärendena. Man överlåter till regeringen att överväga frågan. Jag tycker att det är oerhört viktigt att man gör någonting och jämställer dessa läkare. Jag tänker på den skillnad som i dag råder mellan sakkunnigläkare och den behandlande läkaren.

Ute i det verkliga livet visar det sig också hur människor uppfattar detta. Den läkare som oftast har det tyngsta avgörandet inför ett beslut kan över huvud taget inte ställas till svars. Socialstyrelsen har ingen tillsyn här. Inte heller Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd kan granska den här läkaren.

Christina Nenes sade tidigare att Högsta domstolen har gjort ett uttalande där man säger att det rent principiellt inte finns skäl att ge den ena läkaren företräde framför den andra. Det är naturligtvis helt riktigt. Det har jag också tagit del av. Jag har också tagit del av att oberoende läkare kritiserar det nuvarande systemet.

Det är i dag oerhört svårt för en skadad att till rätta med detta om det råder meningsskiljaktigheter. Människor har inte ekonomiska förutsättningar för att driva detta.

Sedan vill jag ta upp detta med de långa handläggningstiderna. Jag har kommit i kontakt med ett fall där det har tagit 17 år för en kvinna att få rätt i domstol. Det är helt klart otillfredsställande.

Jag vill skicka med Christina Nenes att det här är något som man måste påskynda i regeringen. Underlaget är så bra att man kan ge i uppdrag till Socialstyrelsen att utforma regler så att man även integrerar och omfattar sakkunnigläkarna. Jag vill höra lite mer om hur Christina Nenes har resonerat med tanke på ställningstagandet.

Anf. 86 CHRISTINA NENES (s) replik:

Fru talman! Viviann Gerdin och jag har suttit med i försäkringsutvärderingsgruppen. Jag uppfattar det som att alla vi som var med i den gruppen tyckte att det var väldigt besynnerligt att det ser ut som det gör i dag och att vi alla var angelägna om att man skulle se över frågan om att dessa läkare inte står under Socialstyrelsens tillsyn. Där har vi samma åsikt.

Vi har ju skickat med detta nu. Vi tycker att det är lämpligt att man tar med det när man bereder Finansinspektionens rapport vidare. I samband med det ska man också se över handläggningstiderna för trafikskador. Jag har fått uppgift om att handläggningstiderna för trafikskador har blivit kortare nu. Det har alltså blivit bättre än det var tidigare.

Den dagen man råkar ut för en olycka ska man naturligtvis kunna känna att man får en rättvis bedömning. Man ska inte behöva känna att man blir lurad eller att någon sätter sig över den ena läkarens bedömning. Man ska känna att man får en rättvis bedömning. Jag har ingen annan uppfattning om detta.

Jag tycker att det är viktigt att dessa frågor bereds vidare och att man återkommer med det här.

Anf. 87 VIVIANN GERDIN (c) replik:

Fru talman! Jag vill också framföra ett tack för att vi fick till stånd den här arbetsgruppen. Jag hade själv en motion som hela Centerpartiet stod bakom. Det gladdde mig mycket att vi fick sätta oss ned och fördjupa oss inom det här området.

Jag upplevde att det fanns en uppslutning både i gruppen och i hela utskottet om att man skulle ställa sig bakom andemeningen i motionerna vad gäller att jämställa de båda läkargrupperna. Men när det sedan kom till ett ställningstagande blev det tyvärr inte så. Skrivningarna gjorde det hela lite vagare. Det blev en mer avvaktande inställning: Man skulle enbart överväga det.

Jag kan känna en stor besvikelse över det, särskilt med tanke på vårt arbete och det underlag som finns. Förutom att Finansinspektionen har sagt sitt har också representanter från domstolar och företrädare för försvarsadvokater uttryckt att det ofta är så att försäkringsbolagens sakkunnigläkare i en konflikt drar det längsta strået. Jag vill kraftigt beklaga det. Det finns en risk för och en misstanke om att godtycke kan förekomma när inte båda läkarna omfattas av samma granskning.

Jag hoppas att detta är en prioriterad fråga. Människor som drabbas av detta har en oerhört svår sits. Många kan heller inte föra sin egen talan, utan det är anhöriga som stöttar och hjälper. Det är mycket vanligt att det kan ta tio–tolv år innan man över huvud taget kommer någonstans i den här frågan.

Anf. 88 CHRISTINA NENES (s) replik:

Fru talman! När det gäller läkarna och tillsynen har jag fått uppgift om att vi i vårt utskott inte kan besluta om den. Den ligger inte hos oss. Därför har vi påpekat vikten av att man ser över detta. Men vi kan alltså inte göra mer än vad vi har gjort i dag. Vi tycker alla att det är viktigt att man ser över den här frågan just för att man som skadelidande inte ska känna att man får en felaktig bedömning.

Anf. 89 PETRA GARDOS (m) replik:

Fru talman! Jag kanske är för rastlös eller har varit för kort tid i riksdagen, men jag förstår inte detta: Man är överens i utskottet och t.o.m. skriver det i betänkandet, men ändå kan man inte ställa sig bakom en lagändring som faktiskt behövs. Det är ju uppenbart att det behövs en lagändring eftersom företag faktiskt drabbas.

Farbror Borg fick vänta i 18 år. Han var alltså försatt i personlig konkurs i 18 år innan han fick rättelse. Vad hade han inte kunnat göra under de 18 åren? Och han är inte ensam. Varför kan man då inte lagändra? Det står ju t.o.m. på pränt att man är överens i utskottet. Varför ska man avvakta att regeringen ska hålla koll?

Anf. 90 CHRISTINA NENES (s) replik:

Fru talman! Petra Gardos hänvisar till skattefrågor, och det är något som vi inte sysslar med i vårt utskott. Hon hänvisar till skadestånd från Justitiekanslern. Det är heller ingen fråga som vi handlägger i vårt utskott.

I mitt anförande svarade jag på det Petra Gardos tog upp i sin reservation, nämligen regeln om det allmännas skadeståndsansvar för felaktig myndighetsinformation. Den regeln har funnits i tre år. Det är inte särskilt lång tid. De fall som beskrivs i motionen är betydligt äldre och har alltså inte kunnat prövas efter den regeln.

När det gäller Huset Bror August har den familj det handlar om inte vänt sig till någon myndighet för att få upplysning och råd. De har vänt sig till en riksorganisation som inte faller under det offentliga myndighetsansvaret.

Anf. 91 PETRA GARDOS (m) replik:

Fru talman! Jag har varit hos familjen och besökt Huset Bror August – en mycket trevlig gård, för övrigt. Familjen har faktiskt också vänt sig till myndigheter för att fråga vad de ska göra, men de har inte fått upplysning om att de måste anmäla sig enligt miljöbalken. Jag tycker faktiskt inte att rättssäkerheten är tillräcklig för företagare, speciellt inte för småföretagare.

Uppenbarligen tycker Socialdemokraterna att det är viktigare att staten skyddas, medan de mindre företagen – den lilla människan – som är väldigt utsatta gentemot staten och myndigheter inte behöver skyddas lika starkt.

Anf. 92 CHRISTINA NENES (s) replik:

Fru talman! Petra Gardos säger att det är viktigt att småföretagarna ska skyddas mot statens övergrepp. Jag vet egentligen inte vad jag ska säga om det. Jag tycker naturligtvis att alla ska skyddas mot övergrepp, men jag tycker inte att småföretagarna är speciellt utsatta för något övergrepp av staten. Det är snarare tvärtom.

Vi socialdemokrater värnar verkligen om småföretagarnas möjligheter. De frågor som Petra Gardos tar upp handlar om skadestånd. Det finns alltså inget särskilt regelverk i skadeståndslagen för småföretagare. Samma skadeståndslag gäller för alla. Nu har vi dessutom den nya regeln om det allmännas skadeståndsansvar för felaktig myndighetsinformation.

Anf. 93 KENTH HÖGSTRÖM (s):

Fru talman! Det talade ordet är oftast det bästa sättet att belysa frågeställningar som annars begravs i kommittébetänkanden och utskottsbetänkanden, åtminstone om de inte är aktuella i den allmänna debatten.

Jag ska nu använda mig av det talade ordet för att belysa ett, eller kanske flera, trafikskadefall som jag har följt personligen. Det har jag haft anledning att göra eftersom de rör personer som har stått mig nära.

När jag har gjort det har jag blivit bra mycket klokare. Det är en mycket långsam och mycket svår process där den skadade nästan alltid befinner sig i underläge. Det är t.o.m. så att de inte kan föra sin talan. De har i vissa fall inte ens rätt till rättsligt ombud. Försäkringsbolagen och

de rättsliga instanserna har en mycket stark ställning gentemot den skadade.

Fru talman! Jag har därför skrivit tre motioner som är behandlade i detta betänkande. En motion, och den kanske viktigaste, handlar om att förkorta handläggningstiderna. Det säger också Finansinspektionen i sin återkommande rapportering till regeringen. Men vad gör då utskottet? Jo, det säger att man nog behöver komma till rätta med handläggningstiderna. Men det avstyrker alla motioner som kräver detsamma och hänvisar till Finansinspektionens rapport.

Vad vill utskottet? är min fråga. Som jag förstår texten vill utskottet förkorta handläggningstiderna. Det är inte bra att 40 % av alla försäkringsskadeärenden tar över två år. Vi har här i kammaren hört vittnesmål om 7, 8, 10, 12, 17 och 18 år. Det är helt oacceptabelt ur rättslig synvinkel och är naturligtvis oerhört plågsamt för den enskilde.

Den andra motionen handlar om trafikskadenämnderna och andra liknande förvaltningsdomstolar som handlägger försäkringssättningsärenden. Jag måste få läsa högt ur Finansinspektionens rapport, som är återgiven i utskottets betänkande: "Finansinspektionen har uppgett att inspektionen är kritisk till Trafikskadenämndens roll. Man kan, enligt Finansinspektionen, ifrågasätta att visst slag av personskada försäkringsmässigt skall handläggas i en särskild ordning. Försäkringskollektivet uppfattar i allmänhet Trafikskadenämnden som en statlig myndighet, vilket den inte är. Dess konstitutionella roll är oklar och Finansinspektionens tillsynsmöjligheter diffusa."

Frågan är om ens offentlighetsprincipen gäller för dessa "domstolar". Det är inga domstolar. Det är nämnder av korporativ art där parterna har säte och för talan, och t.o.m. har majoritet över jurister och lekmän. Detta är fullständigt oacceptabelt, enligt mitt sätt att se det. Det drabbar de enskilda.

Här borde utskottet enligt min mening ta ett initiativ och be om en översyn, precis som gjordes i mitten av 90-talet. Det är inte bra för de rättsvårdande myndigheternas trovärdighet om bolag, försäkringsbolag och parter tar säte i nämnder som avgör människors väl och ve.

Det förstår var och en att de har juridisk kompetens, ekonomisk makt och kan spela ut alla korten på bordet. Det kan inte den enskilde om inte vederbörande är försedd med juridiska ombud. Vårt rättssystem bygger på att vi har oväldiga domare och jurister som dömer, gärna uppbackade av jury och lekmän. Jag tycker att ni allvarligt ska överväga en översyn av detta.

Anf. 94 VIVIANN GERDIN (c):

Fru talman! Det gläder mig, Kenth Högström, att vi åtminstone är två som delar den synen fullständigt. Jag instämmer till fullo när Kenth Högström frågar: Vad vill utskottet? Också jag har uppfattat att vi har en samsyn. Det nämnde jag tidigare i dag. Ändå överlåter man till regeringen att överväga.

Jag vill också understryka det märkliga i att man har representanter som är parter som sitter och bedömer. Jag tänker också på Trafikskadenämnden. Jag hann inte ta upp det i mitt anförande. Här sitter de parter som har eget intresse i det hela.

Likaså är en sakkunnigläkare en part som företräder sin uppdragsgivare. Kopplingen är oerhörd. Lägg sedan där ovanpå att en sådan läkare med en stark koppling till sin uppdragsgivare inte faller under vare sig Hälso- och sjukvårdsnämnden eller Socialstyrelsen. Det är helt horribelt att vi kan ha det som det är i dag.

En sak kan jag säga till Kenth Högström. Jag åtar mig att ta upp ett initiativ i utskottet och försöka få till stånd att vi där gemensamt kan enas om att begära och få en översyn av Trafikskadenämnden.

Anf. 95 KENTH HÖGSTRÖM (s):

Fru talman! Det gläder också mig att Viviann Gerdin är så engagerad i dessa ärenden. Hon har uppenbarligen också sett ett antal ärenden som rör enskilda personer. Det är först när man gör det som man förstår de invecklade processerna och också förstår bristerna.

Det är inte säkert att man själv landar på riktiga slutsatser om vad som bör åtgärdas. Där kanske man hamnar helt fel. Men en sak konstaterar jag. Finansinspektionen som en av tillsynsmyndigheterna säger ungefär samma sak i det betänkande som ni själva har skrivit under.

Vilken sorts konstitutionell art utgör försäkringsersättningsnämnderna? Det gäller Trafikskadenämnden, Ansvarsförsäkringens Personskadenämnd, Olycksfalls- och Sjukförsäkringsnämnden, Livförsäkringens villkorsnämnd, Allmänna reklamationsnämnden m.fl.

Är de en domstol? Nej, det är de inte. Är de en myndighet? Nej, alldeles uppenbarligen inte. Vad är de då? Är de ideell förening, eller vad är de? Det vet man inte. Denna brist i våra rättsvårdande instanser måste utredas någonstans.

Vi ska ha myndigheter som ska döma, enligt mitt sätt att se. Det ska vara domstolar som är oavhängiga det politiska och det medborgerliga systemet. De ska så långt möjligt utöva sin rättsvårdande uppgift utan påtryckningar från vare sig försäkringsbolag eller politiska och andra instanser. De ska tillämpa lag.

Jag är rädd för att den här sortens korporativa nämnder undergräver trovärdigheten i det rättsvårdande systemet. Särskilt gäller det alla dem som inte kan föra egen talan. Det kan vara personer som är trafikskadade eller kanske är hjärnskadade. De måste förses med juridiska ombud om de över huvud taget ska kunna föra sin talan.

De som är svaga i systemet behöver stark rättslig assistans och stark rättslig ställning.

Anf. 96 VIVIANN GERDIN (c):

Fru talman! Jag vill komplettera med några saker. Jag instämmer fullständigt i det Kenth Högström säger här.

Om man tittar lite mer på djupet i frågan finner man ännu märkligare saker. Utöver att Socialstyrelsen inte granskar försäkringsläkarna – jag återkommer till dem – kan man också finna att inte heller Justitiekanslern, JK, eller Justitieombudsmannen har någon tillsyn över försäkringsläkarna, utan de granskar enbart försäkringskassorna.

När man forskar lite mer i detta kommer det fram alltmer märkliga förhållanden som jag tycker är helt oacceptabla. Där har vi en fortsatt uppgift att arbeta vidare.

Anf. 97 KENTH HÖGSTRÖM (s):

Fru talman! Det Viviann Gerdin nu sade leder mig till att ytterligare förstärka det tidigare sagda.

Om inte ens Finansinspektionen har tillsynsrätten – i varje fall anser man sig inte själv ha den alldeles självklart – och kanske inte Försäkringsinspektionen heller, inte Justitiekanslern, vem har då tillsyn över dessa nämnder? Justitieombudsmannen har det givetvis, men då är det i ett medborgerligt perspektiv.

Kan någon i utskottet svara mig på den frågan? Ni måste väl ändå ha satt er in i detta. Vem har tillsyn över dessa försäkringsersättningsnämnder, som uppenbarligen inte är domstolar och inte heller har någon annan associationsrättslig säkerställd form?

De är uppenbarligen någon sorts förlikningsinstitut. Det kan man nästan säga. Det är inte bra, fru talman. Nu vänder jag mig nästan till fru talmannen, som ju har en lång parlamentarisk erfarenhet. Har vi släpat med oss den här sortens förlikningsinstitut så länge, ända sedan 1937, såvitt jag förstår, utan att ha säkerställt deras konstitutionella ramar? Vem är tillsynsmyndighet? Vem för talan för vem?

Jag hoppas att någon i utskottet kan ge mig det svaret. Om inte, skicka frågan vidare till regeringen, så kan regeringen få återkomma efter kanske en rejäl översyn av detta lagrum, som jag finner högst tvivelaktigt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 15 §.)

11 § Höjda ansvarsbelopp vid oljeskador till sjöss

Föredrogs
lagutskottets betänkande 2001/02:LU32
Höjda ansvarsbelopp vid oljeskador till sjöss (prop. 2001/02:139).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 15 §.)

12 § Konvention om social trygghet mellan Sverige och Kanada

Föredrogs
socialförsäkringsutskottets betänkande 2001/02:SfU14
Konvention om social trygghet mellan Sverige och Kanada (prop. 2001/02:106).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 15 §.)

Prot. 2001/02:101
24 april

*Ersättnings-
rättsliga frågor*

Anf. 98 PER BILL (m):

Fru talman! Låt mig inledningsvis yrka bifall till reservation 5 som handlar om avskaffandet av kårobligatoriet. Detta är ett ganska litet och tunt häfte med ett antal motionsyrkanden som har blivit över sedan den allmänna motionstiden och som inte fick plats i det stora betänkandet som vi debatterade i december och som hette *Den öppna högskolan*. Detta innebär att det finns ett antal yrkanden som hamnar lite konstigt, dvs. att de har tagits upp för ett halvår sedan, och att det sedan finns restyrkanden som har blivit kvar här. Vi har valt att göra ett större särskilt yttrande där vi går igenom i koncentrat det som vi sade i december. Men jag vill för säkerhets skull kommentera några av de yrkanden som finns även i detta betänkande.

Det första yrkandet gäller kårobligatoriet som vi anser är principiellt fel, och det bör därför avskaffas så fort som möjligt. Men det är också viktigt att man gör detta på ett klokt sätt, att man ser till att man i samband med detta reder ut och har ett förslag färdigt som ser till att studentinflytandet säkras och som också ser till att en del studiesociala frågor som kårerna i dag har hand om också i framtiden kan skötas på ett bra sätt. Och inte minst måste vi se till att det inte uppstår några skattetekniska problem som gör att nationer eller andra helt plötsligt skulle åka på högre skatter.

Det andra lilla yrkandet som jag skulle vilja ta upp handlar om elitidrottarens villkor vid högskolestudier. Vi har sagt nej till detta av det enkla skälet att vi inte vill ha en central antagning utan att vi vill att varje universitet och högskola själva ska välja vilka kriterier de vill ha för att anta studenter. Jag är helt övertygad om att när vi får denna decentralisering kommer ett antal högskolor eller delar av högskolornas profiler att just försöka att attrahera t.ex. duktiga musiker eller duktiga idrottare.

Låt mig också kortfattat peka på tre kloka folktopparyrkanden som vi också har avstyrkt men av en helt annan anledning än majoriteten.

Det första yrkandet handlar om forskningsstiftelsernas styrelser. Naturligtvis vill även Moderaterna göra förändringar när det gäller forskningsstiftelsernas styrelser. Men vi vill gå ännu längre och återföra hela den frihet som forskningsstiftelserna hade före socialiseringen 1995.

Det andra yrkandet handlar om fyraårsgränsen vid forskarutbildningen. Även här vill vi gå ännu lite längre. Vi vill nämligen att man river upp denna reform, men vi vill inte ha kvar den som något riktmärke, utan även här vill vi att varje universitet och högskola själva ska avgöra vilka regler som de vill ha för sina forskarstuderande.

Det tredje yrkandet är ett yrkande om att det ska finnas fler fristående universitet och högskolor. Även detta har vi avstyrkt, men inte därför att vi tycker att det är ett dåligt yrkande utan därför att det inte är finansierat. För ett halvår sedan fanns det däremot ett finansierat yrkande om precis samma sak i en av våra motioner.

Detta innebär att vi av helt andra skäl än majoriteten säger nej till dessa tre yrkanden. Men om något av dem skulle komma under votering kommer vi för tydlighets skull att avstå från att votera under dessa tre moment, så att det inte ser ut som om vi skulle ha samma motivering för våra avslag som majoriteten.

Fru talman! Att dela upp yrkanden mellan dem som har budgetkonsekvenser och dem som inte har det är minst sagt problematiskt. Jag tycker att det leder till pedagogiska problem när man ska visa vad de olika partierna tycker när det gäller högskolefrågor. Det finns en uppenbar risk att vi kommer att ha två debatter varje år, en debatt som handlar om de finansierade förslagen och en annan debatt som handlar om inte finansierade men likartade förslag.

Fru talman! Jag har absolut ingenting emot att vi diskuterar högskolefrågor två gånger per år. Men jag skulle vilja att vi inte har en stor debatt och sedan en minidebatt, utan att vi i så fall försöker använda den andra debatten till att borra djupare in i någonting som är viktigt. Och det finns många saker i dag som är mycket viktiga att diskutera när det gäller högre utbildning och forskning.

Det har varit ett ganska stort antal larmrapporter om kvaliteten på vår högskola. Så sent som i måndagens tidning kunde vi läsa att Högskoleverket, som är den myndighet som ska se till att kvaliteten är tillräckligt hög, nu också slår larm om att kvaliteten i utbildningen är hotad. Högskoleverket säger att vi måste återställa kvaliteten och att vi måste fundera över lärsituationen. Detta sägs av universitetskanslern Sigbrit Franke. Detta gör man efter bara ett år. Man har nämligen sex år på sig att gå igenom kvaliteten på ett stort antal utbildningar. Men redan nu efter ett år har man kommit så långt att man kan säga att det finns stora problem här.

Fru talman! Låt mig peka på vad jag och Moderaterna tror är grunden till dessa problem, och låt mig också försöka att komma med inriktningar på hur vi ska lösa dessa problem.

Det första problemet är att väldigt många av de nybakade recentiorerna kommer till universitet och högskolor och saknar de förkunskaper som de borde ha. De klarar inte av matten, de klarar inte av språken, och de tvingas att ta studiemedel för att gå utbildningar så att de får de kunskaper som de borde ha fått i gymnasieskolan. Denna gymnasiefiering av högre utbildning är ett problem, inte bara för studenten utan för alla parter.

Det andra problemet är att vi har ett fyrkantigt och centralistiskt antagningssystem. Detta system ger problem både i gymnasieskolan och i högskolan. I gymnasieskolan sänder det en mycket klar signal om att eleverna ska se till att skaffa sig så bra betyg som möjligt, inte så goda kunskaper som möjligt. Alltså väljer de lätta kurser och väljer bort tunga och svåra kurser där de får plugga mycket för att få bra betyg. I högskolan hittar vi problem med att studenterna inte har de förkunskaper som de borde ha. Och här tvingas man då se till att lägga in extraterminer för att de nya studenterna ska få de förkunskaper som man utgick från att de hade från gymnasiet.

Det tredje problemet är att vi har haft en urholkning av grundutbildningsanslagen. Om man tittar på den urholkningen är den i storleksordningen 3 miljarder kronor eller 26 %, om man ska tro Sveriges universi-

tetslärarförbund. 26 % urholkning av grundutbildningsanslagen ger naturligtvis sämre utbildning. Och när Högskoleverket i sin senaste larmrapport säger att många studenter nu inte får det minimum av tio timmar lärarledd utbildning som de borde få utan bara tre–fyra timmar tror jag att vi hittar svaret. Här har vi moderater avsatt 1,1 miljard kronor mer än regeringen för att försöka att se till att ta tag i detta problem.

Lägg därtill att vi har haft en likadan utveckling vad gäller fakultetsanslagen och att vi har ett vetenskapsråd som inte har fått de resurser som man behöver. Sammantaget ger detta att vi har fem olika punkter som tillsammans ger en sämre kvalitet.

Låt mig avsluta med två frågor till Majléne Westerlund Panke:

1. Vilka konkreta åtgärder tänker Socialdemokraterna vidta med anledning av Högskoleverkets larmrapport om kvaliteten på våra universitet och högskolor?
2. Vilken typ av kompensation bör de studenter få som går på en undermålig utbildning?

Anf. 99 YVONNE ANDERSSON (kd):

Fru talman! Det är nu den sista debatten om högskola och forskning under den här mandatperioden. Betänkandet är en uppsamling av 56 motionsyrkanden från allmänna motionstiden, men det finns ett stort innehåll bakom. Yrkandena är ju inte skrivna för sig utan i ett sammanhang. Det är därför fullt rimligt att ta upp frågor som också hör ihop med yrkandena.

Innan jag närmare går in på dessa ska jag, för tids vinnande, yrka bifall enbart till reservation 2 under mom. 15. I övrigt står jag bakom alla våra andra motionsyrkanden.

Fru talman! För knappt fyra år sedan kom jag in i riksdagen. Jag började arbeta med bl.a. frågor om högre utbildning och forskning. Jag skapade mig ett slags flygplansbild över landskapet och kunde konstatera dels att det fanns en rad styrningar från regeringens håll som var ologiska i förhållande till allmän svensk utbildningspolicy, dels att dessa styrningar inte stämde överens med det som man från regeringens sida förde fram och genomförde. Denna bild har förstärkts under mandatperioden.

I den flera tusen år gamla Bibeln kan man läsa att det goda jag vill gör jag inte, men det jag inte vill gör jag. Kanske är det detta som gäller.

Hursomhelst påstår Thomas Östros en sak men gör i realiteten någonting helt annat. Det skapar inte ökad tilltro till politiker eller till systemet som sådant – tvärtom. Människor blir misstänksamma, och en oro skapas som det blir svårt att bemästra och som kan få allvarliga följder.

Detta händer just nu i det akademiska livet, som omfattar både högre utbildning och forskning. Jag fann det därför angeläget att just inför det här anförandet ta en liten titt på några källor. Jag vill också tala om vad jag har utgått från, nämligen: bilden från forskarsamhället samt universitetsfolket och de som är satta till tillsyn av vårt system.

Forskningsinstitutet SISTER har nyligen gett ut en bok om det nya forskningslandskapet med Ulf Sandström som redaktör. Han har lyft fram läget.

Höskoleverket har i sin rapportering om kvalitetsgranskningar, som vi hörde mycket om i helgen och som vi har kunnat följa, också lyft fram läget.

Även den statistiska översikt över högre utbildning och forskning som gjorts av Bo Sundqvist från Universitets- och högskoleförbundet har jag haft möjlighet att följa.

Det är information härifrån och från ett par andra statliga utredningar som utgör grunden för mitt anförande i dag. Jag tycker att det är viktigt att det är bilden av människor som i realiteten är fullt involverade i ett visst sammanhang som ska få råda i denna kammare.

Låt mig ta några exempel på Östros beskrivningar av verkligheten och nämna vad det i realiteten handlar om. Forskning och högre utbildning handlar ju inte om någonting annat än om vårt lands framtida välfärd.

- Ministern säger att han ger extra medel till humaniora och samhällsvetenskap. Men i själva verket lägger han tillbaka lite av det som tidigare skurits ned. I stället för att staten ska vara garant för ett kunskapsområde som inte självklart är av kommersiellt intresse är det i dagsläget en extern finansiär, Riksbankens Jubileumsfond, som ger de mesta pengarna till det här området.
- Ministern säger att han värnar om den s.k. nyfikenhetsforskningen och om grundforskningen. Men i realiteten har våra universitet dränerats på fakultetsanslag. Inte ens den lilla del som krävs för att grundutbildningen ska vara forskningsanknuten finns i dag på alla lärosäten.
- Ministern säger att det är hög kvalitet på högskolans olika utbildningar. Men i realiteten visar såväl Höskoleverkets granskningar som den allmänna erfarenheten att kvaliteten har sjunkit avsevärt. Regeringen erkänner faktiskt att utbyggnadstakten – vi kristdemokrater har där varnat för sänkt kvalitet – har varit för snabb. Annars skulle man ju i tilläggspropositionen inte dra ned på det här området med 276 miljoner kronor.
- Ministern påstår att lärosätena är fria att besluta om sina egna verksamheter. Men i realiteten finns det en rad regleringsbrev om var utbildningar ska finnas, om vilka utbildningar som ska genomföras, om hur rekryteringen till utbildningarna ska ske och om man ska få ta intäkter till sin verksamhet eller inte.
- Ministern talar om öppenhet och demokratisk påverkan av verksamheter. Men i realiteten sker det så många transfereringar med pengar åt olika håll att ingen egentligen har ett övergripande grepp om vad och vilka utbildningar som kostar vad. Östros tillser t.ex. inte att det finns goda basmiljöer på universiteten. Högskoleförordningen säger att all utbildning ska vila på vetenskaplig grund och på beprövad erfarenhet och att den ska vara forskningsanknuten. De basmiljöerna finns inte till fullo i dag!

Vad är det då som händer? Jo, de forskare och andra som söker forskningsprojekt tvingas ersätta institutionerna med ungefär 35 % av

Prot. 2001/02:101
24 april

Vissa högskolefrågor

forskningsanslagen – detta för att det ska vara en god miljö för grundutbildningen.

I realiteten innebär detta t.ex. följande. Människor ger pengar, kanske 5 000 kr, till Cancerfonden för att man där ska forska kring cancer. Detta räcker inte långt. Att dessutom behöva ta 35 % av dessa 5 000 till ett universitets reguljära verksamheter är skandalöst. Inte är det väl meningen att de som ger pengar till forskning av olika slag samtidigt ska bekosta det som är grunden för en god forskningsmiljö med mellan hälften och en tredjedel? Sådant ska ju staten ansvara för.

Nu kringgår en rad forskningsfinansiärer detta. De vill själva anställa folk och ge universitetens människor tjänstledigt. De vill flytta sina forskningsprojekt till utländska universitet etc. Knepen är många. Det är ohederligt att människor som skänker pengar till forskning inte kan veta att alla de pengar som lämnas faktiskt går till forskningen.

Kristdemokraterna ser med oro på denna utveckling. Vi menar att man borde ta ett rejält tag för att komma till rätta med missförhållandena. Vi vill påverka unga människor så att de blir intresserade och vill jobba vidare med den här verksamheten. Men då måste vi också uppmärksamma att allting är sjyst och hederligt, att det finns ett inflytande och att staten tar vad staten ska ta och andra får ta det de ska ta.

Kvaliteten har gått ned. Det är inte svårt att bryta ned en kvalitet. Det är inte svårt att skapa misstro till utbildningar. Det är inte svårt att bli av med kunniga lärare och forskare till näringsliv och till andra länder. Där emot är det mödosamt att bygga upp en kvalitet och ett förtroende – särskilt det internationella. Det är svårt att återfå goda och välutbildade lärare.

Jag tycker att det är fantastiskt när Thomas Östros lyckligt talar om vilken enastående forskning och högre utbildning vi har. Jag har valt att inte kritisera landets verksamhet i internationell belysning. Jag har valt att inte kritisera områden som jag inte har en övertygande alternativ handlingsplan för. Jag har valt att i detta anförande lyfta fram viktiga framtidsfrågor som måste få en annan inriktning för att vi inte ska hamna i liknande bakvatten som öststaterna under årtionden varit i.

Forskning och högre utbildning är detsamma som ett lands framtida välfärd. Mångfald på den ger grund för en mängd olika inriktningar där vi i dag inte kan avgöra vilken som blir mest betydelsefull för vårt lands tillväxt och välfärd. Vi vet att respekt för studenters egna val är A och O. Därför måste vi ha en sökbild som avgör vilket innehåll det blir. Vi vet vidare att ett innovationssystem är jätteviktigt för att man ska få en bro mellan forskning och ökad tillväxt i näringslivet. Ökad tillväxt i näringslivet är i sin tur en grund för att vi faktiskt ska få pengar till bra utbildning och bra välfärd.

Jag har tidigare yrkat bifall och gör det åter till reservation 2 under punkt 15.

Anf. 100 SOFIA JONSSON (c):

Fru talman! Som det tidigare sagts här är det här betänkandet en ganska god blandning av många olika saker. Jag tänker göra så att jag först kortfattat går igenom grunden, var vi står, och sedan går jag in på ett par konkreta yrkanden som vi har diskuterat.

Om vi ska komma till rätta med den sociala och den geografiska snedrekryteringen måste vi satsa på högskolorna runtom i landet. Vi måste också satsa på en bättre distansutbildning. Utbildningen ska ju formars efter studenterna och deras önskemål, inte efter några gamla uppbyggda system där vi har sagt att så här ska det se ut för all evighet framöver. Det måste till ett annat tänkande. Det är studenten och studentens utbildning som ska vara i centrum, inte systemet.

Därför tycker jag i grunden att det är väldigt bra att vi har byggt ut högskolor runtom i landet, att vi har fått så många fler utbildningsplatser. Centerpartiet var också med och såg till att det här blev verklighet. Men det vi hela tiden påpekade och som är oerhört viktigt är att kvantitet och kvalitet går hand i hand. Satsar vi på fler utbildningsplatser måste resurser följa med. Det måste också finnas en bra kvalitet för de studenter som väljer att inträda i den höga utbildningen. Det har inte gjort det. Kvalitet och kvantitet har inte gått hand i hand.

Nu kan vi se resultatet av regeringens politik. Trots att vi är många som många gånger har påpekat att vi måste se till att det finns mer resurser till de högre utbildningarna, universiteten och högskolorna, så att man kan anställa lärare och det blir en bra arbetsmiljö för studenterna för att de ska kunna tillgodogöra sig kunskaperna och gå starkt ut i arbetslivet, har det tyvärr inte fungerat. Som sagt kan vi nu se resultatet.

Per Bill var inne på Högskoleverkets granskning. Där kan man se tydligt i konkreta siffror att lärarbristen är total och förskräcklig. Studenterna får inte chans eller ens möjlighet till lärarledd undervisning på de olika lärosätena. Det är inte kvalitet i den högre utbildningen. Någonting måste göras. Man kan inte som utbildningsministern i stort sett bara rycka på axlarna och säga: Ja, men vi har ju satsat under de senaste åren, och nu ser vi resultatet. Okej, vi går vidare.

Men han kommer inte med några konkreta åtgärder.

Det viktiga är nu att han som den högsta ansvariga för den högre utbildningen i Sverige tar till sig av de här siffrorna och ropen på de olika lärosätena och säga: Visst, vi ska i samråd försöka komma till rätta med det här och föra fram en strategi så att vi får fler lärare på de olika lärosätena och att studenterna får kvalitet i sin utbildning. Någonting annat är oacceptabelt.

Fru talman! Den sociala snedrekryteringen har vi talat om många gånger i kammaren. Det är en oerhört viktig fråga. Vi kan se att den i stort sett ser likadan ut som den gjorde för årtionden sedan. Det är ungefär samma grupper som söker sig till den högre utbildningen. Vi vet också efter olika undersökningar, bl.a. SFS undersökning, att det för studenten är ett stort steg att gå till den högre utbildningen om man inte har en bakgrund där det har varit väldigt naturligt. SFS undersökning visar att det är två olika saker som är avgörande. Framför allt är det ekonomin och studiemedlen. Man ser att man under flera år framöver kommer att skuldsätta sig stort. Det andra är trygghetssystemet. Hur kan jag som student känna mig trygg i högskolan, i den högre utbildningen?

Vi i Centerpartiet har lagt fram konkreta förslag om detta. Det ena är ett helt nytt och finansierat studiemedelssystem för att vi ska sänka skuldbördan för studenterna, för att jag som student ska kunna läsa tre, fyra eller fem år inom den högre utbildningen och känna att jag inte har skuldsatt mig över öronen för resten av livet. Jag får möjligheten att lära

mig, läsa till det jag vill. Jag uppnår ett mål i mitt liv och får möjligheten till det, oavsett min bakgrund och oavsett hur mycket pengar jag har i plånboken eller på bankboken.

Tyvärr har vi inte fått ett som jag ser det bra och nytt studiemedelssystem, utan man försöker bättra på lite grann i det gamla systemet. Ska vi minska den sociala snedrekryteringen måste någonting göras framför allt vad gäller studiemedelssystemet.

Trygghetssystemet är ett svåröverskådligt lappsystem. Vi har diskuterat detta i de borgerliga partierna och sagt att en studiesocial utredning vore väldigt bra. Tänk om vi kunde se till att studenten kunde bli ett mer enhetligt begrepp och att vi får en trygghet. Efter mycket påtryckningar från oss sade regeringen i alla fall att man tillsätter en studiesocial utredning. Sedan har vi inte hört så mycket mer av det. Jag skulle vilja fråga Socialdemokraternas representant i dag vad det är som har hänt. Var det bara så att ni sade ja till oss därför att vi skrek alldeles för mycket och alldeles för högt? Eller gör ni det för att ni vill vänta till efter valet? Hur har ni tänkt? Kommer det här i gång? Det är trots allt studenternas trygghet som ska stå i fokus.

Fru talman! Högskolorna bedriver i flera fall myndighetsutövning i förhållande till studenterna. Det kan vara examen, man ska bevilja studieuppehåll, man ska ha rätt att fullfölja utbildningen och tillgodoräkna sig poäng och många andra saker. De lokala regelverk som högskolorna har måste ses över så att det inte blir en märklig praxis där man har olika regelsystem vid de olika lärosätena, vilket blir väldigt svåröverskådligt för studenterna. Det blir en otrygghet i systemet.

Vi har sagt att det ska ses över så att det blir mer en likställning och man får en enklare överblick. Därför vill vi göra en förändring i högskoleförordningen för att garantera en bättre säkerhet för studenterna kring det här.

Det råder inte heller någon gemensam syn från de statliga myndigheternas sida vad gäller att vara student i Sverige. I vissa fall är man student i tio månader, i andra fall i tolv månader. Det är väldigt svårt när det inte finns någon enhetlig syn från de statliga och kommunala myndigheternas sida. Det blir en otrygghet även här. Beslut som berör samma grupp människor och som inte samordnas skapar ett ojämnt och i förlängningen diskriminerande system. Även här bör man göra en översyn för att få fram ett enhetligt studerandebegrepp i lagar och förordningar.

Slutligen, fru talman, vill jag säga att Centerpartiet vill att kårobligatoriet ska avskaffas. Jag yrkar bifall till reservation 3 under punkt 5.

Anf. 101 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Det finns ett antal tydliga skiljelinjer i högskolepolitiken. Från liberalt håll har vi sagt att vi vill stänga utbildningsfabriken och i stället öppna den fria akademien. De senaste åren har vi talat om att släppa studenter och forskare fria, minska den statliga styrningen och utgå från helt andra grundvärderingar i politiken för den högre utbildningen.

Egentligen borde högskoledebatten oftare börja med att man ställer sig frågan: Varför finns över huvud taget universitet och högskolor och varför är de viktiga? Ett svar som kan ligga nära till hands är att högskolan är till för samhället, att den ska tjäna staten. Ett annat svar är att den

ska tillgodose näringslivets behov. Men jag är övertygad om att det finns ett enklare och betydligt bättre svar: Universitet och högsolor är helt enkelt till för dem som ägnar sig åt högsolans huvuduppgift, att söka kunskap.

Studenterna, forskarna och lärarna måste sättas i centrum när vi diskuterar framtiden för Sveriges utbildning. Det är från enskilda människors kunskapssökande som kraften i högsolans utveckling kommer, inte från politiska planritningar eller från kortsiktiga uppfattningar om vad som är nyttigt.

Om människor genom tiderna bara hade fått studera eller forska kring det som makthavarna ansåg vara nyttigt, hade kunskapsutvecklingen sett helt annorlunda ut än i dag. I själva verket är det som karakteriserar kulturer med framsteg inom forskning och utbildning just detta att universitetet haft en självständig ställning och inte varit styrda.

Folkpartiets högsolopolitik utgår från tre grundläggande begrepp: kunskap har ett värde i sig, friheten är omistlig i utbildning och forskning, kvaliteten är det som avgör en utbildnings värde, oavsett om det handlar om klassiska språk eller stamcells forskning.

Utifrån dessa utgångspunkter har vi i Folkpartiet en rad reformförslag som på många sätt skulle innebära en revolution i högsolovärlden.

Vi föreslår att studenterna ska styra utbudet av utbildning. Genom en studentpeng ska resurser föras till utbildningar och högsolor som studenterna söker sig till. När det gäller forskningen ska mycket mer av besluten om forskningsobjekt fattas av forskarna själva. Och när det gäller styrningen ska politiker hålla sig borta från ledningen av enskilda högsolor och forskningsråd.

I dagens utskottsbtänkande berörs endast en liten del av högsolofrågorna, beroende på vilka motioner som behandlas här. En fråga som dock berörs här är frågan om hur studenten ska få mera makt över sina studier. Vi från Folkpartiet föreslår att ett studentkontrakt ska upprättas på alla högsolor och institutioner. De kan se olika ut, men det ska vara tydligt vad en student kan förvänta sig i fråga om handledning, utbildade lärare, undervisningstimmar, möjlighet att ifrågasätta sina betyg och få sin uppsats bedömd av en utomstående lärare.

Dagens information till studenterna lämnar mycket övrigt att önska. I Högsoloverkets senaste granskning nämns också att studenterna vanligtvis endast får ett slags reklam för olika högsolor. De får väldigt lite information om faktauppgifter som kan ligga till grund för vilken högsola de ska välja.

Till området studentmakt hör naturligtvis också det föråldrade kårobligatoriet. Det är märkligt att riksdagen fortfarande accepterar ett system som bygger på tvånget att tillhöra en organisation. Rättigheten att välja att vara med eller att stå utanför ska gälla även för studenter. En hel del av de uppgifter som kåren har i dag skulle kunna övertas av högsolan genom att organisera organ för studentinflytande. Förhoppningsvis skulle frivilliga studentkårer locka fler aktiva studenter än dagens, då endast en försvinnande liten del röstar i kårvalen.

Fru talman! I min hemstad Lund pågår just nu en väldigt het debatt om professorstillsättningen i historia. Utan att här på något sätt ta ställning i den aktuella sak- eller personfrågan kan jag säga att den diskussionen aktualiserar frågan om hur professorer ska tillsättas. För mig och

för Folkpartiet är det självklart att professorer ska tillsättas på vetenskapliga meriter, inte på grund av politiska eller andra värderingar. Om man plockar bort de vetenskapliga bedömnarna från beslutsprocessen, öppnar man för allehanda svävande och otydliga värderingar vid tillsättningar av tjänster. Jag vill som sagt inte värdera argumenten i det här enskilda fallet, men själva debatten som har uppstått visar på en svaghet i systemet. Numera har ju regeringen avskaffat de ämnessakkunnigas rösträtt vid tjänstetillsättningar. Det innebär just en risk för att värderingar styr vid tillsättningar. I dag kan man alltså tillsätta en tjänst helt emot de sakkunniga som kommit fram till ett annat förslag på grundval av rent vetenskapliga meriter. Det här är ett exempel av många på det som jag menar har minskat högskolans och forskningens frihet i Sverige. Naturligtvis ska professorer och forskare föreslås av nämnder där det finns ämnessakkunniga som är med och röstar. Då slipper vi också spekulationer om bakomliggande motiv för det ena eller det andra beslutet.

Fru talman! Högskoleverkets senaste granskning, som kom i veckan, är en väldigt nedslående läsning. Tyvärr visar granskningen att det som bl.a. vi i Folkpartiet varnat för de senaste åren har blivit verklighet. Mycket av det som debatten mellan oss i Folkpartiet och regeringen handlar om aktualiseras nu i granskningen.

Granskningen visar att undervisningen blivit lidande av de minskade resurserna till högskolans undervisning och grundutbildning. Undervisningsgrupperna har blivit större och större, och de forskarutbildade lärarna räcker inte till. Takten i utbyggnaden av högskolorna har varit alldeles för hög i förhållande till de resurser och den lärarpersonal som finns. Alldeles för många högskolor försöker vara bra på allting, säger man vid Högskoleverket. Högskolorna försöker få in så många studenter som möjligt till lägsta möjliga pris, är en annan slutsats.

För några år sedan blev jag kritiserad här av Socialdemokraterna för att jag föreslog en lägre utbyggnadstakt för att i stället lägga mer pengar på kvaliteten i undervisningen. Nu visar det sig att tre fjärdedelar av högskolorna inte lyckats ta emot så många studenter som de planerat för.

Jag är övertygad om att det nu mer än någonsin är dags att börja tala om kvaliteten i den undervisning som studenterna får. Över hälften av högskolornas lärare är numera inte doktorer, och grupperna blir som sagt större och större. Därför måste prislappen per student skrivas upp, och därför måste fler människor gå vidare till forskning.

I Folkpartiets tidigare inlämnade budgetmotion har vi föreslagit att pengarna till studenternas utbildning ska ökas med 400 miljoner kronor. Vi har också föreslagit en plan för att successivt skriva upp prislappen till nivåer som påminner om nivån för åtta till tio år sedan. Vi föreslår också en ökning på närmare 2 miljarder över en treårsperiod till forskning och forskarutbildning. Dessa budgetförstärkningar har riksdagen tyvärr redan avslagit och de är inte aktuella för beslut i dag.

I dag har vi i stället en folkpartimotion om att riva upp den misslyckade doktorandereformen, som just bidrar till att vi får för få forskare i Sverige. Fyraårsspärren för doktorandutbildning måste mjukas upp, och kravet att man ska ha färdig finansiering för fyra år måste tas bort. Särskilt bland humanister och samhällsvetare finns det många som vill forska samtidigt som de arbetar deltid. Därför borde regeringen inse att vi måste ha ett system som inte stänger ute människor som brinner för

forskning. Jag undrar också varför Vänsterpartiet, som ju en gång röstade mot den här reformen, inte ville vara med och diskutera en mer flexibel doktorandutbildning.

Fru talman! Jag menar att den socialdemokratiska högskoleideologi som präglat politiken under 1990-talet på många sätt har väldigt mycket gemensamt med den politik som med begreppet U 68 som symbol gav upphov till en inflammerad högskoledebatt för 30 år sedan. Det är just en nyttofixerad politik som präglas av plantänkande. Det är utbildningsfabrikens ideal.

Nu, när tre fjärdedelar av högskolorna inte når upp till sina utbildningsmål, accepterar regeringen till sist och alldeles för sent en liten del av Folkpartiets förslag när det gäller fördelning av platser osv. Men jag hör ingen ideologisk motivering till att regeringen nu tillåter högskolorna en viss omfördelning av platser, utan det här verkar bara ske av nödvång.

Alla motioner i dag som vill öka studenternas, forskarnas och lärarnas fria kunskapssökande blir avslagna utan utförlig motivering. Det gäller folkpartimotioner och det gäller andra borgerliga motioner. Jag efterlyser därför fortfarande en ny kurs som sätter studenten i centrum och utgår från hans eller hennes intressen och önskningsar. I utbildningsfabriken är det siffror och politiska planmål som räknas, men i den fria akademien finns det plats för fritt kunskapssökande.

Jag nöjer mig avslutningsvis, fru talman, med att yrka bifall till Folkpartiets reservation 4 under punkt 5.

Anf. 102 GUNNAR GOUDE (mp):

Fru talman! Miljöpartiet har en större övergripande motion som behandlas i betänkandet. Den beskriver vår syn på högre utbildning och forskning. Jag håller med Per Bill om att detta inte är rätta tillfället att ta upp den diskussionen. En del av den berör ju ekonomiska frågor, och det skulle bli lite för omfattande om vi skulle ta politiken i så stora drag nu. Jag väljer i stället att hänvisa till betänkandet, som har en rätt bra sammanfattning av detta, eller till motionen, Ub456, för dem som är särskilt intresserade.

Jag ska ta upp en del frågor som andra partier har fört fram och där det föreligger särskilda yrkanden.

Först kan man notera att många av de frågor som har dykt upp sammanhänger med den kraftiga utbyggnaden av universitet och högskolor i Sverige under det senaste decenniet. Vi har bara under de senaste fem åren fått 100 000 nya grundutbildningsplatser utöver dem som fanns tidigare. Detta är naturligtvis välkommet i tider av hög arbetslöshet. Många har tagit upp frågor som tyder på att förberedelserna för utbyggnaden skulle ha kunnat göras bättre. Jag tror att det är berättigad kritik, men antagligen var det bättre att bygga ut när arbetslösheten var så hög. Det är en god politik att satsa på utbildning i tider av hög arbetslöshet. Sedan får man i efterhand göra det som man egentligen hade velat se gjort i förhand.

Den förändring som sker nu innebär att en mycket stor del av svenska ungdomar och vuxna får tillgång till högre studier. Däremot är det naturligtvis inte så att de får tillgång till den typ av utbildning som vi hade vid de gamla universiteten, utan det är någonting nytt som de får tillgång till.

Prot. 2001/02:101
24 april

Vissa högskolefrågor

De nya högskolorna och universiteten utvecklar nu den högre utbildningen så att den ska passa de nya skaror av studenter som kommer och samhällets behov av utbildning. Detta ska naturligtvis inte ske från centralt håll, utan precis som det görs nu, dvs. ute på högskolor och universitet. Där arbetar man med detta.

Styrmedlen som man har ligger i själva organisationen. Från Miljöpartiet har vi föreslagit några saker. Först och främst fick vi ju nya typer av styrelser för universitet och högskolor, med förhoppningen att de nya styrelserna skulle bli betydligt mer kraftfulla än de gamla var när det gäller förändringsarbete. På många universitet och högskolor har detta fungerat, och de nya styrelserna har tagit krafttag och gör förändringar. På andra har det visat sig att styrelserna kanske inte riktigt blev det vi förväntade oss. Men detta är under utveckling.

En annan viktig bit är att eleverna, studenterna ute på högskolor och universitet, måste få en betydligt större möjlighet att aktivt påverka denna utveckling. Vi har från Miljöpartiets sida i samverkan med regeringen fått fram ett förslag som riksdagen har antagit och som stipulerar ett ökat inflytande för studenterna. Det åligger styrelserna att aktivt arbeta för att studenterna ska få möjligheter att utöva denna aktivitet och påverka planering, undervisning och kurser, kursers innehåll osv.

Sofia Jonsson tog upp ett stort problem – snedrekrytering. Det kan förstås vara ett steg i rätt riktning när man ökar antagningen till högskolorna, och det har också visat sig att snedrekryteringen har blivit något mindre allvarlig. Det har blivit lite bättre siffror, men den är fortfarande ett problem. Man kan observera att det hela tiden satsas och arbetas på detta, och Miljöpartiet har också här i samverkan med regeringen kunnat bidra till och vara med om att få fram olika åtgärder som syftar till att lösa detta problem, som vi har brottats med i många årtionden men inte kommit till rätta med. Det senaste exemplet är rekryteringsbidraget om 120 miljoner, som går ut för att man aktivt ska arbeta med en rekrytering både till högskolor och till gymnasier för att få in nya grupper i den högre utbildningen.

Ute på universiteten finns det en mängd intressanta åtgärder. Jag skulle vilja nämna Uppsala universitets försök med det s.k. Bastuprojektet, där man går ut och ger institutionerna i uppdrag att komma in med förslag till besparingar om 7 % när det gäller grundutbildning och forskning. Sedan lämnar man in förslagen och redovisar dem. Samtidigt ska man lämna ett förslag på hur man vill nysatsa för motsvarande pengar och göra nya saker. Detta är naturligtvis *ett* sätt att uppifrån stimulera en förändring i en struktur som tidigare av tradition har varit mycket trög. Jag tycker att det är ett bra exempel eftersom det överlåter till dem som är ute på institutionerna att komma med de konkreta förslagen, men själva takten kan man bestämma uppifrån. Det hela ser naturligtvis olika ut beroende på om man är på en nystartad högskola eller på ett gammalt universitet.

Det pågår alltså hela tiden saker, och det kommer att ta tid. Vi är lite försiktiga med att ingripa för ivrigt från centralt håll. Miljöpartiet har relativt få förslag på saker som riksdagen och regeringen ska besluta om i detalj när det gäller hur detta ska gå till.

Kvalitetsgranskningen är naturligtvis oerhört viktig i ett sådant här förändringsskede, och det har också satsats på den. Högskoleverket har

fått mycket konkreta uppgifter, som är beslutade om här i riksdagen, om en kvalitetsgranskning som nu redan har börjat och som många åberopar med tillfredsställelse. De borgerliga partierna använder sig naturligtvis av detta i oppositionssyfte och visar på att man har hittat fall där kvaliteten är dålig. Men det är ju precis därför vi har kvalitetsgranskning! Det här är bara ett tecken på att den fungerar. Det är alldeles utmärkt. Höskoleverkets rekommendation är också sådan att den går att följa så att vi får en bättre kvalitet. Jag gläds naturligtvis inte över att det är dålig kvalitet på sina ställen, men kvalitetsgranskningen är oerhört viktig, och det är viktigt att den fungerar, vilket den ser ut att göra. Det är trösterikt.

Det behövs mer pengar, säger man från oppositionen. Det kan vi väl alla hålla med om. Det har satsats stora pengar och resurser på den ökade grundutbildningen, men per studerandeplats har det väl varit en liten minskning – även om den inte är så häftig som 26 %, som man har sagt om minskningen per bidrag till studerandeplats. Detta bör naturligtvis höjas så fort ekonomin tillåter. Det är viktigt.

Det finns ekonomiska problem på många ställen. Jag skulle vilja säga att det är minst lika allvarligt när det gäller forskarutbildningen, om inte allvarligare. Detta är en kärnfråga. Får vi inte i gång forskarutbildningen ännu mer, och i raskare takt utbildar fler forskare så är systemet inte möjligt att utveckla. Vi har en brist på lärare som har egen forskarutbildning ute på högskolor och universitet. Det betyder t.ex. att hela idén om forskningsanknytning inte går att genomföra om vi inte får fler lärare som har forskarutbildning. Detta är alltså en viktig del, och här behövs det också ytterligare resurser. Vi har föreslagit det från Miljöpartiet, och regeringen har också en utbyggnadsplan för ytterligare platser i forskarutbildningen.

Jag tänkte bara kort beröra detaljfrågorna. Kårobligatoriet dyker upp igen. Där har vi deklarerat vår ställning. Vi tycker självfallet som alla andra att man ska ha en frivillig anslutning till föreningar och inte en obligatorisk. Däremot är vi väldigt försiktiga när det gäller att raskt genomföra ett avskaffande av kårobligatoriet eftersom det gäller både de studiesociala bitarna och naturligtvis också hur man ska hantera de egendommar som kårerna har i form av donationer osv. Vi vet att det är svårt. Det har funnits två stora utredningar – en under den borgerliga regeringen och en under den socialdemokratiska – som har misslyckats med att få fram ett förslag på den här punkten. Jag vet att studentorganisationerna försöker arbeta fram ett förslag och jag tycker att det vore en bra lösning om vi fick ett förslag därifrån. Miljöpartiet avvaktar alltså detta, och inväntar ett förslag från det hållet. Det tror jag skulle vara ett bra alternativ till att tillsätta ytterligare en statlig utredning i frågan.

Sedan kan jag bara förvånad konstatera att Folkpartiet fortsätter att driva idén att privatisera universitet och högskolor och få dem att övergå i stiftelseform. Jag tycker att deras motiv är väldigt konstiga. Likaså har Kristdemokraterna ett underligt förslag när det gäller fördelningen av medel till grundforskningen.

Det behövs mer medel till grundforskningen. Miljöpartiet har föreslagit en fördubbling av anslagen till Vetenskapsrådet. Vi vill att anslagen ska gå den vägen. Kristdemokraterna föreslår att grundforskningsmedel ska ges till styrelserna på högskolorna som sedan ska fördela dem till fakulteterna. Det tror jag skulle vara ett väldigt olyckligt sätt att hantera

grundforskningspengarna på om man vill behålla hög kvalitet i svensk grundforskning.

Många intressanta frågor berörs här, men min talartid är slut.

Anf. 103 PER BILL (m) replik:

Fru talman! Jag har tidigare i debatten ofta sagt att urholkningen av grundutbildningsanslagen per plats har legat någonstans mellan 15 och 20 %. Jag blev ganska chockad när jag hörde att jag hade fel enligt Sveriges Universitetslärarförbund, SULF. De har gjort en stor utredning och kommit fram till att om man ser på siffrorna sedan budgetåret 1994–1995 handlar det om ungefär 3 miljarder kronor i urgröpning, vilket motsvarar 26 %.

Detta är inte siffror som jag har tagit till. Jag har tidigare legat lägre, eftersom jag inte har trott att det var sant att det handlade om så stora ingrepp i grundutbildningsanslagen. Om inte SULF har räknat fel står det faktiskt så illa till.

Anf. 104 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Jag tänkte inte alls försöka ge mig in på någon detaljdiskussion om vad som ligger bakom procentsiffrorna. Vi kan vara överens om att det har skett en minskning per studieplats. Hur det sedan är fördelat på de olika ämnena – det är olika kostnader för olika platser – och i vilken mån det har skett en förskjutning av de studerande i riktning mot billigare platser är naturligtvis något som man kan diskutera. Det får bli en djupare diskussion, som Per Bill efterlyste tidigare, där vi kan gå in i detalj i dessa frågor. Vi är överens om att det behövs.

Miljöpartiet har förutom ett krav på en ökning av det genomsnittliga anslaget till grundutbildningsplatserna också ett krav på en årlig rullande översyn av platskostnaderna för de olika ämnena. När det sker en snabb utveckling av universitet och högskolor ändras ämnenas innehåll, inriktning, metodik osv. Ett ämne kan t.ex. gå över till att bli ett labbämne och kosta mer. Därför är det viktigt att de pengar som går ut grundar sig på ett realistiskt beräkningsunderlag. Platskostnaderna bör ses över med stor regelbundenhet årligen så att man får en rättvis fördelning av pengarna.

Anf. 105 PER BILL (m) replik:

Fru talman! Det är nog tyvärr sant att det är 26 %.

Gunnar Goude tar upp en annan viktig sak. Det gäller prislapparna, som i dag är lite digitala – antingen är det si eller också är det så. Jag tror, liksom Gunnar Goude, att vi skulle behöva se över saken. Många av de humanistiska och samhällsvetenskapliga ämnena har mer och mer labbliknande inslag, medan en del av de naturvetenskapliga ämnena kanske har element i sig som bara är ren katederundervisning eller undervisning i stora lektionssalar. Det är lite konstigt att det är så stor skillnad på prislapparna.

Framför allt är det konstigt att det inte finns någon prislapp mittemellan. Har man, som Högskoleverket säger, bara tre lektionstimmar per vecka med en lärare är nog prislappen på 30 000 på den typen av utbildning alldeles tillräcklig. Men många utbildningar försöker mer och mer gå mot att få in mer laborativ undervisning på språklabb o.d.

Jag tycker att dagens system med två prislappar slår väldigt snett mot dem som strävar efter att ge studenterna en högre kvalitet i utbildningen.

Prot. 2001/02:101
24 april

Anf. 106 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Jag håller med Per Bill om det mesta av det han säger. Det är mycket som behöver göras för att man ska få ekonomin genomlyst. Vi behöver transparenta system ute på universitet och högskolor, inte minst för att studenterna ska veta ungefär hur mycket man satsar på de olika utbildningarna. Det är nu svårt att se vad t.ex. en psykologutbildning kostar i Umeå, i Stockholm eller på andra ställen så att man kan jämföra. Vi vet att det finns skillnader.

Det är också viktigt med jämförelser när man från statens sida ska anslå medel till universitet och högskolor. Det är viktigt att ha bilden klar för sig hur pengarna används. Det skulle vara bra att kunna se ett samband mellan beräkningsunderlaget på departementet och det sätt på vilket de använder medlen ute på universitet och högskolor. Det skulle vara bra att kunna jämföra beräkningsunderlaget med hur pengarna i verkligheten används. Det kan vi inte i dag. Vi efterlyser alltså en bra, tydlig och enkel bokföring och budgetering. Vi får se om vi tillsammans kan få fram en sådan. Det är inte lätt.

Anf. 107 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Gunnar Goude tyckte att det var väldigt märkligt att jag föreslog att vi skulle ge mer pengar till fakulteterna direkt. Han menar att pengarna i första hand ska gå till Vetenskapsrådet, som sedan får dela ut dem. Då förlorar vi ju ungefär 35 % av pengarna som går till Vetenskapsrådet, eftersom de måste gå till kostnader på fakulteterna. Det är väl en märklig och onödig transferering, när pengarna kunde gå direkt till fakulteterna? Det är den ena delen.

Jag hade också tänkt fråga om en annan del. Inte heller i dag nämner Gunnar Goude någonting om andra delar av högskolan. Jag tänker på Naprapathögskolan, som fortfarande inte fått någon examensrätt. Hur ser Miljöpartiet på det?

Anf. 108 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Den stora och viktiga frågan är kostnaderna. Det vore olyckligt att föra över medlen via styrelserna ut till fakulteterna när det gäller grundforskningsanslagen. Styrelserna saknar helt instrument för att hantera medlen. Ska man då ute på institutionerna eller fakulteterna börja undersöka vem som ska ha anslaget, hur mycket det ska uppgå till osv.? Det blir en väldigt konstig procedur. Kvaliteten kommer naturligtvis att rasa. Dessutom måste man någonstans i systemet bedöma vilka högskolor och universitet som ska ha stöd och för vilka typer av forskning osv.

Den konstruktion som vi äntligen har fått med Vetenskapsrådet, där forskarna själva kan svara för bedömningar av kvalitet o.d., är en mycket bättre lösning. Overheadkostnaderna är inget problem alls. Om pengarna hamnar hos Vetenskapsrådet och sedan kommer till universitetet får man overheadkostnaderna avdragna. Det är ingenting som bortfaller och som staten eller någon annan drar in. Bidragen till dessa kostnader hamnar ju på högskolan, precis som de skulle ha gjort på det andra föreslagna sättet. Det kan inte vara något problem.

Vissa högskolefrågor

Jag kan också säga något kort om Naprapathögskolan. Där finns det ett problem, eftersom man har en samverkan mellan universitetsforskningen och Naprapathögskolan. Själva examinationen är lite besvärlig – om jag kommer ihåg rätt – därför att en del av kompetensen ligger på en universitetsinstitution. I det här fallet tror jag att det är Karolinska Institutet som har den kompetensen. Man måste då göra avvägningar och bestämma var examinationsrätten ska ligga. Jag tror att den här frågan kommer att lösas i framtiden, så att Naprapathögskolan får examinationsrätten.

Anf. 109 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag tycker för det första att det är väldigt viktigt att en utbildning som motsvarar samhällets behov i dag – det är tusentals människor som får ta del av naprapaternas verksamhet varje år – också har möjlighet att få examensrätt. Frågan får inte fastna i årtal hos oss politiker eller någon annanstans. Man måste fullfölja den.

När det gäller fakultetsanslagen delar jag alltså inte alls Gunnar Goudes uppfattning. Om vi ska ha kvar grundutbildningens nära koppling till forskningen är det väl rimligt att det finns en gedigen bas för forskningen på varje institution där man har grundutbildning. Det är omöjligt att få en forskningsanknytning på grundutbildningen om det inte finns någon som helst forskningsmiljö på det stället. Det är därför det är så angeläget i dag, när det visar sig att kvaliteten sjunker, att vi får upp de här miljöerna så att den kopplingen blir tydlig och klar. Enligt utredningarna är det forskningsmiljöerna som nu har dränerats. Det är där vi saknar pengar i dag. Då tycker jag att det är väldigt viktigt att vi får de pengarna, att man tillskapar dem.

Anf. 110 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Jag tar den sista stora frågan först. Självklart ska vi ha baskostnader, precis som vi har nu, som går till vetenskapsområdena via de anslag som vi bestämmer här i riksdagen och som gäller forskning och forskarutbildning å ena sidan och grundutbildning å den andra. Det är ju riktigt. Det som gör mig lite bekymrad är att Kristdemokraterna vill ändra på balansen, lägga huvuddelen av dessa forskningsmedel på grundforskning och låta dem gå vägen via högskolestyrelserna och fakulteterna.

Jag läser i reservationen från Kristdemokraterna: ”Det är i princip bara den tvärvetenskapliga och nyttoinriktade forskningen som skall finansieras via centrala organ.” Det vore en katastrof om detta skulle genomföras, och därför tog jag upp det och varnade för det.

När det gäller naprapatutbildningen vill jag bara i all blygsamhet betona att Miljöpartiet, tillsammans med många andra, i alla fall gjorde en kraftfull insats för att den viktigaste frågan där skulle få en lösning, vilket också har skett: De som går naprapatutbildningen har nu rätt till studiemedel. Och de examineras också som det är nu; vad det är fråga om är bara var examensrätten ska ligga. Jag håller med om att den frågan naturligtvis ska lösas på sikt, men där finns det tydligen problem när det gäller just kompetensbitarna.

Anf. 111 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag begärde ordet framför allt därför att Gunnar Goude refererade Folkpartiets reservation och motion fel. Han sade att Folkpartiet arbetar för privatiseringar. Om man läser vad vi skriver kan man se att vi säger att staten ska ha ansvaret för högre utbildning. I alla sammanhang säger vi givetvis också att avgiftsfri utbildning ska gälla för alla studenter.

Vad vi däremot säger är att det är bra att det växer fram fler högstskolor som är stiftelsedrivna och att man som komplement till den statliga utvecklingen välkomnar om någon eller några vill starta privata högstskolor. Men det är inte fråga om någon privatisering.

Jag undrar dock vad det är som ligger bakom den fråga som ställdes. Miljöpartiet brukar i andra sammanhang vara för mångfald inom utbildningsvärlden, och man var på vår sida i debatten om friskolor. Vad har Gunnar Goude emot de stiftelsedrivna högstskolorna Chalmers tekniska högstskola och Jönköpings högstskola? Är det fel att de drivs i den friare stiftelseformen, eller vad ligger bakom den kommentar som Gunnar Goude gjorde i sitt inlägg?

Anf. 112 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Jag tar först Miljöpartiets inställning. Vi tror att det är av mycket stort värde att man kan skapa garantier för framför allt forskningens frihet ute på högstskolor och universitet. Det är själva grundbulten i deras verksamhet, dvs. grundforskningen och den fria forskningen. Det betyder att de ska stå oberoende t.ex. mot andra finansiärer. Vi tror att den enda vägen att verkligen skapa detta oberoende är att staten går in och garanterar resurserna till verksamheten så att man inte så småningom glider över i en situation där man är beroende av en annan privat, utomstående finansiär. Vi har naturligtvis ingenting emot samverkan med näringslivet eller den offentliga sektorn utanför detta, men det ska då vara mellan två parter där den ena är ekonomiskt oberoende från början. Den statliga finansieringen är alltså en garanti för frihet och oberoende, som vi ser det hela.

Att jag ställde denna fråga till Folkpartiet är inte konstigt. Jag läser i reservationen: "Det är också eftersträvaransvärt att det i konkurrens med de offentliga högstskolorna växer fram privata universitet." Det tolkar jag som en sorts strävan hos Folkpartiet, eftersom man tycker att det är eftersträvaransvärt. Det var alltså inte konstigt att jag misstänkte att Folkpartiet hade en önskan om att se privata universitet.

Anf. 113 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! När det gäller den fria grundforskningen är det ju därför vi i andra sammanhang för fram, i motsats till Miljöpartiet, att betydligt mer av pengarna till grundforskning ska gå direkt till universitet och högstskolor i stället för att behöva sökas utifrån.

Ordet privatisering, som Gunnar Goude använde, betyder för mig att man tvingar offentliga verksamheter att bli privata. Det är en annan sak att mena att det är bra att det också kan komma privata alternativ. Vi har inga planer på, och tycker inte heller att det vore bra, att privatisera Kristianstads högstskola, Lunds universitet eller Umeå universitet.

Stiftelseformen tycker vi dock är en bra form för frihet och oberoende, även om den inte passar alla högskolor. Därför vill jag återkomma till frågan: Anser Gunnar Goude att Chalmers tekniska högskola eller Högskolan i Jönköping på något sätt har visat tecken på att den fria forskningen är hotad?

Anf. 114 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Jag fick samma fråga av Per Bill en gång och svarade då att jag inte ville sticka ut huvudet och tala om vad jag tycker illa om på Chalmers och på Handelshögskolan. Men jag kan fullt ärligt, utan att ge mig in på någon detaljvärdering av dessa – det ska jag naturligtvis inte göra som riksdagsledamot – säga att jag tror att riskerna för t.ex. Handels att hamna i en beroendeställning är mycket större än för en motsvarande helt statligt finansierad högskola. Det är så jag bedömer det. Därmed är det naturligtvis också en fråga om kvaliteten.

Det är lite intressant med ordet privatisering. Man får komma ihåg att vid privatisering i sådana här sammanhang brukar inte den privata ägaren finansiera det hela särskilt mycket. Det är bara en del som man tar utifrån. Man förutsätter att staten fortfarande lämnar sina bidrag, såsom nu sker till både Chalmers och Handelshögskolan. Det är alltså en ”privatisering” med citationstecken. Men beroendet och risken finns där ändå, och den halvform man har tror jag också bara är besvärlig.

Dessutom kan man i ett framtida läge med konkurrens med andra, helt statliga högskolor få svårigheter att konkurrera om medlen. Det beror ju på vilken regering som sitter. Jag tror dock att våra åsiktsskillnader där är rätt klara och tydliga.

Nu hörde jag också att Folkpartiet delar Kristdemokraternas uppfattning att medlen ska gå till grundforskning, i större utsträckning när det gäller Folkpartiet, via anslagen direkt till universitet och högskolor – en uppfattning som vi inte delar.

Anf. 115 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s):

Fru talman! Förra året antog riksdagen regeringens proposition *Den öppna högskolan*. Det var en mycket radikal proposition som tydligt visar hur vi socialdemokrater ser på högskolans roll i framtiden. Vi förde då en intensiv och genomgripande debatt. Jag tänker inte upprepa den debatten här i dag, utan jag tänker ganska strikt hålla mig till de reservationer som det här betänkandet innehåller.

När vi tog beslutet att ställa oss bakom regeringens proposition *Den öppna högskolan* öppnade vi samtidigt möjligheterna för fler att lära mer genom en mer aktiv rekrytering med nya vägar till högskolestudier, genom en större tillgänglighet och genom en förnyelse av arbetsformerna.

Vi stärkte och fördjupade med det beslutet högskolans roll i kunskapssamhället. Vi socialdemokrater har som mål att 50 % av en årskull ska ges möjlighet att påbörja högskolestudier före 25 års ålder. Dessutom vill vi att högskolan ska finnas som ett alternativ för den fortbildning och kompetensutveckling som det livslånga lärandet kräver.

Som ledamot i styrelsen för högskolan i Halmstad följer jag på nära håll den hissnande förändringsprocess som den svenska högskolan befinner sig i. Det framtida lärandet har i allra högsta grad ena foten i nutiden.

Fru talman! I dag behandlar vi 56 motionsyrkanden från allmänna motionstiden som alla omfattar ett brett spektrum av olika högskolefrågor. Flera av dessa motioner handlar om studenternas rättssäkerhet vid antagning, tentamina, betygssättning och studieuppehåll. Högskoleverket fick i februari förra året regeringens uppdrag att utreda studenternas rättssäkerhet inom högskolan. I november redovisade verket sitt uppdrag, och jag vet att man inom Utbildningsdepartementet nu bereder det här ärendet och ser på olika förslag. Processen att förbättra studenternas rättssäkerhet är alltså i gång. Låt oss avvakta och inte föregripa beredningen av det här ärendet.

Men jag kan inte underlåta att uttrycka min lite förvånade nyfikenhet på Folkpartiets och Ulf Nilssons förslag när det gäller rättssäkerhetssystem för studenter. Man föreslår där ett kontraktbundet rättssäkerhetssystem. Studentens skyldighet i Folkpartiets system utgörs av att ägna tid och kraft åt studierna, och i stället skulle han eller hon få rättssäkerhet. Kontrakten ska, säger man i reservationen, till sin utformning kunna variera mellan lärosätena. Det ska skapa konkurrens mellan lärosätena som ska gynna kvaliteten.

Det är här som min nyfikenhet slår till med full kraft. Föreställer sig Folkpartiet att olika lärosäten ska erbjuda olika grad av rättssäkerhet i utbyte mot mer eller mindre tid och kraft åt studierna? Eller kan man säga så här: Ju mer tid du lägger ned på studierna, desto större rättssäkerhet erbjuds du. Det är väl bara Ulf Nilsson som kan ge svar på den här frågan. Men jag tycker ändå att vi måste reda ut det kontraktbundna rättssäkerhetssystemet. Jag tycker att det är en väldigt underlig blomma i högskolefloran, om jag får använda den bilden.

När det gäller studenternas rättssäkerhet är de borgerliga reservationerna spretiga, men när det gäller kravet på kårobligatoriets avskaffande är man enig i en och samma reservation. Precis som Gunnar Goude sade har vi ganska ingående under vår gemensamma tid i utbildningsutskottet den här mandatperioden diskuterat kårobligatoriets vara eller icke vara.

Jag kan då säga att jag kan dela uppfattningen att det finns principiella skäl för att avskaffa kårobligatoriet. Men de praktiska fördelarna med att behålla det väger i nuläget tyngre. Jag är övertygad om att mina borgerliga kolleger här i kammaren också inser att man inte i en handvändning kan ersätta kårobligatoriets roll för att säkerställa studenternas representation i högskolans olika organ. Den rollen har ju med studenternas utökade formella inflytande blivit större än den någonsin har varit. Inte heller tror jag att vi har något enkelt sätt att garantera den studiesociala verksamhet som kårobligatoriet faktiskt i dag är en garant för.

I reservationen uttrycker ni litet slarvigt att det får tillgodoses på annat sätt. Det är ju det andra sättet som det har visat sig vara så svårt att hitta.

En annan del av de här motionerna och motionsyrkandena rör forskning och forskarutbildning. Flera av dem hade vi uppe redan under förra riksmötet, och vi avslog dem då. Vi socialdemokrater anser fortfarande att den ordning vi nyss har genomfört när det gäller fördelning av forskningsmedel till universitet och högskolor är ett garanterat säkert och bra system.

Vi anser också att den förnyelse av forskarutbildningen som vi genomfört under mandatperioden faktiskt är en förutsättning för att klara det som ni alla har efterlyst i dag, nämligen att öka antalet forskarutbil-

dade för att kunna öka antalet disputerade lärare på högskolor och universitet samtidigt som vi ska tillgodose de önskemål som finns från både privat näringsliv och offentlig sektor om fler disputerade människor.

Fru talman! Med det här relativt korta anförandet yrkar jag avslag på samtliga motioner som behandlas i detta betänkande och bifall till majoritetsskrivningarna i betänkandetexten.

Anf. 116 PER BILL (m) replik:

Fru talman! Majléne Westerlund Pankes relativt korta anförande, dvs. att hon avstod från 50 sekunder av de tio minuter hon hade till förförande, tycker jag innehöll väldigt många vackra ord. Fler ska lära sig mer. Vem skulle inte vilja ställa upp på det? Problemet är att Högskoleverkets senaste larmrapport snarare visar på det motsatta eller möjligen att fler lär sig mindre.

Majléne sade också att Halmstads högskola står med ena foten i nutiden. Min fråga är: Den andra foten då? De flesta företrädare för andra universitet och högskolor som jag träffar säger att ena foten står i fattighuset och att det är det riktigt stora problemet.

Fru talman! Jag skulle också vilja ha svar på mina två frågor som jag ställde i mitt anförande: Vilka konkreta åtgärder tänker Socialdemokraterna vidta med anledning av Högskoleverkets larmrapport? Redan nu, när man bara hunnit en sjättedel av granskningen, kan man se att bristen på kvalitet på många ställen är så stor att man måste slå larm.

Det andra som jag tycker är en viktig fråga är: Vilken typ av kompensation kan man tänka sig för de studenter som får en riktigt undermålig utbildning, där Högskoleverket säger att den här håller på inget vis den kvalitet man kan begära? Ska de t.ex. kunna få tillbaka de studiemedel som de tagit under den här perioden?

Anf. 117 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! Det var många frågor. Jag vill i alla fall inleda med att jag hoppas att det inte är något lärosäte som står med båda fötterna på jorden. Då kommer man ingenstans.

Jag vill sedan gå in på Högskoleverkets utvärdering. Det är fantastiskt att läsa de rapporter som kommer från Högskoleverkets kvalitetsutvärderingar av olika utbildningar på olika lärosäten och universitet. Jag blir glad därför att jag ser att det kvalitetssäkringssystem som vi införde faktiskt fungerar.

Universitet och högskolor som aldrig tidigare har varit vana vid det kan nu svart på vitt få jämförelsetal på hur bra de är i förhållande till andra och hur bra de är jämfört med de förväntade mål som ställs på deras utbildningar. Nu finns detta svart på vitt. Nu ser de bristerna, vilket de aldrig tidigare har gjort under akademiernas varande i historien. Att då dra slutsatsen att allt det som är negativt har uppkommit under de två senaste åren när kvalitetsutvärderingarna faktiskt har existerat är lite naivt. Däremot tar jag gärna till mig varningssignalerna. Det var meningen att Högskoleverket också skulle ge oss varningssignalerna när det gäller bristen på disputerade lärare.

Anf. 118 PER BILL (m) replik:

Fru talman! Jag är inte naiv, och jag har inte heller hävdat att bristerna har uppstått de senaste två åren. Jag tror att det har funnits brister i många utbildningar under lång tid. Jag delar Majléne Westerlunds glädje över att Högskoleverket verkligen är ett verk som klarar av sin huvuduppgift. Man är så duktig och fokuserar på vad man gör att vi nu över partigränserna applåderar. Där finns det inga politiska skillnader.

Jag fick svar på min ena fråga, nämligen att Högskoleverkets rapport inte leder till några nära förestående förändringar. Vi kan ha ett tankeresonemang om min andra fråga angående de stackars studenterna som går en undermålig utbildning. Vore det åtminstone inte rimligt att de får tillbaka de studiemedel de har lagt ut under de månader de har gått en utbildning som håller för låg kvalitet?

Anf. 119 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! Vi har haft ett konkret exempel där jag tycker att vi löste situationen för studenterna ganska bra. Det gällde den situation som uppstod när vissa lärosäten fick underkänt inom vårutbildningarna. Där försökte vi lösa det hela med att de studenter som hade påbörjat sin utbildning skulle få en kvalitativt bra avslutning på sin utbildning, dvs. andra lärosäten med godkända utbildningar fick ta på sig ansvaret för att de studenter som hade påbörjat sin utbildning på lärosäten med rött kort verkligen skulle få en kvalitativt bra examen. Man lyckades med det. Det väsentliga är att den högskola som får rött kort verkligen arbetar för att snabbt rätta till alla bristerna för att kunna komma in på banan igen.

När jag är ute på högskolorna och talar om kvalitet har jag en tydlig känsla av att kvalitetsmedvetandet på högskolorna i dag är helt annorlunda än det var innan kvalitetsutvärderingssystemet sattes i sjön. Man vill inte hamna på listan med gult kort och rött kort. Man börjar direkt att se över kvaliteten på utbildningarna.

I det fallet tycker jag att vi ska ge Högskoleverket ett stort erkännande för verkets arbete men också ge ett erkännande till oss politiker som möjliggjort utvärderingssystemet – som nu har visat sig vara ett bra system.

Anf. 120 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Majléne Westerlund Panke sade att det är bra att vi har fått ett kvalitetssystem som ska granska våra lärosäten. Jag håller med om att det är bra. Men Majléne sade också att det är viktigt att vi tar till oss varningssignalerna när Högskoleverket pratar om lärarförsörjning. Men samtidigt kan det här inte vara något chockartat besked till Socialdemokraterna eller regeringen. Ni har under lång tid känt till utbyggna- den – vilket har varit bra, Centerpartiet har också varit med – och ni har vetat hur viktigt det är att det finns resurser och möjligheter att anställa fler lärare och få in fler doktorander.

Nu sade Majléne i sitt anförande och i replikskiftet att man ska ta till sig varningssignalerna. Var finns strategin? Var finns agerandet?

Som vanligt lagas och lappas det i efterhand i stället för att det ges förutsättningar från början. Vore det inte bra att tag i detta och säga att vi tar visst till oss av detta, men vi tar också steget och ger nya signaler, tar

fram en strategi, ser till att lärosätena får de resurser de länge borde ha haft.

Min andra fråga till Majléne handlar om den studiesociala utredningen. Hur ser den ut? Var det bara ett snällt ja från regeringens sida? Tänker ni komma i gång med en sådan?

Anf. 121 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! Direktiven till den studiesociala utredningen kommer att bli klara under våren. Det här är en stor studiesocial utredning innebärande att inte endast Utbildningsdepartementet berörs utan även flera andra departement. Därför har naturligtvis arbetet tagit längre tid än det skulle ha gjort om endast Utbildningsdepartementet hade handlagt ärendet, men då hade det blivit en mycket smalare utredning än vi faktiskt har krävt. Om Sofia Jonsson avvaktar våren kommer direktivtexterna att vara klara så att vi kan starta utredningen till hösten.

Det första steget i strategin att möta bristen på lärare har tagits. Den nya forskarutbildningen är ju en sådan strategi. Målet med den nya forskarutbildningen är att det ska finnas en större finansiell säkerhet för att kunna klara sin utbildning på heltid under fyra år, dvs. öka genomströmningstakten i forskarutbildningen innebärande att när den nya forskarutbildningsstrukturen finns på plats ska också antalet forskarexaminerade per år öka. Det här var ett strategiskt tänkande just för att möta det ökade behovet av disputerade lärare. Därför är det lite märkligt att samtidigt som ni kräver fler disputerade lärare kritiserar ni det nya forskarutbildningssystemet.

Anf. 122 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! De insatser som har gjorts följer inte riktigt verkligheten. Vi vet att det krävs stora insatser. Det krävs rejäla insatser framför allt på resurssidan men också för forskarstuderande doktorander. Vi tycker att vi har tagit ett steg, men det är flera som kräver att vi ska gå ännu längre. De mål som vi har satt upp och den verklighet som finns på lärosätena ska hänga ihop. Problemet är många gånger att vi sätter upp ett mål för hur det hela ska se ut, vi delegerar ansvar till lärosäten och skolor, men resurserna, möjligheterna och makten följer inte alltid med.

Det är där det stora problemet är. Om vi säger att vi ska ha x studenter ute och att vi ska se till att det finns lärare där måste det också finnas möjlighet för de lärosätena att genomföra det.

Det är ju det som inte hänger ihop längre. Det är det som vi i Centerpartiet kritiserar. Det är därför som vi har lagt en budget med mer pengar till lärosätena, så att de kan satsa på att få en bra kvalitet. Det är det som är den stora skillnaden mellan Socialdemokraternas politik och den politik som vi för, där vi säger att kvantitet och kvalitet ska gå hand i hand.

Vad gäller den studiesociala utredningen vet jag att det är en stor fråga och att det har varit ett stort problem. Det är därför som vi så aktivt har arbetat för att få till stånd en sådan här utredning. Majléne Westerlund Panke säger att vi ska avvakta. I och för sig är vi vana att vänta, men vi väntar med spänning på att få se vart det här tar vägen – det är en mycket viktig fråga – och hoppas att man relativt snart kommer fram till bra resultat.

Anf. 123 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! Sofia kan tryggt avvakta direktiven. De har tagit tid, men de är då samtidigt inte ett hafsverk. Även utredningen kommer naturligtvis att få ta sin tid. Jag delar helt Sofias åsikt att den är mycket viktig, därför att dagens student ser inte ut som 50-talets student. Men vi har i mycket haft en studiesocial organisation som har varit uppbyggd kring den gammaldags studenten.

Om vi ska förändra vill vi göra det rejält, för att hitta ett system som åtminstone kan vara uthålligt ett antal år framåt. Det är därför det har fått ta den tid det har tagit.

Anf. 124 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja ta upp frågan om kårobligatoriet. Vårt parti ställer sig också bakom förslaget att det ska tas bort. Majléne Westerland Panke sade här att det är väldigt viktigt att alla människor i högskolan är tvungna att tillhöra studentkåren för att få sin studiesociala trygghet. Vi hoppas nu att utredningen ska komma fram till ett bra resultat.

Är det inte förvånansvärt att det behövs ett tvång att betala en viss avgift för en viss grupp människor, för att de ska känna sig trygga och få den sociala trygghet som de behöver? I så fall skulle man kunna tänka sig att Majléne Westerland Panke en vacker dag föreslår att det ska vara en avgift för alla gymnasieelever för att de ska få tillhöra elevrådet. Elevrådet har ju ett inflytande och kan ombesörja det hela.

I ett demokratiskt samhälle ska väl inte en grupp människor behöva betala för att de ska få utöva ett inflytande eller för att de ska få den vanliga sociala trygghet som alla andra får.

Jag tittade på SFS synpunkter på vårpropositionen, och de kommer hela tiden tillbaka till den situation som studenterna befinner sig i, i relation till andra medborgare i landet.

Nu är Socialdemokraternas mål att 50 % ska gå på högskola och universitet. Är det inte rimligt att alla medborgare, oavsett om de är studenter eller vanliga samhällsmedborgare, finns inom samma lagrum och i samma sociala skydd och har samma möjligheter till inflytande på den verksamhet som de utövar utan att betala en obligatorisk avgift?

Anf. 125 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! När det gäller kårobligatoriet och dess ställning måste man se på universitetets och akademins traditioner och historia. Kårobligatoriet är egentligen ingenting som staten har uppfunnit, utan det är studentsammanslutningen inom universitetet, precis som vi har haft ett kollegium inom universitetet. Med vissa oskrivna regler och lagar och skrivna regler och lagar har kårobligatoriet levt vidare, kan man säga.

Vi har faktiskt fattat två principbeslut i Sveriges riksdag. Vi fattade ett principbeslut om avskaffande av kårobligatoriet 1977, dvs. under borgerlig tid. Vi fattade ett principbeslut 1993. Inget av dessa principbeslut har någonsin lett till ett konkret beslut om en ny konstruktion och form för studentsammanslutningen för att dels lösa representationen i alla de beredande organen vid lärosätena och universiteten, dels lösa just de delar som har med den studiesociala verksamheten att göra, men inte

bara försäkringar – det är kanske den mindre delen – utan studentaftnar, studentkvällar, idrottsorganisation osv.

Jag tittade på de siffror som lades fram 1995, och jag såg att det då skulle röra sig om en statlig kostnad på ungefär 38 miljoner kronor om allt skulle täckas med statliga medel. Det var ju så man tänkte.

Anf. 126 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Det förvånar mig att Majléne Westerlund Panke kan stå här och försvara att en medborgare i vårt land år 2002 ska behöva betala för sin demokratiska rättighet, som man har i andra utbildningar. Här står Majléne Westerlund Panke och talar om hur viktigt det är att vi tar steg framåt och att vi ska ta hänsyn till traditionerna.

Det finns principbeslut, och likväl är kårobligatoriet kvar. Och staten välsignar detta, i stället för att göra det till något frivilligt. Låt i så fall studenterna bestämma att alla studenter ska få finnas kvar! Men det är väl inte så att representationen i just universitetets verksamhet när det gäller studenterna innebär att man måste ta betalt för att de ska få vara med? Jag har själv varit med och betalat avgiften ett drygt tiotal år, så jag är fullt medveten om vad det innebär.

Jag vet också vad det innebär när man inte känner att man får ut någonting av pengarna. Här är situationen redan nu, på grund av inflation och annat, sådan att studenterna i många avseenden har det svårt ekonomiskt – för att inte tala om dem som är föräldralediga, som finner det nästan omöjligt att få det att gå runt men ändå ska betala till en studentförening för att få göra sin examination. Det finns något korkat i det tankandet hos ett demokratiskt sinnat parti.

Vi från Kristdemokraterna kan inte acceptera att människor ska behöva ha det så, att det ska behövas sådana anslutningar över huvud taget. Det måste finnas en föreningsfrihet som träder in i det här fallet, där människor som vill vara med i en förening, t.ex. studenterna, säger ja till det och betalar sin avgift. De som inte vill vara med behöver inte betala. Det är väl en självklarhet.

Anf. 127 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! Jag kan inte låta bli att förvåna mig över att Yvonne Andersson, som i debatten om den öppna högskolan talade för terminsavgifter på lärosätena, universitet och högskolor, här är så fruktansvärt upprörd över de få hundralappar som går till kårobligatoriet.

Anf. 128 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag har den uppfattningen att en student i förväg ska få information om vad han kan förvänta sig. Det är det vi sammanfattar i begreppet studentkontrakt, som Majléne Westerlund Panke är väldigt främmande för. En student ska helt enkelt ha en garanti för vilken grad av handledning, vilken utbildningsnivå på läraren och vilken möjlighet att pröva betyg osv. han har.

Majléne Westerlund Panke tycks tro att det ser likadant ut på alla högskolor, eftersom hon säger att studentkontrakten skulle se olika ut.

Högskoleverkets omdiskuterade och fina granskningar redovisades häromdagen. Man skriver så här:

”För studenterna själva är det snarast omöjligt att kunna jämföra utbildningar mellan de olika lärosätena. ... utbildningskatalogerna de får hemskickade innehåller inga konkreta detaljer om hur många lärare institutionen har eller hur många undervisningstimmar det finns.”

Högskoleverket säger: ”Vi är mycket kritiska till katalogerna, som snarare ger reklam än konkret information. Utbildningskvaliteten kan skilja sig beroende på vilket lärosäte som ger utbildningen, men det är mycket svårt för studenter att få kännedom om det”.

Därför vill jag fråga om studenterna inte behöver en betydligt mycket bättre information i dag. Behöver studenterna inte också en mycket bättre garanti än vad de har i dag för att utbildningen verkligen håller vad den lovar?

Anf. 129 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! Jag anser att rättssäkerhetssystemet ska se likadant ut för alla universitet och lärosäten. Det är det mest naturliga.

Ulf Nilssons andra fråga när det gäller studenterna hänger till viss del ihop med frågan om rättssäkerhetssystemet, som alltså ser lite olika ut för olika lärosäten och universitet. Det är klart att högskolorna driver utbildningar som till viss del är unika, även om de leder fram till lika många poäng i samma ämne.

Det finns studentkataloger, som talar om vad man förväntar sig av studenten och vad de olika utbildningarna innehåller. Men jag kan dela Ulf Nilssons uppfattning att man kanske inte bara skulle presentera utbildningarna och utbildningarnas innehåll utan också publicera de utvärderingsresultat som Högskoleverket har avlevererat när det gäller de olika högskolorna. Då får den enskilde studenten verkligen möjlighet att jämföra de olika utbildningarna. Jag är inte alls motståndare till att även detta publiceras i studentkatalogerna.

Anf. 130 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Det jag vill ska ingå i ett studentkontrakt är information om t.ex. hur många undervisningstimmar jag garanteras om jag börjar läsa, vilken handledning jag garanteras, vilken utbildningsnivå lärarna har – om de har doktorerat eller inte – och vilken kompensation jag får om högskolan inte lever upp till det utlovade. Det är inte så konstigt att det kommer att se olika ut på olika ställen, eftersom antalet undervisningstimmar och lärarnas utbildningsnivå varierar från högskola till högskola.

Studenterna kan värdera olika saker. En del studenter värderar väldigt högt att träffa en forskarutbildad lärare. Andra tycker att annat är viktigare i undervisningen.

Jag tycker att Majléne Westerlund Panke har fått förslaget om studentkontrakt att låta mycket konstigare än vad det är. Det handlar om en tydlig rätt till information t.ex. om vad som händer om studenten inte får det han eller hon har utlovats.

Anf. 131 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! Om det är det Ulf Nilsson menar med rättssäkerhet för studenterna måste jag säga att det inte riktigt ligger i linje med det Högskoleverket har presenterat. Man betonar rätten att överklaga betyg och

vikten av att veta vad som händer om studenten inte kan delta i tentamina, osv. Det gäller t.ex. möjligheten till omtentamen.

Jag hoppas att Ulf Nilsson delar min uppfattning att dessa delar måste vara lika på alla lärosäten. De ska inte kunna användas i kvalitetskonkurrensen lärosäten emellan. Man ska inte kunna vara lite snällare när man sätter betyg på ett lärosäte än på ett annat.

Jag fick när jag läste Ulf Nilssons motion uppfattningen att det var detta man menade när man talade om rättssäkerhet. Nu har jag fått veta vad Ulf Nilsson menar med rättssäkerhet i motionen, och det är något annorlunda.

Anf. 132 BRITT-MARIE DANESTIG (v):

Fru talman! Ingen vänsterpartistisk motion behandlas i betänkandet. Trots det vill jag försöka klargöra vår uppfattning i några av de frågor som har tagits upp i betänkandet.

Det första gäller studenternas rättssäkerhet, som är och länge har varit en oerhört betydelsefull fråga för Vänsterpartiet. Det är väldigt viktigt att studenternas rättssäkerhet garanteras.

För att det ska vara möjligt krävs det först och främst att de föreskrifter som tillämpas är klara och adekvata, att de är publicerade och att de tillämpas lojalt och på ett korrekt sätt.

Av egen erfarenhet – jag har varit ledamot av en universitetsstyrelse – kan jag konstatera att det faktiskt finns behov av att ge Högskoleverket i uppdrag att återuppta den juridiska servicen och rådgivningen till universitet och högskolor i syfte att höja den förvaltningsrättsliga standarden vid lärosätena.

För Vänstern är studenternas möjlighet att få en fullständig omprövning av betygsbeslut ett viktigt och naturligt steg för att öka rättssäkerheten. Däremot är jag personligen tveksam till om ett ekonomiskt skadestånd ska kunna utkrävas vid felaktig myndighetsutövning eller när undervisningen har visat sig inte uppfylla de krav som man kan ställa på god undervisning.

Vi ska också när vi pratar om Högskoleverkets utvärderingar, som jag tycker är utmärkta, komma ihåg att man än så länge utvärderar enstaka ämnen. Ett ämne är bara en liten del i ett sammanhängande stort program. Dålig kvalitet i det ena fallet kan kanske till en del kompenseras av god kvalitet i andra kurser och ämnen i ett utbildningsprogram.

Jag tror att man med ett väl fungerande kvalitetssäkringssystem med en annan periodicitet – vi skulle gärna se att det fanns finansiella resurser för utvärderingar vart fjärde eller femte år i stället för vart sjätte – bör kunna komma till rätta med eventuella brister. Jag håller med Majléne Westerlund Panke om att diskussionerna och samtalen på universiteten och högskolorna sedan utvärderingarna startade i mycket högre grad har gällt just utbildningens kvalitet.

Vi vill invänta remissbehandlingen av den s.k. rättighetslista som Högskoleverket har givit ut innan vi tar ställning till ytterligare förbättringar när det gäller studenternas rättssäkerhet. Det är en lista som vi tycker innehåller ett antal utmärkta förslag, men vi väntar med vårt definitiva ställningstagande tills vi har sett remissvaren.

Miljöpartiet tar i en motion upp frågan om bristen på geografisk rörlighet bland akademiker, som av många anses som ett problem. Två

aktuella utredningar slår till en del hål på myten om den akademiska orörligheten. Enligt de utredningsresultaten är det framför allt adjunkterna som tar jobb utanför högskolan. Ca 28 % har lämnat högskolan under de senaste fem åren. Också lektorerna lämnar högskolan i, i varje fall för mig, oväntat stor utsträckning. Professorerna, däremot, tycks vara en mer stabil grupp.

Jag är förespråkare för rörlighet. Jag tror att det kan vara bra. Det vitaliserar systemet. Men det är klart att vi inte får passera det acceptablas gräns, med tanke på att vi faktiskt har en akut lärarbrist. Jag skulle vilja säga att det är det stora problemet för högskolan, nu och i framtiden.

För att vi ska kunna behålla kvaliteten på utbildningen i ett expansionskede, som vi ju befinner oss i, måste också lärarförsörjningen vara god. Jag tycker därför att det är viktigt att regeringen och utbildningsministern försöker göra någonting för att säkra tillgången på välutbildade och kompetenta lärare och även för att förbättra rekryteringsläget när det gäller kvalificerade forskare inom främst teknik och medicin. Det är två områden inom vilka den akademiska konkurrensen har ökat och där det finns ett starkt avnärmarbehov.

Jag ska också kommentera den diskussion som förts om kårobligatoriet. Vår principiella inställning har inte förändrats. Vi skulle faktiskt helst vilja avskaffa det. Men vi har intagit en pragmatisk hållning, vilket för övrigt också Socialdemokraterna har gjort. Vi ser att det inte har funnits möjligheter att säkerställa en god studiesocial miljö för studenterna. De goda och kloka förslag som Per Bill efterlyste har vi ännu inte sett.

Vi har inte heller löst frågan om representationen i beslutande organ. Frågan borde kanske utredas igen, men än så länge tycker vi att det finns skäl för att behålla obligatoriet.

Majléne Westerlund Panke tog upp den studiesociala utredningen och svarade på den fråga som jag hade tänkt ställa om direktiven. Det är bra om vi får dem nu i vår, för jag och vi har svårt att acceptera att de skulle föranleda en fördröjning in till nästa mandatperiod. Det gäller särskilt med tanke på den process som faktiskt föranledde det här beslutet.

I en flerpartimotion från Vänsterpartiet, Socialdemokraterna, Centern, Folkpartiet och Miljöpartiet tar man upp attityderna gentemot homosexuella, bisexuella och transpersoner. Motionärerna menar att kunskaperna om de här grupperna inte tas upp på ett riktigt tillfredsställande sätt i utbildningen för främst lärare, socionomer, präster, läkare, psykologer, jurister och poliser. Jag delar motionärernas synpunkter i sak men ser det som väldigt principiellt tveksamt att riksdagen ska styra och detaljreglera de olika utbildningarnas kursinnehåll.

Det finns också en motion från en moderat riksdagsledamot som behandlar tandhygienistutbildningen. Jag har försökt titta på detta och skulle vilja ställa en fråga till Majléne Westerlund Panke.

I propositionen 1997/98:112 *Reformerat tandvårdsstöd* säger sig regeringen avse att ge Högskoleverket i uppdrag att bedöma de utbildningsmässiga och ekonomiska konsekvenserna av Socialstyrelsens förslag till kompetensområde för tandhygienisterna, som just pekade på att tandhygienisternas arbete nu omfattar viktiga delar av det förebyggande tandhälsoarbetet, det som man kallar oral hälsa, och att utbildningen

därför inte borde omfatta mindre än 120 poäng. Jag skulle vilja veta vad det egentligen blev av det här.

Jag skulle i samband med det här också vilja ta upp tandsköterskeutbildningen. Jag vill bestämt säga att vi ser den som en eftergymnasial högskoleutbildning om alternativt 40 eller 60 poäng som kan leda fram till en yrkeshögskoleexamen. Allan Sundström har i sin utredning tydligen tänkt sig att göra tandsköterskeutbildningen till en KY-utbildning, vilket vi bestämt motsätter oss. Jag kan bara hänvisa till att utredningar läcker, och även den här utredningen har tydligen läckt på den här punkten.

KY-utbildningarna ska vara sådana att de tillgodoser ett visst behov vid en viss tidpunkt, och de ska inte ha permanent karaktär. Dessutom ska det vara möjligt att tillgodoräkna sig tandsköterskeutbildningen när man senare kanske vill söka till tandhygienistutbildningen, vilket faktiskt många tandsköterskor gör i dag. Jag ser som vår uppgift här i riksdagen att vi verkligen ska arbeta för att inte skapa återvändsgränder i utbildningssystemet.

Jag tycker att Folkpartiets inställning är lite märklig. Jag tycker till skillnad från Folkpartiet att industriforskningsinstitutet faktiskt spelar en väldigt viktig roll både när det gäller att överföra och att utveckla forskningsresultat till en möjlig produktion. De spelar också en betydelsefull roll för kunskapsutvecklingen inom de små och medelstora företagen.

Dessutom, Ulf Nilsson, fungerar samarbetet mellan universitet och högskolor liksom även mellan universitet och högskolor respektive industriforskningsinstitutet oftast utmärkt. Även när det gäller forskarutbildningen och forskarskolorna finns det ett inte oväsentligt engagemang från institutens sida.

Sist vill jag ta upp lite grann om fakultetsanslagen. Främst för Linköpings universitet och för Umeå universitet är fakultetsanslagen katastrofalt låga i förhållande till läget vid andra universitet och läroanstalter, vilket gör de här universiteten extremt beroende av externa anslag och även mycket känsliga för förändringar i forskningsfinansieringssystemet.

Konsekvenserna av neddragningarna av SSF:s forskningsfinansiering är ett tydligt exempel på detta. För Linköpings universitet utgör de låga fakultetsanslagen ett särskilt problem när det gäller att uppfylla de ökande kraven på motfinansiering i extern anslagsgivning. Forskarna vid Linköpings universitet är nödsakade att i större utsträckning än kolleger vid andra universitet finansiera sin egen verksamhet. Universitetet lär därför endast i begränsad omfattning kunna satsa på egna forskarassistenter och doktorandtjänster.

Linköpings universitet är faktiskt trots allt ett av de få universitet som har lyckats nå upp till taket, och trycket är fortfarande stort inom flertalet program. Universitetet fick också vid omfördelningen av utbildningsplatserna mellan högskolorna ett stort nytillskott. Jag vill säga att det i ett så expansivt skede när man ökar antalet utbildningsplatser faktiskt måste finnas en balans däremellan och fakultetsanslagen. Fakultetsanslagen måste öka i samma utsträckning. Annars kommer vi över tid att förlora en del av kvaliteterna i grundutbildningen.

Vi menar att utnyttjandet av existerande offentliga medel för forskning måste optimeras utifrån prioriteringar och profilering, men nu borde faktiskt tiden vara inne för att tillåta en ökning av de statliga forsknings-

resurserna i stort, också i samband med fakultetsanslagen. Vid en sådan ökning ser jag det som självklart att Linköpings universitet och Umeå universitet den här gången kompenseras för sina låga fakultetsanslag, så att de kommer på samma nivå som övriga lärosäten.

Prot. 2001/02:101
24 april

Vissa högskolefrågor

Anf. 133 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! Jag fick en direkt fråga av Britt-Marie Danestig om både tandhygienister och tandsköterskor. Precis som i fråga om den studiesociala utredningen är det väntan som gäller. Tandvårdsöversyn 2000, vars resultat ska redovisas nu i vår, har bl.a. i uppdrag att visa vilken kompetens och utbildning som tandvården behöver i framtiden. Jag har inte hört talas om de läckor som Britt-Marie tydligen fått del av, men jag utgår från att man har ett ganska konkret förslag just när det gäller kompetens-tillförseln till tandvården.

Anf. 134 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! Detta låter i och för sig bra, men jag frågade också vart uppdraget till Högskoleverket att utreda och bedöma de utbildningsmässiga ekonomiska konsekvenserna av Socialstyrelsens förslag tog vägen. Jag skulle gärna vilja veta det.

Jag är vidare lite bekymrad över den här utredningen. I dess expertgrupp finns varken tandsköterskor eller tandhygienister representerade, endast tandläkarna, och det tycker jag faktiskt är en brist.

Anf. 135 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Britt-Marie Danestig sade avslutningsvis att fakultetsanslagen, de som går direkt till forskarna vid högskolorna, måste öka lika mycket som andra anslag. Därför blev jag lite överraskad eftersom Britt-Marie Danestig och Vänsterpartiet har röstat emot förslag från Folkpartiets sida om att öka fakultetsanslagen.

Sedan nämnde Britt-Marie Danestig industriforskningsinstitutet, och för tydlighetens skull ska jag säga att jag tycker att det är alldeles utmärkta företeelser. De är ofta väldigt bra exempel på samarbete mellan näringsliv och forskning. Det är ju bra att Britt-Marie Danestig också tycker att de är bra.

Vad som förvånar mig är att inte Vänsterpartiet ser en fara i att en väldigt stor del av forskarutbildningen separeras från forskningen om man lägger just mindre pengar på fakultetsanslag. Eftersom vi har en begränsad kaka att dela på för forskningen har vi inte – jag måste verkligen säga det tydligt här – sagt något negativt om industriforskningsinstitutet, utan tvärtom positivt. Vad vi har sagt är att regeringen bör göra en analys av hur den viktiga forskarutbildningen på universiteten påverkas av de beslut som tidigare fattats. Jag tror att det är väldigt angeläget att följa detta så att inte merparten av forskarna befinner sig utanför universitetet och universitetet får stå för forskarutbildningar utan att ha några anslag till forskning. Det förvånar mig lite att inte Vänsterpartiet kan se problematiken där, även om jag uppskattar att ni är glada för samarbete med näringslivet, precis som vi är.

Anf. 136 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! Det är klart att forskarutbildningen är en uppgift för universiteten. Men det finns också, tror jag, en stimulans i att man under sin utbildningstid har kontakter med den verklighet som man ska spegla i sin forskning. Det kan ju aldrig anses vara fel. Hur det organiseras och hur de här kontakterna går till kan väl variera beroende på vilket ämne man har valt att ägna sig åt.

Jag skulle vilja påminna Ulf Nilsson om att vi faktiskt under den här mandatperioden har gjort en kraftfull satsning genom de nya forskarskolorna. Det har funnits ett starkt intresse att få fram fler disputerade. Vi är medvetna om att de här satsningarna inte kommer att räcka för framtiden. Ska vi klara lärarförsörjningen och det behov som finns inom arbetslivet av högt utbildade så måste vi anstränga oss mer.

Anf. 137 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Det är bra att Vänsterpartiet och Britt-Marie Danestig är medvetna om att satsningen på forskningen inte räcker. Då kanske ni nästa år kan stödja en del av de förstärkningar som Folkpartiet föreslår på närmare 2 miljarder under en treårsperiod till just forskare och forskarutbildningen.

När det gällde just industriforskningsinstitutet är Folkpartiets yrkande – som Britt-Marie Danestig alltså tog avstånd ifrån – att regeringen bör återkomma till riksdagen med en analys av hur den viktiga forskarutbildningen kan komma att påverkas av de reformer som är genomförda när det gäller industriforskningsinstitutet. Det tycker jag är en ganska nyanserad och harmlös tanke från vår sida. Det är inte något negativt gentemot industriforskningsinstitutet.

Anf. 138 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! Jag kan inte riktigt förstå bakgrunden till det yrkandet, Ulf Nilsson. Det är klart att finns det intresse så finns det fog, men jag kan inte se på vilket sätt man skulle motivera det. Den förändring som har gjorts när det gäller industriforskningsinstitutet berör ju egentligen inte forskarutbildningen på något sätt. Det är ett sätt att effektivisera och förbättra verksamheten för industriforskningsinstitutet. Det tycker jag har varit ett krav och någonting som vi har stött länge, därför att vi tycker att bryggan mellan forskning och produktion och mellan forskning och arbetslivet är väldigt viktig. Det är så vi bl.a. kan generera flera jobb. En del av de här industriforskningsinstitutet har också lyckats med avknoppningarna, bl.a. i Norrköping genom Acreo.

Anf. 139 PETER PEDERSEN (v):

Fru talman! Undertecknad och Kenneth Kvist, båda Vänsterpartiet, har inlämnat en motion, Ub306, om idrott och studier, där vi försöker föreslå olika åtgärder för att man ska kunna kombinera idrottsutövning på hög nivå med högre studier.

Fru talman! Idrottsrörelsen är vårt lands sannolikt största folkrörelse. Många är aktiva i idrottsrörelsen: gammal som ung, kvinna som man, pojke som flicka. Det är i grunden positivt för att komma till rätta med de problem vi har diskuterat i andra sammanhang med alltför stillasittande jobb, för lite fysisk aktivitet osv. som ger olika sjukdomar och krämpor.

Sverige är och har varit ett framgångsrikt idrottsland på både den manliga och den kvinnliga sidan. Vi har tagit hem en massa mästerskapsmedaljer i olika idrotter, och de här framgångarna fortsätter än i dag. De har inte kommit från ingenstans. Vi har en massa intresserade ungdomar som kommer till intresserade idrottsklubbar där det finns ideella ledare som hjälper till med högt kvalificerad idrottsträning, stor bredd osv. som leder fram till de här framgångarna. Inte minst den enskilda idrottsmannen och idrottskvinnan får lägga ned enormt mycket tid – egen tid – för att lyckas i sin idrott.

Förr var det inte helt ovanligt att man kunde hålla på med olika idrotter på toppnivå, t.ex. en på vintern och en annan på sommaren. Sven Tumba var ett sådant exempel och Anette Börjesson ett annat. I dag tvingas man i regel specialisera sig på en idrott.

Det har också varit stora problem att kunna kombinera idrotten med någon typ av arbete, för att inte tala om högre studier. Det finns en rad tragiska exempel på idrottsutövare som har varit i rampljuset men sedan inte haft någonting att falla tillbaka på när idrottskarriären tagit slut. Även i dag vet jag att det pågår ett hårt arbete ute i många idrottsföreningar när man försöker stötta idrottsutövare för att de ska försöka kombinera sitt idrottande med högre studier. Ibland lyckas man, och ibland lyckas man betydligt sämre. Då kvarstår det gamla problemet: Vad gör man när idrottskarriären är över?

Förr fanns någonting som kallades för ortsföretråde, som gav idrottsutövare som kom in på en utbildning på en viss högskola eller ett visst universitet möjlighet att byta till en studieort där man bättre kunde kombinera idrotten med högre studier. Ortsföretråde innebar alltså i korthet att den som antagits på en högskoleutbildning ska ha rätt att delta i motsvarande utbildning på en annan ort om specialidrottsförbundet rekommenderar detta eller själv anordnar särskilt goda träningsmöjligheter på orten eller i dess närhet. Det här har tagits bort med hänvisning till att Högskoleverket säger att det här bryter mot gällande bestämmelser.

Ett annat problem gäller studiemedelssystemet, som ju möjliggör studiestöd i högst 12 terminer, alltså sex år. Även detta kan ställa till problem för idrottsutövare som skulle behöva mer tid för sina studier. De ska inte bara träna och läsa; de behöver också sin sömn för att kunna lyckas i de båda andra disciplinerna. Här borde det kunna finnas möjlighet till anpassad studiegång och förlängd möjlighet att erhålla studiemedel.

Det sägs väldigt lite om det här när man avstyrker detta från utskottets sida. I princip hävdar man bara att det bryter mot gällande bestämmelser. Ja, det vet vi också: Det är därför vi tyckte att regeringen kanske borde se över de här bestämmelserna och eventuellt överväga förändringar.

Det sägs heller ingenting om att det här avslaget beror på att man skulle anse att de som ägnar sig åt idrott på hög nivå skulle gynnas på andras bekostnad, men man kan läsa det mellan raderna. Därför skriver

vi också i motionen att det kan finnas andra grupper som behöver likvärdiga möjligheter till ortsföreträdare, anpassad studiegång och förlängd tid för att erhålla studiemedel. Det kan också prövas av regeringen. Det ska inte innebära att man försenar möjligheten för idrottare att kunna få rimliga villkor för att förena idrott med högre studier.

Förståelse och stöd för en sådan åtgärd är sannolikt jättestort, inte minst bland idrottsutövarna. Jag vet att det är det inom idrottsrörelsen, och jag tror att det kommer att finnas en stor acceptans i den stora idrottsintresserade befolkning vi har, och även bland övriga studerande.

Fru talman! Eftersom utgången av en eventuell votering om en enskild motion är given och för att spara tid avstår jag från att yrka bifall till motion 306, men jag hoppas att utbildningsutskottets ledamöter har tagit till sig något av min argumentation och att man i framtiden ser på frågan med lite större öppenhet i stället för att som i nuläget enbart hänvisa till gällande paragrafer. De kan som sagt förändras om den politiska viljan finns.

Jag skulle gärna vilja att någon åtminstone tog en replik och tog tillfället i akt att här och nu förklara varför oviljan är så stor mot att möjliggöra kombinationen idrott på hög nivå och studier. Eller tycker ni att det är jättebra att alla idrottsutövare som vill kunna kombinera idrott med högre studier måste flytta till andra länder, t.ex. USA, vilket är fallet i dag?

Anf. 140 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! Jag kan säga till Peter Pedersen att vi har diskuterat detta i utbildningsutskottet ganska ingående. Högskoleverket är bestämt på den punkten att ortsföreträdare för elitidrottare inte står i överensstämmelse med de bestämmelser vi har.

Jag skulle gärna vilja peka framåt och säga att nätuniversitetet kommer att bli en helt ny möjlighet för elitidrottare som vill kombinera sin elitidrott med akademiska studier. Där blir man oberoende av ort och kan läsa i sin egen takt på ett helt annat sätt än om man läser på campus på en högskola.

Anf. 141 PETER PEDERSEN (v) replik:

Fru talman! Jag tackar för det svaret. Jag lärde mig något nytt; jag kände inte till nätuniversitetet. Det låter mycket intressant. Det kan vara en variant. Samtidigt tror jag att många idrottsmän och idrottskvinnor gärna vill studera på campus och träffa andra. Man vill inte bara sitta hemma på sin kammare. Det är ett ganska ensamt jobb att vara student. Det är också ensamt att hålla på med en enskild idrott. Man kan ha utbyte av den dagliga kontakten med andra studerande.

Tanken från vår sida är inte att vi ska gynna idrottsutövare på andras bekostnad. Vi ser bara att det är en grupp som kan ha specifika intressen. Om man kommer in på en högskola där det inte finns någon simhall är det svårt att hålla på med simhopp. Då får man välja. Man kan gå en utbildning och lägga av med simhopp. I stället väljer de flesta att strunta i utbildningen.

Det handlar inte om att komma in på något slags fribrev. Man ska uppfylla de villkor som krävs betygsmässigt osv. för att komma in på utbildningen. Det handlar inte om att man ska gå före i kön och kunna

komma in fastän man har usla betyg. Man ska uppfylla villkoren men få möjlighet att flytta utbildningsplatsen till annan lämplig ort där man kan utöva sin idrott.

Prot. 2001/02:101
24 april

Vissa högskolefrågor

Anf. 142 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Fru talman! Jag står bakom en motion med beteckningen Ub371. Den har utskottet behandlat men ändå inte behandlat. Man har nämligen beslutat att den inte kan behandlas på grund av styrsystemen. Den gäller obligatorisk utbildning i smärtekunskap, om smärtlindring för alla de människor som drabbas av smärtsamma sjukdomar.

Jag har följt Cancerfondens "smärtsyster" i många år. Halva hennes lön bekostades av Cancerfonden. Hon fick därmed tillfälle att resa runt till olika sjukhus och vårdinrättningar och informera om hur man på bästa sätt skulle nå ett bra resultat för att lindra svåra smärtor. Det är inte så lätt som man skulle kunna tro. Det handlar inte bara om en spruta med ett visst innehåll. Det handlar om kombinationer och mängder, och det är en hel vetenskap.

Utskottet säger att riksdagen inte ska fatta beslut om sådana frågor enligt gällande styrsystem. Under ganska många år här i kammaren har jag sett frågor komma upp som legat vid sidan om. Inte minst har vår regering vid många tillfällen tagit upp frågor som kanske inte tillhör regeringens område.

Det hör är mitt sista riksdagsår, så jag kommer inte tillbaka. Jag är helt övertygad om att mina motionerande kamrater från de tre borgerliga partierna kommer att fullfölja arbetet. Jag är också övertygad om att mitt eget parti kommer att ta upp frågan. Det kan inte vara så att människor som drabbas av de allra svåraste och mest smärtsamma sjukdomarna inte ska kunna få adekvat smärtlindring därför att vi inte ser till att den utbildningen finns i alla yrkesgrupper inom vår sjukvård.

Bifall till motion Ub371.

Anf. 143 YVONNE ANDERSSON (kd):

Fru talman! Jag kräver intellektuell hederlighet av mina arbetskamrater. Att Majléne Westerlund Panke svarar mig med ett osant påhopp som sista replik är fult.

Kristdemokraterna har ihärdigt hållit fast vid att det alltid ska vara kostnadsfritt för studenter i vårt land att studera. Därför har vi inte heller rätt att tvinga på våra studenter kåravgifter för att få tentera.

I dag vill jag ge dem som skriver våra riksdagsprotokoll dagens ros, för utan dem hade jag inte kunnat blottlägga Majléne Westerlund Pankes osanning. Jag läser innantill från riksdagsprotokollet den 7 december 2001, som Majléne Westerlund Panke refererade till. Där står följande, på s. 8:

"Landet består av runt 9 miljoner invånare med totalt 36 lärosäten som är statliga och tre som inte är det. Att erbjuda hög kvalitet på så kvalificerade områden som högre utbildning och forskning kräver resurser. Varje forskningsinstitution behöver dessutom ha en s.k. kritisk massa för att visa goda resultat. Långsiktigt kommer inte statens anslag att räcka om vi ska hålla en god internationell standard på den högre utbildningen och ligga i kunskapsfronten inom forskningen.

Därför har Kristdemokraterna föreslagit att lärosätena ska få ta betalt för utbildning till studenter utanför EU-området, ett förslag som den statliga utredningen Advantage Sweden har anvisat. Liksom andra nationer som Storbritannien, USA, Australien m.fl. anser vi att detta skulle bidra till att höja kvaliteten. Genom att följa förslaget om att sälja utbildning till studenter från icke EU-anslutna länder kan lärosätena få in resurser för att stärka kvaliteten men också få inflöde från andra kulturer i ökad utsträckning och ge möjligheter för svenska studenter att delta i internationella nätverk på ett helt annat sätt. Allt detta höjer kvaliteten på våra lärosäten.”

Anf. 144 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s):

Fru talman! Efter den uppläsning som Yvonne Andersson gjorde vidhåller jag att här finns ett förslag om terminsavgifter för studenter i den svenska högskolan.

För de studenter som kommer från tredje land ska det alltså införas terminsavgifter. I den debatten såg jag det som en fara för att man öppnar dörren på glänt för terminsavgifter. Vi förde debatten då. Men det finns inte någon motsättning i det jag sade i dag, att Yvonne Andersson faktiskt förespråkade ett införande av terminsavgifter som innebär helt andra kostnader för en enskild student än att betala sin medlemsavgift till studentkommunen kårobligatoriet.

Anf. 145 YVONNE ANDERSSON (kd):

Fru talman! Här finns inga som helst förslag till terminsavgifter. Det finns inga andra teknikaliteter som är annorlunda än det Östros själv har bestämt om uppdragsutbildning till andra länder. Det finns ingenting som talar om teknikaliteter när det gäller hur man säljer osv.

Att ta ut avgifter från människor utanför EU-området är en helt annan sak än kåravgifter och terminsavgifter på den svenska högskolan. Det är en vald missuppfattning som Majléne Westerlund känner att hon har moral nog att presentera från denna talarstol.

Anf. 146 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s):

Fru talman! Jag tänker inte förlänga debatten med käbbel. Men Yvonne Andersson ville faktiskt, och vill fortfarande, införa terminsavgifter för enskilda studenter från tredje land som ska läsa på svenska högskolor.

Anf. 147 YVONNE ANDERSSON (kd):

Fru talman! Detta är inget käbbel. Det är allvarligare än så. Det är allvarligt när någon från det ledande partiet försöker få in en i ett fack där man inte vill vara.

När jag talar om att ta ut en avgift för utbildning för studenter från länder utanför EU har det ingenting att göra med terminsavgifter som en teknikalitet, lika lite som det har att göra med uppdragsutbildning eller något annat.

Majléne Westerlund Panke må anse att jag vill någonting som jag aldrig har gett uttryck för, men jag vill inte ens ha de obligatoriska avgifterna för studenterna för att de ska få tentera, vilket Majléne Westerlund

Panke talar sig varm för. Jag vill att utbildningen i Sverige ska vara fri för våra studenter. Sedan är det ju något helt annat att man talar om att sälja utbildning till de länder som inte har investerat och är utanför EG- och EU-området. Jag hävdar att vi behöver ha en tydlig och hederlig debatt i denna kammare för att vara trovärdiga.

Prot. 2001/02:101
24 april

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 15 §.)

14 § Jämställdhet inom utbildning och forskning

*Jämställdhet
inom utbildning
och forskning*

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande 2001/02:UbU12
Jämställdhet inom utbildning och forskning.

Anf. 148 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m):

Fru talman! Alla människor, oavsett om de är kvinnor, män, unga, gamla, homosexuella, religiösa eller kanske rentav har ett funktionshinder, har rätt till en personligt tryggad frihet och utveckling. Allt annat betyder mindre. Detta är i grunden också vad jämställdhet handlar om.

Även om vi som människor är och ska vara lika har vi samtidigt rätten och behovet att få vara olika. Däremot ska ingen få diskrimineras just för att han eller hon är olik. Vi moderater har därför hävdat att det behövs en bättre lagstiftning som ska gälla generellt, och den ska gälla i alla skeden i livet – från födseln till döden.

Oavsett vad vi i kammaren beslutar är det inte alltid som våra medborgare följer dessa beslut i blindo. Men det är förvisso en annan debatt.

När det däremot gäller frågor om just jämställdhet skulle jag vilja betona tre saker som faktiskt påverkar resultatet om vi ska lyckas nå våra uppsatta gemensamma mål.

1. Attityder tar tid att ändra och påverka.
2. Värderingar grundläggs tidigt.
3. Det krävs kunskap för att kunna förändra.

Detta betänkande tar upp de kvarvarande motionerna om jämställdhet som ännu inte har behandlats under den här mandatperioden. För inte så länge sedan behandlade vi jämställdhetspropositionen om likabehandling av studenter. Dessutom hade arbetsmarknadsutskottet för heller inte så länge sedan den stora debatten om jämställdhet.

Låt mig ändå lite kort ta upp några saker som jag anser vara viktiga i detta betänkande.

Jag tror att vi alla är överens om att föräldrarna och det egna hemmet har stor betydelse för frågor som handlar om attityder och värderingar. Likaså är de tidiga barnaåren, då mycket av det allmänna grundläggs, viktiga. Detta gör att personal och lärare i förskolor och skolor får en viktig roll i arbetet för jämställdhet.

Det är därför grundläggande att lärare redan i sin utbildning ges genuskunskap och insikt om att man kan arbeta med killar och tjejer utifrån

deras likheter och olikheter. När dessa lärare sedan befinner sig ute i verksamheten och arbetar måste de också rent praktiskt kunna dra nytta av den kunskap som de har erhållit.

För att man ska lyckas leva upp till de gemensamma intentionerna krävs ett engagemang. Då måste också arbetet i den egna vardagen ha betydelse. Det är viktigt hur vi hanterar och säger ifrån när det gäller språkval, handlingar människor emellan och hur vi bemöter varandra. Det handlar om den ömsesidiga respekten.

Fru talman! Kunskapen om genus kommer inte av sig själv. Självklart måste forskningen också genomsyras av att det finns såväl kvinnor som män. Detta gäller både möjligheterna att söka olika tjänster och det som det forskas kring.

Vi kan inte lagstifta fram vare sig attityder, värderingar eller kunskap hos människor. Däremot visar en del av de motioner som i dag behandlas på goda ambitioner. Inte minst är det viktigt att vi själva i denna kammar kan verka för ett mer jämställt leverne och att vi håller debatten levande i riksdagen.

Fru talman! Jag vill avsluta med att yrka bifall till reservation 1 under punkt 1 som vi har gemensamt med Folkpartiet.

Anf. 149 KALLE LARSSON (v):

Fru talman! ”Det tar sig många uttryck. Diskrimineringen och kränkningarna ser olika ut beroende på var vi befinner oss. Men det är samma norm, samma struktur, samma mönster, som upprepas såväl i talibanernas Afghanistan som här i Sverige.”

Hela utbildningsväsendet är, liksom samhället i övrigt, genomsyrat av genussystemet. Eftersom en stor del av barns och ungdomars fostran och socialisering sker i skolan är denna institution också en av de bärande för bevarandet av kvinnors systematiska underordning.

Samtidigt utgör utbildningsväsendet en nyckelinstitution också i kampen för ett jämställt samhälle. Genom att skolledare, lärare och övrig personal skaffar sig medvetenhet om dessa maktstrukturer och engagerar sig för att utmana dem kan skolan bli en plats där barn och ungdomar, elever och studenter ges möjlighet att ifrågasätta de stereotypa könsroller som förmedlas i kulturen, reklamen och det övriga omkringliggande samhället.

Vänsterpartiet vill öka valmöjligheterna för kvinnor och män. Alla ska ha reella möjligheter att göra val som inte är könstypiska. Vårt mål är att kön inte ska vara en begränsning eller ett hinder under uppväxten eller någon gång senare i livet. Ytterst handlar det om att inse att frågan om kön är en fråga om makt. Därför är det betecknande att inte heller i detta års betänkande ordet makt någon gång nämns. Det betyder att det fortfarande är en bra bit kvar innan denna insikt också finns hos majoriteten av Sveriges riksdag.

Fru talman! Forskning om och av kvinnor är eftersatt, trots att både sjukdomar och deras behandling berör båda könen. Detsamma gäller forskningsområden som domineras av kvinnor, exempelvis omvårdnadsforskningen. Mot den bakgrunden bör enligt vår mening forskningspolitiken inom området hälso- och sjukvård – och närliggande områden – belysas ur ett klass- och könsperspektiv.

Vi anser att det är särskilt viktigt med ett genusperspektiv i samband med stamcellsforskning och genforskning. Det behövs därför en ökad kunskap och medvetenhet i de forskningsetiska kommittéerna om vikten av ett genusperspektiv i forskningen och vid de etiska bedömningarna av forskningsprojekt.

Fru talman! Jag inledde med att citera ett numera i hela Sverige världsberömt tal av Gudrun Schyman där hon träffande beskriver att kvinnors underordning följer samma mönster över hela världen men också att det tar sig olika uttryck. Det var nog många i debatten som missade det sista.

Vänsterpartiet har i en reservation tagit fasta på detta och ger förslag på hur det ska kunna brytas. Vi vill betona vikten av att personer som i sitt arbete möter många kulturer har kunskaper om de särskilda former som kvinnoförtrycket tar sig i olika religioner, kulturer och traditioner. Personal inom socialtjänsten, rättsväsendet och sjukvården bör därför få vidareutbildning ur detta perspektiv. Det är också nödvändigt att kunskaper om olika uttryck för kvinnoförtryck lyfts fram i socionom-, jurist- och vårdutbildningarna – och säkert också i många andra utbildningar.

Utskottsmajoriteten väljer att hänvisa till att kunskap om kvinnors och mäns livsbetingelser redan i dag är en del av flera utbildningar och utgår från att detta innebär att man också har kunskap om livsbetingelserna i familjer med olika religioner, kulturer och traditioner. Men det vi föreslår är inte att det bara ska vara en del av grundutbildningen även om det är viktigt. Vi vill att alla som i dag arbetar ska få möjlighet till vidareutbildning, och detta bemöter utskottet egentligen inte alls.

Fru talman! Vi har också en med Miljöpartiet gemensam reservation om betydelsen av granskning av läromedel ur ett genusperspektiv. Vi har tidigare själva föreslagit detta. Låt mig få påminna kammaren om att i departementsskrivelsen *Vi är alla olika* från 1994, författad av Arbetsgruppen Kvinnligt och manligt i skolan, levereras en ganska långtgående kritik mot dagens läromedel. Den nämns också i betänkandet. Där står bl.a.:

”Läroböckerna är fortfarande bärare av det traditionellt manliga och kvinnliga och speglar inte dagens värderingar. De har inte införlivat aktuell forskning om könsskillnader och om pojkars och flickors olika förutsättningar och lärande.”

Visst kan man argumentera som utskottet gör, att det är oklart vad som ska ingå i begreppet läromedel, men det är egentligen inte ett tillräckligt svar, menar jag. I dag finns det ett stort antal böcker och material som är framtagna just i syfte att vara undervisningsmaterial. Dessa skulle man, tycker jag och tycker vi, ha all anledning att granska. Att utskottet hänvisar till att marknadens villkor ska avgöra vilken kunskap som lärs ut i skolan känns faktiskt inte särskilt övertygande – annat än möjligen för borgare.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag gärna ha fört till protokollet att Vänsterpartiets krav sedan flera år tillbaka på feministiskt självförsvar för tjejer i skolan under det här året kommer att bli verklighet. Det är ett av de sätt som man kan möta de sexuella trakasserierna från pojkar mot tjejer i skolan på. Det är faktiskt ett stort problem. 5 miljoner kronor satsas i år för att fler tjejer i landets skolor ska kunna genomgå utbildning

i feministiskt självförsvar även om de sista detaljerna i hur det ska utföras fortfarande återstår att utarbeta.

Låt mig kort få påminna om vad det är vi talar om. Vi avser inte att skolan ska lära ut hur man slåss så där i allmänhet. Det handlar lika mycket om psykiskt som om fysiskt självförsvar och om att skapa en känsla av att man har rätt till sin egen kropp och inte ska tolerera några kränkningar. Det handlar om att få sätta ord på vad man har upplevt och upplever, att se det strukturella i mäns trakasserier av kvinnor och inse att man själv inte bär ansvaret för ett övergrepp. Det handlar om att få kunskap om vilka rättigheter man har.

Det handlar också om att få lära sig att använda sitt kroppsspråk och sin röst så att man stärker sitt uppträdande och sitt självförtroende, om att ta plats och kräva utrymme. Det gäller att undvika att hamna i en farlig situation och, om man väl hamnar där, om att kunna ta sig därifrån. Detta kommer nu flera tjejer i skolan att kunna få lära sig. För Vänsterpartiet, men främst för dessa tjejer, är det en viktig framgång.

Värt att notera är ju, trots det, att ett stort antal av partierna här i kammaren som tillhör minoriteten fortfarande fullständigt motsätter sig detta. De inser inte betydelsen av att unga tjejer i landets skolor ska få verktyg att själva, av egen kraft, bryta de sexuella trakasserierna och de mönster av utanförskap och kränkningar som i dag finns. Vi välkomnar er in i insikten om att detta är nödvändigt i det ögonblick då också ni, liksom vi nu, kommer att få se vilken konkret effekt det här får i landets skolor.

Fru talman! Jag står bakom samtliga Vänsterpartiets reservationer och yrkar bifall till reservation 8 under punkt 12.

Anf. 150 YVONNE ANDERSSON (kd):

Fru talman! 51 motionsyrkanden är uppsamlade i betänkandet om jämställdhet. Jag brukar säga att om Kristdemokraternas människosyn hade fått råda i samhället hade vi aldrig behövt några jämställdhetsprogram eller planer.

Jämställdhet är i själva verket att respektera alla människors lika värde och handla utifrån detta. Vi vet att det finns strukturer och attityder kvar i samhället som oftast missgynnar kvinnan till förmån för mannen. Dessa vill Kristdemokraterna självklart undanröja. Vi hävdar rätten att alla oberoende av kön ska få göra sina livsval, ska få hantera sina liv. Politiker ska inte styra människors val utan ge förutsättningar för att genomföra och respektera varje val som görs.

Många är de som säger sig arbeta för jämställdhet men som i sitt eget handlande, i det vardagliga livet, inte kan uppnå jämställdhet. Många är också de som värjer sig mot att bli placerade i olika fack, t.ex. bland dem som kallar sig feminister eller liknande, men som i sitt dagliga möte med människor aldrig någonsin sätter det ena könet framför det andra. Detta måste vi acceptera och respektera.

Vi tvingas dock konstatera att vi tyvärr har strukturella faktorer som innebär att flickor, kvinnor, hanteras annorlunda och oftast till nackdel jämfört med pojkar, män. Därför måste vi kämpa i hela utbildningssystemet, hela samhället, för att få bort dessa hinder för verklig jämställdhet. Det gäller att handla gentemot varandra med samma respekt oberoende av kön.

Fru talman! Skolan har här en viktig roll i sin förmedling av normer och värderingar till eleverna. Undersökningar visar t.ex. att pojkar får mer tid av lärarna än flickor, att teknikundervisningen fokuseras på mer pojkdominerade intressen och att läromedel innehåller tendenser till traditionella könsroller. Det här måste naturligtvis på allvar lyftas fram i den pedagogiska debatten och diskuteras i skolor, på lärarutbildningar och i den allmänna debatten.

Vi tycker inte att det är särskilt knepigt, det som Vänsterpartiets Kalle Larsson nyss anförde om självförsvar osv. Men varje skola måste själv få bestämma hur man ska hantera det här med jämställdhet. Vad finns det för problem? Hur ska man hantera det här? Vi tror inte att det i första hand handlar om att slåss eller så. Vi tror att det i första hand handlar om djupt liggande värderingar och att man faktiskt på allvar ska ta den typen av diskussioner i första hand.

Det är viktigt att lärare och andra vuxna kan tolka flickors och pojkars olika sätt att uttrycka sig. Det är också viktigt att forskare beforskar områden utifrån både mäns och kvinnors perspektiv och att det finns både män och kvinnor som skriver böcker och dessutom forskar. Det ska finnas både män och kvinnor som är yrkesmänniskor inom olika branscher.

Vi menar att det ska vara en nollvision när det gäller särbehandling mellan kvinnor och män. Samtidigt konstaterar vi att alla är olika och att var och en måste ha rätt att mötas utifrån sina förutsättningar och behov. Den verkliga jämställdheten uppnås inte för att alla gör exakt samma saker. Den uppnås när alla har möjlighet att göra samma saker.

Ingen ska, vare sig i skolan eller någon annanstans, utsättas för könsord, nonchalans, respektlöshet, hot eller övergrepp. Det är också viktigt för oss att barn möter förebilder av båda könen. Därför ska en jämn fördelning eftersträvas bland personal. Det ska finnas förebilder både hos en mor och en far i en familj.

Fru talman! När det gäller jämställdhet kan jag inte förstå varför inte samma lagstiftning ska gälla i skolan, på högskolor och universitet och för forskare som gäller för alla andra i samhället. Det är en fråga som jag har funderat över mycket. Varför vill inte Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet ha samma lagstiftning på det här området för människor i högskola som för andra?

För mig och Kristdemokraterna är det fullständigt självklart att lagskyddet ska gälla alla. Fortfarande förekommer, trots alla planer, sexuella trakasserier på lärosäten. Seminarier anordnas på institutioner för att komma till rätta med problemet. Som doktorand eller studerande är man väldigt beroende och utsatt i en nära och tät relation med sin handledare eller lärare. Den relationen är ju själva förutsättningen för utbildningen, och den måste respekteras. Det faktiska maktförhållandet måste man ha ett ansvar för när man har underordnade och överordnade. Sexuella trakasserier på våra lärosäten måste upphöra. Det handlar om människors rättssäkerhet.

Fru talman! För tids vinnande yrkar jag bifall bara till reservation 2 under punkt 6.

Innan jag slutar vill jag också nämna de inbyggda strukturer i utbildnings- och studiesystemet som särbehandlar kvinnor och som vi i denna församling är ansvariga för. Det är självklart viktigt också för en nybli-

ven pappa att få vara ledig från studierna i samband med barnafödande. En kvinna som har en studerande som får till sitt barn måste få samma möjligheter till familjestart som andra. När det gäller mödrar som får barn när de studerar vill jag dessutom tillägga att den lägsta ersättningen knappt går att överleva på.

När det gäller karriärtjänster utgår jag från att de synpunkter som vi gång på gång under den här mandatperioden har fört fram tas till vara av Socialdemokraterna. Familjebildande får aldrig utgöra ett hinder för akademisk karriär. Här behöver mycket mer göras. När det gäller studiesystemet är det hårt. Det är svårare att studera och få barn nu än när jag själv gjorde det för 25–30 år sedan. Detta är anmärkningsvärt. Redan i början av 80-talet startade ett forskningsprojekt vid Umeå universitet med namnet Idé och realitet bakom utbildningsreformerna. I detta togs problematiken för kvinnor som ville förena familjebildande med akademisk karriär upp. Denna problematik underlättades med hjälp av stöd för kvinnor, t.ex. ökat låneutrymme i studiemedlet, så kallat barntillägg, och genom att föreläsningar och examinationer i hög grad kunde genomföras på kvällar eller helger. Tänkandet för att man ska hitta sätt att underlätta kombinationen förälder eller, hellre, människa och akademiker efterlyser jag i dagens debatt, och jag efterlyser det bland beslutsfattare.

Anf. 151 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Yvonne Andersson nämnde i sitt anförande att Kristdemokraterna inte har någonting emot träning i feministiskt självförsvar. Det är visserligen en nyhet, men en välkommen nyhet. Man har tidigare motsatt sig detta. Men man har alltså ändrat sig, om jag förstår det rätt.

Sedan ger Yvonne Andersson uttryck för två av de vanligaste missuppfattningarna om hur det här fungerar. Den första är att skolorna inte skulle få bestämma själva utan att någon annan, t.ex. vi, skulle tala om att man skulle vara tvungen att göra detta. Ett sådant förslag om feministiskt självförsvar finns inte och har, i alla fall vad jag vet, aldrig funnits i Sveriges riksdag.

Den andra missuppfattningen handlar om att man inte i första hand ska lära sig att slåss. Jag sade det i mitt anförande, och jag säger det gärna igen: Det är inte heller det man gör i en utbildning i feministiskt självförsvar. Det handlar om många andra saker, stärkande av självförtroendet och av den egna kroppsuppfattningen. Det handlar om kroppsspråket och flera sådana saker.

När jag nu har rätt ut de här två missförstånden mellan mig och Yvonne Andersson undrar jag om hon fullt ut kan ställa upp på den satsning på 5 miljoner till feministiskt självförsvar som nu görs.

Anf. 152 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Nej, det kan jag inte göra härifrån. Det jag kan ställa upp på är att man på olika sätt på kommunal nivå får använda medel och bestämma hur det här ska ske, men man ska arbeta med jämställdheten.

När Kalle Larsson ändå är i gång skulle jag vilja ha svar på en fråga: Varför ställer inte Vänsterpartiet upp på att samma lagliga skydd för jämställdhet ska gälla för studenter i högskolan som för andra i samhället och arbetslivet?

Anf. 153 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Nu är det jag som har replik på Yvonne Andersson. Därför skulle jag bara vilja tillägga en sak. Är Yvonne Andersson, om hon själv erbjuds en utbildning i feministiskt självförsvar, beredd att acceptera det erbjudandet? Vem som helst av kammarens ledamöter kan godta det erbjudandet och få lära sig ytterligare om vad detta i praktiken innebär. Det kanske skulle ta bort ytterligare några av de fördomar som Yvonne Andersson fortfarande verkar ge uttryck för.

Anf. 154 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag hörde inte riktigt början, men jag uppfattade det som att jag skulle kunna bli erbjuden en kurs eller ett seminarium om feministiskt självförsvar. Jag skulle med intresse i mån av tid och beroende på när det är gärna delta i åtminstone ett seminarium för att få veta vad detta är.

Anf. 155 SOFIA JONSSON (c):

Fru talman! Jämställdhet är en av de viktigaste demokratifrågorna, som jag ser det. Här har skolan en oerhört viktig roll, och man ska se till i skolan att det finns en verklig möjlighet för eleverna att utvecklas utifrån sina egna behov och sina egna förutsättningar.

I läroplanen är direktiven till skolan tydliga. Där står det att skolan aktivt och medvetet ska främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Det sätt på vilket flickor och pojkar bemöts och bedöms i skolan, och de krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma vad som är kvinnligt och manligt. Skolan har ett ansvar att motverka traditionella könsmönster. Den ska ge utrymme för eleverna att pröva och utveckla sin förmåga och sina intressen oberoende av könstillhörighet.

Det låter jättefint, och det låter väldigt bra. Men vi vet att verkligheten ser något annorlunda ut. Redan på dagis ser vi att könsskillnaderna blir väldigt tydliga. Pojkarna dominerar redan från de första åren, och sedan ökar detta under skoltiden. Det genomsyrar hela skoltiden. Undervisningsformerna måste, som jag ser det, därför förändras så att hänsyn tas till flickors och pojkars olikheter, behov och intressen, någonting som inte riktigt görs i dag.

Lärarna spelar också en viktig roll i barns uppväxttid, speciellt som förebilder. Det är viktigt att det finns en jämn könsfördelning, både när det gäller förskollärare och lärare, så att det finns både män och kvinnor som förebilder i skolan och i förskolan.

Elevernas erfarenheter i de tidiga skolåren spelar en stor roll för deras framtida utbildnings- och yrkesval. Ett medvetet arbete för att bryta könsbundna mönster längre fram i livet måste inledas redan de första åren i skolan. De olika förutsättningarna i skolan missgynnar både flickor och pojkar, och det blir ett hinder för en ökad jämställdhet.

Trots de fina formuleringarna i läroplanen har väldigt lite hänt i skolan vad gäller jämställdheten. Visserligen har en del projekt initierats – och man har genomfört dem också – men någon riktig samordning har det inte varit. Och det har inte gjorts någon stor gemensam insats för att man ska kunna förbättra situationen.

Arbetet med en ökad jämställdhet får inte stanna i enbart skrivna formuleringar i betänkanden. Det krävs ett samlat grepp, som jag ser det, där klara mätbara mål och metoder finns. Utifrån det har vi begärt att Skolverket ska få i uppdrag att i nära samverkan med lärarnas organisationer utarbeta ett samlat program för ökad jämställdhet i skolan. Därmed, fru talman, vill jag yrka bifall till reservation 3 under punkt 1.

Det är också viktigt att vi får en anpassning av jämställdhetslagstiftningen, som Yvonne Andersson var inne på, inom hela svenska skolsystemet. Det gäller grundskolan, gymnasiet och också den högre utbildningen. Det handlar om att man för in jämställdhetslagstiftningen i skolan på ett lämpligt sätt. Tyvärr har vi inte sett något resultat av det än. Vi har haft många diskussioner kring det, men majoriteten har sagt: Vi ska vänta och se. Vi vet inte riktigt hur det här fungerar. I stället borde man säga: Vad viktigt det här är. Nu ska vi försöka hitta en lösning på problemet.

Jag skulle vilja ställa en fråga till Socialdemokraternas representant i dag: Varför vill man inte ta steget, och varför vill man över huvud taget inte se över detta?

Fru talman! När det gäller rekryteringen till högre utbildning är fördelningen mellan män och kvinnor relativt jämn. Däremot är snedrekryteringen till högre tjänster inom högskoleväsendet anmärkningsvärd. Kvinnor missgynnas systematiskt. Ju högre upp i hierarkin, desto färre kvinnor. För att nå jämställdhet inom högskolan är det därför nödvändigt att man börjar redan i grundutbildningen.

Hela rekryteringsprocessen när det gäller den högre utbildningen måste genomgå en översyn för att den ska göras mer jämställd. De satsningar på rekryteringsarbete som gjorts inom tekniska och naturvetenskapliga utbildningar har medfört att andelen kvinnor på vissa håll inom grundutbildningen har ökat, vilket är bra. Fler kvinnor söker sig då till de tekniska utbildningarna, men fortfarande är det väldigt långt kvar till en jämställdhet.

Mer behöver göras för att få fler unga kvinnor att välja tekniska eller naturvetenskapliga utbildningar, och det behövs också initiativ för att öka rekryteringen av män till kvinnodominerade utbildningar.

Då är det viktigt att det finns ett bra samarbete mellan grundskolan, gymnasieskolan och högskolan för att få en jämnare könsfördelning inom de olika utbildningarna. Man måste få se vilka möjligheter som finns inom utbildningen.

En annan viktig förutsättning för att öka genomströmningen av andelen kvinnor i den högre utbildningen och få kvinnor att satsa på den akademiska karriären är att det finns möjligheter att arbeta under ekonomiskt trygga omständigheter, vilket naturligtvis också gäller män. Därför är införandet av de doktorandtjänster som finns en oerhört viktig satsning. Det gäller också satsningen på mellantjänster. Detta är kanske de två absolut viktigaste åtgärderna för att stimulera kvinnor att påbörja den akademiska karriären.

Anf. 156 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Jämställdhetspolitiken måste syfta till att varje människa, kvinna eller man, har helt likvärdiga chanser att forma sitt liv som hon eller han vill. Därför är målet för en liberal jämställdhetspolitik att bryta

traditioner och mönster som låser fast människor i förlegade könsroller. Bristen på jämställdhet i familjen eller på arbetsplatsen drabbar både män och kvinnor, men den slår hårdast mot kvinnorna.

Folkpartiet lanserar begreppet liberal feminism. Den liberala feminismen ser mönstren i samhället men utgår hela tiden från individen. Det som i första hand ska bekämpas är de bakomliggande orsakerna till att kvinnor och män behandlas olika.

När det gäller skolan måste jämställdhetsarbetet ses dels som en pedagogisk uppgift, dels som en fråga om rätt till trygghet mot nedsättande behandling. En jämställd undervisning måste ta hänsyn till de skillnader som finns mellan flickor och pojkar i fråga om mognad, värderingsmönster osv. Det är t.ex. inte pojkarnas intressen som ska avgöra hur lektionerna i idrott ska bedrivas om man har lektioner tillsammans med flickorna. Samtidigt måste också en jämställd undervisning se till att flickor eller pojkar som har icke traditionella intressen uppmuntras och inte glöms bort. Alla ska ses som individer. Det här pedagogiska arbetet är naturligtvis svårt men viktigt. Det kräver kunskaper om traditionella könsmönster hos lärarna.

För att särskilt skydda flickorna i skolan föreslår vi en skärpning av lagreglerna mot sexuella trakasserier i skolan. Den svaghet som lagreglerna har i dag visar sig också när det gäller mobbning i skolan, och det drabbar särskilt flickor. Oavsett om det handlar om förnedrande språkbruk med grova könsord eller om rena sexuella trakasserier ska ingen flicka i skolan behöva känna att det är hennes eget ansvar att skydda sig. Det ska skolan och vuxenvärlden göra. Jag förstår inte varför inte utskottet mycket tydligare vill uttala sig för en skärpning av lagen mot sexuella trakasserier och förnedrande behandling i skolan, eller rättare sagt införa en lag som påminner om den vi har på arbetsplatser. Det är klart att eleverna ska ha samma skydd som arbetstagarna har.

Lagen om likabehandling i högskolan var ett steg framåt efter det att Socialdemokraterna och majoriteten här hade skjutit på frågan och avslagit motioner. Nu tycker jag att det är dags att gå vidare, och inte minst till både grundskolan och gymnasieskolan.

Folkpartiet har en rad yrkanden för att stärka jämställdhetsarbetet i skolan, i högskolan och i forskningen. När det gäller högskolan föreslår vi ett antal åtgärder för att stoppa diskrimineringen av kvinnor vid anställning i högskolan. Osynliga regler måste avskaffas. Dessa regler leder ibland till att meriterade kvinnliga sökande inte får en tjänst. Med vårt individperspektiv föreslår vi inte i första hand kvoterings, men däremot öppenhet, tydliga regler och krav när tjänster ska tillsättas. De nämnder som ansvarar för tjänstetillsättningar ska ha en jämställd representation. I dag är 60 % av studenterna på grundnivån på högskolorna kvinnor, men andelen kvinnor på professorsnivån är bara 10 %. Den nya professorsreformen har visserligen lett till fler kvinnliga professorer, men nu är det viktigt att den här reformen säkras fullt ut så att inte de nya befodringsprofessorerna blir ett B-lag med lägre lön och sämre villkor. Institutionerna måste givetvis ha ett klart krav på sig att ha riktiga formellt utarbetade jämställdhetsplaner.

Mycket tyder på att det fortfarande saknas ett genusperspektiv inom många vårdutbildningar. Därför föreslår Folkpartiet att läkarutbildning och sjuksköterskeutbildning åläggs att ha ett genusperspektiv i utbildningen.

När det gäller den medicinska forskningen menar vi att det behövs en ordentlig utredning för att undersöka om forskningen verkligen bedrivs så att kvinnors medicinska behov tillgodoses i samma utsträckning som mäns. Jag är rädd för att forskningen kring typiska manssjukdomar fortfarande prioriteras på kvinnornas bekostnad.

Fru talman! I det här betänkandet tar kammaren endast upp en del motioner från den allmänna motionstiden. I vår jämställdhetsmotion, som behandlas i annat sammanhang, har Folkpartiet utvecklat en helhetssyn på jämställdhetspolitiken. I den motionen utvecklar vi mer utförligt begreppet liberal feminism.

Ett hinder som vi vill riva är monopolen i kvinnodominerade yrken. Kvinnor har ofta offentliga arbetsgivare, och kvinnor har sällan flera arbetsgivare att välja mellan. Valfriheten inom skola, vård och omsorg är bra, också för dem som arbetar inom dessa områden. Det är just i dag i väldigt stor utsträckning kvinnor. Inom de områden där politiker bestämmer lönerna är det särskilt dåligt för kvinnor. Kvinnor med t.ex. landstinget som arbetsgivare släpar efter männen när det gäller löner i större utsträckning än kvinnor med privata arbetsgivare. Den låga värderingen av traditionella kvinnoyrken drabbar kvinnorna, och den drabbar också kvaliteten i verksamheten eftersom det blir allt svårare att locka både kvinnor och män till bl.a. lärar- och sjukskötersketjänster.

Fru talman! Engagemanget för jämställdhetsfrågor i skola och utbildning måste nu ta sig uttryck i väldigt konkreta åtgärder som märks i vardagen. Jag har här nämnt några förslag som vi i Folkpartiet vill genomföra. Jag står bakom alla de yrkandena, men jag nöjer mig med att här yrka bifall till vår reservation 5 under punkt 4.

Anf. 157 GUNNAR GOUDE (mp):

Fru talman! Jag ska försöka att fatta mig kort, eftersom vi har en votering som väntar alldeles strax.

Samtliga partier är totalt överens om att jämställdhetsarbetet är oerhört viktigt. I samtliga partier är vi beredda att driva jämställdhetsarbetet vidare härifrån riksdagen med arbetet med lagar och regelverk, men också genom att ge våra synpunkter på hur det här arbetet ska kunna intensifieras. Vi har mängder av exempel på saker som redan har gjorts och mängder av förslag på saker som vi skulle vilja ha gjorda.

Låt mig först titta på den lägre utbildningen, förskola, grundskola och gymnasium. Den nya lärarutbildningen ger en mycket stor plats för kunskap om jämställdhetsarbete. Den har också en viktig fördel jämfört med den gamla lärarutbildningen genom att man har vissa moment gemensamma.

Vi i Miljöpartiet vill betona att jämställdhetsarbetet är ett arbete som måste ta mycket stor hänsyn till utvecklingen från barn till vuxen. Man kommer in i olika skeden av utbildningen i olika åldrar. Det går naturligtvis inte att göra ett effektivt jämställdhetsarbete i gymnasiet om man inte vet hur det fungerar för de tidigare åldrarna i grundskolan och förskolan.

Därför tror vi att utbildningen av lärare i jämställdhetsfrågor ska vara sådan att man oavsett vilken nivå man arbetar på ska ha kännedom om helheten. Förmodligen ska man även se till att tiden före skolan, alltså i hemmet, också får optimala betingelser när det gäller jämställdhetsarbetet. Dit räknar vi i Miljöpartiet möjligheten för t.ex. papporna att vara hemma med barnen när de är små. Pappaledigheten har vi slagits för med viss framgång. Vi har nu senast fått en extra pappamånad genomförd. Man måste ha en helhetssyn på jämställdheten.

Catharina Elmsäter-Svärd inledde sitt anförande med att påpeka att detta är en fråga som handlar väldigt mycket om attityder. Det är det stora problemet. Att ändra attityder som finns i en kultur som under lång tid har varit mansdominerad är oerhört svårt. Det är först och främst svårt att se vad det är man ska ändra, eftersom man själv är bärare av just den kultur som ska förändras. Därför är kunskapen så viktig.

Jag tror att det var Yvonne Andersson som sade att vi ska ha som ett mål att det inte ska finnas särbehandling i vårt land mellan könen, en nollvision för särbehandling. Det är väl ett bra mål. Det är lite mer behavioristiskt orienterat. Men det inkluderar naturligtvis också att attityderna när den dagen kommer ska vara sådana att man slipper de dolda förutfattade meningarna om relationer mellan könen.

Sofia Jonsson betonade vikten av att man redan på dagis arbetar effektivt för att få bort socialt betingade könsskillnader. Självfallet får det inte ske på ett sådant sätt att man på ett olyckligt sätt motverkar skillnader som inte i samma utsträckning är socialt betingade. Återigen kräver det stor kunskap.

Arbetet fortgår nu över hela linjen på det här området. Vi känner alla till och har varit delaktiga i Värdegrundsprojektet. Det har varit ett av den sittande regeringens huvudprojekt. Där är jämställdhetsfrågan en av frontfrågorna. Skolverket har fått i uppdrag att följa jämställdhetsarbetet, och man gör det med framgång. Vi vill från Miljöpartiets sida också att man ska stärka tillsynsarbetet så att man får ett tydligt och klart myndighetsuppdrag att kontrollera att jämställdhetsarbetet ute i skolorna sker såsom det är tänkt.

Om jag får säga några ord om den högre utbildningen skulle jag i första hand vilja betona att attityderna där sedan gammalt är starkt befästa. Det är en organisation som sedan mycket länge har varit mansdominerad. Under den förra mandatperioden gav sig den dåvarande regeringen i kast med att försöka att få en jämnare fördelning på de högre tjänsterna. Fler kvinnliga professorer var en av Carl Thams stora målsättningar. Det var väl ett bra sätt att väcka debatt. Det blev också något fler kvinnliga professorer, men det är fortfarande oerhört dominerat av män. Problemen är naturligtvis mycket större än så.

Vi har från Miljöpartiets sida noterat att hela universitetsvärlden är mansdominerad på ett sätt som inte alls bara beskrivs genom antalet högre tjänster. Om man tittar på t.ex. högskolesekreterare är det i stort sett bara kvinnor som upprätthåller de tjänsterna. Det är klart att det har en stor effekt på studenternas attityder. De kommer in på en skola där det visar sig att låglönearbetet på universitet, och dessutom låglönejobb av servicekaraktär, domineras helt av kvinnor medan de högre tjänsterna, professorer och lektorer, domineras av män. Självfallet sätter det sina spår. Det måste naturligtvis ändras.

Därför är det viktigt att jämställdhetslagen också tillämpas vid tillsättning av de lägre tjänsterna så att vi får en jämn fördelning mellan könen på alla nivåer och för alla uppgifter på universitet och högskolor. Miljöpartiet har en rad förslag i den jämställdhetsmotion som vi har väckt. Jag ska inte gå in på alla detaljerna. Vi har också tidigare haft en rad förslag, varav många är genomförda. Det kan jag konstatera med glädje.

Ett sådant förslag som inte är genomfört är att man till varje tjänstetillsättningsnämnd, den nämnd på ett universitet och högskola som anställer lärare och forskare, skulle ha en person som bara hade uppgiften att se till att nämnden tog hänsyn till jämställdhetslagen när den lade fram sitt förslag om vem som ska anställas. Det är en viktig åtgärd. Ofta glömmar man bort jämställdhetslagen och observerar det först i slutet av själva bedömningen av de sökande, osv.

Det skulle vara en bra väg att gå. Men det finns massor av annat som måste göras. Det gäller utbildning av handledare och lärare så att de verkligen uppmärksammar de skilda förhållanden som råder för kvinnor och män på universitet och högskolor. Det gäller också värderingen av meriter, dvs. meritvärdering för tillsättning av tjänster.

Kvinnor har en helt annan livsstruktur på sina studier. Det visar sig att kvinnor har en meritering som ligger på topp när de är betydligt äldre än män. Det är lättförklarligt, eftersom kvinnorna ofta avbryter eller lämnar forskningen under ett tag i början av sin forskarkarriär för att föda barn och bilda familj. Sedan kommer de åter och får sin mest koncentrerade forskningsinsats senare i livet.

Med de meriteringssystem som vi nu har när man summerar över livet, räknar antalet "pek" osv., kommer kvinnorna ofta att i en sämre konkurrenssituation. Det är saker som är lätt att åtgärda och som ska uppmärksammas. Det kan man lätt göra ute på våra universitet och högskolor.

Avslutningsvis vill jag föra fram en reservation som vi har i en motion som gäller läromedlen. Det sammanhänger med en lite annan syn på könsskillnaderna. Innehållet i läromedel, och för all del innehållet i forskningen, styrs på ett olyckligt sätt om man har ett mansdominerat synsätt på den uppgift som man forskar kring eller som man ska beskriva i en lärobok.

Det är en sorts skygglappar som vi har i vår kultur. Det finns många komiska beskrivningar av vad de har givit för resultat inom olika ämnen, dvs. saker som man inte ser på grund av att man har ett manligt sätt att bedöma själva frågan. Det är naturligtvis viktigt att det rensas på den kanten i synnerhet när det gäller läromedlen.

Vi har föreslagit att Skolverket ska få ett uppdrag att granska läromedlen ur ett genusperspektiv. Den reservationen har också Vänsterpartiet hakat på. Vänsterpartiet har tidigare haft en liknande motion, och vi har också haft en sådan flera gånger. Vi hoppas att det är fler som tycker att det är ett bra förslag och kan stödja det. Jag tackar för ordet.

(forts. 16 §)

Kammaren beslutade kl. 16.58 på förslag av andre vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 17.00 då voteringen skulle äga rum.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 17.00.

15 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

MJU19 Fulufjällets nationalpark

Kammaren biföll utskottets förslag.

AU6 Arbetsrätt

Punkt 1 (Avslag på proposition 2001/02:97)

1. utskottet

1. res. 2 (fp)

Votering:

250 för utskottet

13 för res. 2

35 avstod

51 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 68 m, 36 v, 16 c, 13 mp, 1 fp, 1 -

För res. 2: 13 fp

Avstod: 35 kd

Frånvarande: 16 s, 13 m, 7 v, 7 kd, 2 c, 3 mp, 2 fp, 1 -

Punkt 2 (Övrig lagstiftning mot diskriminering m.m.)

1. utskottet

2. res. 3 (m)

3. res. 4 (kd)

Förberedande votering:

70 för res. 3

35 för res. 4

193 avstod

51 frånvarande

Kammaren biträdde res. 3.

Huvudvotering:

181 för utskottet

69 för res. 3

48 avstod

51 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 36 v, 16 c, 13 mp, 1 fp

För res. 3: 68 m, 1 -

Avstod: 35 kd, 13 fp

Frånvarande: 16 s, 13 m, 7 v, 7 kd, 2 c, 3 mp, 2 fp, 1 -

Punkt 6 (Ändringar i fråga om deltidsarbete och tidsbegränsade anställningar)

1. utskottet

2. res. 8 (v)

Votering:

263 för utskottet

36 för res. 8

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 69 m, 35 kd, 16 c, 13 mp, 14 fp, 1 -

För res. 8: 36 v

Frånvarande: 16 s, 12 m, 7 v, 7 kd, 2 c, 3 mp, 2 fp, 1 -

Punkt 7 (Allmänna frågor om arbetsrätten)

1. utskottet

2. res. 11 (fp)

Votering:

186 för utskottet

14 för res. 11

99 avstod

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 6 v, 35 kd, 16 c, 13 mp, 1 -

För res. 11: 14 fp

Avstod: 69 m, 30 v

Frånvarande: 16 s, 12 m, 7 v, 7 kd, 2 c, 3 mp, 2 fp, 1 -

Punkt 10 (Stridsåtgärder)

1. utskottet

2. res. 15 (c, m, kd, fp)

Kammaren biföll utskottets förslag med acklamation.

Punkt 12 (Yttrandefrihet för privatanställda m.m.)

1. utskottet

2. res. 18 (mp)

Votering:

255 för utskottet

13 för res. 18

31 avstod

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 69 m, 5 v, 35 kd, 16 c, 14 fp, 1 -

För res. 18: 13 mp

Avstod: 31 v

Frånvarande: 16 s, 12 m, 7 v, 7 kd, 2 c, 3 mp, 2 fp, 1 -

Prot. 2001/02:101

24 april

Punkt 15 (Rättsläget vid företagsnedläggningar m.m.)

1. utskottet

2. res. 22 (v)

Votering:

263 för utskottet

36 för res. 22

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 69 m, 35 kd, 16 c, 13 mp, 14 fp, 1 -

För res. 22: 36 v

Frånvarande: 16 s, 12 m, 7 v, 7 kd, 2 c, 3 mp, 2 fp, 1 -

Punkt 18 (Turordningsundantag)

1. utskottet

2. res. 24 (s, v)

Votering:

148 för utskottet

148 för res. 24

53 frånvarande

Talmannen konstaterade att rösterna var lika delade och förklarade ärendet bordlagt enligt 5 kap. 6 § riksdagsordningen.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 69 m, 35 kd, 16 c, 13 mp, 14 fp, 1 -

För res. 24: 112 s, 36 v

Frånvarande: 19 s, 12 m, 7 v, 7 kd, 2 c, 3 mp, 2 fp, 1 -

JuU28 Godkännande av rambeslut om åtgärder för att bekämpa människohandel

Punkt 1

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Samtyckes straffrättsliga verkan)

1. utskottet

2. res. (mp)

Votering:

284 för utskottet

14 för res.

1 avstod

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 69 m, 36 v, 35 kd, 16 c, 13 fp, 1 -

För res.: 1 s, 13 mp

Avstod: 1 fp

Frånvarande: 16 s, 12 m, 7 v, 7 kd, 2 c, 3 mp, 2 fp, 1 -

LU10 Ersättningsrättsliga frågor

Punkt 1 (Överfallsskyddet i hemförsäkringen)

1. utskottet

2. res. 1 (v)

Votering:

249 för utskottet

50 för res. 1

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 69 m, 35 kd, 16 c, 13 fp, 1 -

För res. 1: 36 v, 13 mp, 1 fp

Frånvarande: 16 s, 12 m, 7 v, 7 kd, 2 c, 3 mp, 2 fp, 1 -

Ulf Nilsson (fp) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Punkt 3 (Småföretagares försäkringsskydd)

1. utskottet

2. res. 2 (c, fp)

Votering:

255 för utskottet

42 för res. 2

1 avstod

51 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 69 m, 36 v, 34 kd, 1 mp, 1 -

För res. 2: 16 c, 12 mp, 14 fp

Avstod: 1 kd

Frånvarande: 17 s, 12 m, 7 v, 7 kd, 2 c, 3 mp, 2 fp, 1 -

Punkt 5 (Utvidgat ansvar för trafikförsäkringen)

1. utskottet

2. res. 3 (kd)

Votering:

260 för utskottet

38 för res. 3

51 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 69 m, 35 v, 16 c, 13 mp, 12 fp, 1 -

För res. 3: 1 v, 35 kd, 2 fp

Frånvarande: 17 s, 12 m, 7 v, 7 kd, 2 c, 3 mp, 2 fp, 1 -

Punkt 7 (Handläggningen av trafikskadeärenden)

1. utskottet

2. res. 4 (v, c)

Votering:

233 för utskottet

65 för res. 4

1 avstod

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 69 m, 35 kd, 14 fp, 1 -

För res. 4: 36 v, 16 c, 13 mp

Avstod: 1 s

Frånvarande: 16 s, 12 m, 7 v, 7 kd, 2 c, 3 mp, 2 fp, 1 -

Punkt 8 (Det allmännas skadeståndsansvar)

1. utskottet

2. res. 5 (m, c)

Votering:

214 för utskottet

85 för res. 5

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 1 m, 36 v, 35 kd, 13 mp, 14 fp

För res. 5: 68 m, 16 c, 1 -

Frånvarande: 16 s, 12 m, 7 v, 7 kd, 2 c, 3 mp, 2 fp, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

LU32 Höjda ansvarsbelopp vid oljeskador till sjöss

Kammaren biföll utskottets förslag.

SfU14 Konvention om social trygghet mellan Sverige och Kanada

Kammaren biföll utskottets förslag.

UbU11 Vissa högskolefrågor

Punkt 5 (Studenternas rättssäkerhet)

1. utskottet

2. res. 3 i motsvarande del (c)

3. res. 4 i motsvarande del (fp)

Förberedande votering:

16 för res. 3

15 för res. 4

268 avstod

50 frånvarande

Kammaren biträdde res. 3.

Huvudvotering:

Kammaren biföll utskottets förslag genom uppresning.

Prot. 2001/02:101

24 april

Punkt 6 (Kårobligatoriet)

1. utskottet

2. res. 5 (m, kd, c, fp)

Votering:

160 för utskottet

133 för res. 5

5 avstod

51 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 35 v, 11 mp

För res. 5: 67 m, 34 kd, 15 c, 2 mp, 14 fp, 1 -

Avstod: 2 m, 1 v, 1 kd, 1 c

Frånvarande: 17 s, 12 m, 7 v, 7 kd, 2 c, 3 mp, 2 fp, 1 -

Punkt 15 (Utbyggnad av forskningen)

1. utskottet

2. res. 2 i motsvarande del (kd)

Votering:

247 för utskottet

34 för res. 2

15 avstod

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 69 m, 35 v, 1 c, 13 mp, 14 fp, 1 -

För res. 2: 34 kd

Avstod: 1 v, 14 c

Frånvarande: 17 s, 12 m, 7 v, 8 kd, 3 c, 3 mp, 2 fp, 1 -

Punkt 26 (Andra motionsyrkanden)

Yrkande:

1. utskottet

2. utskottets förslag till beslut med den ändring som föranleddes av bifall till mot Ub371 (m, kd, c, fp)

Kammaren biföll utskottets förslag med acklamation.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

*Jämställdhet
inom utbildning
och forskning*

16 § (forts. från 14 §) Jämställdhet inom utbildning och forskning
(forts. UbU12)

Anf. 158 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s):

Fru talman! Det betänkande från utbildningsutskottet som vi nu behandlar omfattar 51 motionsyrkanden – de flesta från allmänna motions-tiden 2001. I motionerna tar man upp frågor om jämställdhetsarbetet i både skola och högskola, men i nästan samtliga fall slås öppna dörrar in.

Jämställdheten mellan män och kvinnor i modern, fördjupad betydelse har sedan 1970-talet varit en aktuell fråga i den politiska debatten. Mycket har hänt sedan 1979 då den första jämställdhetslagen antogs av Sveriges riksdag.

När det gäller jämställdhetsarbetet i skolan har riksdagen gång på gång slagit fast att synen på jämställdheten är både en värdegrundsfråga och en pedagogisk fråga som ska lyftas fram i skolans dagliga arbete och som ska genomsyra undervisningen i alla ämnen. Universitet och högskolor ska aktivt främja jämställdhet mellan kvinnor och män.

Fru talman! Den politiska enigheten kring mål och medel för jämställdhetsarbetet synes mig vara mycket stor när jag läser de motionsyrkanden som här behandlas. Det uppstår dock en del frågor och undringar hos mig när jag läser och begrundar Moderaternas och Folkpartiets gemensamma reservation angående jämställdhetsarbetet i skolan.

De båda partierna betonar gemensamt i reservationen att jämställdhetsarbetet måste "bli en pedagogisk fråga, snarare än en moral- eller attitydfråga". Man beskriver ingående hur skillnaderna mellan pojkar och flickor ska tas till vara för att möjliggöra att alla presterar så goda resultat som möjligt när det gäller ämneskunskaper.

Det är bra att alla får goda ämneskunskaper. Detta är *ett* av skolans mål – alltså inte det enda målet. Därför vill jag ställa följande fråga till Ulf Nilsson: Har ni i Folkpartiet lämnat den position som ni en gång intog när det gäller arbetet för att skolan ska förmedla och förankra de grundläggande värden som vårt samhällsliv vilar på, nämligen människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet gentemot de svaga och utsatta?

Folkpartiets partiledare Lars Leijonborg lät i en debatt här i kammaren undslippa sig att skolans uppgift att lära eleverna att bli demokrater, att respektera varandra och att vara jämställda är blomsterspråk som borde skalas bort. I stället skulle vår uppgift till skolan bli otroligt tydlig. Kunskapen ska stå i centrum – så uttalades det här i kammaren.

Detta debattinlägg paras med den reservation som vi behandlar i dag får mig att dra slutsatsen att Folkpartiet numera anser att endast ämneskunskaper är kunskap. För mig som socialdemokrat är det oerhört väsentligt att goda ämneskunskaper ska vara en del av den djupare kunskap som ett demokratiskt förhållningssätt innebär. Ett demokratiskt förhållningssätt handlar i allra högsta grad om attityder.

Jag tycker att det är ännu mer väsentligt att betona skolans roll som demokratisk fostrare, som den som ska föra vidare de grundläggande värden som vårt samhällsliv vilar på – alla människors lika värde, jämställdheten, solidariteten med de svaga och utsatta – med tanke på vad som i dag faktiskt börjar hända ute i Europa, där vi i land efter land ser hur starka odemokratiska krafter växer till sig. I en sådan tid anser jag att det är mer nödvändigt än någonsin att betona skolans andra uppgift och mål, nämligen att föra vidare våra demokratiska traditioner och vårt demokratiska förhållningssätt människa och människa emellan.

Fru talman! Som jag inledningsvis nämnde ska universitet och högskolor aktivt främja jämställdhet mellan kvinnor och män. Varje lärosäte ska aktivt arbeta för att få en jämnare könsfördelning i lärarkåren, och varje lärosäte ska vidta åtgärder för att få en jämnare könsfördelning

inom de olika utbildningarna. Genusperspektiv ska ingå i den högskolepedagogiska utbildningen, och naturligtvis måste det demokratiska förhållningssättet, attityden, arbetas med även inom universitet och andra lärosäten, där av tradition kanske fortfarande väldigt mycket av elitänkande och elitistiskt förhållningssätt lever kvar. Det är viktigt att uttrycka att det demokratiska förhållningssättet naturligtvis är lika väsentligt inom högskola och universitet som inom hela det övriga utbildningssystemet.

Den positiva attityden till jämställdhet är en del av detta demokratiska förhållningssätt. Det är viktigt att vi från talarstolen i Sveriges riksdag markerar vikten av att arbeta både med att bibringa goda ämneskunskaper i det svenska utbildningssystemet och med att bibringa det demokratiska förhållningssättet människa och människa emellan.

Med det jag har sagt som grund yrkar jag avslag på samtliga motioner i betänkandet.

Anf. 159 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag måste tillstå att jag inte riktigt förstod den fråga som Majléne Westerlund Panke ställde till mig. Jag skulle vilja be henne att precisera den. Jag har fört fram i mitt anförande ett antal krav på att det måste finnas pedagogiska och andra kunskaper om hur olika flickor och pojkar fungerar i dag, man måste ha individperspektivet så att de som inte följer ett traditionellt könsrollsmönster uppmuntras att fortsätta med det. Vi har föreslagit skärpningar av lagen om sexuella trakasserier. Jag förstår inte riktigt vad frågan gick ut på. Den formulerades, som jag uppfattade det, inte särskilt konkret.

Däremot uppfattade jag att Majléne Westerlund Panke irriterar sig på att vi brukar säga att kunskapsmålet är skolans huvuduppgift. Det tillstår jag fortfarande att det är, det vidhåller jag. Det är det skolan är bäst på. Sedan är det mycket viktigt att skolan vilar på demokratiska värderingar och för dem vidare. Skolan vilar på värderingar om jämställdhet, tolerans, respekt för olika livshållningar osv. Men det som är skolans huvuduppgift och det skolan är bättre än någon annan på är att hjälpa eleverna fram till kunskapsmålet. Det tycker jag är mycket väsentligt att betona. Det är väl det som ofta är skillnaden mellan socialdemokratisk skolpolitik och liberal skolpolitik. Kunskapsmålet skymms av er retorik.

Anf. 160 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! Problemet, Ulf Nilsson, ligger i just begreppet kunskap. Jag försökte att vara tydlig och skilja på ämneskunskap och djupare kunskap, där jag anser att det demokratiska förhållningssättet finns. Det är alltså en fråga om attityder och människosyn. Ämneskunskap är att man behärskar fysik, kemi, matematik, svenska. Javisst, det är ett av skolans mål att bibringa eleverna detta. Men det är minst lika viktigt för vårt demokratiska samhällssystem att även den djupare kunskapen om förhållningssättet människa och människa emellan bibringas eleven under skoltiden. Det är därför jag blir lite orolig när jag läser den gemensamma reservationen från Moderaterna och Folkpartiet där man betonar att jämställdhetsarbete i skolan måste grundas på kunskap och bli en pedagogisk fråga snarare än en attitydfråga.

Anf. 161 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Man kan naturligtvis vidga den här diskussionen till att nästan bli filosofisk. För mig är egentligen inte jämställdhetsfrågan en moralisk fråga. För mig är det ett faktum att vi alla är individer. Det är inte så mycket att orda om. Det är väldigt viktigt att man utgår från det. Det är bristande och dålig kunskap om man hävdar att flickor och pojkar ska bemötas olika.

Jag tycker att det är ett intressant retoriskt grepp, om jag får säga så, när Folkpartiet har en rad yrkanden som Majléne Westerlund Pankes parti inte tillstyrker, om åtgärder mot sexuella trakasserier, om förbättrade anställningsprinciper i högskolan, genusperspektiv i vårdutbildningar, om genusperspektiv inom medicinsk forskning osv. för att arbeta för en ökad jämställdhet. Det hade kanske varit intressantare att höra motiveringar till att socialdemokraterna avstyrker dem i stället för att diskutera sådana här i och för sig intressanta språkfilosofiska formuleringar om hur man ska uttrycka sig, men det har vi inte riktigt tid till just nu.

Anf. 162 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! För mig blir det, Ulf Nilsson, allvarligt när jag läser protokollen bakåt om våra skoldebatter i riksdagen och kan se att här finns en förskjutning.

Detta med att Folkpartiets partiledare vispar undan den djupare kunskap som skolan ska bibringa, där man beskriver vikten av det demokratiska förhållningssättet, solidariteten och jämställdheten, som blomsterspråk som måste skalas bort tillsammans med reservationen fick mig i dag att ställa frågan till Ulf Nilsson: Står man inte längre bakom det som står i skollagens portalparagraf, eftersom man hela tiden vill skjuta det i bakgrunden, skjuta ämneskunskaperna framåt och förminska det andra?

Jag tycker inte att det är en filosofisk debatt, utan det är en debatt som vi måste föra om vår demokrati och dess förutsättningar i dagens samhälle. Det var därför som jag ville diskutera i dag om det är så att Folkpartiet på något sätt nu vill skjuta tillbaka den djupare kunskapen i skolan för att endast koncentrera sig på ämneskunskaper.

Anf. 163 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Majléne Westerlund Panke talar så väl om vikten av att det finns demokrati också i högskolan. Jag delar den uppfattningen fullt och helt.

Med anledning av den tidigare debatten känner jag ändå att det finns stora frågetecken. Det första frågetecknet handlar naturligtvis om vad det är för demokrati när studenterna ska köpa sig det inflytande som är självklart inom grundskolan och gymnasieskolan, som innebär att man deltar och är med och bestämmer över sin undervisning och sin utbildning. På grund av den obligatoriska kårtillhörigheten måste studenterna alltså betala en avgift för att få vara med och bestämma, och detta kallade Majléne Westerlund för demokratins säkerställande.

Min andra fråga gäller värdegrunden. Majléne Westerlund har inte tillstyrkt de motioner som vi har väckt tidigare om att det ska vara samma värdegrund även för högskolor och universitet.

Min tredje fråga har jag fortfarande inte fått besvarad. Varför gäller inte samma lagstiftning om jämställdhet för studenter inom högskolan som för övriga människor i samhället? Varför kan vi inte få igenom att det lagliga skyddet ska vara detsamma? Vi vet ju att det förekommer trakasserier.

Trots den proposition som kom från regeringen om likabehandling av studenter finns det studentgrupper inom basårsverksamheten som inte omfattas av detta. Varför?

Anf. 164 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! Vi hade en mycket intensiv diskussion om diskrimineringslagstiftningen som har införts för högskolan. Det innebär att de fyra separata diskrimineringslagar som gäller för arbetslivet har sammanförts. Studenterna har ett rättsskydd i dag när det gäller dessa frågor, men det är inte inskrivet i samma lag som gäller för arbetslivet. Enligt juridiska experter gick det inte att skriva in regler som gäller studenter i samma lagstiftning som gäller för människor ute i arbetslivet. Då löste vi det hela genom en separat lagstiftning för studenter.

Vi hade inte heller möjlighet att gå utanför studenterna som begrepp och kår, dvs. de studenter som är inskrivna på högskolan för fortsatta studier.

Anf. 165 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Då har man tagit bort en del. Enligt den diskussion som då fördes här i kammaren gick det tydligen inte heller att lösa frågan för de studenter som fanns inom de ickestatliga högskolorna. Det är också lite märkligt i det här sammanhanget.

Anser vi att vi ska ha demokrati i hela utbildningssystemet gäller det självklart att människor omfattas av samma lagstiftning var än i samhället man befinner sig. Det ska gälla alla studenter. Det kan inte vara så att vissa grupper står utanför.

Jämställdhetslagstiftning är viktig för dessa grupper, kanske viktigare än för någon annan grupp. Studenterna är helt och hållet beroende av de nära och täta relationer som de tvingas att ha med sina handledare.

Jag fick inte svar på min första fråga. Därför vill jag återigen ställa den: Är det rimligt att säga att man säkerställer demokratin i högskolan och studenternas inflytande genom att de obligatoriskt ska betala en kåravgift?

Anf. 166 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! Jag vet inte riktigt vad kårobligatoriet har med jämställdheten att göra, men både manliga och kvinnliga studenter omfattas av det. På det sättet är kårobligatoriet jämställt.

Yvonne Andersson resonerar som om det inte fanns någon jämställdhetslagstiftning som gäller inom universitet och högskolor. För en kort tid sedan fattade vi beslut om en diskrimineringslagstiftning som ska gälla för studenter vid universitet och högskolor. Det finns ju en lagstiftning. Skillnaden är att den inte är införd under samma paragraf som gäller för arbetsmarknaden. Men den är ju lika omfattande för den enskilde studenten i förhållande till andra studenter och till lärare och handledare.

Prot. 2001/02:101
24 april

*Jämställdhet
inom utbildning
och forskning*

Anf. 167 GUNNAR GOUDE (mp):

Fru talman! Jag glömde faktiskt att i slutet av mitt anförande yrka bifall till reservation nr 9 under punkt 13. Jag beklagar glömskan.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 25 april.)

17 § Elever med funktionshinder

*Elever med
funktionshinder*

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande 2001/02:UbU13
Elever med funktionshinder.

Anf. 168 ANDERS SJÖLUND (m):

Fru talman! Även funktionshindrades rätt att välja skola är en självklarhet för oss moderater. Lika självklart är det att ge elever med betydande och bestående funktionshinder på grund av en hjärnskada en optimalt god utbildning.

I mitt anförande kommer jag att koncentrera mig på elevens rätt att välja skola och problematiken kring särskolan.

Möjligheterna att välja skola är kanske av särskild betydelse för den funktionshindrade. Funktionshindren kan se väldigt olika ut, men rätten att välja måste också få gälla dessa elever. Allt annat vore djupt cyniskt. Det betyder att skolorna måste utformas så att inga elever uteslås därför att skolan saknar hiss eller därför att den fysiska eller mentala miljön i övrigt omöjliggör ett verkligt val. Detta måste vara huvudregeln från förskoleklassen till gymnasiet.

Den som bäst känner elevens behov och vilja måste vara eleven själv tillsammans med föräldrarna. Med den inställningen måste systemen anpassas till eleven och inte tvärtom. För oss moderater är det lika självklart att man även i framtiden kan ha specialskolor för elever med komplicerade funktionshinder. Vi är bestörta över att regeringen väljer att stänga de fasta skoldelarna vid Ekeskolan i Örebro. Tron och synsättet att hemkommunerna kan klara av alla de behov som multihandikappade elever har är felaktiga. Varför ta bort ett alternativ som uppenbarligen fungerar utmärkt? Rätten att välja måste gälla alla elever, det borde vara en självklarhet.

För att kunna erbjuda alla elever med funktionshinder verklig valfrihet vill vi även för denna grupp införa en statlig finansiering. För gruppen funktionshindrade är detta extra viktigt då många små kommuner kan uppleva det som en oöverstiglig kostnad om eleven vistas på annan

ort. Det enda alternativ som då erbjuds blir undervisning i hemorten. Ekonomin blir då viktigare än elevens rätt till bra undervisning.

Fru talman! Vi inser att det inte är helt problemfritt att bestämma en given kostnad, en skolpeng, för elever med funktionshinder, då variationerna hos eleverna är betydande, som bekant. Exakt hur tekniken med statlig skolpeng för elever med funktionshinder ska fungera tål en särskild utredning. Vi föreslår därför att regeringen återkommer till riksdagen med ett förslag på hur en statlig finansiering av funktionshindrades rätt att välja skola kan ordnas.

Sammanfattningsvis: Inte minst elever med funktionshinder av olika slag måste få rätt att välja sin skola. Valet kan då vara att integreras i den närmaste kommunala skolan, den närmaste fristående skolan eller någon annan skola eller att få rätt att gå i en specialskola på annan ort. Den statliga finansieringen följer eleven fullt ut.

Jag nöjer mig, fru talman, med att yrka bifall till reservation nr 1 under punkt 1.

Fru talman! Det är en annan fråga som jag hade tänkt prata om, nämligen om särskoleelever. De rapporter som nått oss vad gäller just gruppen elever med, som det står, begåvningsmässigt funktionshinder – de som vi i vanligt tal brukar kalla för särskoleelever – är inte särskilt uppmuntrande.

I dag går ca 13 500 elever i den obligatoriska särskolan, varav 9 500 i grundsärskolan. Elevökningen i grundsärskolan t.ex. blev 77 % från 1992 till 2001, en väldig ökning alltså. Överrepresentationen av invandrarelever är också påfallande stor.

Man frågar sig onekligen vad detta beror på. Det finns säkert en hel rad förklaringar, men det är svårt att undvika frågan om det verkligen är rätt elever som skrivs in i särskolan. Finns det elever som per definition inte ska tillhöra särskolan men som likväl gör det? Ja, det verkar faktiskt vara på det sättet.

Skolverkets genomlysning av särskolan visar att det finns skäl att se över de rutiner som ligger till grund för inskrivning. Vi menar att det finns skäl att ställa krav på obligatoriska utredningar inför placeringar i särskolan. Vidare menar vi att det är viktigt att återkomma med utredningar om enskilda elever, då personlighetsutveckling kan göra att grundskolan kan vara ett alternativ.

Placering av barn i särskolan måste naturligtvis vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, eller, som undervisningsrådet Karin Wahlström konstaterar: Det finns en anseelig del elever som inte hör hemma i särskolan. Detta är naturligtvis väldigt allvarligt.

Jag är samtidigt glad att regeringen nu äntligen tillsatt en utredning med uppgift att föreslå hur den framtida utbildningen bör utformas i fråga om mål, innehåll, organisation och personalens kompetens. Utredningen har till uppgift att arbeta med två parallella alternativ: ett där särskolan kvarstår som egen skolform och ett där den upphör.

Fru talman! Jag kan säga att jag tror på särskolan som egen skolform så här långt, men kommer naturligtvis att delta i det utredningsarbete som jag är satt att göra med öppna ögon och med barnens bästa ständigt för ögonen.

(forts.)

Kammaren beslutade kl. 17.53 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

17 § (forts.) Elever med funktionshinder (forts. UbU13)

*Elever med
funktionshinder*

Anf. 169 ERLING WÄLIVAARA (kd):

Fru talman! När vi nu debatterar frågor som rör funktionshindrade och deras möjligheter till utbildning så vill jag först slå fast att den kristdemokratiska människosynen utgår från en värdegrund förenlig med kristen tradition och västerländsk humanism – den kulturtradition som vårt samhälle byggt på i mer än tusen år.

Det innebär att varje människa är unik och har ett absolut värde. Hon besitter därtill en förmåga att utvecklas i gemenskap med andra människor, och det är i relationerna med andra som vi växer, utvecklas och mognar.

De värden man väljer som grund för politiken måste kunna ge en helhetsbild av människan, hennes värde, förutsättningar, behov och uppgift.

Enligt vår mening ska alla människor i vardagslivet kunna ta sina specifika möjligheter i anspråk. Detta gäller inte minst de människor som har svårt att göra sin röst hörd i samhällsdebatten. Rättvisa och solidaritet är begrepp som tillsammans beskriver det ömsesidiga beroendet människor emellan.

Fru talman! Vi är överens om att alla människor har rätt till utbildning. Möjligheten till ett livslångt lärande måste omfatta alla på lika villkor och vara anpassad till varje enskild människas behov. Tyvärr finns det tendenser i vårt samhälle att funktionshindrade blir en andra klassens medborgare. De har inte samma rätt till utbildning. Deras behov tillgodoses inte i samma utsträckning som de icke utvecklingsstörda. Genom att förneka de utvecklingsstörda denna rätt diskrimineras en av de svagaste grupperna i samhället. Det kan vi kristdemokrater aldrig acceptera.

Fru talman! Vi behandlar i dag frågor som berör elever med funktionshinder och deras rätt till bra undervisning av specialutbildade lärare i bra skolor och med bästa tänkbara hjälpmedel. Det är en självklarhet för många, men långt ifrån för alla.

Regeringen beslutade i oktober 1999 att de fasta skoldelarna vid specialskolorna Ekeskolan och Hällsboskolan skulle avvecklas. Det var ett olyckligt beslut, som drev de mest stödbehövande eleverna mer eller mindre ut i kylan. Alltför många kommuner klarar inte av, och har ej heller personella eller tekniska resurser att ge en bra skolgång till de funktionshindrade. Kristdemokraterna har år efter år krävt att de fasta skoldelarna vid specialskolan ska återskapas. Vi har i budget efter budget

anvisat medel för att den fortsatta verksamheten vid specialskolorna tryggas. Tyvärr har vårt krav gång på gång förkastats av en majoritet bestående av socialdemokrater, vänsterpartister och miljöpartister. Vi har väldigt svårt att förstå vad som ligger bakom ert ställningstagande. Är det för någon ynka miljon som ni är beredda att försvåra för de funktionshindrade?

Fru talman! Vi håller fast vid vårt krav på att specialskolornas fasta skoldelar ska öppnas för de funktionshindrades skull. Vi hoppas att den utredning som skolministern aviserat leder till något positivt. Vi har också ett särskilt yttrande i betänkandet, som handlar just om specialskolans framtid.

Fru talman! Betänkandet *Elever med funktionshinder* med sina 38 motionsyrkanden handlar om funktionshindrade elevers möjlighet att välja skola, lika möjligheter för elever med fler funktionshinder till omvårdnad och utbildning oavsett var i landet de bor, utredning om riksgymnasium för blinda och synskadade ungdomar med flerfunktionshinder, stöd för elever med funktionshinder i den vanliga skolan, översyn av finansieringen av skolformer för hörselskadade elever, teckenspråkstolk för döva, mottagande av barn i särskolan samt rätt för utvecklingsstörda till vuxenutbildning. Sin vana trogen väljer majoriteten i utskottet att avstyrka alla motionsyrkanden. Något annat var ju inte heller att vänta. Majoriteten fortsätter att köra sin låt-gå-politik eller hänvisar möjligen, i bästa fall, till någon utredning som ska tillsättas eller pågå.

Fru talman! Jag ska lyfta fram några områden som vi tycker måste åtgärdas för att förbättra för de funktionshindrade. De hinder som finns för särskoleelevers möjlighet till fortsatt utbildning måste tas bort. Enligt vår mening får det inte vara en omöjlighet för en särskoleelev att gå på ett nationellt gymnasieprogram om eleven har den kompetens som krävs, särskilt som det ofta handlar om barn utan intellektuell utvecklingsstörning som blir placerade i den obligatoriska särskolan.

Inte heller vuxna med utvecklingsstörning eller vuxna som av andra skäl har gått i särskola som barn har i dag samma rätt till grundläggande vuxenutbildning som andra vuxna har. Vad är detta annat än diskriminering? Vi kristdemokrater anser det vara en självklarhet att de utvecklingsstörda ska ha samma rätt till vuxenutbildning som icke utvecklingsstörda. Denna rätt måste lagfästas. Att bara hänvisa till någon framtida utredning hjälper föga de utvecklingsstörda som i dag inte får någon utbildning.

Det är inte heller enligt vår mening rimligt att ha olika myndigheter som tillstånds- och tillsynsmyndighet för de olika skolformerna oavsett om de drivs som friskola eller som offentlig skola eller om det handlar om en sär- eller specialskola. Vi tror att samma tillstånds- och tillsynsmyndighet skulle säkerställa en likvärdig bedömning i framtiden. Vi anser att Skolverket bör vara tillstånds- och tillsynsmyndighet för berörda skolor.

Avslutningsvis, fru talman, anser vi att krav bör ställas på obligatoriska utredningar inför placeringar av barn i särskola. Det som sker i dag – att placeringar kan göras utan föregående utredningar eller med stöd av utredningar som har allvarliga brister – är oacceptabelt. Enligt vår mening får det inte förekomma att elever som inte hör till målgruppen för särskolan av någon anledning ändå placeras där. Det finns en tendens att

när resurser fattas för stödundervisning så löser man problemet genom att placera eleven i särskolan. Ett sådant tillvägagångssätt är förkastligt.

Fru talman! Självfallet står jag bakom samtliga yrkanden där Kristdemokraterna finns med, men för tids vinnande nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation 7 under punkt 23.

Prot. 2001/02:101

24 april

*Elever med
funktionshinder*

Anf. 170 SOFIA JONSSON (c):

Fru talman! Barn med funktionshinder har rätt att vistas i en miljö där de känner att de kan växa, där de får del av den bästa tänkbara pedagogiken och undervisningen och där också de kan få möjlighet att få vänner och känna sig trygga. För många barn är skolan sådan, men långt ifrån alla får uppleva och känna det här.

Barn med funktionshinder har ofta ett större behov av stöd och individuell anpassning i skolan än vad andra barn har. Stödet är avgörande för barnens rätt till likvärdig utbildning. De problem som elever med funktionshinder möter i skolan kan inte endast relateras till den pedagogiska undervisningssituationen.

Problemen består även i att skolan inte alltid förmår skapa förutsättningar för alla elevers deltagande. Följden blir utestängning och ibland diskriminering. Det kan handla om gymnastiken. Det kan handla om friluftsdagar eller andra aktiviteter som skolan ordnar.

Skolförfattningen är tydlig när det gäller skolans skyldighet att stödja barn med svårigheter i skolan. Problemet är att det inte kan prövas rättsligt om en elev får det stöd han eller hon behöver för att få en utbildning likvärdig med andras. Bestämmelserna ger ett bra skydd i teorin, men i praktiken finns det inga kriterier på vad som ingår i rätten till stöd. Det finns heller ingen faktisk möjlighet att kunna utkräva denna rätt.

Alla människor ska ha rätt till hjälp och stöd direkt för att kunna delta i skolan och samhället på lika villkor. De bestämmelser som vi har borde tydligare utgå från den enskilde elevens rätt till utbildning. Den enskilde eleven ska ha en laglig rätt att få sina behov utredda och tillgodosedda. Vi tycker därför att en ändring av skollagen ska göras för att tydligare reglera den enskilde elevens rätt till utbildning.

Fru talman! 1998 gjorde Skolverket en nationell kvalitetsgranskning av läs- och skrivprocessen i undervisningen. I rapporten redovisade utbildningsinspektörerna att det fanns få skolmiljöer som gynnade elevernas läs- och skrivprocesser. Bl.a. saknade lärarna ofta kunskap om läs- och skrivprocessens betydelse för eleverna i de olika ämnena. Vi vet att 5–8 % av eleverna i varje årskull har läs- och skrivproblem. Det är alltså i genomsnitt 1–2 barn i varje klass.

Dessa barn behöver stöd och hjälp. I grundskolan får man förlita sig till grundskoleförordningen och att skolan och kommunen tar sitt ansvar. Men regeringen konstaterar själv i budgetpropositionen att det finns problem. Där påpekar man att skolor ofta kräver en diagnos för att eleverna ska erhålla stödinsatser trots att en sådan inte ska behövas. Skolverket skriver också att det är viktigt att problemen upptäcks tidigt, så att åtgärder kan sättas in direkt när de behövs.

Fru talman! Ju mer särskilda behov människor har, desto sämre fungerar välfärdsstaten Sverige. De barn som har störst behov av att välja skola fritt, och att det finns många olika alternativ att välja bland, är de barn som har svårt att finna sig till rätta eller komma till sin rätt i skolan.

Vi vill ändra på det. Vi vill att alla elever ska ha rätt och möjlighet att välja den skola som passar honom eller henne bäst.

Vi i Centerpartiet var också kraftfulla motståndare till den avveckling som gjordes av specialskolverksamheten i bl.a. Ekeskolan och som regeringen beslutade om för ett par år sedan. Efter nedläggningen av den fasta skoldelen verkade det i vintras, när utbildningsminister Östros var där, som om regeringen hade ändrat sig och tänkte riva upp beslutet. Det visade sig senare att ministern bara hade uttalat sig och inte ville ändra beslutet, som skulle stå fast. Det är trist, tycker vi.

Vi är flera som fortsätter att kämpa för att de multifunktionshindrede barnen ska ha rätt att välja och söka till den skola som passar dem bäst. Det gäller rätten att söka och gå hela utbildningen vid t.ex. en specialskola som Ekeskolan. Vi hoppas fortfarande på att utbildningsministern och majoriteten med Socialdemokraterna i spetsen tar sitt förnuft till fånga och låter barnen och föräldrarna själva bestämma, i stället för att det centralt ska avgöras vad som är bäst för varje familj och varje elev.

Vi i Centerpartiet arbetar också med att låta blinda och synskadade barn med multifunktionshinder få möjlighet till bra studier även efter grundskolan. Vi vill inrätta ett nytt riksgymnasium för dessa elever. Bakgrunden är att vi anser att alla ungdomar har rätt att kunna gå vidare i sin utbildning och utvecklas i sin egen takt, oavsett ålder och oavsett funktionshinder.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag yrka bifall till reservation 6 under punkt 10.

Anf. 171 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Att funktionshinder inte ska behöva leda till en handikappad tillvaro för en människa håller väl i praktiken alla med om. Men i verkligheten uteblir ofta de avgörande och viktiga besluten för den enskilde med funktionshinder.

Idén om integration har länge varit den bärande principen inom utbildningspolitiken. Människor med funktionshinder ska kunna få ett sådant stöd att de kan leva ett självständigt liv och delta i bl.a. utbildning på samma villkor som andra människor. Elever med funktionshinder ska få lika möjlighet till omvårdnad och utbildning var än i landet de bor. Det är en bra princip. Samtidigt får inte en princip drivas så långt att man glömmer att människor tycker olika och att föräldrars och elevers önskemål faktiskt ser väldigt olika ut.

Enligt Folkpartiet ska integration vara en rättighet för föräldrar och elever, men den ska inte vara ett tvång. Det var därför Folkpartiet gick emot nedläggningen av Ekeskolan och Hällsboskolan för elever med flerhandikapp. Riksdagen har ju beslutat att lägga ned specialskolorna för flerhandikappade, också de fasta skoldelarna Ekeskolan och Hällsboskolan.

Jag tycker att det var ett väldigt olyckligt beslut, som borde rivas upp så länge möjligheten finns. De föräldrar som anser att någon form av specialskola är det bästa alternativet för sina barn måste få en möjlighet att välja specialskola. Många hörselskadade föredrar t.ex. specialskolor, eftersom de anser att dessa skolor skapar de bästa förutsättningarna för en hörselskadad att få en utbildning som ger en bra grund för samhällsliv och yrkesliv.

Riksdagen har tidigare fattat beslut om att acceptera specialskolor just för hörselskadade, men tyvärr motsvarar det inte vad som sker i verkligheten. Det finns flera kommuner som inte kan anordna undervisningsgrupper för hörselskadade. Där är rättigheten att välja skolform bara en pappersrättighet. Därför har Folkpartiet väckt en motion om att hörselskadade elever ska tillförsäkras rätten till särskilda undervisningsgrupper om de så önskar.

Fru talman! Barn med ADHD, DAMP eller Aspbergers syndrom behöver hjälp tidigt. Därför är det viktigt att lärare och övrig skolpersonal har väldigt goda kunskaper om olika typer av behandlingsmetoder. Även när det gäller dessa barn finns det väldigt olika uppfattningar om huruvida de ska gå i särskilda skolor eller inte. Skolpolitiken måste även här utformas så att olika lösningar är möjliga och så att föräldrarna har möjlighet att välja. Vanlig skolgång med boende hemma är ett bra mål, men om det i verkligheten leder till sämre skolgång, mindre frihet och sämre förberedelser för vuxenlivet, kan inte principen om integration tillämpas utan undantag. Över huvud taget måste föräldrainflytandet över barnens skolgång finnas med också när det gäller barn med funktionshinder.

För tillfället utreds om särskolan även i framtiden ska vara en särskild skolform för elever med begåvningshandikapp eller om den skolformen ska upphöra. Jag och Folkpartiet oroar oss för att barn med utvecklingsstörning i framtiden ska få en sämre utbildning än tidigare. Särskolans många gånger fina arbete har de senaste åren bevisat att barn med utvecklingsstörning kan utvecklas mycket bättre än vad man trodde för bara 20–30 år sedan. Det är visserligen väldigt bra om särskoleelever på olika sätt integreras med andra skolbarn. Det kan vara utmärkt att läsa i samma skolbyggnader och att ha många aktiviteter tillsammans.

Men att helt upplösa särskolan som egen skolform är jag mycket skeptisk till. I varje fall har jag hittills inte hört några så goda argument att jag blivit övertygad om motsatsen. Jag är tvärtom övertygad om att just det att vi har haft en särskola med en egen läroplan har lett till att många utvecklingsstörda i dag klarar sig bra ute i samhällslivet.

Naturligtvis ska även vuxna utvecklingsstörda ha rätt till utbildning. Det föreslog redan Kunskapslyftskommittén, men i olika sammanhang har majoriteten sagt nej till att ge de utvecklingsstörda vuxna en sådan rättighet. Alla fyra borgerliga partier har förslag om att särskoleelever ska garanteras den rätt till grundläggande vuxenutbildning som andra vuxna har. Jag beklagar att varken Socialdemokraterna, Vänsterpartiet eller Miljöpartiet vill stödja det förslaget. Jag kan heller inte riktigt förstå varför de säger nej. Jag är övertygad om att många vuxna utvecklingsstörda skulle kunna få hjälp till ett både värdigare och mer innehållsrikt liv om de fick gå i vuxensärskola.

Fru talman! Skolpolitiken för elever med funktionshinder och utvecklingsstörningar hör ihop med en helhetssyn på vilka möjligheter människor med olika hinder ska ha för att kunna få så stor frihet som möjligt. Folkpartiet har tidigare i andra sammanhang motionerat om att rätten till personlig assistent ska genomföras som den ursprungligen var tänkt. I dag är det många elever som inte får ta med sig den personliga assistent han eller hon har hemma till skolan. För många, inte minst elever med psykiska problem av någon form, är det ett väldigt stort oros-

moment att behöva anpassa sig till ny personal när man kommer till skolan.

Ett utbildningssystem som står öppet för alla från förskolan t.o.m. högskolan är en förutsättning för att funktionshindrade ska kunna delta i samhällsliv och yrkesliv. Helt uppenbart finns det i dag fortfarande för många hinder för funktionshindrade. I dag har en familj med ett funktionshindrat barn fortfarande alldeles för små möjligheter att bestämma själv.

Jag väljer av tidsskäl att yrka bifall endast till en reservation, nämligen reservation 1 under punkt 11.

Anf. 172 GUNNAR GOUDE (mp):

Fru talman! Arbetet med att anpassa den svenska skolan så att den också är öppen för elever med funktionshinder har intensifierats under de senaste åren. Det handlar då inte bara om att få en skola där elever med funktionshinder kan delta i utbildningen och få en bra sådan, utan målet är att finna en organisation som ser elevens situation i ett helhetsperspektiv. Så är t.ex. elevens sociala nätverk viktigt. Det handlar om hela nätverket – att man har tillgång till kamraterna i skolan, att man kan bo hemma och möta mamma och pappa som andra barn gör samt att man har en meningsfull fritid.

Det är alltså fråga om ett helhetsperspektiv. Men det är också fråga om en långsiktighet. Det måste finnas en planering av skolverksamheten så att den också ger en bra grund för fortsättningen för elever, i synnerhet elever med allvarliga funktionsstörningar, så att man får ett vuxenliv där skolan verkligen har lagt grunden för ens möjligheter att fortsätta i någon form av yrkesverksamhet, för dem som så kan, och att kunna delta i det livslånga lärandet.

Flera av de propositioner som regeringen i samverkan med Miljöpartiet och Vänsterpartiet har lagt fram under innevarande mandatperiod har inneburit viktiga steg i rätt riktning. I och med propositionen *Elever med funktionshinder – Ansvar för utbildning och stöd*, som kom 1998/99, fick vi en organisation som innebar ett samlat ansvar för utbildningen av elever med funktionshinder. Den löste bl.a. det stora problemet med splittringen på tre olika huvudmän. Tidigare hade kommunen ansvaret för skolan och skötte den som en separat enhet. Staten hade ansvaret för utbildning av personal – lärare, specialpedagoger osv. Landstinget hade ansvaret för vård, habilitering och rehabilitering.

Den nya organisationen har samlats kring en ny myndighet, Specialpedagogiska institutet, som har uppgiften att samordna, utveckla och vara rådgivande till kommunerna, som har ansvaret för skolan. Det här kommer att betyda att man utvecklar en kompetens i landet som når ut till kommunerna och gör att man på plats, i en integrerad form, kan få lämpliga skolformer för alla de olika typer av behov som finns.

Det tar naturligtvis tid att genomföra detta. Det är viktigt att vi under den här tiden också får garantier för att kvaliteten hela tiden hålls hög. Inget barn ska råka illa ut på grund av att man har en omställningsperiod. Det åligger både Skolverket och Specialpedagogiska institutet att svara för denna uppföljningsverksamhet.

Det behövs ytterligare resurser. Miljöpartiet, Vänsterpartiet och regeringen har i det gemensamma budgetarbetet tillskjutit resurser, dels i

samband med den nya organisationen, dels i budgetarbetet generellt när det gäller förstärkningen av kommunernas medel för skolverksamheten. Då har det också tydligt angetts att dessa medel i första hand är avsedda för att bygga ut personalen med fler lärare, specialpedagoger osv. så att elever i behov av särskilt stöd också kan få det.

Det här kommer på sikt att innebära att grupper av elever som hittills har lämnats utan stöd kan få det. Där finns det många grupper, varav några har nämnts. Sofia Jonsson nämnde t.ex. elever med läs- och skrivsvårigheter, som under en lång tid har varit en eftersatt grupp. Det är en skam att vi inte har fått deras problem löst. Men det finns alltså resurser i form av pengar tillsatta.

Det finns också ett stort problem som inte går att lösa snabbt, och det är tillgången på lärare och specialpedagoger. Där har det alltså satsats på en ny lärarutbildning med resurser, men det tar tid att utbilda lärare. Det pågår också olika försök att så att säga dammsuga landet på kompetenta lärare och se efter vilka möjligheter det finns att under övergångsperioden, tills vi nu får tillräckligt många utbildade lärare, få in personal som kan klara situationen.

Jag tror att jag nöjer mig med detta, med tanke på att vi har en liten tidsbrist.

Anf. 173 TOMAS ENEROTH (s):

Fru talman! Jag tänkte inleda med att yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på reservationerna. Det är ingen högoddsare rent retoriskt att göra det, men det är väl lika bra så att man inte glömmer det.

Det betänkande vi nu har att hantera handlar som alla vet om motioner från allmänna motionstiden. Det är väl kända krav och väl kända ställningstaganden, och det är en debatt som vi har haft under hela denna mandatperiod. Jag tänker därför försöka vara relativt kortfattad. Möjligtvis gör jag på slutet en utveckling just kring särskolan eftersom jag tycker att det är angeläget.

I det här betänkandet inleder vi med att avstyrka en mängd motioner som rör funktionshindrades skolgång. Det är förslag om statlig skolpeng, om särskilda insatser för olika ändamål och om mer eller bättre information om vilka valmöjligheter man har. Det är en viktig diskussion. Det är en viktig diskussion för dem som främst berörs, nämligen barnen och deras föräldrar, men det är också en viktig diskussion för alla oss som är engagerade i människors möjligheter att få en god utbildning.

Vår utgångspunkt som socialdemokrater har varit barnens bästa och alla barns rätt till en utbildning av bra kvalitet. Särskilt när det gäller funktionshindrades rätt är den handikappolitiska principen viktig, dvs. barn och ungdomar med funktionshinder ska så långt det är möjligt erbjudas en anpassad utbildning i sin hemkommun och därmed ha rätt och möjlighet att bo hemma med sina föräldrar.

Det är en viktig princip. Den har inte minst starkt stöd i handikappörelsen. Det är en princip som faktiskt har funnits bakom många av de satsningar som har gjorts i Sverige under de senaste decennierna och som nu ligger bakom de förbättringar vi gör av utbildningsväsendet för de funktionshindrade.

Alla vet att vi håller på och bygger upp en ny stödorganisation, där nya myndigheter bildas för att bättre möta de behov som finns, inte minst

för att kunna ge stöd och rådgivning till landets kommuner och skolor. Med Specialpedagogiska institutet och Specialskolemyndigheten får vi en tydligare ansvarsfördelning mellan stat och kommun samtidigt som vi ser till att stödet och kompetensen finns lokalt och regionalt förankrad.

Vid sidan av denna nya stödorganisation har vi också genomfört omfattande kompetensutvecklingsinsatser för att öka kunskapen kring inte minst specialpedagogik, och mer blir det ju. Redan i budgetpropositionen aviserades ytterligare riktade kompetensutvecklingssatsningar för lärare som har att möta barn med grav tal- och språkstörning eller barn som har synskada kombinerad med funktionshinder. Dessutom innebär, som Gunnar Goude nämnde, den nya lärarutbildningen i sig att vi framöver får väsentligt fler lärare som har en specialpedagogisk kompetens och därtill möjlighet att profilera sig inom detta område i större utsträckning än tidigare.

Genom den nya och stärkta rätten till åtgärdsprogram stärker vi också elevers och föräldrars rätt till stöd, och det är viktigt, inte minst för barn med funktionshinder.

Samtidigt, när allt detta är sagt, är det ändå en sak som inte nämns i debatten som jag inte kan låta bli att fundera över. Det är frågan om ekonomiska resurser. Allt det vi pratar om, de olika utgångspunkter vi har mellan våra olika partier, hänger intimt samman med om det finns resurser till och förutsättningar för att göra detta. Det handlar om de ökade anslag som vi nu ger till Specialpedagogiska institutet, men också om de generella statsbidragsökningar till kommunerna som vi nu tillför genom de s.k. Wärnerssonpengarna.

Över 17,5 miljarder kronor tillförs för att personaltätheten ska öka och därmed också stödet och möjligheterna att ge stöd till barn och ungdomar i skolan. Det är över 15 000 tjänster på fem år. Det märks redan nu och kommer att märkas i ökande utsträckning de kommande åren.

Det här är viktigt att nämna, inte minst när man ser de politiska alternativ som finns. Vi vet att Moderaterna när det gäller att ge skolan nya resurser har den uppfattning som Beatrice Ask nämnde i den särskilda debatten vi hade här i kammaren för en månad sedan: "Det är som att hålla vatten i hink full av hål." Det vittnar om den inställning man har om resurser till skolan.

I reservationen i detta betänkande säger Moderaterna att man ska lösa problemet med statlig detaljstyrning via en skolpeng. Det är en skolpeng som ännu inte någon har lyckats förklara och som rimligtvis innebär ordentliga försämringar för barn i många av landets kommuner, eftersom man säger att det ska vara lika. Blir det inte så utan det ska vara individuell anpassning av skolpengen, ja, då får vi en ekonomisk centralstyrning som blir helt orimlig.

På det specialpedagogiska området tar dessutom Moderaterna hela anslaget från Specialpedagogiska institutet. Man lägger ned det. Det som var 319 miljoner blir då bara 200 miljoner som puttas in i Skolverket. Dessutom gör man en del andra småsatsningar. Men hur man än räknar glappar det även där någonstans mellan 50 och 90 miljoner kronor. Frågan är: Hur gagnar de här besparingarna elever med funktionshinder och deras möjligheter eller rättigheter?

Resursfrågan nämns inte, vare sig i debatten eller i betänkandet. Men naturligtvis blir det helt omöjligt för oss att föra en debatt om vi inte tar

med det perspektivet, för det är egentligen det som är grundläggande och avgörande för de frågor vi diskuterar.

I stället för att lägga ned Specialpedagogiska institutet föreslår vi att vi ska stärka det och göra det genom att det får ett förtydligat uppdrag med att stödja kommunerna. Det är ett viktigt omställningsarbete, inte minst på Resurscenter syn i Örebro och Resurscenter tal och språk i Sigtuna. Det förstnämnda har ju behandlats i flera motioner och interpellationer, och därför noterar vi särskilt i betänkandet både den särskilda utredning som skolministern nu tillsatt om visstidsplaceringar och det särskilda uppdrag som Specialpedagogiska institutet nu får att kartlägga kommunernas förutsättningar att ordna bra undervisning för elever med synskada och ytterligare funktionshinder. Det är angeläget, såväl för det fyrtiotal elever som finns i Örebro som för de 300–400 elever med liknande diagnoser som finns ute i landets övriga skolor.

I betänkandet avstyrker vi också en mängd motioner om särskolan. Vi gör det med hänvisning till den nyss tillsatta utredningen om utbildning för barn, ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning. Det är en parlamentarisk utredning, och flera av oss i utskottet och här i kammaren har förmånen att faktiskt vara med i den utredningen och i den process som nu startar. Det är så jag ser på en sådan här utredning. Jag välkomnar de öppningar som gjordes i detta betänkande från jag tror i stort sett alla partier utom Folkpartiet när det gäller särskolans egna skolforms vara eller inte. Jag tror att det är angeläget att vi är öppna inför ett sådant här utredningsarbete.

Det är också angeläget att vi gör denna utredning med tanke på Skollagskommittén, läroplansöversynen och Gymnasiekommittén. Särskolan glöms ibland bort. Nu kommer den mitt i fokus i ett läge där vi utreder det som kommer att bli nästa reformering av den svenska skolan en bit in på 2000-talet. Utredningen ska i det sammanhanget ta ställning till försöksverksamheten med rätten att välja skolform.

De utvärderingar vi nu har fått visar att rätten att välja också inneburit rätten att välja bort. En stor grupp föräldrar väljer enligt Skolverkets utvärdering onekligen särskolan som ett positivt val. Men vi ser också att det för en grupp föräldrar har varit ett val från grundskolan. Man har inte valt till särskolan. Skälet har varit att man har varit osäker på om man skulle få rätt stöd i den vanliga grundskolan. Här ser vi möjligtvis argumenten till den ökade inskrivningen av barn till särskolan.

När Skolverket tittar på detta särskilt är det tre kriterier man lägger upp som skäl för den ökade inskrivningen i särskolan, som jag vet har oroat flera av oss under senare år. Man säger att särskolan är mer synlig. Det tror jag att man har rätt i. Särskolan är mer synlig, finns nu ofta integrerad. Där finns personal som har arbetat i båda verksamheterna. Det är dessutom ofta t.o.m. gemensamma lokaler. Det gör att särskolan blir ett tydligare alternativ än tidigare. Det kan vara en positiv utveckling, det tror jag.

Men det finns också andra skäl. Det finns en ökad ambition, ett ökat intresse av att diagnostisera och testa barn. Kombinerar vi det med ökat fokus på måluppfyllelse i grundskolan tror Skolverket, och jag delar den uppfattningen, att det här leder till en press från grundskolan in i särskolan. Går vi då till det tredje argumentet som Skolverket använder sig av, att gränsdragningen mellan särskola och grundskola blir allt svårare, ser

vi flera brister i inskrivningsprocessen, där barn som inte tillhör särskolans personkrets ändå skrivs in i särskolan. Därför välkomnar jag Skolverkets allmänna råd som nu tydligt ger direktiv – det var det Erling Wälivaara efterlyste – till hur inskrivningen ska gå till. Och det är viktigt för barnens skull. Här tror jag att vi också över partigränserna ibland kan hitta gemensamma ställningstaganden när det gäller att ringa in personkretsar.

Inledningsvis ska utredningen kartlägga måluppfyllelsen i särskolan i dag. Det blir intressant att se. Men sedan kommer det svåra. Det är att utforma två alternativ som vi så småningom ska välja ett av. Antingen avskaffandet av särskolan som skolform eller ett ställningstagande om att utveckla den och då tydligare markera vilken personkrets man ska ha. Det är principiella ställningstaganden, men det rör också de praktiska förutsättningarna att fullfölja detta. Jag är övertygad om att vi återkommer till den diskussionen här i kammaren vid flera tillfällen och även i utskottet. Jag hoppas att den som vanligt kommer att präglas av respekt för att vi alla, oavsett partifärg, är angelägna om att utveckla en bra verksamhet för barn med utvecklingsstörning så att de kan gå antingen i en särskola eller i en skola för alla framöver.

Anf. 174 ANDERS SJÖLUND (m):

Fru talman! Låt mig först ställa en fråga till Tomas Eneroth: Anser Tomas Eneroth att även elever med funktionshinder ska ha rätt att välja skola? Det borde vara ganska lätt att svara på en sådan fråga.

Låt oss inte ta en anslagsdiskussion redan nu. Vi har precis fått vårpropositionen om ekonomin, och vi kommer att väcka egna motioner. Tomas Eneroth vet mycket väl att Moderaterna alltid lägger rejält med pengar på skolområdet, det råder inget tvivel om det.

Den statliga finansieringen envisas Tomas Eneroth med att inte förstå. Som jag sade i mitt anförande är frågan om statlig finansiering för elever med funktionshinder inte enkel att hantera. Det ska villigt erkännas. Det kan väl inte ligga på ett enskilt parti att komma med slutliga lösningar till detta? Jag kan konstatera att små kommuner i mitt hemlän, Västerbotten, som har t.o.m. under 3 000 invånare, naturligtvis får stora bekymmer den dag det kommer elever med grava funktionshinder. Det är klart att kopplat till diskussionen om kvaliteten i utbildningen för eleverna finns frågan om hemkommunernas ansvar. Jag är förvånad över att Tomas Eneroth inte kan inse detta.

Retoriskt sett förstår den nye skolministern detta så här långt. Han har uttalat en farhåga för att detta är ett problem för hemkommunerna. Hur kommenterar Tomas Eneroth utbildningsministerns syn på denna sak?

Anf. 175 TOMAS ENEROTH (s) replik:

Fru talman! Först var det den direkta frågan om rätten att välja skola. Vad sägs om rätten att slippa välja bort? Det är det faktum som många ställs inför i dag, dvs. att de inte får det stöd och den hjälp de behöver i den lokala skolan. Jag tror inte att vi löser detta genom att dra undan det stöd som Specialpedagogiska institutet utgör för kommunerna och för deras skolor och genom att dra undan de ekonomiska resurser som t.ex. öronmärkta statsbidrag innebär. Det kommer inte att underlätta förutsätt-

ningarna att kunna göra som de flesta andra föräldrarna, dvs. välja den skola som finns närmast och där få tillgång till ett bra alternativ.

Sofia Jonsson var inne på att vi kan behöva fundera över – och det sker i Skollagskommittén – hur man i skollagen ska reglera de skyldigheter som ska finnas för att erbjuda rätt stöd lokalt.

Men samtidigt får vi fundera över alternativet. Jag är inte ensam om att inte riktigt förstå mig på skolpengen. Ni har haft åtta år på er i Moderaterna sedan ni sist innehade regeringsmakten att fundera över hur den statliga skolpengen ska se ut. Ändå har ni inte kunnat ta fram ett enda fungerande exempel.

Antingen är det en peng lika för alla eller en peng med olika former av pålägg. Hur kommer det att se ut för de funktionshindrade? Är det de barn och ungdomar som har inte bara den vanliga skolpengen utan ytterligare en eller två checkar som ska gå runt och ragga skolor på den moderata skolmarknaden? Jag tror att man får tänka om. Vilket utpekande kommer då att ske för elever med funktionshinder?

Vår utgångspunkt har varit ordentliga resurser men sedan behovsstyrning, inte minst eftersom situationen ser olika ut i olika delar av landet. Prata om Västerbottens problem och nämn sedan skatteutjämningsförslaget så förstår Anders Sjölund vad jag är inne på. Dessutom förändras barns och ungdomars situation över tiden. En fast skolpeng, trots att situationen förändras från det att man är 8 år till dess man är 14 år, gör situationen helt orimlig.

Hur ska skolpengen anpassas efter lokala förutsättningar och förutsättningar över tiden? Förklara gärna det.

Anf. 176 ANDERS SJÖLUND (m) replik:

Fru talman! Tomas Eneroth sade alldeles nyss att det är viktigt med öronmärkta bidrag. Vad är skillnaden mellan öronmärkta bidrag som kommer från Tomas Eneroth och en statlig finansiering av de enskilda elevernas skolundervisning? Det är för mig svårt att se skillnaden.

Det är klart att det inledningsvis finns problem. Det är konstigt om man inte skulle kunna komma till rätta med dem. Utgångspunkten är elevernas självklara rätt att välja och få den högkvalitativa utbildning de har rätt att få efter vars och ens förmåga och förutsättningar.

Innan jag avrundar, fru talman, vill jag höra hur det är ställt med utbildningsutskottets majoritet och Utbildningsdepartementet. Pratar ni med varandra eller inte? Som det ser ut nu pratar ni inte med varandra, i varje fall inte när det gäller specialskolan Ekeskolan. Där har utbildningsministern tydligt sagt att det finns bekymmer och att man behöver se över vistelsetidsbegreppet. Han kan se att vistelsetiden ska kunna vara ett helt läsår. Hur stämmer detta? Pratar majoriteten i utbildningsutskottet med Utbildningsdepartementet?

Anf. 177 TOMAS ENEROTH (s) replik:

Fru talman! Visst pratar vi med varandra. När det gäller vistelsetiden framgår det i betänkandet att det pågår en utredning och att det är viktigt att få ett klagörande. Anders Sjölund behöver inte läsa innantill i Sten Tolgfors interpellationsdebatt med Östros.

Jag konstaterar att jag ändå inte har fått klart för mig hur skolpengsmodellen ser ut. Inte i debatten här och inte under åtta år som opposit-

ionsparti har Moderaterna kunnat tala om hur skolpengen ska se ut. Ska den vara lika för alla eller olika för alla? Vem ska göra bedömningen?

Att sedan jämföra detta med öronmärkta statsbidrag blir lite konstigt. Öronmärkta statsbidrag talar om hur mycket personalen ska öka i landets skolor. Kommunerna får en pengapåse där de själva kan avgöra vilken typ av personal som ska anställas. Det viktiga är att personaltätheten generellt ökar eftersom den minskade under 90-talet. Det är någonting helt annat än att en statlig centralmyndighet ska göra individuella bedömningar, kanske så ofta som varje år eller vart tredje år, för att tala om exakt vilket stöd enskilda individer ska ha och vilken skolpeng de ska ha. Där är milsvida skillnader. Jag konstaterar att vi här inte fick något klargörande från Moderaterna denna gång heller.

Anf. 178 SOFIA JONSSON (c):

Fru talman! Tomas Eneroth sade i sitt anförande hur viktigt det är att alla elever får det stöd och den hjälp de behöver. Det håller väl alla med om. Men problemet är att vi vet att det inte fungerar så i verkligheten. T.o.m. regeringen själv skriver i budgetpropositionen t.ex. när det gäller elever med läs- och skrivproblem att skolorna eller kommunerna ofta kräver att eleverna har en diagnos. Det tar ofta lång tid att ta fram diagnosen. Sedan kanske eleven får stöd och hjälp till viss del eller så mycket den behöver. Det är ett stort problem mellan det fina vi skriver och hur verkligheten ser ut.

Tomas Eneroth pratar också om att det krävs resurser. Det går inte att bara säga att det och det ska vi ha.

Vi i Centerpartiet har idéer kring läs- och skrivutveckling. Vi vill satsa tidigt, och vi har lagt resurser på det. Men hur vill Socialdemokraterna gå vidare efter det att man har börjat se på problemen kring detta? Vad är nästa steg, så att det inte blir ännu mer text utan att vi kan se resultat ute på skolorna?

Anf. 179 TOMAS ENEROTH (s) replik:

Fru talman! Vi går vidare handgripligt genom bl.a. statsbidragsökningar. Eftersom jag tar Sofia på orden att det är viktigt att göra tidiga insatser kan jag passa på att märka de kvalitetspengar som ska läggas på förskolan för de kommuner som har anammat maxtaxan. Jag tror nämligen att införandet av en allmän förskola med fler barn i förskolan är kanske den viktigaste insatsen för att tidigt upptäcka barn med särskilda behov och tidigt se till att de kommer in i språkmiljön så att det går att upptäcka sådant som kan bli läs- och skrivsvårigheter framöver. Det är kanske den viktigaste långsiktiga insatsen vi gör.

Det är spännande att höra Centerpartiets och Sofia Jonssons inställning till maxtaxan och till allmän förskola, inte minst eftersom hon ändå har ambitionen att efter valet försöka samregera med flera partier som inte bara vill avskaffa maxtaxor och allmän förskola utan dessutom förespråkar kraftigt sänkta skatter, nej till öronmärkta statsbidrag och minskade resurser till Specialpedagogiska institutet. Jag är övertygad om att det inte kommer att lösa situationen.

Jag kan dela Centerpartiets uppfattning att det behövs mer resurser i skolan och att det är viktigt med tidiga insatser. Jag oroas, precis som Sofia Jonsson, över den tidiga diagnostiseringen och utsorteringen. Det

Skolverket påpekade redan 1999 om risken för utsortering är viktigt. Vi gör vad vi kan för att motverka detta, alltifrån långsiktiga till kortsiktiga satsningar. Det som oroar mig är att vi ska få en moderatledd regering där Centerpartiet med sina goda ambitioner låter sig köras över ännu en gång och går med på statlig skolpeng och minskade resurser till skolorna ute i landet.

Prot. 2001/02:101
24 april

*Elever med
funktionshinder*

Anf. 180 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Tomas Eneroth har börjat med tom retorik. Jag tror inte att han själv tror på det han säger när han pratar om att kvalitetspengarna till maxtaxorna skulle vara lösningen på skolans problem eller att de skulle vara lösningen för de elever som har problem med läs- och skrivutvecklingen. Kvalitetspengarna till maxtaxan åts ju upp nästan innan reformen sjösattes. Det finns stora hål i den budgeten, och kommunerna får själva stå med stora kostnader som regeringen inte hade tänkt på när reformen arbetades fram. Men det är en annan sak.

Vad är det Tomas Eneroth vill göra? Förutom Wärnerssonpengarna som han pratade om, behövs det inte tydliga insatser för eleverna som börjar skolan? Eleverna ska få de resurser, det stöd och den hjälp de behöver för att få med sig tidig kunskap men också för att få ett självförtroende där de går vidare stärkta och tror att de klarar skolan.

Det räcker inte längre med bara tomma ord och hot om kommande regeringsbildningar som inte stämmer.

Vi för en politik där vi ser till att det finns en tillväxt, där vi för in pengar till staten så att vi kan satsa ännu mer på skolan och ännu mer på den utvecklingen, i stället för att tära på kommunernas och invånarnas ekonomi, som med Socialdemokraternas politik.

Anf. 181 TOMAS ENEROTH (s) replik:

Fru talman! Nej, det är inte tom retorik. Det är de alternativ som vi står inför i en valrörelse framöver. Centerpartiet ser till att i debatten hamna i knät på Moderaterna och måste då hitta ett sätt att klara argumentationen för de gigantiska skattesänkningar som där föreslås.

Däremot har vi självfallet en gemensam uppfattning om att det behövs tidiga insatser. Det nämnde jag också i repliken. För mig är kanske den viktigaste insatsen att öka personaltätheten i skolan. Tidig verksamhet i förskolan är oerhört viktig, men dessutom övergången mellan förskola, förskoleklass och skola. Jag har själv en son som går i förskoleklass, och jag ser hur oerhört viktigt det är att det finns personal som har kompetens att möta detta.

Det var så vi resonerade när vi gick förbi principen om att kommunerna ska ha alla pengar i en påse och sade att här öronmärker vi statsbidragen så att landets samtliga kommuner får den kraftiga ökningen av personaltätheten. Det är viktigt.

Jag noterar att de flesta borgerliga partier inte gillar detta, vare sig öronmärkningen eller mer resurser. Det är inte tom retorik. Det är verklighet, som får direkta effekter i skolorna ute i landet och som kommer att få direkta effekter för de barn och ungdomar som går i skolan.

Skollagskommittén har i uppdrag att se om vi rent juridiskt också ska reglera sanktioner med kommuner som inte sköter sig eller elevers rät-

tigheter till stöd på ett skarpare sätt. Vi får se vad Skollagskommittén kommer fram till.

Insatserna som görs för de elever som nu går i skolan måste vara både långsiktiga och kortsiktiga. De långsiktiga handlar om att tidigt börja i skolan, att öka kompetensen hos personalen och att få en ny lärarutbildning. De kortsiktiga handlar om att ordentligt skjuta till pengar under de närmaste åren. Då har man inte råd med stora skattesänkningar. Det är däremellan valet står även för Centerpartiet.

Anf. 182 ERLING WÄLIVAARA (kd):

Fru talman! Tomas Eneroth tar upp frågan om integrering av de funktionshindrade i hemkommunen. I princip delar vi den uppfattningen, att så långt det är möjligt ska närhetsprincipen gälla, alltså utbildning i hemkommunen.

Men det finns ett antal elever med multifunktionshinder, och kommunerna har helt enkelt inte resurser, varken personella eller ekonomiska, att ta hand om de eleverna. De funktionshindrade eleverna har hamnat ute i kylan. Jag har haft flera kontakter, inte minst i kommunerna uppe i norr, där de säger att de inte har möjligheter att ta hand om dem och ge dem en adekvat utbildning.

Jag vill fråga Tomas Eneroth: Vart ska de som kommunerna inte kan ge en meningsfull utbildning ta vägen?

Som Tomas Eneroth redan vet, har Kristdemokraterna i budget efter budget lagt medel just för att bevara de här specialskolorna. Men ni socialdemokrater har valt att säga nej.

Samtidigt vill jag säga att vi från kristdemokratiskt håll icke har sagt nej till Wärnerssonpengarna. Tvärtom har vi välkomnat dem. Vi har inte sagt nej till Göran Persson eller försvarspengarna – vi har välkomnat dem. Men vi har sett att resurserna ändå är för knappa, och därför har vi bl.a. i budgeten för detta budgetår lagt 3 miljarder utöver det som Socialdemokraterna har anvisat till landets kommuner.

Vart ska de multifunktionshindrade eleverna ta vägen?

Anf. 183 TOMAS ENEROTH (s) replik:

Fru talman! Det är trevligt att höra Erling Wälivaara tala sig varm för mer resurser till kommunerna. Eftersom Erling Wälivaara fäster sig särskilt vid situationen för kommunerna i norra Sverige kan jag inte låta bli att säga att jag inte är säker på att situationen för dem kommer att underlättas om man kraftigt gör om skatteutjämningsystemet, vilket helt skulle dränera kommunerna i norra Sverige. Jag ska givetvis inte anklaga Kristdemokraterna för någonting sådant, men partier som är Kristdemokraterna närstående har sådana förslag. Ska man samregera måste man hitta en gemensam lösning.

Jag tror inte heller att en statlig skolpeng kommer att vara lösningen på detta. Jag är lite nyfiken på att höra hur Kristdemokraterna ställer sig till Moderaternas förslag om en statlig skolpeng. Jag är angelägen om att alla barn kan få rätt till en utbildning på hemorten. Vi kan inte ha en situation där kommunerna säger att de inte klarar det och att dessa barn ska flytta. Hur skulle det se ut, vare sig det gäller skolorna, äldreomsorgen eller sjukvården? Vi kan inte ha ett sådant läge. Därför är jag, precis

som Erling Wälivaara, angelägen om inte bara mer resurser utan också en långsiktig uppbyggnad av kompetensen ute i landets kommuner.

Vi har genom Specialpedagogiska institutet sett till att skapa regionala stödorganisationer och kan på det sättet möta behovet. Alternativet skulle vara att bygga upp 3, 5, 9, 20 eller 30 statliga specialskolor som tar över ansvaret för vissa grupper som kommunerna inte anser sig kunna ta ansvaret för. Då är vi tillbaka till tiden långt före det Välfärds-Sverige som vi i dag känner, där man grundläggande och nära på hemmaplan kan få den service man har rätt att kräva för de skattepengar man betalar.

Vi har ett gemensamt ansvar att driva det, men jag noterar att Erling Wälivaara kan få problem med detta om han går med på att göra kraftiga förändringar i skatteutjämnningssystemet.

Min direkta fråga blir: Kommer en statlig skolpeng, där eleven får en liten check runt halsen – kanske två, tre eller fyra för den som är funktionshindrad – att lösa situationen? Vad säger Kristdemokraterna om det?

Anf. 184 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik:

Fru talman! Tomas Eneroth säger att jag gör mig till tolk för norra Sverige och att norra Sverige missgynnas om det kommunala skatteutjämnningssystemet förändras. Det är bra att Tomas Eneroth verkligen har omsorg om de norra delarna av Sverige. Annars är det självklart att jag talar för de norra delarna, eftersom jag kommer därifrån och det är min valkrets.

Tomas Eneroth bekymrar sig över hur det blir mellan Kristdemokraterna och Moderaterna i framtiden när det gäller skolpengen. Jag tror att vi överlåter det där åt våra partier när vi väl har vunnit valet den 15 september. Då kommer vi att lösa det här, och jag tror att det kommer att bli tillfredsställande också för Tomas Eneroth.

Jag vill ställa en sista fråga till Tomas Eneroth med anledning av detta betänkande: Kan Tomas Eneroth se någon fördel med att ha samma tillstånds- och tillsynsmyndighet för den samlade skolformen i Sverige, där man inte minst får en likvärdig behandling av situationen i skolorna?

Anf. 185 TOMAS ENEROTH (s) replik:

Fru talman! Om jag tar det sista först, kan jag säga att frågan nu bereds i Regeringskansliet. Å ena sidan är jag angelägen om att Specialpedagogiska institutet, med den kompetens man har, nyttjar den ordentligt. Å andra sidan kan jag förstå de principiella invändningar som Kristdemokraterna har. Men frågan bereds alltså i Regeringskansliet, och vi får se vilken lösning man kommer fram till. Jag tror inte att man ska hasta, för det är ganska viktigt att vi i fortsättningen har en ordentlig och bra tillsyn, inte minst över så pass viktiga utbildningsverksamheter som särskolor.

Jag har, precis som Erling Wälivaara, omsorg inte bara om norra Sverige utan om hela landet. Skatteutjämnningen är en angelägenhet för kommunernas totala ekonomi i hela landet och deras förutsättningar att fullfölja det ansvar som Erling Wälivaara själv talade om i sitt anförande. Det är förutsättningarna för alla barn att kunna få en skola som tillgodoser de behov och önskemål de har. Det är viktigt. Då kan man inte bara överlåta skolpengsfrågan till efter valet. Det är nu väljarna kräver besked. Även om läktaren här inte är full, föreställer jag mig att det framöver

kommer att vara många som vill ha besked om detta. En statlig skolpeng eller ett dränerat skatteutjämningsystem kommer inte att ge barn med funktionshinder några ordentliga förutsättningar.

Eftersom jag vet att Erling Wälivaara inte har någon mer replik vill jag be honom att fundera på vilket läge vi kommer i när en statlig central myndighet i Stockholm ska göra individuella bedömningar av de hundratusentals barn som finns i det här landet och tala om hur deras behov ska se ut i olika skeden av livet i olika delar av landet. Tycker man inte att det är det som är den rimliga möjligheten med en central skolmyndighet måste det bli ett enhetligt belopp, och då kommer stora orättvisor fram. Det tål att grunna på.

Anf. 186 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Tomas Eneroth och jag är överens om att inga elever och inga familjer ska känna sig utestängda från skolor på hemorten, utan det ska vara möjligt, oavsett vilka funktionshinder man har och i vilken situation man är, att få en bra utbildning hemma.

Samtidigt har många av oss kanske inte haft så nära kontakt med funktionshindrade barn. Vi som har haft det har inte haft kontakt med alla. Människor är väldigt olika. Det finns väldigt många föräldrar till funktionshindrade barn som är förtvivlade över att den skolgång barnen får i den vanliga integrerade skolan inte ger deras barn det de vill ha.

Vi märker i denna diskussion att det är ett tydligt mönster från Socialdemokraterna att säga nej till olika typer av specialklasser och till förslag om förstärkning av rätten till hörselklasser, vilja avskaffa specialskolorna och vara skeptisk till särskolan, osv.

Inledningsvis talade Tomas Eneroth väldigt mycket om resurser och hävdade att det inte fanns pengar till många av oppositionens förslag. Därför blir min enkla fråga till Tomas Eneroth denna. Har det faktum att Socialdemokraterna säger nej till förslagen att skapa fler möjligheter för funktionshindrade barn med ideologi eller med resurser att göra? Jag ställer den frågan eftersom vi från Folkpartiet är med och anslår lika mycket pengar till skolorna i Sverige som regeringen gör. Säger ni nej till våra förslag om hörselklasser, specialskolor osv. för att ni tror att det skulle bli för dyrt, eller tror ni att det blir bättre för eleverna om man säger nej?

Anf. 187 TOMAS ENEROTH (s):

Fru talman! Jag är inte säker på att Ulf Nilsson har förstått den politik som nu förs fullt ut. Det som händer vid t.ex. Ekeskolan eller Resurscenter syn är att man utvecklar skolan till ett resurscenter som kan ge fler än bara dem som fanns på plats i Örebro stöd och möjligheter både hemma i kommunerna och under den tid de vistas på centret. Vi vet att det kommer att göras en särskild översyn av visstidsplaceringarna.

Vi har ingen dogmatisk hållning till olika alternativ, men vi tycker att det är viktigt att alla de barn som vill vara hemma ska få den möjligheten och inte hänvisas till att välja bort, som jag inledde mitt anförande med.

Företrädare för Ekeskolan säger själva att dialogen och relationen med kommunerna har varit viktig. Tidigare kunde kommunerna lämna över ansvaret totalt och säga: Varsågod! Ta hand om dessa barn!

Är det rimligt när det handlar om barn och ungdomars hela liv? Det gäller deras utveckling och fritid och kanske också deras framtida deltagande på arbetsmarknaden. Det är oerhört viktigt att man har en relation. Det får man genom den modell för resurscenter som vi nu utvecklar. Jag tror att det är viktigt.

Jag förstår inte alls varför Ulf Nilsson säger att jag är skeptisk till särskolan. Det är jag definitivt inte. Jag är djupt imponerad av svensk särskola i många delar av detta land. Jag är oerhört angelägen om att det vi kan kalla Särskoleutredningen kommer fram till att vi ska bibehålla den kompetens som finns inom särskolan, oavsett om det blir en egen skolform eller inte.

Jag noterar också att Folkpartiet är det enda parti som inte har ett öppet sinne när det gäller detta utan säger att särskolan ska vara kvar vad som än kommer fram i utredningen. Jag tror att det är en antiintellektuell inställning. Det är viktigt att vi är öppna för att möta barn med utvecklingsstörning på olika sätt.

Jag vill återkomma till det Ulf Nilsson inledde med. Människor är väldigt olika. Tycker Ulf Nilsson trots det att det är rimligt med en statlig skolpeng som är likadan för alla barn och ungdomar?

Anf. 188 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Jag vill återknyta till det jag sade om särskolan och be Tomas Eneroth läsa protokollet i morgon. Jag sade faktiskt att jag hittills inte har hört några goda argument, men att det är möjligt att det kommer. Så sade jag att jag var skeptisk till det. Det var en inte fullt så icke-intellektuell hållning som Tomas Eneroth ville antyda.

Det är ändå så att Socialdemokraterna säger nej till specialskolan som skolform, med undantag för skola för hörselskadade. När det gäller hörselskadade säger ni nej till Folkpartiets förslag att förstärka rätten till speciella hörselklasser för de elever som så önskar.

Min fråga kvarstår. Säger ni nej därför att ni anser att det skulle bli för dyrt att behålla fasta specialskolor inte bara som resurscenter utan också som en möjlig skolform för flerhandikappade barn, eller gör ni det därför att ni tror att det är bättre att ingen får möjlighet att gå i den skolformen?

Jag hinner inte utveckla resonemanget om den nationella skolpengen. För övrigt har Folkpartiets förslag inte kommit än, så jag hade ändå inte kunnat gå in på detaljer. Jag kan ändå i sammanhanget nämna att kommunaliseringen nog var ett av de enskilt största missgrepp vi gjorde när det gäller den svenska skolan. Det var då likvärdigheten började minska, och det var då vi tappade kontrollen över skolan. Vi är övertygade om att vi behöver ett statligt samlat grepp om skolan, men utgångspunkten ska vara att resurser ska fördelas efter behov. De som behöver mest ska ha mest. Den debatten får vi återkomma till.

Frågan är alltså hur ni ser på specialskolan.

Anf. 189 TOMAS ENEROTH (s):

Fru talman! Jag ska gärna ta del av protokollet. Ulf Nilsson talade om kommunaliseringen och förstatligandet. Jag vidarebefordrar med varm hand protokollet till alla de folkpartistiska kommunpolitiker jag känner som jag vet inte delar Ulf Nilssons uppfattning.

Jag har läst delar av det förslag som Leijonborg och Björklund lanserar, och det har redovisats ganska utförligt i medierna. Det gäller en skolpeng à la Moderaternas, som också är enhetlig. Barn med särskilda behov skulle få extrapengar. Då är vi inne på frågan om barnet ska få en, två eller tre checkar. Vilka effekter kommer det att få för funktionshindrade?

Någon kanske säger så här: Just detta år är jag ett trechecksbarn som behöver visa upp tre checkar för att ha råd med denna särskilda skolform. Men om jag blir bättre blir jag av med en check, för då kommer den statliga myndigheten att tala om att jag inte behöver den.

Jag är medveten om att jag nu överdriver lite, men jag tror att det är viktigt att ta reda på vilka effekterna blir av att de barn som ska få extrapengar pekas ut. Jag tror att det är en farlig väg att gå. Jag tror att man måste tänka om från Folkpartiets och Moderaternas sida.

Sedan noterar jag att Ulf Nilsson menar att han i debatten sade att jag hittills inte har haft några argument. Det välkomnar jag. I det särskilda yttrande som finns i betänkandet är det lite hårdare formulerat. Jag välkomnar den öppningen, för jag tror att vi måste vara öppna. Jag kommer själv att vara väldigt angelägen om att vi tar till vara och utvecklar den kompetens som finns inom särskolan, oavsett om särskolan finns kvar som särskild skolform eller inte.

När det gäller den sista frågan kan jag säga att det inte alls handlar om resurser. Det är viktigt. Vi skjuter till pengar till resurscentren. Vi skjuter till pengar till Specialskolemyndigheten och till Specialpedagogiska institutet i större utsträckning än många andra partier. Vi gör det därför att vi tycker att det är en viktig verksamhet.

Men verksamheten måste komma fler till del. Den måste komma även dem som går på övriga skolor i landet till del, och den måste komma övriga skolor till del. Det är därför hela stödorganisationen utvecklas. Det är oerhört viktigt för att vi även på det området ska kunna behålla en nationell likvärdighet. Det kan inte bara vara bra för några få, utan det måste vara bra för alla.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 25 april.)

Trafiksäkerhet m.m.

18 § Trafiksäkerhet m.m.

Föredrogs
trafikutskottets betänkande 2001/02:TU10
Trafiksäkerhet m.m.

Anf. 190 BIRGITTA WISTRAND (m):

Fru talman! Nu ska vi behandla utskottets betänkande nr 10. Det handlar om trafiksäkerhet och gäller 106 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2001.

Utskottet har lagt ned mycket arbete på denna fråga. Vi har tyckt att trafiksäkerhet är viktigt inte bara därför att situationen i landet är oroande utan också därför att vi ser detta som en fråga som berör alla svenskar – inte bara trafikutskottet. Nästan alla svenskar är trafikanter. Oavsett om

vi är fotgängare, cyklister eller bil- eller lastbilsförare är vi alla på ett eller annat sätt delaktiga i vad som händer på våra vägar.

Jag vill, fru talman, för tids vinnande yrka bifall enbart till reservation nr 1. Vi står naturligtvis bakom alla reservationer. Jan-Evert Rådström kommer för övrigt att ta upp vissa viktiga frågor som jag inte hinner med, t.ex. gällande alkolås.

Det är förenat med risker att röra sig ute i trafiken. Det är farligt, men någon kan invända att det är farligt att leva. Det vet jag också. Vi ska alla dö. Men varför ska vi dö i en onödig trafikolycka? skulle jag vilja svara. Varför måste vi varje söndag läsa om ungdomar som har kört ihjäl sig tidigt på lördag- eller söndagmorgonen? De har varit obältade, trötta och kanske t.o.m. påverkade. Det är tragiskt. Det är onödigt. Jag undrar varför.

Om det hade funnits ett medvetande om att det faktiskt är förenat med risker att sätta sig i en bil eller på en cykel skulle det inte vara så mycket som behövdes för att vi skulle kunna undvika dessa olyckor.

Tänk bara om alla människor satte på sig säkerhetsbälten och bestämde sig för att inte dricka alkohol när de kör. I dag har vi skrämmande mörkertal för både alkohol och droger i trafiken. Vi tar fast ungefär 14 000 berusade varje år. Samtidigt finns det siffror som säger att det är 14 000 personer varje dag som kör omkring påverkade av sprit eller tabletter.

För mig är frågan hur vi ska få en förändrad attityd till trafik en av de viktigaste. Jag tror att vi har negligerat den. Vi har inte fått den attitydförändringen. Vi trodde några år att vi hade kommit till rätta med alkoholförtäring och bilkörning. Men det verkar inte så.

Fru talman! Jag återkommer till de frågorna.

När man är ute och debatterar trafiksäkerhet med t.ex. näringsministern är han väldigt stolt. Han säger att den här regeringen har gjort mer än någon annan när det gäller trafiksäkerheten. Då måste det vara trist för honom att titta på facit. Hur ser det egentligen ut?

Ja, inte har trafikolyckorna minskat. De har snarare ökat. Är det ett tecken på det vi har sett inom många andra områden, dvs. att man lovar runt men att det inte håller? Jag skulle gärna vilja få redogöra för hur det ser ut för närvarande när vi tittar på trafiken.

Den här statistiken kommer från Vägverket. Där rapporterar man att de första tre månaderna i år omkom 119 personer jämfört med 104 personer förra året. Medeltalet för antalet dödade januari–mars år 1997–2001 var 118. Det är en ökning där också. 46 personer har i år omkommit i kollisioner med tung lastbil. Det är en väldigt hög siffra. Nära 50 % av alla som omkommer gör det i kollisioner med en tung lastbil.

Jag tycker inte att näringsministern ska vara stolt över de siffrorna. I stället tycker jag att han borde vara bekymrad över hur det kommer sig att siffrorna ändå ser ut som de gör trots att man har gjort mer än vad någon annan regering har gjort.

Det finns vissa frågor som vi är eniga med regeringen om. Det är att vi måste göra något åt vägarnas underhåll och vägarnas kvalitet. Det är grunden för en förbättrad trafiksäkerhet. Vi ska titta på de farligaste vägarna först.

Detta har näringsministern sagt. När vi äntligen fick propositionen kunde vi se att det minsann inte var de satsningar som man hade utlovat.

Socialdemokraterna vill först starta sitt investeringsprogram år 2004 och då göra investeringar på 69 miljarder och totalt satsa 179 miljarder på vägar. Vi har i vår budget avsatt 105 miljarder till investeringar och 225 miljarder totalt. Det tycker jag talar sitt tydliga språk, fru talman.

År 1998 lämnade ett enigt utskott med riksdagens stöd över frågan om en vägtrafikinspektion till regeringen. Den har nu utretts i olika omgångar. Ännu har ingenting hänt. Nu sägs det att en proposition är på väg. Den kommer att bli så försenad att ingenting kommer att hända åtminstone under vår period här i riksdagen.

Hur kan en sådan fråga få ta fem år? Vi har inte råd med det. En av förklaringarna till att det har dröjt så länge är att det nu inte finns någon opartisk kritiker som kan tala om för regeringen och för oss andra att vägarna är i bedrövligt skick. Väghållaren kan helt enkelt inte ställas till ansvar, utan situationen får fortsätta. Det är oerhört viktigt att trafikinspektionen kommer till stånd.

Vad vi behöver i Sverige är fler vägar, bredare vägar, gärna vägar med vajerräck men även fler motorvägar. Alla vet att ungefär 10 % av trafiken går på motorvägar, men den står bara för 5 % av olyckorna. Det sägs ofta i debatten att hastigheten är så avgörande för hur svåra olyckorna blir. Det är viktigt att då ha dessa uppgifter i åtanke. Trafikfrågor är minsann inte så enkla att det bara gäller att sänka hastigheten. Det finns andra saker som vi också måste göra.

Det är därför uppmuntrande att Vägverket nu tänker pröva flexibla hastigheter. Jag hoppas att man gör det på ett sådant sätt att gränserna blir rimliga. Fortfarande har vi oerhört många överträdelser av hastighetsbegränsningarna. Det behöver inte bara bero på bilisterna. Det kan också bero på att nivåerna är felaktiga. Jag kör ofta bil i Småland. Jag undrar ofta varför en viss väg har fått hastighetsbegränsningen 70 km i timmen och en annan 110 km i timmen.

Fru talman! Förra året ägnade utskottet en stor del av sitt arbete med trafiksäkerhet åt att lyfta fram barnens situation. Men, hör och häpna, i en debatt nyligen i Örnsköldsvik visade det sig att ministern inte ens kände till detta, trots att själva konferensen var på det temat. Tursamt nog hade någon tjänsteman på departementet ändå skrivit in det i Vägverkets regleringsbrev.

Nu hoppas vi verkligen att Vägverket och regeringen tar fram insatser för att visa på hur man ska förbättra situationen för barnen i trafiken. Jag stöder helt det interaktionistiska perspektivet, dvs. den helhetssyn på barnet i trafiken som man har i den nya forskningen.

Vi har också tagit upp de senaste årens olyckor med skolskjutsar, som både väckt berättigat uppseende och lett till en rad motioner. Här hoppas jag nu att kommunerna tar frågan på allvar så att våra barn kan åka säkert till skolan.

Men alla barn åker inte buss till skolan. Ganska många barn cyklar. Här kan jag inte låta bli att ta fram en av mina andra käpphästar, nämligen att vi måste få ordentliga cykelbanor där vi skiljer trafikslagen från varandra och snabb trafik från långsam. Här har vi väldigt långt kvar. Stockholm har valt att bygga sina cykelbanor på helt fel ställen, tycker jag. Men man visar upp att det är tvunget att det finns ordentliga cykelbanor.

Jag fick en riktig tankeställare häromdagen när jag fick höra att de som rider måste ha hjälm om de ska få ut ersättning från sin försäkring. Jag tänkte då: De små flickorna eller pojkarna som rider runt på en liten snäll bana måste ha hjälm när de rider, men vi skickar ut våra barn eller oss själva utan hjälm i trafiken. Jag tror inte på en lag. Men jag fick mig verkligen en tankeställare.

En annan fråga som regeringen har fått av vårt utskott är att undersöka förutsättningarna för en trafikofferjour. Här har vi inga besked om vad som händer i regeringen. Vi vet att vi i år har ungefär 4 000 allvarligt skadade i trafikolyckor. Vad händer med dem? Hur kan vi hjälpa dem? Vi vet att väldigt många lever i traumatiska och svåra situationer under hela resten av sina liv. Det kom en rapport för några år sedan som hette *Trafikoffers upplevelser och liv – ett drama om bemästring*.

Fru talman! Det finns mycket som regeringen har att göra innan den har verkställt det som utskottet har önskat.

Det finns till sist en rad organisationer som får stöd från regeringen, bl.a. NTF, men också andra frivilliga organisationer. Här har jag hört glunkas – jag vet inte om det är rätt – att man nu ska ge ökade resurser till dem. Det tror jag är fel. Döda organisationer är döda. Det är i stället oerhört viktigt att få i gång ett nytänkande. Hur ska vi påverka unga människor? Hur ska vi förändra attityderna?

Jag tror att vi måste ta vara på de nya medierna som finns. Här skulle jag uppmuntra att regeringen och Vägverket satte i gång en ordentlig utredning där man tittade på hur vi ska få till stånd förändrade attityder för att minska trafikolyckorna.

Anf. 191 KARIN SVENSSON SMITH (v):

Fru talman! I dag diskuterar vi trafiksäkerhet i kammaren. Samtidigt pågår det en febril process ute i landet med planering av de infrastrukturmedel som riksdagen genom sitt beslut den 14 december i fjol ställde till förfogande. Vägverket och Banverket ska det närmaste året göra en planering för vilka vägar och järnvägar som ska bli byggda samt för vilka investeringar som i övrigt behövs för att vi ska närma oss de transportpolitiska målen.

Trafiksäkerhet är ett av dessa mål som en enig riksdag har ställt upp. Målet innehåller precisa etappmål som är lätta att utvärdera. Fram till år 2007 ska antalet som omkommer på vägarna ha halverats. Max 270 ska det vara då. Är det en hög eller en låg målsättning? Den frågan står på dagordningen, om inte annat för att det finns en moderat motion som ifrågasätter nollvisionen. Även på förra veckans möte i Vägföreningens och Asfaltföreningens regi väcktes frågan om det inte var dags att revidera målet när det nu visat sig vara så svårt att leva upp till.

Låt oss då stanna upp och fundera. Skulle samma diskussion ha kunnat förekomma om det hade gällt flyget, järnvägstrafiken eller sjöfarten? Hade vi accepterat en Estoniaolycka om året – plus 40 000 skadade? Skulle vi acceptera att 3–4 % av varje årskull dör eller invalidiseras på grund av vägtrafiken? Nej, givetvis inte.

Man kan fråga sig varför inte opinionen för ökad trafiksäkerhet är starkare. Jag ser flera orsaker till detta. En avgörande fråga är vem som sätter dagordningen i trafikpolitiken. Svenska vägföreningen har, vilket vi trafikutskottsledamöter ständigt blir påmind om, mycket att säga till

om. Med tanke på att det i första hand är en lobbyorganisation för de företag som bygger vägar har Vägföreningen inget intresse av att lyfta fram trafikövervakning på sin agenda. Fordonsindustrin i det här landet är det givetvis många som lyssnar på. Sammantaget har de stora resurser att spendera på opinionsbildning.

Väg- och fordonsindustrin ger ut påkostat tryckmaterial, ordnar konferenser, arrangerar mässor etc. Detta påverkar givetvis motorjournalister och många andra. Jämfört med detta har NTF och andra folkrörelser som inte har privata vinstintressen bakom sig lite att sätta emot. Därför har vi också en trafiksäkerhetsdebatt som koncentrerar sig på krockkuddar och motorvägar. Det är en debatt om hur vägen och fordonet ska kunna anpassas till vilket beteende som helst hos föraren – i stället för det som verkligen är effektivt för att minska antalet döda i trafiken, dvs. övervakning samt sanktioner mot hastighetsöverträdelser, bältesslarv och rattonykterhet.

Fyra av tio omkomna i Vägverkets regioner Skåne, Väst och Sydöst hade inget bilbälte på sig. Enligt Vägverket är minst var femte dödsoflycka drog- eller alkoholrelaterad. Här är mörkertalet sannolikt stort eftersom alkoholhalten hos de omkomna inte undersöks regelmässigt. Den enskilt väsentligaste orsaken till att trafikolyckor får dödlig utgång är hastigheten.

Frånsett det cyniska i att inte vidta de effektivaste åtgärderna är det ett stort slöseri med skattemedel att med trafiksäkerhetsmotiv bygga motorvägar när Vägverkets egen redovisning till trafikutskottet visar att två-plus-ett-vägar med mittvajer ger samma trafiksäkerhetseffekt men för genomsnittligt en tjugondel av kostnaden.

Det är val i höst, och väljarna ska ställa oss till svars. Vad ska vi göra åt människor som inte klarar av det högt uppdrivna tempot på de av besparingar slimmade offentliga arbetsplatserna utan sjukskriver sig i stället? Vad ska vi säga till de föräldrar som inte vill lämna barnen till stora barngrupper där allt färre vuxna tar hand om dem? Vad ska vi säga till de elever som lämnar grundskolan utan godkända betyg för att lärar- och specialpedagogtimmarna inte räcker till? Ska vi säga att vi bygger Södra länken för 1 miljard per kilometer men att statskassan tyvärr inte har räckt till fler trafikpoliser och ökade statsbidrag till kommuner och lands-ting?

Om vi lämnar de ekonomiska intressen som har makt att styra dagordningen kan vi gå över till den skeva könsfördelning som råder bland dem som bestämmer över trafiken. Kommunförbundet konstaterar att trafiken styrs av de 20 % av befolkningen som de medelålders bilkörande männen utgör. Eftersom en snabb och kraftfull bil tycks vara viktig för många mäns identitet upplevs hastighetsinskränkningar som ett hinder för att utnyttja fordonets prestanda. I USA har en attitydundersökning visat att en grupp av männen t.o.m. skattade sitt fordon högre än sina egna barn.

Via olycksstatistiken vet vi att män mellan 18 och 24 år är en stor riskgrupp i trafiken. Unga män kör mer än unga kvinnor. De borde alltså bli skickligare och därmed råka ut för färre olyckor. Statistiken visar att så inte är fallet. En förklaring kan vara att unga män ofta överskattar sin egen förmåga. Forskning har visat att unga män ofta tror att de är kör-

skickligare än genomsnittsbilisten, medan kvinnor däremot ofta bedömer sig som sämre än genomsnittet.

Hög hastighet och därmed tidsvinst väger också tungt i de samhällsekonomiska kalkyler som görs inför infrastrukturbyggen. Några få minuters tidsvinst kan motivera stora investeringar. Men hur ska tiden för dem som omkommer i förtid värderas? Vilket är priset för de 33 1/2 år som de trafikdödade i genomsnitt förlorat av sina liv?

Flera undersökningar har visat att kvinnor i genomsnitt prioriterar säkerhet och trygghet i trafiken framför fart. Det säkraste är att åka kollektivt. Fler trafikpoliser och automatiska hastighetskameror skulle för en jämfört med kostnaden för vägbyggen billig summa höja säkerheten på vägarna högst substantiellt. Varför sker då inte detta? Varför finns inte trafiksäkerhet med som en av de prioriterade uppgifterna i det regleringsbrev som regeringen har utfärdat till Rikspolisstyrelsen? Varför inrättas inte den vägtrafikinspektion som riksdagens trafikutskott så många gånger har beställt av regeringen?

Ska det nyinrättade jämställdhetsmålet tas på allvar måste trafikpolitiken i större utsträckning återspegla kvinnors behov och värderingar. Därför borde trafiksäkerhetsarbetet få en annan inriktning: mer koncentration på att föraren följer det gällande regelsystemet och mindre tilltro på att förändringar i vägsystemets beskaffenhet kan lösa problemen.

Vi vet genom Trafikkøkonomisk institutt i Norge, VTI och i princip alla andra trafiksäkerhetsforskare vad som behöver göras. Respekterades hastighetsgränserna, hade alla bälten och var ingen alkoholpåverkad – då skulle det vara möjligt att nå nollvisionen.

Fru talman! Det finns dock ljusningar i mörkret. En sådan ljuspunkt är att trafikutskottet har lyckats ena sig om att av regeringen begära en redovisning av regeringens överväganden när det gäller möjligheterna att införa en allmän användning av alkolås. Ett krav på att alla nya fordon ska vara utrustade med alkolås kommer förstås att möta motstånd, på samma sätt som kravet på obligatorisk bilbältesutrustning gjorde innan det blev lag. Nu finns det mig veterligen ingen som ångrar det beslutet. Lika självklart borde det vara att ingen ska kunna köra bil i berusat tillstånd, med fara för sitt eget och andras liv.

Alkolås är inte till fördel bara i personbilar. Alkolås borde finnas även i yrkesfordon på väg och spår. Den urspårning som ägde rum i Borlänge, med evakuering som följd, hade inte skett om locket hade varit utrustat med alkolås. Därför yrkar jag bifall till utskottets förslag i alla delar utom när det gäller fordonsägarnas ansvar. Vad gäller detta yrkar jag bifall till reservation 6, som kräver att fordonsägaren blir skyldig att uppge till vem denna har lånat ut sitt fordon. Då skulle trafikpolisens arbete bli mycket effektivare. Så är fallet i Norge och Danmark, och så borde det vara i Sverige också.

Anf. 192 BIRGITTA WISTRAND (m) replik:

Fru talman! Jag håller med Karin Svensson Smith om mycket. Jag tror att vi delar många uppfattningar om att vi ska köra bil på ett sätt som gör att människor inte omkommer och inte skadas. Men jag tycker att det är synd att hon förenklar debatten så. Det gör att vi inte kommer framåt.

Karin Svensson Smith säger att om NTF får mer pengar skulle de kunna sätta sig upp mot de stora lobbyorganisationerna. I mitt anförande

försökte jag säga att det inte handlar om det. Det handlar om något helt annat. Man måste sluta tro att det handlar om antingen vägar eller attityder. Det handlar om både–och. Det handlar naturligtvis också om poliser.

Om Karin Svensson Smith tror att den situation vi har i dag beror på att vissa lobbyorganisationer har fått för mycket utrymme i medierna är hon helt fel ute.

Anf. 193 KARIN SVENSSON SMITH (v) replik:

Fru talman! Det här handlar inte i första hand om hur stora anslag man lägger på trafiksäkerhet. Birgitta Wistrand! Det finns inte mer anslag i ert budgetförslag. Det kan det inte finnas hos ett parti som kräver lägre skatter.

Frågan är hur man använder de medel som man anslår. Det är faktiskt det som denna debatt handlar om. Ska man koncentrera sig på att bygga motorvägar, eller kan samma summa användas för trafikpoliser, automatiska hastighetskameror, osv.? Eftersom ingen av oss har obegränsade medel måste vår uppgift vara att fördela medlen på ett sådant sätt att så många liv som möjligt sparas i trafiken. Och forskningen är fullständigt enig om detta. Hastigheten är den enskilt viktigaste anledningen till att en olycka får dödlig utgång. Likaså handlar det om bilbälten, alkohol och för all del att yrkestrafiken följer sina regler. Det är det som vi kan göra någonting åt med den summa pengar som vi har.

Vänsterpartiet är givetvis också för att man inför alla effektiva fysiska åtgärder, dvs. att man sätter upp mittvagnar på alla de vägar i Sverige där det är motiverat. Vi har också kommit överens med regeringen om att det finns tillräckligt med resurser i Vägverkets anslag för att man ska kunna göra det. Däremot finns det inte resurser till överinvesteringar i form av motorvägar.

Anf. 194 BIRGITTA WISTRAND (m) replik:

Fru talman! Jag tror inte att man kan köpa hänsyn för pengar. Det är det som jag talar om. Om man kände hänsyn mot sig själv och mot andra skulle trafiken se ut på ett annat sätt. Det är där som vi måste börja, och det är det problemet som jag tycker att man skulle ta tag i. Samtidigt tror jag att vi inte kan diskutera detta om vi har så dåligt vägunderhåll och så dåliga vägar som vi har i dag. Då är det ett problem i sig. Men när vi får bättre vägar kan vi ta tag i dessa frågor. Jag tror alltså inte att det går att köpa hänsyn utan att detta handlar om en helt annan diskussion och en helt annan aktivitet än poliser, som vi självklart också ska. Men vi kan inte byta ut våra bra vägar mot någonting annat. De måste också finnas, och det är grunden.

Anf. 195 KARIN SVENSSON SMITH (v) replik:

Fru talman! Det är möjligt att det är en sak som har att göra med varifrån jag kommer och var jag är vald som gör att jag försöker att ta del av forskningsresultat. Och de visar att det enda samband som finns mellan vägens beskaffenhet och olycksfrekvensen möjligen är det omvända, därför att om vägen är synbart dålig anpassar de flesta förare sin hastighet efter det, dvs. att folk kör sakta på gropiga vägar. Givetvis ska vi inte ha gropiga vägar av det skälet. Vi har många andra krav på vägarna. De ska vara framkomliga för näringslivet och annat. Men det är en felsyn att

tro att om man breddar vägen och gör den jämnare så får man ökad trafiksäkerhet. Ökar hastigheten, vilket den vanligtvis gör när man breddar vägen, har nettoeffekten blivit noll.

Det som däremot är effektivt är övervakning i sammanhanget. Och riksdagen uttrycker sina normer i form av lagar och regler. Men om människor ska respektera dem och om de ska tro att vi menar allvar med nollvisionen måste vi ha en övervakning så att vi ser till att lagarna efterlevs. Så är inte fallet i dag. Trafikpoliserna har blivit mycket färre, likaså fordonsinspektörerna. Och när det kostar 150 kr att ha ett obältat barn i bilen, vilken respekt har människor då för det regelsystem som vi har? Jag tror inte att detta bötesbelopp har ändrats sedan 1975. Är det då så konstigt att människor inte visar större respekt?

Anf. 196 TUVE SKÅNBERG (kd):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 5.

Fyra år har vi suttit i trafikutskottet. Fyra år har vi debatterat järnväg, flyg, vägar och mycket annat. Jag tror inte att vi samtalar om någonting som är viktigare än det som vi samtalar om här i kväll. Detta handlar om människoliv. Det handlar om barn som inte kommer hem från skolan. Det handlar om efterlängtnade föräldrar. Det handlar om människor som skulle ha haft en stor del av livet framför sig levande eller oskadade, men en trafikolycka kom emellan.

Jag skulle vara glad och stolt för att vara en del i detta utskott om det inte vore för det oerhörda allvaret som gör att man aldrig kan känna sig riktigt nöjd när man talar om trafiksäkerheten mot bakgrund av att närmare 600 dödas i trafiken varje år. Men jag är stolt, och jag är glad över att detta betänkande speglar en så stor enighet bland oss i trafikutskottet. Visst har vi olika lösningar, och vi har verkligen fått en uppsjö av motionskrav som vi har försökt att ta hänsyn till här. Men de är i huvudsak positivt bemötta. I enstaka fall har vi gått förbi dem. Men i allmänhet har vi försökt att ta fasta på det allra mesta och göra en situation som är mycket allvarlig bättre.

En sak som är väldigt viktig är att ett enigt trafikutskott återigen bekräftar riksdagens tidigare beslut om övergripande mål i form av nollvisionen och etappmålet. Det är viktigt att det når ut. Vi kan vara oense om många saker, men vi accepterar inte att människor dör och att dessa siffror inte minskar. Det tror jag är viktigt att vi säger och säger igen.

I min familj har jag en nollvision. Jag har tre barn. Naturligtvis hoppas jag och räknar med att mina tre barn inte ska dö i trafiken, precis som de räknar med att pappa och mamma ska komma hem. Vi har en nollvision för vår familj. Och det skulle vara fullkomligt otänkbart och en katastrof utan möjlighet att beskriva om jag inte fick den nollvisionen uppfylld. Ska det inte vara så i landet också att vi tillsammans ser det som en fullständigt otänkbart katastrof och inte något som man får kalkylera och räkna med att några stycken stryker med varje år? Vi blir upprörda över Estoniaolyckan. Men i trafiken är det fler som dör. Och jag är som sagt glad för att vara en del i ett utskott som verkligen tar detta på allvar.

Det är fortfarande drygt var femte dödsolycka i vägtrafiken som är förknippad med alkohol eller andra droger. Därför är det mycket välkommet att utskottet nu säger åt regeringen eller bekräftar att regeringen

avser att utöka den hittillsvarande försöksverksamheten med alkohol för personer som har dömts för rattfylleri till att gälla hela landet.

Jag tycker också att jag vill lyfta fram den allmänna användningen av alkohol, som det talas om i betänkandet. Det tillhör också en milstolpe som jag kanske inte hade vågat hoppas att vi skulle få på pränt. Men ditåt är siktet inställt, precis som Karin Svensson Smith sade om bilbältet. Nu öppnar vi en framtid för att så småningom, kanske först i yrkestrafiken men så småningom i alla bilar, få in alkohol som något självklart.

Säkerheten för barnen i trafiken ägnas också stor uppmärksamhet i vårt betänkande.

Låt mig bara göra några stickprov i vårt betänkande och lyfta fram några viktiga saker.

Antalet dödade i vägtrafikolyckor var 531 år 1998, 580 år 1999, 591 år 2000 och 565 år 2001 plus ytterligare 25–30 om man använder samma teknik att räkna. Tendensen för de allvarligt skadade är densamma. Det redovisar vi. Vi redovisar också att detta framför allt rör bilförare. I 301 fall förra året var det bilförare som dog. Även bilpassagerarna är illa utsatta med 116 fall. De andra som också rör sig i trafiken är representerade i betydligt mindre utsträckning.

Vi kan också se på de vidtagna åtgärderna och de effekter som de visar. Då är det så att nybyggnationer av det statliga vägnätet svarade för färre dödade år 2000 – ungefär fem – och färre dödade år 2001 – ungefär fem. Och när det gäller riktade trafiksäkerhetsåtgärder var det 8 respektive 10. Det går att göra någonting åt det genom att förbättra vägstandarden och situationen som har med själva systemet att göra. Men vi talar fortfarande om fem- och tiotal, och det dör hundratals.

Vi är överens om att det är tre faktorer som är särskilt viktiga för att minska dödstaten och antalet svårt skadade. Det är hastighetsbegränsningarna, det är bältesanvändningen, och det är alkoholen och drogerna. Att påverka trafikanternas attityder och beteenden är oerhört viktigt. Och där har vi hjälpmedel i frivilligorganisationerna, och jag vill stämma in och säga att det är väldigt viktigt att ge dem stöd, både ekonomiskt och genom att lyfta fram dem i en debatt som denna.

Där finns NTF, Motormännens Riksförbund, M, och Motorförarnas Hälnykterhetsförbund, MHF, för att nämna de tre största frivilligorganisationerna.

Alkoholset, som jag inledningsvis nämnde om, skulle kunna vara det som är denna dags och detta betänkandes stora nyhet och som vi skulle kunna tänka oss att TT skriver om och vi får läsa om i tidningarna i morgon.

Alkoholset gör det möjligt att redan från starten utrusta alla fordon med en apparat som ser till att man inte kan starta och inte köra vidare utan att regelbundet blåsa för att visa att man inte har någon alkohol i utandningsluften. Man skulle kunna säga att alkoholset i tre olika avseenden skulle kunna göra skillnad: dels som ett utrustningskrav på alla fordon på våra vägar, dels för att kvalitetssäkra transporter och som ett argument vid upphandlingar, dels – vilket nog är det vanligaste och det viktigaste – för en villkorlig återkallelse av körkortet vid rattfylleribrott.

Här tror jag att vi omedelbart kommer att kunna se en skillnad när vi nu har öppnat dörren för en försöksverksamhet över hela landet.

Jag vill också nämna det elektroniska körkortet, som utskottet mycket tydligt lyfter fram som någonting som behöver komma för att det ska kunna bli en rättsida på det här. Det gäller då inte bara när man åker i egen bil utan också när man lånar andras bilar. Ett elektroniskt körkort är ett körkort i kreditkortsformat med ett mikrochip med olika funktioner. En av funktionerna skulle kunna vara att man inte kan starta bilen om man inte har ett giltigt körkort – t.ex. om man har kört rattfull och fått körkortet indraget. Detta genomfört i alla bilar skulle kunna vara ett säkert sätt att undvika att de som av någon anledning saknar körkort ändå kör.

Jag skulle nog också vilja lyfta fram användningen av bilbälte. Om vi kommer till rätta med dem som slarvar med bilbältet skulle ungefär 100 liv sparas varje år. Bilbältesanvändningen halverar risken att dödas eller allvarligt skadas vid en kollision.

Det är nog sant att bötesbeloppen kan spela in. Men ännu viktigare tror jag att opinionsbildande åtgärder, eller en kombination av båda sakerna, är – dvs. att göra det till lika naturligt att sätta på sig bilbältet som att ta på sig skorna när man ska gå ut.

Jag vill också lyfta fram barnen. Utskottet skriver att antalet trafikolyckor där barn dödas eller allvarligt skadats var mycket stort tidigare. Sedan tio år tillbaka är det varje år omkring 50 barn som dödas och omkring 2 800 barn som allvarligt skadas vid trafikolyckor. Den stora nedgången i antalet olyckor anses i första hand bero på säkrare trafikmiljöer i barnens närområde men också på lagstiftning om hastighetsbegränsningar i tätorter och skolmiljöer, lagstiftning om bilbälten och bilbarnstolar samt en utveckling av säkrare fordon. Det är alltså möjligt att förändra statistiken. Det visar fallet med barnen.

Vajerräckena är obehagliga för motorcyklisterna. Där har vi i trafikutskottet tagit ställning och lyft fram att vi ser positivt på att man på Vägverket är öppen för att pröva nya tekniska lösningar.

Skyltar om ny körkortsinnehavare efter brittiskt föredöme har utskottet också lyft fram som någonting positivt.

Fru talman! Som en sista punkt vill jag säga att Kristdemokraterna vill gå snäppet längre än vad utskottets majoritet vill göra. Det gäller då vinterdäck för tunga fordon. I en motion påpekar vi kristdemokrater att i Sverige gäller ett påbud i fråga om vinterdäck för personbilar men däremot inte för tunga fordon. Emellertid finns det, menar vi, skäl att överväga frågan om obligatorisk användning av vinterdäck även för tunga fordon – både svenska och utländska – under den period då det är vintervägslag i Sverige. Vi vill ha ett tillkännagivande till regeringen med den innebörden, så att motionen blir tillgodosedd i den delen.

Anf. 197 BIRGITTA WISTRAND (m) replik:

Fru talman! Jag hade nyss ett kort inlägg med lite kritiska synpunkter vad gäller de s.k. frivilligorganisationerna. Inom trafiksäkerhetens område gäller det NTF, Motormännens Riksförbund, M, och Motorförarnas Helnykterhetsförbund, MHF. Jag tycker alltså att de inte sköter sina uppgifter, utan jag hade förväntat mig mer av dem. Under det här året har jag särskilt studerat frivilligorganisationerna, och jag är besviken vad gäller deras insatser – jag är alltså kritisk till dem.

Nu säger Tuve Skånberg att frivilligorganisationerna är viktiga och att de behövs och ska lyftas fram. Därför skulle jag vilja fråga: Vad tycker Tuve Skånberg att de under de senaste fem åren har åstadkommit som Tuve Skånberg skulle vilja lyfta fram?

Anf. 198 TUVE SKÅNBERG (kd) replik:

Fru talman! Jag måste nog, tyvärr, instämma i kritiken här. Det NTF som jag lärde känna under min skoltid var effektivare, tydligare och mer opinionsbildande jämfört med hur det varit under de senaste fem åren, då man haft en annan inriktning där man mer har gått in för att förändra systemet. Det är väl bra att systemutvecklingen blir positiv, men jag ser frivilligorganisationernas roll framför allt som opinionsbildare och tror att deras närvaro inte minst i skolan är oerhört viktig.

Att, som när det gäller Motormännens Helnykterhetsförbund, med ordentliga dekaler märka ut sin närvaro i trafiken och att på ett mycket aktivt sätt använda sin fritid för att påverka tror jag är viktigt.

Frivilligorganisationerna kunde göra mer – ja, det håller jag med om. Men sedan är det en annan sak att ta bort dem utan att ha något att ersätta dem med.

Anf. 199 BIRGITTA WISTRAND (m) replik:

Fru talman! Det var inte vad jag sade, utan jag sade att jag tycker att vi måste hitta någonting annat. På samma sätt som när det gäller folkrörelser inom många andra områden har t.ex. också nykterhetsrörelsen nästan försvunnit och måste ersättas av någonting annat. Vi har ju kvinno- och politiska partier. Det här förekommer inom vartenda område. Det gäller att hitta nya former och nya arbetssätt. Visst ska frivilligorganisationerna finnas kvar, men vi måste ställa större krav. Framför allt måste vi hitta andra vägar. Det var det som jag ville fråga Tuve Skånberg om.

Anf. 200 TUVE SKÅNBERG (kd) replik:

Fru talman! Naturligtvis håller jag med om att det behövs andra vägar. Själv är jag representant för flera av de folkrörelser som har nämnts här. De är alls inte döda. En och annan av deras företrädare må vara åldersstigen, men det kommer så att säga nya ungdomar som knackar på dörren och som skulle kunna ersätta de äldre.

Nej, folkrörelserna behövs, och deras tid är inte ute. Men jag kan hålla med om att de behöver kompletteras med nya initiativ. Jag tror att de kan verka betydligt effektivare i opinionsbildande arbete än de i dag gör, men inte genom att få mindre bidrag. Jag skulle snarare vilja ge dem mer.

Anf. 201 SVEN BERGSTRÖM (c):

Fru talman! Trafiksäkerheten är ett viktigt men dessvärre inte tillräckligt uppmärksammat område som vi i trafikutskottet arbetar med. I fråga om förra årets betänkande var det ett enigt trafikutskott, och det var en väldigt styrka. I år finns det ett antal reservationer, men i allt väsentligt är det ett enigt utskott som lägger fram betänkandet. Det är en styrka för det här arbetet.

Det är nu fyra år sedan riksdagen beslutade att transportpolitiken i vårt land måste utformas så att den är förenlig med en långsiktigt hållbar utveckling. I det här beslutet betonades trafiksäkerheten, och nollvisionen var ett viktigt delmål. Här ställdes också kravet att hela transportsystemet ska utformas och fungera så att vi får en god och hälsosam livsmiljö för alla – alltså ett folkhälsomål.

Vi i Centerpartiet vill, precis som i tidigare trafiksäkerhetsdebatter, understryka det här bredare folkhälsomålet när vi nu debatterar trafiksäkerheten.

Det handlar dessvärre inte endast om de ungefär 600 människor som dödas eller de ca 5 000 som skadas på vägarna varje år. Det handlar också om de ungefär lika många människor som varje år dödas av den försämrade livsmiljö som trafiken, främst biltrafiken, i våra tätorter åstadkommer. Det är inte lika enkelt att räkna dödsfallen när det är smygande död. Men de är faktiskt ungefär lika många människor som drabbas. En rapport från år 2000 visar att i Västereuropa innebär den allt intensivare trafiken att luftföroreningarna från vägtrafiken t.o.m. ger fler förtida döda än vad trafikolyckorna gör trots att vi har katalysatorrening, bättre motorer och en rad andra saker. Jag tycker att det är viktigt att lyfta fram detta, även om det inte behandlas i betänkandet. De frågorna hantearas av miljö- och jordbruksutskottet, men de hör ändå till trafiksäkerheten och hur den kan förbättras.

Vi vill alltså bredda debatten till att utöver de akuta insatserna för att förbättra trafiksäkerheten, som många har talat väl om och som jag också återkommer till, också handla om att introducera miljöriktiga bränslen, om att göra fordonen ännu effektivare, och om hur vi kan förbättra vägstandarden så att också människorna kan ta sig fram utan att formligen skakas sönder längs undermåliga vägar.

Fru talman! Det företagsamma kretsloppsanpassade och trafiksäkra samhälle som Centerpartiet eftersträvar förutsätter alltså ett grönare transportsystem där hela folkhälsan står i centrum, inte bara de akut döda på våra vägar. Därför vill vi i Centerpartiet utveckla kollektivtrafiken, bussar och tåg, flytta mera gods från lastbilar på vägarna till sjötransporter och järnvägar. Vi vill också skapa bättre förutsättningar för säker gång- och cykeltrafik med ökad användning av cykelhjälmar. Ökad gång- och cykeltrafik har det goda med sig, utöver att det minskar trafiken, att också folkhälsan stärks genom att allt fler människor rör sig rent fysiskt.

Barn och trafik är ett väldigt viktigt område. Där gör vi, som framgår av betänkandet, en markering när vi säger att vi väntar på den samlade redovisning från regeringen som vi tidigare efterlyst och efterlyser nu igen.

Nollvisionen är ett väldigt viktigt område, och jag vill inledningsvis säga att jag verkligen välkomnar att också Moderaterna står bakom nollvisionen till fullo. Det fanns moderata motioner som antydde annat, att man ville skrota nollvisionen. Om jag förstått det rätt står hela Moderata samlingspartiet bakom betänkandet i dess helhet inklusive våra tydliga ambitioner att stå fast vid nollvisionen.

För oss i Centerpartiet är det uppenbart att vi med en målmedveten och offensiv trafiksäkerhetspolitik kan klara av att på några år halvera antalet döda och svårt skadade i trafiken. Det skulle alltså innebära högst 270 döda i trafiken år 2007.

Enligt min mening är det insatser på främst fyra områden som kan ge mycket goda och snabba effekter. Här har dessvärre efterlevnaden av gällande regler och de åtgärder som gjorts inte blivit bättre under det gångna året, utan snarare sämre. Det framgår av s. 17 i betänkandet som handlar om att Vägverket har kollat måluppfyllelsen.

För det första: Jag vill betona acceptansen och respekten för gällande hastighetsbegränsningar. Här är det nödvändigt att utöver traditionell polisövervakning ta nya grepp som visat sig effektiva. Jag tänker då på bl.a. de automatiska kameror som med stor framgång i bl.a. mina hemtrakter i Hälsingland. På vägsträckan mellan Hudiksvall och Iggesund har det, från att det tidigare har varit väldigt många dödsolyckor, efter fyra års användande av dessa kameror inte inträffat en enda dödsolycka, vilket naturligtvis är en mycket stor framgång.

Centerpartiet är också positivt till en större flexibilitet när det gäller hastighetsgränser så att de kan ändras beroende på årstid, väglag osv.

För det andra: Nykterheten i trafiken. Här behövs mycket tydliga besked. Onyktra bilförare kan aldrig accepteras. Resurser måste prioriteras så att de nykterhetsprov som planerats av polisen verkligen också kan genomföras. Där är det tillfredsställande, precis som Tuve Skånberg sade, att vi från utskottet nu är väldigt tydliga när det gäller alkoholåsen. Vi skärper skrivningar och talar om att i redovisningen från regeringen bör ingå åtgärder för att kraftigt minska antalet alkohol- och drogrelaterade olyckor. Vi säger också att regeringens överväganden över möjligheten att införa en allmän användning av alkoholås bör ingå i redovisningen.

Det är en tydlig signal, och jag utgår från att regeringen uppfattar den signalen.

För det tredje: Bilbältet ska alltid användas. Dessvärre orsakas många dödsolyckor just av att det inte används. Om förare och passagerare alltid hade bilbältet på skulle vi omedelbart få en stor reduktion av antalet dödade på våra vägar.

För det fjärde: Det ska alltid sitta bra däck på de fordon som används i trafiken. Här har vissa i utskottet gått så långt att de reserverat sig till förmån för vinterdäck också på de tunga fordonen. Jag tycker att utskottets majoritetsskrivning är väldigt långtgående. Man säger att man utgår från att Vägverket ska hantera de här frågorna på ett ansvarsfullt sätt. Jag tycker att den signalen är väldigt tydlig.

Om vi gemensamt kunde leva upp till ambitionen på dessa strategiska områden som jag här har redovisat skulle vi radikalt minska trafikdöden och bara på några år halvera den sorgliga ökning som vi har haft, om än liten men ändå en ökning, under de senare åren till uppåt 600 döda.

Slutligen, fru talman, har vi från Centerpartiets sida en reservation i betänkandet. Det gäller fordonsägares ansvar vid utlåning av fordon. Det finns en centermotion där vi tycker att det alltid ska vara fordonsägarens ansvar om fordonet hanteras på ett felaktigt sätt. Det märkliga är att det skiljer sig här. Om en bil parkeras fel är det fordonsägarens ansvar. Men om en bil framförs på vägarna – den är mycket farligare när den rör sig än när den står still – på ett otillåtet sätt kan alltså inte ägaren ställas till ansvar. När det gäller parkering går det att göra det men inte när det gäller fortkörning. Det tycker vi är ett märkligt förfarande. Vi vill alltså ha en skärpning här, och vi reserverar oss och säger att bestämmelserna ska skärpas så att det alltid är ett åläggande för bilägaren att uppge vem

som lånar bilen så att man kan ställa dem till ansvar som gör fel. Jag yrkar bifall till reservation 6.

Eftersom det här är den allra sista trafiksäkerhetsdebatten under den här perioden vill jag passa på – vi har ju debatterat folkrörelsernas roll – att önska ordföranden i utskottet Monica Öhman lycka till i hennes nya arbete som verkställande direktör på NTF. Som framgått av debatten är vi många här som fortfarande tycker att folkrörelserna, det frivilliga arbetet, har en väldigt viktig uppgift att fylla på det här området. Jag är övertygad om att Monica Öhman kommer att göra sitt yttersta för att se till att NTF lever upp till alla de höga förväntningar som vi har på NTF som en viktig del för att förbättra trafiksäkerheten. Jag vill gärna önska Monica lycka till i hennes viktiga arbete på NTF.

Anf. 202 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Att trafiksäkerhet är något viktigt blir man klar över i de många motionsyrkandena och den iver och envishet med vilken som många av oss återkommer till dessa frågor. Det rör, som framgår av betänkandet, alltifrån väghållning och trafikmiljö till attityder och beteenden. Frågan om förarutbildning och körkort – med besvärande kötider – samt fordonsfrågor finns med i detta betänkande.

Min och Folkpartiets utgångspunkt är, inte oväntat, att kommunikation är något positivt. Men vi är också klara över att trafiken som å ena sidan ökar både välfärden och välbefinnandet å andra sidan har sina avig-sidor. Brister i trafiksäkerheten är vidare ett allvarligt inslag i trafikpolitiken. Folkpartiet stod bakom den av riksdagen beslutade nollvisionen, som skulle innebära att ingen ska dödas eller svårt skadas i trafiken. Det är snart fem år sedan frågan fördes på tal och sedan blev en politisk hävstång – ifrågasatt av många, hånad av en del men accepterad av flertalet.

Den fina visionen och det höga målet har inte nåtts. Tvärtom har antalet svårt skadade och döda i trafiken ökat under senare år, låt vara att ökningen är på en internationellt sett måttlig, för att inte säga låg, nivå. Men visst känns det vemodigt att den goda nollvisionen, främst som ett gott pedagogiskt instrument, inte har kunnat föras närmare målet. Det krävs alltså krafttag för att komma i närheten av dessa höga ambitioner. Att ha en vision räcker inte.

Det vill till ett helt batteri av insatser, alltifrån informationsinsatser till god förarutbildning, allmänt stärkt trafikmoral hos alla medborgare och dessutom en effektiv kamp mot fylleri och andra droger inom alla trafikslag. Sådana åtgärder måste vidtas som är viktiga led i såväl nollvisionen som nödvändiga inslag i trafiksäkerhetsarbetet.

Utskottet har också detta år kunnat samla sig kring gemensamma slutsatser, men jag vill ändå lägga särskild vikt vid några delfrågor. Dit hör, som jag indirekt nämnde nyss, nollvisionens etappmål för år 2007. Det präglas av den gemensamma grundsynen att trafikolyckorna måste minska.

Att dödsolyckorna har kunnat begränsas under några år beror bl.a. på den ökade säkerheten i bilarna och vägarnas relativt sett förbättrade konstruktion. Krockkuddar, sidobalkar och låsningsfria bromsar efterfrågas i allt större utsträckning och finns nu på alltfler bilmodeller. Det är angeläget att denna utveckling mot säkrare bilar fortsätter. Det kan dock ses som att det finns en konflikt mellan säkerhet och bränslesnålhet på for-

donsmarknaden. Stora bilar drar ofta mer bränsle, men är i gengäld av hög kvalitet när det gäller säkerhet. För små bilar är förhållandet ofta det omvända.

Det är angeläget att upprätthålla en trafikövervakning som har till uppgift att begränsa och minimera trafikolyckor. Farliga vägsträckor måste ses över och skärpt hastighetskontroll behöver genomföras genom att fler synliga poliser verkställer såväl hastighetskontroller som test av förarnas alkohol- och drogfrihet.

Andra viktiga delar i trafiksäkerhetsarbetet är en ökad standard på vägarna, och därför måste enligt Folkpartiet väganslaget höjas och ses som ett led i att skapa en säkrare trafik. Det är att beklaga att en gissningsvis stor riksdagsmajoritet hindras av dessa vägnas motståndsméer.

Oskyddade trafikanter måste få en större uppmärksamhet, och bilförarna måste inse de risker som de utsätter omgivningen för om de inte tar tillräcklig hänsyn. Det är bra att bilförare ska lämna företräde åt gående vid övergångsställe, men självfallet får det inte bli så att de gående bortser från att de också har ett krav på hänsyn gentemot andra trafikanter, i detta fall de fordon som passerar övergångsstället.

Vi från Folkpartiet har ofta återkommit till problemet med alkohol och andra droger i kombination med bilkörning eller båttrafik. Att detta inte hör ihop måste ständigt upprepas. Utöver att förarna riskerar egna skador riskerar oskyldiga att dödas eller skadas av en rattfyllerist eller en sjöonykters framfart. Krav från olika motororganisationer på att nykterhetskontrollen ska utökas måste också innebära att man håller efter trafikfylleriet, inte minst därför att olycksrisken ökar dramatiskt med varje del av promille alkohol eller narkotikasubstans i kroppen. Tåta poliskontroller och kampanjer leder säkerligen till att många väljer att låta bilen stå efter ett alkoholintag.

Om alkohollås på fordon har vi talat mycket och länge. Vi anser att alkoholås på sikt bör införas generellt. Till att börja med är det viktigast att prioritera alkoholås när det gäller yrkesförare, såsom t.ex. lokförare, bussförare och förare av skolbussar – för att nämna aktuella och viktiga grupper.

Köerna vid körkortsprov är ett bekymmer, och dessutom belastar de kostnaderna för körkortstagaren högst omotiverat. Näringsministern och regeringen har lovat att åtgärda detta problem, men det har skett förhållandevis lite.

För egen del har jag aktualiserat en särskild fråga till regeringen beträffande nummerplåtarna för att få dessa enhetliga. Det vore läge att övergå till EU:s nationalitetsbeteckningar på våra bilar samtidigt som det finns skäl att säga upp avtalet om vita ovala nationalitetsbeteckningar. Frågan är under beredning inom Vägverket och rentav i Regeringskansliet, men det bör särskilt poängteras då vi tar upp dessa frågor.

Trafiksäkerhet har stor bredd. Därför tror jag, som jag tidigare påstått några gånger, på ett helt batteri av åtgärder för en ökad och bra trafiksäkerhet. Det gäller trafikanternas ansvar, vägnas uppbyggnad och utformning liksom fordonets egna säkerhet och förarnas utbildning och fortbildning. Självfallet spelar trafikflödet en stor roll.

Bra och rätt byggda vägar är nödvändiga och en viktig del av den samlade trafiksäkerheten. Därför är det att beklaga att propositionen om

infrastrukturen, där vägarna har en central roll, blev så fördröjd – detta också sett från trafiksäkerhetssynpunkt. Fortfarande lider trafiksäkerheten av de försummade åren.

Vi glömmer ibland bort att nio av tio persontransporter går på väg och att i åtta av tio fall sker transporterna med egen bil. Det är t.ex. långt över 90 % av barnfamiljerna som har tillgång till egen bil.

Vi är visserligen en av de biltätaste länderna i världen, sett till invånarantalet, men i ett glesbebyggt Sverige är detta ett positivt faktum. Jag har tidigare varnat för personer och partier som försöker att försvåra och fördyra det transportmedel som är det dominerande, men som kostnads- mässigt behöver särskild omtanke. Även om trafiksäkerhet omfattar många delar är självfallet vägstandarden och framkomligheten en stor säkerhetsfråga.

Trafiksäkerhet handlar också om en attitydförändring och ett förändrat beteende. Då gäller det att få genomslag vid så att säga fronten. Det kan inte myndigheter och institutioner ensamma klara. Därför är det viktigt med det folkliga och ideella engagemang som finns och som behöver uppmuntras.

Det finns i vårt land många motororganisationer: Motormännens riksförbund, MHF, KAK, SMC, Försvarets motorklubb m.fl. Sammantaget utgör de en resurs.

Jag önskar trafikutskottets nuvarande ordförande god framgång då hon i sitt nya värv i trafiksäkerhetens tjänst nu går vidare. Ta med det frivilliga och ideella trafiksäkerhetsarbetet! Jag vet att du har engagemang för det, och därför behöver du i din nya roll också stimulera till en ökad insats från dessa organisationer. Jag tror alltså att det är värdefullt med det folkrörelsebaserade trafiksäkerhetsarbetet. Men visst, Birgitta Wistrand och andra, behöver det förnyas. Att tro att det räcker med enbart en och annan extra krona är att göra trafiksäkerheten alltför smal.

Det måste bli något annat, säger Birgitta Wistrand. Vad då? Från sin läktarplats har hon inget att erbjuda. Men vad gör då organisationerna? Om man tänker bort frivilligorganisationerna hade vi haft en annan situation.

Den organisation som jag känner bäst och som jag tidigare var engagerad i var MHF som hårt drev trafiknykterheten. 1941 blev Sverige tvåa i världen genom att införa promilleregeln. 1990 lyckades vi här i riksdagen med organisationernas stöd sänka gränsvärdet i förhållande till gränsvärdet i den proposition som då hade lagts fram, och vi kom ned till 0,2 ‰. Norge följde också efter. I Portugal talar man i dag om att 0,2 ‰ är en rimlig gräns. T.o.m. fransmännen har fört frågan på tal.

Samma organisation genomförde bara för några månader sedan en kontroll av 10 661 rattfylleridomar vid 79 av 95 tingsrätter då man gick igenom vad som hade hänt. Man konstaterade tyvärr att utan ett enda riksdagsbeslut hade domarna blivit mildare. Min avsikt är inte att kräva fängelsestraff som en lösning, men de innehöll också moment av trafiksäkerhetsfostrande insatser som var väldigt värdefulla.

Därför tycker jag att det låter lite ihåligt när Birgitta Wistrand talar om att det måste till något annat när hon inte kan tala om vad som skulle behövas.

Prot. 2001/02:101
24 april

Trafiksäkerhet m.m.

Fru talman! Det får bli min slutplädering för trafiksäkerhetsarbetet i denna debatt. Jag stöder huvuddelen av förslagen i betänkandet, men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation nr 3.

Anf. 203 KARIN SVENSSON SMITH (v) replik:

Fru talman! Folkpartiet beklagar att väganslagen inte är större. Jämfört med den förra infrastrukturomgången har det skett en annorlunda fördelning, mer till järnväg och relativt sett mindre till väginvesteringar.

Huvudmotivet som regeringen och Vänsterpartiet har haft för detta är att det behövs en omställning för att trafiken ska bli långsiktigt hållbar. Det finns ingen som helst möjlighet att med en ökande trafikvolym samtidigt klara de klimatåtaganden som den här församlingen har beslutat om.

Ska människor klara av sina transportbehov krävs det en bättre fungerande järnväg, järnväg i flera delar av landet och också stöd till den kollektivtrafik som inte går på spår. Det var regeringens och Vänsterpartiets huvudmotiv för den infrastrukturproposition som antogs i december i fjol.

Men vi kan också analysera den annorlunda fördelningen ur ett trafiksäkerhetsperspektiv. Jämfört med hur många som omkommer i vägtrafiken är det förhållandevis mycket få som omkommer i kollektivtrafiken. Det tror jag inte ens att Elver Jonsson kan förneka.

När det gäller vägstandarden har VTI gjort en omfattande undersökning av antalet dödsolyckor som har inträffat i trafiken. Jag upprepar: Utifrån ett mycket stort material fanns det inget samband mellan ökad vägstandard och färre olyckor. Om det finns ett samband är det snarare det motsatta.

Anf. 204 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag delar Karin Svensson Smiths åsikt att kollektivtrafik är bra där det bor folk. Men som jag sade, i vårt glesbefolkade land där det på huvuddelen av ytan är tunt med människor finns inte denna kollektivtrafik som man i andra sammanhang kan hylla. Vänstern är ju motståndare inte bara till vägar utan också till broar och bilar. Det är ju ett känt faktum, men det är intressant att Karin Svensson Smith upprepar det här.

Här har vi nu hållit tillbaka väganslagen för att få en hållbar utveckling, uppfattade jag att Karin Svensson Smith sade. Jag bara beklagar att det blev en snedfördelning, en fördelning som inte ens ministern, som skrev propositionen, sade sig tycka om därför att han ville ha mer pengar till den del i trafiken som kommer att behöva en förstärkning. Och det statliga organet SIKA säger att man kan tycka vad man vill om trafikökningen, men för Sveriges del kommer den i allt väsentligt att ligga på väg, och då behöver vi bra vägar.

Anf. 205 BIRGITTA WISTRAND (m) replik:

Fru talman! Att våga säga någonting om folkrörelserna var som att svära i kyrkan, det hör jag det. Och det är bra, för det visar att då är man på rätt spår.

Jag tror att det är väldigt viktigt att vi börjar titta på vad folkrörelserna har gjort. Både Elver Jonsson och jag är ju liksom barn av folkrörel-

serna och har lagt ned stora resurser, och ingen ska ta ifrån folkrörelserna vad de har gjort.

Elver Jonsson talar om hur fantastiskt det är att vi fick ned promillehalten till 0,5 ‰. Ja, men vi ska få ned promillehalten från 0,5 ‰ till 0 ‰ vid bilkörning. Det är ju det som det här handlar om, inte om att ändra lagstiftningen. Det har ni gjort, och det gjorde ni väldigt bra. Men nu handlar det om att få unga pojkar och flickor att inte köra med alkohol i kroppen.

Jag tycker att Monica, som Elver Jonsson gratulerade till sitt fina jobb här, ska bli företrädare för mer än 15 %. I dag säger Vägverket i den nya utredningen om trafiksäkerhet att bara 15 % tycker att NTF företräder deras intressen, och ju äldre man blir desto vanligare är det att man tycker det. Det är få ungdomar som tycker det, särskilt pojkar under 20 år. Däremot är det väldigt många 75-åriga män och kvinnor som tycker det. Därför säger jag: Vi måste pröva andra sätt. Det kan väl inte vara farligt, eller?

Anf. 206 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag sade i mitt anförande att självfallet behöver alla organisationer se över sina arbetsformer och förnya sig. Det Birgitta Wistrand säger nu är lite att slå in öppna dörrar. Jag tror inte att vi som riksdagsmän eller som statsmakt ska titta på vad folkrörelserna gör. Folkrörelser är något som jobbar underifrån. De ska stödjas men definitivt inte styras.

Det förvånar mig att en konservativ företrädare här i riksdagen för det på tal som skulle kunna tolkas som att statsmakten ska titta på, naturligtvis kontrollera och rentav godkänna. Jag betackar mig för ett sådant betraktelsesätt.

Anf. 207 BIRGITTA WISTRAND (m) replik:

Fru talman! Självklart tycker jag att folkrörelser ska arbeta självständigt. Men begär man att man ska ha statliga bidrag, tycker jag att de ska redovisas på samma sätt som vi kräver av all annan verksamhet, oavsett om det är en frivillig organisation eller inte. Det har ju varit en mycket stor diskussion om vad Vägverkets pengar har gått till när det gäller t.ex. NTF, och det tycker jag självklart är viktigt. Det är inte att bestämma vad de ska göra, men ger man pengar ska man också få reda på vad som ska göras för dessa pengar. Det gäller vid allt statligt bidragsgivande.

Anf. 208 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Visst, alla bidragsmottagare har det kravet på sig, och det ska så vara. Men det låter nästan som ett slags insinuation när Birgitta Wistrand säger att självfallet ska man redovisa vad man har använt pengarna till. I det sammanhanget måste jag beklaga att anslaget har krympt de senaste åren. Men vad jag kan förstå har det skett en korrekt redovisning. Jag tycker inte att vi här i riksdagen, som å ena sidan hyllar det frivilliga trafiksäkerhetsarbetet, ska komma med en sådan eftersläng om det å andra sidan inte är något som vi kan leda i bevis, och det har ju Birgitta Wistrand inte här kunnat göra.

Anf. 209 INGER SEGELSTRÖM (s):

Fru talman, utskottskamrater, utskottskansli och åhörare på läktaren! Jag vill börja med att yrka bifall till förslaget till riksdagsbeslut i betänkande TU10 och avslag på motionerna.

Jag vill tacka utskottet och kansliet för ett konstruktivt samarbete som har möjliggjort det här betänkandet, där vi återigen flyttar fram positionerna och visar hur viktigt vi i riksdagen tycker att trafiksäkerhet är.

Betänkandet innehåller 106 motionsyrkanden och ungefär 70 motioner från motionstiden i höstas. Det finns också sju reservationer.

Vad utskottet har visat även den här gången är en total enighet om det övergripande målet om en nollvision och att etappmålet för år 2007 ska ligga fast. Oron över att det fortfarande är så många som skadas och dödas i trafiken har gjort att utskottet anser att regeringen ska återkomma med en redovisning till riksdagen om hur etappmålet för år 2007 ska uppnås.

I förra årets trafiksäkerhetsbetänkande gjorde utskottet tillkännagivanden om barnen och trafiken, om telefonerandet under bilkörning och om en samling kring nollvisionen. Detta följer vi nu upp i betänkandet.

Det som utskottet särskilt velat ta fram i år är vikten av att följa de regler och lagar som finns. Om man inte använder bilbälte, inte följer hastighetsbegränsningarna, inte följer andra trafikregler eller om man kör med alkohol eller droger i kroppen, kommer vi även fortsättningsvis att se dödsolyckor och olyckor med allvarligt skadade.

Att utskottet har valt att engagera sig i beteendefrågorna och det sociala ansvar som alla i trafiken har är för att de här frågorna får för lite uppmärksamhet, men också för att det innebär stora tragedier när en mindre grupp inte respekterar att bilen är en frihet men att den också utan en alltför hög hastighet kan vara ett fordon som tar livet av eller skadar människor allvarligt.

Därför har utskottet i betänkandet gjort en mycket skarp skrivning om att vi inte kan vänta längre utan att vi vill att regeringen redovisar både hur man kraftigt kan minska antalet alkohol- och drogrelaterade olyckor och regeringens överväganden om möjligheten att införa en allmän användning av alkolås. Den skrivningen står vi eniga bakom. Jag vet att det finns människor som tycker att detta är både krångligt och kränkande, men vi tycker att vi har kommit så pass långt att trafikoffrens familjer och anhöriga måste få gå före.

Jag vill bara göra några ytterligare reflexioner över betänkandet. Vi är ju eniga i sakfrågan.

Det känns viktigt att vi återigen bekräftar nollvisionen. Det är glädjande att vi sedan utskottsinitiativet togs om barn förra året har fått en barnsäkerhetsdelegation vars främsta uppgift är att se över barnens situation i trafiken. Då menar vi inte bara barnen och deras miljö utan också när de t.ex. åker skolskjuts och allt som rör barnens vardag. Vi har ju med stor sorg sett de tragiska olyckorna med skol- och minibussar där barn och ungdomar har skadats eller omkommit.

Det som är nytt sedan förra året är också att Bilprovningen får ett barnskyddsproffs. Man siktar på att ha specialutbildade personer inom ett år. Det är ett utmärkt initiativ, tycker jag, för vem kan bättre än personalen vid Bilprovningen se hur barnen sitter och ställa frågor om bilbälten till föräldrarna? Vid bilprovningen säger man att vart femte barn åker

oskyddat och att hälften av alla bilbarnstolar och bälteskuddar är felmonterade.

Bilprovningen möter tre miljoner bilägare varje år, och nu vill man undersöka hur man med bättre information om ökad säkerhet kan ta sitt ansvar i det viktiga arbetet. Jag tror att både jag och resten av utskottet tycker att detta är bra. Jag vill tacka Bilprovningen för initiativet och vill se flera sådana initiativ.

När vi har behandlat motionsyrkandena har vi sett att flera av dem är både kloka och bra. Därför har vi försökt att vara i stort sett positiva och försökt ge bra svar.

Där det pågår utredningar och olika arbeten inom myndigheterna har vi uppmanat dem att de ska lyssna på riksdagens ledamöters förslag och tankar, för det är ju ofta så att just ledamöter har kunskaper om hur det är lokalt.

Eftersom det här är den sista trafiksäkerhetsdebatten den här valperioden så vill jag kort och avslutningsvis beröra vad vi har utfört:

Vi har tagit initiativ till Vägtrafikinspektionen för en utvärdering av olyckor.

Alkolås införs.

Alla ombyggnader av vägar ska göras utifrån en prioritering så att de farligaste vägarna ska tas först.

Vi har lyft frågan om barnen.

Vi har tagit initiativ till att få bättre statistik, också efter kön och ålder.

Vi har startat debatten om mobiltelefonerandet.

Vi har jobbat mycket med attitydförändringar och socialt beteende.

Vi har tittat på vad laglydigheten skulle betyda för att vi ska uppnå nollvisionen.

Vi har aldrig, under hela den här tiden, gett upp nollvisionen även om vi ibland har blivit hånade och man har sagt att vi har varit naiva.

Fru talman! Eftersom utskottet är enigt i sakfrågan om trafiksäkerheten behöver jag inte uppta kammarens tid med att upprepa vad som tidigare har framgått. Det finns så bra beskrivet i betänkandet, och det skulle i så fall bara bli en debatt för debattens egen skull.

Däremot skulle jag vilja bemöta några av de saker som Birgitta Wistrand tog upp i sitt anförande. Det första gäller Vägtrafikinspektionen. Jag kan svara Birgitta Wistrand – det kommer ett förslag i maj. Jag har talat med utredaren i dag. Jag vet inte om Birgitta Wistrand var närvarande när näringsministern besökte utskottet och redogjorde just för de problem som man har stått inför. Där handlade det bl.a. om påföljdsfrågan och den juridiska lösningen på detta.

När man lyssnar på Birgitta Wistrand och de andra moderaterna som pratar om trafik och utbyggnad av vägar så tycker man att det är märkligt att moderaterna i Stockholm inte verkar lyssna vare sig på er andra moderater här eller på Birgitta Wistrand. Socialdemokraterna och majoriteten i regeringen och riksdagen har tagit fram finansiering för Norra länken. Men när utskottet besökte Stockholm för två veckor sedan – jag tror inte att Birgitta var med då – ställde vi en fråga till Sten Nordin om när han tänkte ta initiativet och starta byggnationen av Norra länken. Då svarade han: Senare.

Jag och stockholmarna kan inte tolka det på något annat sätt än att moderaterna i Stockholm tycker att det är viktigare att bygga cykelbanor än att använda sig av de 75 % av finansieringen som vi har tagit fram, trots att Birgitta Wistrand säger att vi inte tar fram några pengar för att bygga vägar. Jag kan inte tolka det på något annat sätt än att för Moderaterna är makten i Stockholm tillsammans med de andra borgerliga partierna och Stockholmspartiet och att bygga cykelbanor viktigare än att stockholmarna får en norra länk.

Min fråga tillbaka till Birgitta Wistrand blir: När tänker Moderaterna säga ja till den här finansieringen och de pengar som vi har tagit fram för Norra länken?

Jag börjar nu få frågor från andra delar av landet. Där säger man: Om Moderaterna nu inte tycker att de här pengarna är viktiga så kan väl vi få använda dem till andra projekt? Vi vill ha pengarna.

Anf. 210 SVEN BERGSTRÖM (c) replik:

Fru talman! Jag tänker hålla mig till trafiksäkerheten och inte till Stockholmsfrågan om utbyggnad eller inte utbyggnad av Norra länken.

Det är som Inger Segelström säger; det är positivt att vi i allt väsentligt är eniga i utskottet om de huvudlinjer som betänkandet handlar om. Men på en punkt såg vi oss föranlåtna att reservera oss från Centerpartiets sida, och det gäller just fordonsägarens ansvar för sitt fordon.

Jag skulle gärna vilja att Inger Segelström tog sig tid att förklara logiken i att fordonsägaren har ansvar för bilen när den står stilla och är tämligen ofarlig, medan fordonsägaren om han eller hon lånar ut bilen och den framförs på ett otillåtet sätt kan säga: Nej, det där vet jag ingenting om. Man behöver inte uppge vem man lånar ut bilen till. Därför kan också nästan 25 % av de förare som ertappas med hastighetsöverträdelser genom automatiska kameror inte straffas, eftersom de säger att de inte har kört bilen om de inte är omedelbart identifierbara. Detta är ett problem som man skulle kunna komma åt om man utvidgade ansvaret för fordonsägaren på det sätt som vi i Centerpartiet föreslår.

Varför? Förklara logiken, Inger Segelström, i att fordonsägare kan göra på det här sättet!

Anf. 211 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag tror att vi allihop tycker att det är ett problem när vi ser att andra än den som äger bilen är ute och bryter mot trafikreglerna. Men problemet är att vi har samma reglering i all annan lagstiftning som vi har. Ska man kunna processa mot någon och få den vanliga process som vi har på alla andra områden så är det ägaren som det gäller. Därför har vi gjort det här ställningstagandet.

Anf. 212 SVEN BERGSTRÖM (c) replik:

Fru talman! Det där var väldigt svårt att förstå. Jag tycker inte att Inger Segelström på ett trovärdigt sätt klargjorde den logik som gör att man är ansvarig när det gäller felparkerade fordon, men att man när de är ute och kör för fort på vägarna inte har något ansvar som fordonsägare. Man behöver inte ens tala om vem man har lånat ut bilen till.

Detta framgår tydligt av Polisverksamhetsutredningens delbetänkande. Det står så här: Beträffande automatisk hastighetsövervakning

finns det fortfarande vissa hinder för ett effektivt utnyttjande av en sådan metod. Man talar om att det enligt uppgifter från Rikspolisstyrelsen är 77 % av antalet registrerade överträdelse som lagförs, men att man inte kan komma åt dem.

Detta är ett problem som man skulle kunna komma åt på ett enkelt sätt genom att klart tala om att fordonsägaren alltid är skyldig att tala om vem som kör bilen.

Anf. 213 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Då skulle det praktiska juridiska problemet bara bli att fordonsägaren alltid skulle skylla ifrån sig. Vi tycker att det är viktigt att den som äger bilen också har ansvar för vad bilen gör. En sådan lagstiftning har vi på alla andra områden där vi har ett ägaransvar.

Om vi ska kunna vara effektiva så måste vi kunna ha någon som vi i så fall processar emot eller anmäler. Därför tycker vi att det är viktigt att ägaren till bilen ser till att ta sitt ansvar, precis som vi har det på alla andra områden i samhället. Det gäller då också för vem man lånar ut bilen till. Annars kommer alla att krypa ur det här.

Anf. 214 TUVE SKÅNBERG (kd) replik:

Fru talman! Jag vill göra något så ovanligt som att tacka majoritetens företrädare, Inger Segelström, för ett gott samarbete. Då är det ändå valår, och vi ska alldeles snart stå mot varandra och försöka få nya mandat i den här kammaren.

Det är roligt att se att vi i svåra frågor och frågor där man hanterar mycket stora pengar trots att vi är oense i mycket kan hitta ett konstruktivt sätt. Det hade inte varit möjligt om inte Inger Segelström liksom majoriteten i stort hade visat lyhördhet för oppositionens synpunkter.

Jag kan nämna ett exempel på sådan lyhördhet. I stället för att hävda att hastighetsgränserna är som de är och att vi ska ha de intervall som vi alltid har haft så har man öppnat för det förslag som bl.a. vi kristdemokrater har drivit om att intervallet ska kunna vara 10 kilometer per timme i stället för, som nu, 20 kilometer per timme. Likaså har vi fått gehör för tanken att man skulle kunna ha dynamiska eller flexibla hastighetsgränser som ändrar sig med väglaget, med trafikrytmen eller med årstiden osv.

Vi föreslog detta, men Socialdemokraterna och majoriteten tog det till sig och gjorde det till sin egen politik. Och det tycker jag är bra! Jag är glad för att vi i vår mandatperiods sista möte kan enas om någonting så viktigt.

Anf. 215 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag menade också allvar i min inledning när jag tackade både utskottet och kansliet för ett gott samarbete. Det har gällt under hela perioden.

Jag tror att just trafiksäkerhet är så viktigt, och att vi allihop mår lika dåligt varje gång vi öppnar en tidning och ser eller hör på radio att det har hänt en olycka. Jag tycker att trafiksäkerhetsområdet inte är parti-skiljande. Det är viktigt att försöka hjälpa åt och försöka hitta de gemensamma lösningar – och vi har varit framgångsrika i vårt samarbete. Jag hoppas också att det arbetet ska kunna fortsätta.

Jag hann inte kommentera det här med folkrörelserna tidigare, men jag tror till skillnad från Birgitta Wistrand – det är tur att inte Moderaterna styr över våra folkrörelser – att vi också behöver frivilliga krafter och andra goda personer som brinner för de här frågorna. Annars kommer vi aldrig att komma till rätta med problemen. Men framför allt måste vi få en attitydförändring, och det kan vi bara genomföra gemensamt.

Anf. 216 BIRGITTA WISTRAND (m) replik:

Fru talman! Jag ska börja där Inger Segelström slutade. Jag håller verkligen med om att vi behöver många nya som brinner för de här frågorna, inte bara folkrörelserna utan även andra. Där är vi helt eniga.

Jag tänker fortsätta i enighetens tecken. Jag vill påminna Inger Segelström om att vi ofta har ältat frågan om inrättande av en vägtrafikinspektion i utskottet. Vi har alla i enighet klagat på regeringen. Visst är det bra att Björn Rosengren nu under våren har klarat upp den här frågan, men det är lite sent. Jag står fast vid det, och jag tror att Inger Segelström gör det också. Jag känner att jag inte vill bråka om den frågan.

Inte heller kan jag ta upp handsken när det gäller Sten Nordin och Norra länken. Jag tycker att han sköter Stockholms vägar på ett bra sätt. Jag hoppas att han kan komma i gång med det när Stockholms kommun klarar av det.

Anf. 217 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag tolkar det som att Birgitta Wistrand inte var närvarande i utskottet när Björn Rosengren var där för att besvara just de här frågorna. Han förklarade nämligen då vad problemen var. Det är klart att man alltid kan tycka att saker tar för lång tid. Jag tror att vi allihop är otåliga. Det ingår i rollen att vara riksdagsledamot och politiker. Vi vill se resultat. Det är därför vi finns här. Men det kommer en vägtrafikinspektion, och jag tror att vi allihop är överens om att det är viktigt att den blir bra.

När det sedan gäller detta med Stockholm var det ett svar på påståendet som Birgitta Wistrand gjorde i sitt inlägg om att vi inom Socialdemokraterna inte bygger vägar och inte tar vårt ansvar. Men vad händer när vi gör det? Det var därför jag tyckte att det var viktigt att ta exemplet Norra länken. När vi tar fram finansieringen och är helt överens om att vi ska göra detta, då svarar det moderata borgarrådet i Stockholm på frågan när han tänker ta emot pengarna – som ju Birgitta Wistrand tidigare har kritiserat oss för att vi inte tar fram – senare.

Jag kan bara tolka detta som att Birgitta Wistrand delar den uppfattning som stockholmarna har i dag: För Moderaterna är makten att styra tillsammans med Stockholmspartiet och att bygga cykelbanor viktigare än att ta beslut om och börja bygga Norra länken.

Anf. 218 BIRGITTA WISTRAND (m) replik:

Fru talman! Jag anser att detta är en fråga som Sten Nordin ska svara på. Jag tror att han har svarat på den på rätt sätt och kommer att handla på rätt sätt. Jag tycker inte att det är mitt område att gå in i en debatt med Inger Segelström om detta.

När det gäller Vägtrafikinspektionen känner jag väl till att Björn Rosengren berättade detta för er i utskottet. Jag har träffat honom på depar-

tementet, och han gick då igenom detta med mig. Men vi har väntat många år. Vi kunde ha fått den här rapporten för två år sedan.

Prot. 2001/02:101
24 april

Anf. 219 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Eftersom Birgitta Wistrand i sitt inledningsanförande säger att vi inte bygger tillräckligt, att vi inte tar ansvaret för trafiken och att det är en av grunderna för att trafiken inte blir tryggare och att vi inte får ned antalet olyckor måste jag naturligtvis bemöta det genom att säga: Jo, majoriteten har tagit fram pengarna. Men det verkar inte som om moderaterna i riksdagen pratar med moderaterna i Stockholm, eftersom moderaterna i Stockholm inte har tagit emot de här pengarna eller ens kunnat fatta ett beslut om att man vill ta emot de pengar som vi nu har tagit fram. Om då Birgitta Wistrand säger att detta inte är hennes område eller att hon inte vill diskutera det vore det bra om Birgitta Wistrand fortsättningsvis inte gör sådana här påhopp på socialdemokrater. Hon kan ju inte besvara frågorna, och jag kan visa och styrka att hon har fel.

Trafiksäkerhet m.m.

Anf. 220 JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m):

Fru talman! Jag står bakom det yrkande som min partikollega Birgitta Wistrand har framfört och tänker inte yrka bifall till någon ytterligare reservation. Jag står dock givetvis bakom samtliga moderata reservationer i betänkandet.

Jag vill ta upp några delar i betänkandet som Wistrand inte berörde, och det är alkoholfrågan och fordonsvikterna. Jag ska också lite grann kommentera reservation 5, eftersom skrivningen i denna tyvärr inte följes upp riktigt av mig och därför blev något oklar.

Jag vill börja med att konstatera att det hjälper att vara ihärdig i vissa frågor. Jag har interPELLERAT näringsministern ett antal gånger i frågan om att utvidga försöksverksamheten med alkohol för rattfylleridömda till att gälla hela landet. För trafikanternas skull är det bra att han nu till slut visat kurage nog att ändra sig så att detta nu har gått vår väg och kommer att gälla hela landet.

Vad vi hittills har sett av detta försök visar på ett tydligt sätt att det har hjälpt många som haft missbruksproblem att komma rätt i samhället. Det finns tyvärr ännu många som tror att det bara är för en rattfylleridömd att sätta in ett alkohol och sedan fortsätta att köra. Mer fel än så kan man knappast ha. De som döms för rattfylleri blir dömda till körkortsindragande, men detta verkställs inte eftersom de får ett villkorat körkort just för en särskild bil med alkohol och underställer sig ett digert behandlingsprogram. Det är höga krav som ställs. De ska gå på regelbundna läkarkontroller där det kontrolleras att de lever ett nyktert liv. Bilen ska lämnas in på regelbundna kontroller där utrustningen kontrolleras. Man ser då om någon har försökt att starta bilen med alkohol i kroppen. Visar det sig att de missköter sig är det inte bara en risk utan ett faktum att körtillståndet blir indraget och det tidigare straff som de dömts till verkställs.

Man får dessutom betala kostnaderna för hyran och installationen av alkoholset och de kontroller som följer under ett program. Jag vill klart deklarerat att jag anser att det är rätt att dessa kostnader läggs på den enskilde. Det är ändå ett effektivt sätt att få behålla körkortet och kunna fortsätta med sitt arbete, eftersom man kanske är beroende av bilen. Man

får ju dessutom hjälp att komma ifrån ett eventuellt alkoholmissbruk, som annars med största sannolikhet skulle bestå.

Det går inte att påstå, som en del vill göra gällande, att detta är för dyrt för den enskilde. Det är en mycket billig hjälp.

Jag noterar att utskottet inte har tagit slutlig ställning för att det ska bli lag på att alla bilar ska ha alkolås. Moderata samlingspartiet ser möjligheterna med alkolås i vissa lägen, och det har vi i handling visat genom att driva näringsministern framför oss så att han till slut ändrat sig i linje med vår åsikt när det gäller rattfylleridömda. Att försöka gå fram med lagtvång för att få alkolås infört i alla bilar anser vi inte vara det som ska göras i första hand. Det är en fråga som försäkringsbolag, bilfabrikanter och enskilda klarar betydligt bättre. Det finns hur många goda exempel som helst på detta.

Fru talman! Jag måste helt kort säga några ord om reservation 5. Det är en miss av mig när det gäller reservationstexten som gör att jag känner mig nödgad att kommentera detta. Från moderat sida har vi diskuterat vikten av att i första hand kräva att utländska personbilar som färdas i Sverige ska ha samma regler som svenska när det gäller vinterdäck. Det är tyvärr så att många utländska personbilar är inblandade i halkolyckor i vårt land. När det gäller tunga fordon kan man i den forskning som finns inte se den klara fördelen med vinterdäck. Det visar att frågan om vinterdäck i första hand borde vara en diskussion när det gäller utländska personbilar som färdas i Sverige. Det är rent slarv att inte detta blev utvecklat i reservationen. Det rätta hade naturligtvis varit att vi moderater haft en egen reservation i denna del. Då hade det inte varit någon otydlighet. Det är bara att beklaga.

Fru talman! Jag ska börja med att läsa delar av ett brev jag har fått i frågan om släpvagnsvikter, som jag tar upp i min reservation nr 7. Jag vill särskilt att Inger Segelström ska lyssna:

”Hej Jan-Evert,

Vi håller på med hästar för våra barn, kör omkring med hästsläp till tävlingar och träningar en hel del. Många skulle uppskatta ändringar i de föråldrade regler som gäller detta med vikter!

Låt mig ge ett praktiskt exempel: När vi själva började ville vi ha ett säkert och bra släp, det blev en ny boggievagn med utrymmen som behövs och marginal för häst nr 2 eller större häst. Släpet blev klassat till max 1400 kg för det passade till vår gamla Merca som fick dra 1450 kg utan släpvagnskörkort.

Efter en tid insåg vi att den gamla Mercan var för svag i motorn och totalt sett inte så trafiksäker och lämplig på åkrar och vägar som vi önskade, så vi köpte vad vi trodde skulle bli bäst, en Volvo V70 Cross Country, med 4-hjulsdrift. Då bet vi oss i tummen, ty denna stora säkra rejäla bil var för tung och vi skulle överskrida maxtotalvikten med 30 kg!

Hälsningar

Leif”

Fru talman! Jag frågar Inger Segelström: Var ligger logiken i att Leifs familj inte ska kunna använda sin nya bil i dessa sammanhang? Varför tycker Segelström att detta är ett bra system?

Tyvärr var vi tvungna att även i år reservera oss i frågan om fordonsvikter. Utskottet hänvisar till att man förutsätter att regeringen följer

frågan och om man anser det befogat av trafiksäkerhetsskäl inom EU-arbetet verkar för en ändring i enlighet med motionsförslaget.

För oss moderater är det fullständigt oförståeligt att inte utskottet kan ställa sig bakom att det ska göras en utredning. Vi kräver bara en utredning av släpvagnsvikterna för att få en ordning som överensstämmer med situationen i verkligheten. Det finns ju alltid en risk när man ber om en sådan utredning. Det är klart, vill man göra det enkelt för sig kan ett förslag läggas fram som helt förbjuder släpkärror med vanligt B-körkort. Det är inte den vägen vi vill gå, utan vi menar att man på ett konstruktivt sätt ska se över problemet och göra reglerna verklighetsförankrade.

Fru talman! Jag vet att min talartid går, men jag måste ändå ta upp något ytterligare exempel som jag gärna vill att Socialdemokraternas talesman Inger Segelström kommenterar. Jag ska ta ett exempel som handlar om lätta lastbilar som hamnar i en horribel situation. Det blir mycket teknik, men detta är en lagstiftande församling, så det måste bli lite teknik.

Utan att jag namnger något specifikt bilmärke ska jag ge följande exempel: Med en lätt pickup med totalvikt 2 830 kilo och med lastförmåga på flak med 855 kilo får man dra ett lätt släp, max 750 kilo, eftersom man då når maxtågvikten på 3 500 kilo. Det känner alla till. Vad gör man i ett sådant läge? För att förklara maxtågvikten kan jag säga att det betyder att bilens och släpets totalvikt inte får överstiga 3 500 kilo. Jo, samma bil kan man typa in med en annan totalvikt eftersom man kan begränsa lastförmågan till 225 kilo. Samma bil, samma säkerhet, men nu får man dra en släpkärra på 1 300 kilo.

Jag säger inte att jag tycker att det är fel att bilfabrikanter gör så, men det visar på att det är kreativiteten som avgör, trots stelbent regelsystem.

Varför tycker Segelström att detta är ett bra system? Jag hoppas att vi får ett svar av den pratglada Segelström som vi har hört så mycket av i kväll.

Jag vill ge ännu ett exempel på något som Socialdemokraterna måste gilla eftersom ni inte är villiga att följa våra förslag.

Man importerar en pickup men konstaterar att den inte får dra så mycket som man önskat. Då kan man sätta på sämre däck med sämre bärighetsförmåga. Då blir bilen nedklassad vid bilprovningen. Resultat: Bilen har däck som inte är avsedda för den, men man får dra betydligt större släp.

Varför tycker Inger Segelström att detta är ett bra system? Jag hoppas att vi får ett svar här i kväll av den pratglada Segelström.

Var är logiken? Det är ni som står för att förvirring råder och att det är många som omedvetet är lagbrytare ute på våra vägar. De är lagbrytare bara därför att de vill använda så bra ekipage som möjligt.

Fru talman! Det är bekymmersamt att trafikutskottets majoritet gärna talar om trafiksäkerhet, men när man står inför kanske något mindre frågor, men av praktisk natur, kan man inte ta tag i dem utan det blir en läpparnas bekännelse och ingenting mer. Jag kan bara sammanfatta Socialdemokraternas agerande i den fråga som jag nu har drivit i tre år och kommer att fortsätta att driva med ett enda ord: Sorgligt, Segelström.

Prot. 2001/02:101
24 april

Trafiksäkerhet m.m.

Anf. 221 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att tacka Jan-Evert för komplimangen. Jag tror att det är den finaste komplimang man kan ge en politiker att säga att hon är glad i stället för att prata om sura miner. Tack, Jan-Evert, för de värmande orden.

När vi behandlade frågan om de här släpvagnarna och vikterna i utskottet var vi allihop överens och sade att den här frågan har vi inte klarat av under den här perioden. Vi sade också att det här är så komplicerat och så tekniskt. Det var därför vi skrev det svar vi gjorde. Vi kommer att återkomma i den här frågan. Det är det svaret innehåller.

Vad gäller frågan om alkolås enades utskottet om att regeringen ska återkomma just med överväganden om en allmän användning av alkolås. Det var just för att vi skulle få ett enigt utskott kring den här frågan som vi inte gick längre. Det är det som har varit kraften, som jag tyckte att Tuve Skånberg så fint beskrev tidigare. Vi har kompromissat och kompromissat och kompromissat. Det här var den skrivning vi blev överens om när det gäller alkolås. Det är en fantastisk skrivning, tycker jag. Vi kommer verkligen att flytta fram positionerna.

Jag vill tacka Jan-Evert för att även han samarbetade med resten av utskottet i den här frågan och att vi kom så långt.

Anf. 222 JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m) replik:

Fru talman! När det gäller alkolåset gjorde jag min kommentar just för att det inte skulle råda någon tvekan om vad utskottet har sagt. Jag tyckte att jag kunde skönja i vissa inlägg att vi redan har fattat ett lagbeslut om vad som ska gälla i denna fråga. Men frågan är helt öppen, och därför ville jag deklarerat Moderata samlingspartiet ståndpunkt i den så att det inte blir något missförstånd.

Här får man i kammaren höra Inger Segelström, som representant för trafiksäkerheten, som representant för trafikutskottet uttala att frågan om fordonsvikter är så komplicerad och tekniskt svår att den kan vi inte ta oss an. Det var exakt det som Inger Segelström sade. Den är för tekniskt svår och komplicerad, därför gjorde vi den skrivning vi gjorde. Men innerst inne höll ni tydligen med.

Kan Sveriges riksdag hantera frågor på detta sätt? Jag bara frågar.

Anf. 223 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag brukar inte läsa innantill, men jag vill läsa i betänkandet vad gäller alkolås och det uppdrag som har getts till regeringen. Där står att vi vill att regeringen ska överväga när det gäller möjligheterna att införa en allmän användning av alkolås. Kan det vara tydligare? Nu får Jan-Evert Rådström skärpa sig eller läsa det här en gång till.

Jag sade angående släpvagnar – vilket utskottet ställer sig bakom – att det inte kan ankomma på riksdagen att bedöma och lägga fast vilka viktgränser som är lämpligast för olika typer av fordonskombinationer. Det var därför vi valde den lösningen. Alla är överens i utskottet om att den frågan återstår. Det är väl bra att det finns någonting för trafikutskottet att jobba med nästa period, när vi nu gemensamt har varit så framgångsrika under denna period.

Anf. 224 JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Det är precis som Inger Segelström säger, nämligen att det var inget fel i det hon läste. Det gällde den redovisning som regeringen ämnar komma med, men det återstår fortfarande ett beslut eller ställningstagande från respektive parti. Därför gjorde jag detta klargörande.

Jag blir än mer förvånad när Inger Segelström vill försöka försvara att det kanske inte var fråga om en komplicerad och teknisk fråga som gjorde att utskottet inte ville ta sig an fordonsvikterna. Segelström sade att det inte ankommer på riksdagen att gå in på detaljfrågor. Kanske Segelström över huvud taget inte har läst vår motion? Den innehåller en begäran om en utredning för att få klarhet i dessa frågor, inte alls att vi ska diskutera olika vikt nivåer osv. I motionen framförs en begäran om en utredning. Vi ska komma ihåg att Inger Segelström har sagt nej till detta.

Det blir en ny mandatperiod. Om jag får förtroendet att sitta kvar i riksdagen en mandatperiod till hoppas jag att jag inte ska behöva tjata om den här frågan i fyra år när Segelström ändå har uttalat att frågan behöver lösas. Jag kan hjälpa till med den tekniska kunskapen i ärendet.

Anf. 225 KARIN SVENSSON SMITH (v) replik:

Fru talman! Jag undrar vad som menas med allmän användning av alkoholås. Hur ska det gå till utan lagstiftning? Är det Jan-Evert Rådströms mening att man ska få en frivillig allmän användning?

Vi enades i trafikutskottet om att regeringen ska redovisa vad detta kommer att innebära. Det är en styrka. I likhet med många andra i trafikutskottet tycker jag att trafiksäkerhetsarbetet har varit bra. Vi har kunnat enas om kraftfulla saker.

Texten bygger på en motion som representanter från samtliga partier har undertecknat. Motionen går längre. I den kräver man att alla bilar på sikt bör utrustas med någon form av alkoholås. Till detta krävs att fordon i yrkestrafik utrustas med någon form av alkoholås.

Hur kommer det sig att alla partier är med utom ett, nämligen det parti som Jan-Evert Rådström representerar? Har det något att göra med Moderaternas tolkning av frihet? Man kan tycka att människor ska ha frihet att köra ihjäl sig själva, men bakgrunden till att vi tar initiativet i trafikutskottet är att berusade förare kör ihjäl andra. Den sortens frihet kan inte jag försvara. Jag skulle gärna vilja höra hur Jan-Evert Rådström ser på den saken.

Anf. 226 JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Regeringen ska ge en redovisning av vilka åtgärder som ska vidtas för att minska antalet alkoholrelaterade skador. Moderaterna är alltid öppna för att få reda på och ta intryck av de förslag som kan läggas fram. Men det behöver för den skull inte innebära att vi ska ha något lagtvång på detta. Jag tycker att de är viktigt att markera det i kammaren.

Karin Svensson Smith känner mycket väl till den mycket positiva utvecklingen i dag för frivilliga alkoholås inom olika branscher och företag. Vi kan med stolthet konstatera att det var Moderata samlingspartiet som drev fram ändringen att alkoholåsförsöket ska gälla hela landet. Moderata samlingspartiet var det parti som stod i bräsch i den frågan. Vi har förtroende i alkoholfrågor och trafik. Tyvärr var Vänsterpartiet inte med på vår sida när vi drev frågan.

Anf. 227 KARIN SVENSSON SMITH (v) replik:

Fru talman! Vi har motionerat om alkohol. Där har Jan-Evert Rådström fel.

Jag vill komma tillbaka till att man inte vill ha något lagtvång. Det är intressant i sammanhanget. Det handlar här om en inskränkning i möjligheten att skada andra, en inskränkning i möjligheten att med alkohol i kroppen riskera att andra förolyckas i trafiken.

De som har väckt motionen är företrädare för nykterhetsgruppen i riksdagen. De ser med stor oro att alkoholbruket i Sverige ökar. Jag delar den oron. Vi vet samtidigt att polisens resurser att kontrollera detta minskar. De som i dag får alkohol är de som en gång har varit dömda för brott. Men vad händer med alla dem som kör med alkohol i kroppen som inte är dömda? Det är det som är orosmomentet och ett stort osäkerhetsmoment i trafiken.

Jag tycker nog att om vi har kunnat enas om trafiksäkerheten för barn ska vi kunna enas om att vi ska kunna sätta barnen på en skolbuss och veta att det fordonet inte kan framföras om föraren har alkohol i blodet. Vi är beredda att ta det ansvaret för barnens säkerhet. Moderaterna prioriterar friheten för den som sitter bakom ratten högre.

Anf. 228 JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Karin Svensson Smith vill nu göra klart att vi ska hoppa på ett omedelbart lagtvång. I mitt anförande sade jag tydligt att det i första hand finns mängder med saker som kan göras på frivillig väg. Vi ska uttömma de alternativen. Vi ska se hur långt vi kommer innan vi behöver ta ställning till en specifik lagstiftning. Vi tror på att det ska gå att komma åt problemet.

Jag har haft diskussioner med representanter för MHF. MHF:s hemsida är strålande. MHF är strålande på att upphandla billigare försäkringar och andra förmåner. Jag har bl.a. sett att det finns bensinförmåner. Men när jag har frågat om man har försökt att förhandla fram lägre premier om det finns alkohol i bilarna har svaret blivit, tyvärr, att de inte har tänkt på detta.

Det är kanske lämpligt att inte bara MHF utan vi alla till mans kan tänka på att det finns möjligheter att påverka så att det finns positiva ekonomiska incitament för den enskilde om alkohol sätts in, utan att vi behöver ha ovanifrånperspektivet som Vänsterpartiet och Karin Svensson Smith alltid står för. Vi tror på alternativ, frivillighet och människans initiativförmåga. Där skiljer vi oss drastiskt åt.

Anf. 229 CHRISTINA PETTERSSON (s):

Fru talman! Jag ska börja med att i denna sista debatt om trafiksäkerhetsfrågor gratulera utskottet till ett mycket fint arbete under mandatperioden. Utskottet har kommit mycket långt på många områden, och det är glädjande.

Men vi behöver inte vara oroliga för att det inte ska finnas arbetsuppgifter kvar till nästa mandatperiod, så att utskottet inte behöver vara undersysselsatt.

Jag har begärt ordet med anledning av motion T397, som handlar om säkerhet vid transport i buss på motorväg och säkerhet vid skolskjutsar. Det är en fråga som jag har tagit upp i tidigare motioner.

Framför allt när det gäller barnens transport till och från skolan ska det vara tryggt och säkert att åka. Tyvärr är det inte så i dag. Skolbussarna är många gånger överfyllda av barn, och de tvingas stå eller sitta på golvet i bussen. Många föräldrar har kontaktat mig och Eva Arvidsson, som också är med på motionen, om det här och uttryckt sin oro över den osäkerhet de känner när de skickar barnen till skolan.

Ibland saknas det bussficka där barnen kan stå och vänta på bussen. De får i stället stå vid vägrenen, mycket nära trafiken. Det är inte svårt att föreställa sig hur lätt en olycka skulle kunna hända. Vi vet ju hur livliga och spontana barn kan vara, och då glömmar de att vara uppmärksamma på trafiken.

Det är bra att Barnsäkerhetsdelegationen arbetar och att även trafik-säkerhetsfrågorna ingår i dess arbete. Och jag vill understryka att vi motionärer, precis som utskottet, ser fram mot en redovisning som kommer att göras av regeringen av vilka åtgärder som behövs och kommer att vidtas för att förbättra barnens trafikmiljö.

En annan säkerhetsfråga när det gäller bussar som jag återkommer till med en viss envishet, och som jag har tagit upp tidigare i ett antal motioner, är ett förbud mot att stå i bussen under färd på motorväg. När jag vid några tillfällen har pratat med människor, och kolleger här i riksdagen, om detta förstår jag att många tror att detta är förbjudet.

Om vi betänker att det är lag på att man alltid ska ha säkerhetsbälte vid färd i bil är det ju ganska långsökt att tänka sig att man får stå i bussen under en färd i 90 kilometer i timmen. Jag har själv varit med om det här och stått i bussen vid en häftig inbromsning. Jag kan beskriva hur det var. Golvet i bussen försvann under fötterna, och jag flög framåt i bussen som en projektil mot vindrutan. Jag lyckades ta tag i ett säte, så det hände inget allvarligt den gången. Den bussen körde definitivt inte i 90 kilometer i timmen, men jag fick tydligt och klart för mig på ett brutalt sätt hur lätt en olycka kan hända.

Jag tror att det här är ganska mycket en storstadsfråga. Här på våra motorvägar runt Stockholm får pendlare dagligen stå på sin färd till och från arbetet i bussen som går på motorvägar. Det kan vara många mil. Jag åker själv mellan Norrtälje och Stockholm, och det är sju mil. Det händer att man får stå i bussen hela den vägen.

Jag tycker att det är nödvändigt att införa ett förbud innan det inträffar någon stor olycka.

Fru talman! Jag tyckte att det var viktigt att få framföra de här synpunkterna, som jag har tagit upp tidigare. Eftersom det här är den sista trafiksäkerhetsdebatten känns det angeläget för mig att ta upp detta igen och peka på dessa områden.

Jag instämmer i övrigt i utskottets yrkande.

Anf. 230 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag tror att vi alla i utskottet delar Christina Petterssons oro över barnen och skolskjutsarna. Jag vill bara berätta att vi var några socialdemokrater som så sent som i går träffade bussförare från hela landet som kör elever. Den dialog och den diskussion som vi har startat i

utskottet har vi nu fått med andra. Det är också det uppdrag som både Vägverket och Barnsäkerhetsdelegationen har.

Vi hoppas att vi ska kunna få bra konkreta förslag, så vi kan komma tillbaka till riksdagen så snart som möjligt och se till att vi ökar säkerheten för barnen. Jag tror att det är en av de viktigaste frågorna som vi som brinner för trafiksäkerhet känner just nu.

Anf. 231 CHRISTINA PETTERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tackar för det klagörandet från Inger Segelström. När jag träffar dessa föräldrar igen, vilket jag vet att jag kommer att göra, som har delat med sig av sin oro till mig kan jag föra fram att arbetet pågår. Jag tycker att det känns väldigt bra.

Anf. 232 KARIN SVENSSON SMITH (v):

Fru talman! Jag begärde ordet för att klargöra Vänsterpartiets syn på vägar.

Vi kom överens med regeringen om en infrastrukturproposition. Varje gång man kommer överens ger och tar man. Men vi försvarar det resultat vi har åstadkommit.

Det är helt felaktigt, som Elver Jonsson påstår, att vi inte satsar på vägarna. Den här infrastrukturpropositionen, som riksdagen har ställt sig bakom, innebär en mycket stor ambitionshöjning när det gäller vägkvaliteten. Förvirringen i debatten beror på att Elver Jonsson blandar ihop vägunderhållet och nyinvesteringarna.

Som jag tidigare redovisade, innebär hållbarhetsaspekterna att vi inte kan öka den trafik som åstadkommer de koldioxidutsläpp som späder på växthuseffekten. Av det skälet är koncentrationen på vägsidan att underhålla det vägnät vi har. Det finns också en mycket stor folklig förankring i detta krav.

Innan infrastrukturpropositionen gjordes hade man uppvaktningar från de olika länen. Läser man sammanställningen av detta ser man att det finns ett genomgående drag, och det är att man är intresserad av att upprätthålla, bibehålla och ibland återställa vägkvaliteten i det befintliga vägnätet.

Det är en ambitionshöjning med 44 % jämfört med förra mandatperioden. Det som är nytt är att man har ett öronmärkt anslag på 17 miljarder, som handlar om att rekonstruera och tjälsäkra de vägar som behöver det allra mest.

Det är ett resultat som vi är mycket nöjda med, och jag försvarar det. Det är ett bra bidrag till att ha en hållbar infrastruktur i Sverige.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 25 april.)

Anmälades och bordlades

Skrivelse

2001/02:104 Utvärdering av statens upplåning och skuldförvaltning
1997–2001

Näringsutskottets betänkanden

2001/02:NU13 Statliga företag

2001/02:NU12 Vissa näringspolitiska frågor

2001/02:NU14 Utveckling av nya bilmotorer och alternativa drivmedel

Skatteutskottets betänkande

2001/02:SkU22 Proviantering med obeskattade varor för försäljning
ombord på färjelinjer mellan Sverige och Norge

20 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 24 april

2001/02:404 av *Göte Jonsson* (m) till näringsminister Björn Rosengren
Färjetrafiken Gränna–Visingsö

2001/02:405 av *Göte Jonsson* (m) till statsrådet Ulrica Messing
Parmetrinförbudet

2001/02:406 av *Sonja Fransson* (s) till socialminister Lars Engqvist
Stöd och utveckling av Rett Center

2001/02:407 av *Lars Ohly* (v) till utrikesminister Anna Lindh
Granskning av terrorbekämpning ur MR-perspektiv

2001/02:408 av *Anders Sjölund* (m) till jordbruksminister Margareta
Winberg

Gränsdragningskommissionen

2001/02:409 av *Anders Sjölund* (m) till jordbruksminister Margareta
Winberg

Dubbelregistrering av älgjakten

2001/02:410 av *Ola Sundell* (m) till jordbruksminister Margareta Win-
berg

Rennäringspolitiken

2001/02:411 av *Lars Elinderson* (m) till utbildningsminister Thomas
Östros

Metoder och hjälpmedel för framtidens lärande

2001/02:412 av *Margareta Viklund* (kd) till utbildningsminister Thomas
Östros

Forskning om seyfo

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabb-
protokoll tisdagen den 14 maj.

21 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 24 april

2001/02:1102 av *Anders Sjölund* (m) till jordbruksminister Margareta Winberg

Lokal förvaltning av fjälljakten

2001/02:1103 av *Karin Wegestål* (s) till justitieminister Thomas Bodström

Vapensmuggling

2001/02:1104 av *Elisabeth Fleetwood* (m) till kulturminister Marita Ulvskog

Brandsäkra lokaler för Naturhistoriska riksmuseet

2001/02:1105 av *Christer Skoog* (s) till statsrådet Britta Lejon

Diskriminering av arbetslösa

2001/02:1106 av *Sten Tolgfors* (m) till socialminister Lars Engqvist

Hivprevention

2001/02:1107 av *Birgitta Sellén* (c) till försvarsminister Björn von Sydow

Hundskolan i Sollefteå

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 14 maj.

22 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 24 april

2001/02:1035 av *Inger Davidson* (kd) till justitieminister Thomas Bodström

EU-patent och rättsäkerheten

2001/02:1036 av *Inger Davidson* (kd) till kulturminister Marita Ulvskog

EU-patent på svenska

2001/02:1037 av *Inger Davidson* (kd) till statsrådet Leif Pagrotsky

EU-patent på svenska

2001/02:1043 av *Lennart Fridén* (m) till justitieminister Thomas Bodström

Uppföljning och översyn av lagar rörande svaga grupper

2001/02:1044 av *Anders Sjölund* (m) till justitieminister Thomas Bodström

Narkotikaproblemet i Umeås skolor

2001/02:1045 av *Annelie Enochson* (kd) till justitieminister Thomas Bodström

Vårdnadshavare som mördar

2001/02:1049 av *Annelie Enochson* (kd) till socialminister Lars Engqvist

Vårdnadshavare i annat land

2001/02:1052 av *Lennart Fridén* (m) till försvarsminister Björn von Sydow

Kompetensförlusten inom försvaret

2001/02:1053 av *Lennart Fridén* (m) till kulturminister Marita Ulvskog
Kyrkoarkiven

2001/02:1054 av *Lennart Fridén* (m) till kulturminister Marita Ulvskog
Det kyrkliga kulturarvet

2001/02:1055 av *Chatrine Pålsson* (kd) till socialminister Lars Engqvist
Patientens rätt till en andra bedömning

2001/02:1056 av *Harald Nordlund* (fp) till statsrådet Jan O Karlsson
FN-rapport om Tjernoby

2001/02:1057 av *Lars Hjertén* (m) till finansminister Bosse Ringholm
Skatteregler m.m för idrottsföreningar och andra ideella föreningar

2001/02:1058 av *Cristina Husmark Pehrsson* (m) till socialminister Lars Engqvist

Rekrytering av personliga assistenter

2001/02:1059 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till statsrådet Ingela Thalén

Vård i annat EU-land

2001/02:1060 av *Anita Sidén* (m) till socialminister Lars Engqvist
Funktionshinderades rättigheter

2001/02:1061 av *Marianne Andersson* (c) till utrikesminister Anna Lindh

EU:s associationsavtal med Israel

2001/02:1063 av *Per-Samuel Nisser* (m) till justitieminister Thomas Bodström

Omhändertagande av djur

2001/02:1065 av *Ingemar Vänerlöv* (kd) till justitieminister Thomas Bodström

Närpolisens resurser

2001/02:1067 av *Maud Ekendahl* (m) till justitieminister Thomas Bodström

Tetra

2001/02:1068 av *Carl Fredrik Graf* (m) till finansminister Bosse Ringholm

Beskattnings av personaloptioner

2001/02:1071 av *Maria Wetterstrand* (mp) till miljöminister Kjell Larsson

Bråtaskogen

2001/02:1073 av *Helena Bargholtz* (fp) till utrikesminister Anna Lindh
Iran

2001/02:1075 av *Ola Karlsson* (m) till kulturminister Marita Ulvskog
Delprivatisering av Teracom

2001/02:1076 av *Agneta Ringman* (s) till kulturminister Marita Ulvskog
Rättegången mot Mehmed Uzun

2001/02:1077 av *Harald Nordlund* (fp) till justitieminister Thomas Bodström

Åklagarnas arbetsbelastning

2001/02:1078 av *Anders G Högmark* (m) till justitieminister Thomas Bodström

Fastighetsmäklarlagen

Prot. 2001/02:101
24 april

2001/02:1081 av *Inger Strömbom* (kd) till statsrådet Ulrica Messing
Statligt företagstöd

2001/02:1082 av *Kjell Eldensjö* (kd) till utbildningsminister Thomas
Östros

Vuxenstuderande över 50 år

2001/02:1083 av *Ragnwi Marcelind* (kd) till justitieminister Thomas
Bodström

Brott mot detaljhandeln

2001/02:1084 av *Ragnwi Marcelind* (kd) till justitieminister Thomas
Bodström

Polisens verksamhet

2001/02:1085 av andre vice talman *Eva Zetterberg* (v) till utrikesminister
Anna Lindh

Det religiöst motiverade våldet i Indien

2001/02:1086 av *Jan Backman* (m) till kulturminister Marita Ulvskog
Uppdragsarkeologi

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 14 maj.

23 § Kammaren åtskildes kl. 22.08.

Förhandlingarna leddes
av tredje vice talmannen från sammanträdet början t.o.m. 8 § anf. 19
(delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 10 § anf. 78 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. 13 § anf. 115 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 16.58,
av talmannen därefter till ajourneringen kl. 17.53,
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 18 § anf. 202 (delvis) och
av talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Monica Gustafson

1 § Justering av protokoll.....	1
2 § Anmälan om sammansatta konstitutions- och utrikesutskottet	1
3 § Anmälan om uppteckningar vid EU-nämndens sammanträden.....	4
4 § Hänvisning av ärende till utskott.....	4
5 § Förnyad bordläggning.....	4
6 § Beslut om ärenden som slutdebatterats den 19 april.....	4
KU29 Lagstiftningsprocessen m.m.	4
UU4 Globalisering	5
SfU10 Vissa arbetsskadefrågor	6
SfU11 Riksdagens revisorers förslag angående efterkontroll av förtidspensioner	7
SfU12 Anpassningar med anledning av övergången till reformerade regler för ålderspension.....	8
AU5 Arbetsmarknadspolitiska frågor.....	9
7 § Fulufjällets nationalpark.....	11
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2001/02: MJU19	11
(Beslut fattades under 15 §.).....	11
8 § Arbetsrätt	11
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2001/02: AU6.....	11
Anf. 1 ANNA KINBERG (m).....	11
Anf. 2 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v)	14
Anf. 3 STEFAN ATTEFALL (kd).....	16
Anf. 4 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	19
Anf. 5 STEFAN ATTEFALL (kd) replik.....	20
Anf. 6 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	20
Anf. 7 STEFAN ATTEFALL (kd) replik.....	21
Anf. 8 MARGARETA ANDERSSON (c)	21
Anf. 9 ELVER JONSSON (fp).....	22
Anf. 10 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	25
Anf. 11 ELVER JONSSON (fp) replik	25
Anf. 12 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	26
Anf. 13 ELVER JONSSON (fp) replik	26
Anf. 14 MATZ HAMMARSTRÖM (mp).....	26
Anf. 15 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	28
Anf. 16 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik.....	28
Anf. 17 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	29
Anf. 18 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik.....	29
Anf. 19 BJÖRN KAALING (s).....	29
Anf. 20 STEFAN ATTEFALL (kd) replik.....	32
Anf. 21 BJÖRN KAALING (s) replik.....	32
Anf. 22 STEFAN ATTEFALL (kd) replik.....	33
Anf. 23 BJÖRN KAALING (s) replik.....	33
Anf. 24 ELVER JONSSON (fp) replik	33

Anf. 25 BJÖRN KAALING (s) replik	34
Anf. 26 ELVER JONSSON (fp) replik	34
Anf. 27 BJÖRN KAALING (s) replik	34
Anf. 28 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	34
Anf. 29 BJÖRN KAALING (s) replik	35
Anf. 30 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	35
Anf. 31 BJÖRN KAALING (s) replik	35
Anf. 32 CARLINGE WISBERG (v)	36
Anf. 33 ANDERS KARLSSON (s)	37
Anf. 34 ANNA KINBERG (m) replik	39
Anf. 35 ANDERS KARLSSON (s) replik	40
Anf. 36 ANNA KINBERG (m) replik	40
Anf. 37 ANDERS KARLSSON (s) replik	41
Anf. 38 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik	41
Anf. 39 ANDERS KARLSSON (s) replik	42
Anf. 40 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik	42
Anf. 41 ANDERS KARLSSON (s) replik	42
Anf. 42 ELVER JONSSON (fp) replik	43
Anf. 43 ANDERS KARLSSON (s) replik	43
Anf. 44 ELVER JONSSON (fp) replik	43
Anf. 45 ANDERS KARLSSON (s) replik	44
Anf. 46 MARGARETA ANDERSSON (c) replik	44
Anf. 47 ANDERS KARLSSON (s) replik	44
Anf. 48 MARGARETA ANDERSSON (c) replik	45
Anf. 49 ANDERS KARLSSON (s) replik	45
Anf. 50 CARLINGE WISBERG (v) replik	45
Anf. 51 ANDERS KARLSSON (s) replik	45
Anf. 52 CARLINGE WISBERG (v) replik	46
Anf. 53 ANDERS KARLSSON (s) replik	46
Anf. 54 STEFAN ATTEFALL (kd) replik	46
Anf. 55 ANDERS KARLSSON (s) replik	47
Anf. 56 STEFAN ATTEFALL (kd) replik	47
Anf. 57 ANDERS KARLSSON (s) replik	48
Anf. 58 HANS ANDERSSON (v)	48
Anf. 59 ELVER JONSSON (fp) replik	49
Anf. 60 HANS ANDERSSON (v) replik	50
Anf. 61 ELVER JONSSON (fp) replik	50
Anf. 62 HANS ANDERSSON (v) replik	50
Anf. 63 ANDERS KARLSSON (s) replik	51
Anf. 64 HANS ANDERSSON (v) replik	51
Anf. 65 CHRISTINA AXELSSON (s)	52
Anf. 66 PETER PEDERSEN (v)	52
Anf. 67 ELVER JONSSON (fp)	55
Anf. 68 ANDRE VICE TALMANNEN	55
Anf. 69 PETER PEDERSEN (v)	55
(Beslut fattades under 15 §.)	56
9 § Godkännande av rambeslut om åtgärder för att bekämpa människohandel	56
Justitieutskottets betänkande 2001/02:JuU28	56

Anf. 70 KIA ANDREASSON (mp)	56
Anf. 71 YILMAZ KERIMO (s)	57
Anf. 72 KIA ANDREASSON (mp)	58
Anf. 73 YILMAZ KERIMO (s)	59
Anf. 74 KIA ANDREASSON (mp)	59
Anf. 75 YILMAZ KERIMO (s)	59
(Beslut fattades under 15 §.).....	59
10 § Ersättningsrättsliga frågor.....	59
Lagutskottets betänkande 2001/02:LU10	59
Anf. 76 PETRA GARDOS (m)	59
Anf. 77 TASSO STAFILIDIS (v)	61
Anf. 78 KJELL ELDENSJÖ (kd).....	62
Anf. 79 VIVIANN GERDIN (c)	64
Anf. 80 CHRISTINA NENES (s).....	65
Anf. 81 TASSO STAFILIDIS (v) replik	68
Anf. 82 CHRISTINA NENES (s) replik	69
Anf. 83 TASSO STAFILIDIS (v) replik	69
Anf. 84 CHRISTINA NENES (s) replik	69
Anf. 85 VIVIANN GERDIN (c) replik	70
Anf. 86 CHRISTINA NENES (s) replik	70
Anf. 87 VIVIANN GERDIN (c) replik	71
Anf. 88 CHRISTINA NENES (s) replik	71
Anf. 89 PETRA GARDOS (m) replik.....	71
Anf. 90 CHRISTINA NENES (s) replik	72
Anf. 91 PETRA GARDOS (m) replik.....	72
Anf. 92 CHRISTINA NENES (s) replik	72
Anf. 93 KENTH HÖGSTRÖM (s).....	72
Anf. 94 VIVIANN GERDIN (c)	73
Anf. 95 KENTH HÖGSTRÖM (s).....	74
Anf. 96 VIVIANN GERDIN (c)	74
Anf. 97 KENTH HÖGSTRÖM (s).....	75
(Beslut fattades under 15 §.).....	75
11 § Höjda ansvarsbelopp vid oljeskador till sjöss	75
Lagutskottets betänkande 2001/02:LU32	75
(Beslut fattades under 15 §.).....	75
12 § Konvention om social trygghet mellan Sverige och	
Kanada.....	75
Socialförsäkringsutskottets betänkande 2001/02:SfU14	75
(Beslut fattades under 15 §.).....	75
13 § Vissa högskolefrågor.....	76
Utbildningsutskottets betänkande 2001/02:UbU11	76
Anf. 98 PER BILL (m)	76
Anf. 99 YVONNE ANDERSSON (kd).....	78
Anf. 100 SOFIA JONSSON (c)	80
Anf. 101 ULF NILSSON (fp).....	82
Anf. 102 GUNNAR GOUDE (mp)	85
Anf. 103 PER BILL (m) replik.....	88
Anf. 104 GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	88
Anf. 105 PER BILL (m) replik.....	88

Anf. 106	GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	89
Anf. 107	YVONNE ANDERSSON (kd) replik.....	89
Anf. 108	GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	89
Anf. 109	YVONNE ANDERSSON (kd) replik.....	90
Anf. 110	GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	90
Anf. 111	ULF NILSSON (fp) replik.....	91
Anf. 112	GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	91
Anf. 113	ULF NILSSON (fp) replik.....	91
Anf. 114	GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	92
Anf. 115	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s).....	92
Anf. 116	PER BILL (m) replik.....	94
Anf. 117	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik.....	94
Anf. 118	PER BILL (m) replik.....	95
Anf. 119	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik.....	95
Anf. 120	SOFIA JONSSON (c) replik.....	95
Anf. 121	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik.....	96
Anf. 122	SOFIA JONSSON (c) replik.....	96
Anf. 123	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik.....	97
Anf. 124	YVONNE ANDERSSON (kd) replik.....	97
Anf. 125	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik.....	97
Anf. 126	YVONNE ANDERSSON (kd) replik.....	98
Anf. 127	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik.....	98
Anf. 128	ULF NILSSON (fp) replik.....	98
Anf. 129	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik.....	99
Anf. 130	ULF NILSSON (fp) replik.....	99
Anf. 131	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik.....	99
Anf. 132	BRITT-MARIE DANESTIG (v).....	100
Anf. 133	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik.....	103
Anf. 134	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik.....	103
Anf. 135	ULF NILSSON (fp) replik.....	103
Anf. 136	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik.....	104
Anf. 137	ULF NILSSON (fp) replik.....	104
Anf. 138	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik.....	104
Anf. 139	PETER PEDERSEN (v).....	104
Anf. 140	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik.....	106
Anf. 141	PETER PEDERSEN (v) replik.....	106
Anf. 142	ELISABETH FLEETWOOD (m).....	107
Anf. 143	YVONNE ANDERSSON (kd).....	107
Anf. 144	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s).....	108
Anf. 145	YVONNE ANDERSSON (kd).....	108
Anf. 146	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s).....	108
Anf. 147	YVONNE ANDERSSON (kd).....	108
	(Beslut fattades under 15 §.).....	109
14 §	Jämställdhet inom utbildning och forskning.....	109
	Utbildningsutskottets betänkande 2001/02:UbU12.....	109
Anf. 148	CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m).....	109
Anf. 149	KALLE LARSSON (v).....	110
Anf. 150	YVONNE ANDERSSON (kd).....	112
Anf. 151	KALLE LARSSON (v) replik.....	114

Anf. 152 YVONNE ANDERSSON (kd) replik	114
Anf. 153 KALLE LARSSON (v) replik	115
Anf. 154 YVONNE ANDERSSON (kd) replik	115
Anf. 155 SOFIA JONSSON (c)	115
Anf. 156 ULF NILSSON (fp)	116
Anf. 157 GUNNAR GOUDE (mp)	118
(forts. 16 §)	120
Ajournering	121
Återupptagna förhandlingar	121
15 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde	121
MJU19 Fulufjällets nationalpark	121
AU6 Arbetsrätt	121
JuU28 Godkännande av rambeslut om åtgärder för att bekämpa människohandel	123
LU10 Ersättningsrättsliga frågor	124
LU32 Höjda ansvarsbelopp vid oljeskador till sjöss	125
SfU14 Konvention om social trygghet mellan Sverige och Kanada	125
UbU11 Vissa högskolefrågor	125
16 § (forts. från 14 §) Jämställdhet inom utbildning och forskning (forts. UbU12)	126
Anf. 158 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s)	126
Anf. 159 ULF NILSSON (fp) replik	128
Anf. 160 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik	128
Anf. 161 ULF NILSSON (fp) replik	129
Anf. 162 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik	129
Anf. 163 YVONNE ANDERSSON (kd) replik	129
Anf. 164 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik	130
Anf. 165 YVONNE ANDERSSON (kd) replik	130
Anf. 166 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik	130
Anf. 167 GUNNAR GOUDE (mp)	131
(Beslut skulle fattas den 25 april.)	131
17 § Elever med funktionshinder	131
Utbildningsutskottets betänkande 2001/02:UbU13	131
Anf. 168 ANDERS SJÖLUND (m)	131
(forts.)	132
Ajournering	133
Återupptagna förhandlingar	133
17 § (forts.) Elever med funktionshinder (forts. UbU13)	133
Anf. 169 ERLING WÄLIVAARA (kd)	133
Anf. 170 SOFIA JONSSON (c)	135
Anf. 171 ULF NILSSON (fp)	136
Anf. 172 GUNNAR GOUDE (mp)	138
Anf. 173 TOMAS ENEROTH (s)	139
Anf. 174 ANDERS SJÖLUND (m)	142
Anf. 175 TOMAS ENEROTH (s) replik	142
Anf. 176 ANDERS SJÖLUND (m) replik	143
Anf. 177 TOMAS ENEROTH (s) replik	143

Anf. 178	SOFIA JONSSON (c)	144
Anf. 179	TOMAS ENEROTH (s) replik	144
Anf. 180	SOFIA JONSSON (c) replik	145
Anf. 181	TOMAS ENEROTH (s) replik	145
Anf. 182	ERLING WÄLIVAARA (kd)	146
Anf. 183	TOMAS ENEROTH (s) replik	146
Anf. 184	ERLING WÄLIVAARA (kd) replik	147
Anf. 185	TOMAS ENEROTH (s) replik	147
Anf. 186	ULF NILSSON (fp)	148
Anf. 187	TOMAS ENEROTH (s)	148
Anf. 188	ULF NILSSON (fp)	149
Anf. 189	TOMAS ENEROTH (s)	149
	(Beslut skulle fattas den 25 april.)	150
18 §	Trafiksäkerhet m.m.	150
	Trafikutskottets betänkande 2001/02:TU10	150
Anf. 190	BIRGITTA WISTRAND (m)	150
Anf. 191	KARIN SVENSSON SMITH (v)	153
Anf. 192	BIRGITTA WISTRAND (m) replik	155
Anf. 193	KARIN SVENSSON SMITH (v) replik	156
Anf. 194	BIRGITTA WISTRAND (m) replik	156
Anf. 195	KARIN SVENSSON SMITH (v) replik	156
Anf. 196	TUVE SKÅNBERG (kd)	157
Anf. 197	BIRGITTA WISTRAND (m) replik	159
Anf. 198	TUVE SKÅNBERG (kd) replik	160
Anf. 199	BIRGITTA WISTRAND (m) replik	160
Anf. 200	TUVE SKÅNBERG (kd) replik	160
Anf. 201	SVEN BERGSTRÖM (c)	160
Anf. 202	ELVER JONSSON (fp)	163
Anf. 203	KARIN SVENSSON SMITH (v) replik	166
Anf. 204	ELVER JONSSON (fp) replik	166
Anf. 205	BIRGITTA WISTRAND (m) replik	166
Anf. 206	ELVER JONSSON (fp) replik	167
Anf. 207	BIRGITTA WISTRAND (m) replik	167
Anf. 208	ELVER JONSSON (fp) replik	167
Anf. 209	INGER SEGELSTRÖM (s)	168
Anf. 210	SVEN BERGSTRÖM (c) replik	170
Anf. 211	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	170
Anf. 212	SVEN BERGSTRÖM (c) replik	170
Anf. 213	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	171
Anf. 214	TUVE SKÅNBERG (kd) replik	171
Anf. 215	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	171
Anf. 216	BIRGITTA WISTRAND (m) replik	172
Anf. 217	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	172
Anf. 218	BIRGITTA WISTRAND (m) replik	172
Anf. 219	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	173
Anf. 220	JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m)	173
Anf. 221	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	176
Anf. 222	JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m) replik	176
Anf. 223	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	176

Anf. 224 JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m) replik	177	Prot. 2001/02:101
Anf. 225 KARIN SVENSSON SMITH (v) replik	177	24 april
Anf. 226 JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m) replik	177	
Anf. 227 KARIN SVENSSON SMITH (v) replik	178	
Anf. 228 JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m) replik	178	
Anf. 229 CHRISTINA PETTERSSON (s).....	178	
Anf. 230 INGER SEGELSTRÖM (s) replik	179	
Anf. 231 CHRISTINA PETTERSSON (s) replik	180	
Anf. 232 KARIN SVENSSON SMITH (v).....	180	
(Beslut skulle fattas den 25 april.)	180	
19 § Bordläggning.....	181	
20 § Anmälan om interpellationer.....	181	
21 § Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	182	
22 § Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	182	
23 § Kammaren åtskildes kl. 22.08.....	184	

Elanders Gotab, Stockholm 2002